

LIVING THE HALACHIC PROCESS

Volume VII

Questions and Answers for the Modern Jew

Accompanying Source Sheets for *Living the Halachic Process* Volume VII

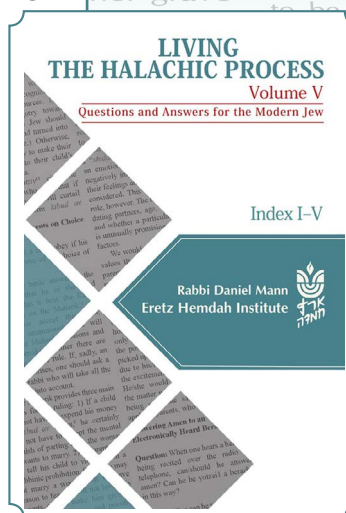
Contained in this PDF file are source sheets for the 102 responses that are covered in the sefer, *Living the Halachic Process*, vol. VII.

The source sheets contain major sources related to the answers. This enables the advanced learner to come to his or her own conclusion and/or deepen his or her understanding of the topic. They are particularly valuable for those who want to present a class based on the questions in the book in a text-based format. We welcome those teachers to make as many copies as they like and compare and contrast their views with those in our sefer.

To use the file, simply scroll to the response title in the Table of Contents, which is approximately arranged according to the order of the *Shulchan Aruch*, and click on the link.

To contact us, please call (972)(2)537-1485; fax at (972)(2)537-9626; write to 2 Brurya St., Jerusalem 9318450, Israel; e-mail to info@eretzhemdah.org; or visit our website at www.eretzhemdah.org

Rabbi Daniel Mann
Eretz Hemdah Institute

Contents

TEFILLA (PRAYER)

- A-1 Saying *Shemoneh Esrei* Audibly
- A-2 How Many People Must Begin *Shemoneh Esrei* Together?
- A-3 Practicing Saying “*V’ten Tal U’Matar*”
- A-4 An Israeli Serving as Chazan Abroad Before December 5
- A-5 *Ma’ariv* Around the Time of *Chatzot*
- A-6 Finishing Time for *Mincha*
- A-7 *Musaf* or *Hallel* First at Day’s End?
- A-8 Reciting *Aleinu* Along with the *Tzibbur*
- A-9 A Kohen and Others Joining for a *Minyan* “in” a Cemetery
- A-10 *Waiting Between the Beracha and the Kri’at HaTorah*
- A-11 Dilemmas of a *Chazan* for *Kedusha* on Shabbat
- A-12 Saying *Kaddish* when Lacking Full Participation
- A-13 *Chazan* Starting with *Chazarat HaShatz*
- A-14 Calling “*Kohanim*” to an Under-Age Kohen
- A-15 Answering Unsynchronized *Birkat Kohanim*
- A-16 Stopping the *Kohen* Before the Second *Aliya*

BERACHOT (BLESSINGS)

- B-1 Responding to *Devarim Shebekedusha* during One’s *Beracha*
- B-2 Doubt Whether One Recited *Birkat HaTorah*
- B-3 *Beracha Acharona* on Fruit of Non-Jews in Israel
- B-4 *Al HaMichya* on a Fruit
- B-5 Joining an Imperfect *Tefillat HaDerech*
- B-6 *A Beracha* on Building a Rooftop Fence?

SHABBAT

- C-1 LED Shoes for Children on Shabbat
- C-2 Garbage Disposal on Shabbat
- C-3 A Child Riding a Bicycle on Shabbat
- C-4 Use of a Fat Separator on Shabbat
- C-5 Separating *Challa* on Shabbat
- C-6 Sending Packages on Shabbat or *Yom Tov*
- C-7 Use of a Salad Slicer on Shabbat
- C-8 Using an Hourglass on Shabbat
- C-9 When and How to Cut the *Challa*
- C-10 Automatic Payment on Shabbat or *Yom Tov*
- C-11 A Husband Accepting Shabbat with his Wife
- C-12 *Kabbalat Shabbat* of Part of the Community

- C-13 Lighting Candles When One Needs to Leave the House
- C-14 Eating before *Kiddush*
- C-15 To What Does *Havdala* Relate?
- C-16 Missing the First *Beracha* of *Havdala*

MO'ADIM (FESTIVALS)

- D-1 *Simanim* on Rosh Hashana
- D-2 *Shehecheyanu* on *Shofar* on the Second Day of Rosh Hashana
- D-3 Non-Leather Footwear on Yom Kippur
- D-4 Washing Hands with Soap on Yom Kippur
- D-5 Moving Fallen Decorations on *Sukkot*
- D-6 *Nichum Aveilim* on *Yom Tov* and *Chol HaMo'ed*
- D-7 Chanuka Lighting on *Motzaei Shabbat* by Hosts or at Home?
- D-8 Lighting Chanuka Candles at a Party
- D-9 Where to Light Chanuka Candles at a Guesthouse
- D-10 Dividing *Megillat Esther* Among Readers
- D-11 Early Reading of *Megillat Esther*
- D-12 Joining a Friday Shushan Purim *Seuda*
- D-13 Language in Which to Recite the *Haggada*
- D-14 Keeping Foods Cooked in *Chametzdik* Pots
- D-15 Working in a Bakery on *Chol HaMo'ed* Pesach
- D-16 The Effect of the Wrong *Bitul Chametz*
- D-17 "Ba'omer" or "La'omer"?
- D-18 *Davening* Early on Shavuot Night

KASHRUT

- E-1 *Timtum HaLev*
- E-2 Reliability Regarding *Kashrut*
- E-3 Double Wrapping Food in a *Treif* Oven
- E-4 *Kashrut* of a Tea Bag Holder
- E-5 How Many Eggs Should be Boiled Together?
- E-6 Kashering Frozen Liver
- E-7 Products Containing Minute Quantities of Non-Kosher Food
- E-8 *Tevillat Keilim* Before Giving a Present
- E-9 Maintaining a Possibly Grafted Tree

HOLY ARTICLES

- F-1 Color of the Inside of the *Retzuot*
- F-2 *Tefillin* in Pre-Dawn Hours
- F-3 *Tefillin* on a Semi-Permanent Toupee
- F-4 *Mezuzot* on Both Doorposts?

MISCELLANEOUS

- G-1 Respect for the Elderly
- G-2 Delayed *Chanukat HaBayit*
- G-3 Tricking a Cheater
- G-4 Paying Earlier than the Payment Plan Prescribed
- G-5 Returning a Loan Affected by Currency Fluctuation
- G-6 Taking *Ribbit* from a Non-Jew in Israel
- G-7 Receiving Credit Card Benefits on a Purchase for Someone Else
- G-8 Inheritance Without *Ma'aser Kesafim*
- G-9 *Ma'aser Kesafim* from Proceeds of a Damage Suit Settlement
- G-10 Approach to Kidney Donation
- G-11 Reflecting on a Socio-Religious Trend
- G-12 Unintentional and Innocuous Deceit
- G-13 Improper "Table" Manners?
- G-14 Animal Experimentation
- G-15 *Netilat Yadayim* from a Chipped Cup
- G-16 Halachic Consequences of Use of Medical Marijuana
- G-17 *Hatarat Nedarim* for a Pledge that Affects Others
- G-18 Altering an Oath Made at a Time of Need
- G-19 Whose Responsibility is it to Make a Proper Fence?

FAMILY LAW

- H-1 Is Raising Children a *Mitzva*?
- H-2 *Nichum Aveilim* by Phone and by Email
- H-3 Whose *Minhag* About Being *Chazan* Should an *Avel* Follow?
- H-4 *Daf Yomi* During Shabbat of *Shiva*
- H-5 Serving as *Chazan* on the Shabbat Before a *Yahrtzeit*
- H-6 Should a *Chatan* Daven in *Shul*?

MONETARY LAW

- I-1 Answering Monetary Questions outside *Beit Din*
- I-2 A Rabbi's Approach to Monetary Problem Solving
- I-3 Supermarket Manners or *Halacha*?
- I-4 To Whom Should One Sell One's Apartment?
- I-5 Paying for Another Person's Theft
- I-6 How Fast Must a Guarantor Pay?
- I-7 Taking Unwanted Things against the Owner's Will
- I-8 Paying for a Job he Refused to Pay for

Saying *Shemoneh Esrei* Audibly

I daven near someone who says *Shemoneh Esrei* loudly enough that it disturbs my *davening* significantly. Can/should I say anything to him?

3. בית יוסף אורח חיים סי' קא

זה לשון הרשב"א בריש פרק אין עומדין (לא. ד"ה וקולה): מכאן למתפלל שלא ישמיע קולו בתפילתו, מסתברא שלא ישמיע לאהרים. כלומר, שלא יאמר בקול רם, וכדנתיא בפרק מי שמתו: כל המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה. אבל להשמיע לאזנו, רשאי ומצוה לכתחלה, כדאמרינן בירושלמי פרק היה קורא (ברכות פ"ב ה"ד): תניא – נתפלל ולא השמיע לאזנו יצא. למי נצרכה? לרבי יוסי. היידן רבי יוסי (פירוש איזה ר' יוסי הוא) ר' יוסי הדא (כלומר הך ר' יוסי הוא) דתנינן (טו.) הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא, דאלמא בדיעבד הוא דיצא, הא לכתחלה, צריך להשמיע לאזנו כקריאת שמע. אלא שמצאתי בהיפך בתוספתא דמכילתין בפ"ג (ה"ט): יכול יהא משמיע קולו לאזניו? פירש: בחנה, "והיא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" – עד כאן. ורבינו הסכים לדברי הירושלמי ומשמעותא דגמרא דידן, ודחה מפניהם דברי התוספתא, וכן כתוב בהגהות מיימוניות פ"ה (אות ג) וכן הלכה [בדק הבית]; ומכל מקום הזוהר (ויקהל רב). שכתבתי בסימן קמ"א (ד"ה ומתוך) מסכים לדברי התוספתא וראוי להושי לו [עד כאן]:

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קא סעי' ב

לא יתפלל בלבו לבד, אלא מהתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש, ולא ישמיע קולו; ואם אינו יכול לכוין בלחש, מותר להגביה קולו; והני מילי בינו לבין עצמו, אבל בצבור, אסור, דאתי למטרד צבורא. הגה: ואם משמיע קולו בביתו כשמתפלל, כדי שילמדו ממנו בני ביתו, מותר.

1. גמרא, ברכות דף לא עמ' א

יכול ישמיע קולו בתפלתו? – כבר מפורש על ידי חנה, שנאמר: "וקולה לא ישמע"... אמר רב המנונא: כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה: "וחנה היא מדברת על לבה" – מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו. "רק שפתיה נעות" – מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו. "וקולה לא ישמע" – מכאן, שאסור להגביה קולו בתפלתו.

2. גמרא, ברכות דף כד עמ' ב

המשמיע קולו בתפלתו, הרי זה מקטני אמנה. אמר רב הונא: לא שנו אלא שיכול לכוין את לבו בלחש, אבל אין יכול לכוין את לבו בלחש – מותר; והני מילי – ביחיד, אבל בצבור – אתי למיטרד צבורא.

How Many People Must Begin *Shemoneh Esrei* Together?

Q

I daven in a small *minyan* in which some people daven more slowly than the *chazan*, and others come late. There are not always nine men who are ready to start *Shemoneh Esrei* with the *chazan*. Should we wait for ten men, including the *chazan*, or are six men enough?

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סי' כח

בענין אם סגי ברובן שלא התפללו להחשב במעלת תפלה בצבור בצרוף אלו שכבר התפללו

... ומה שהוזכר שסגי ברוב מנין, הוא רק לענין לומר דבר שבקדושה. והטעם פשוט דלא שייך ענין רובו ככולו על שעורים, דבכל שעורים אף משהו מעכב, ולכן גם בשעור דמספר אין שייך רובו ככולו וכדחזינן גם בכאן גופיה בחשיבות צבור דבעינן עשרה מקרא ד"תוך תוך" ו"עדה עדה" במגילה דף כ"ג, אף לענין אמירת דבר שבקדושה בעינן כל העשרה ולא סגי ברובא משום דהוא ככל השעורים דמצינו במדות וכן הוא בשעורי מספרים ומשקלות שאין לפחות אף משהו ממה שנאמר. ורק כשיש עשרה, שהוא כל הסך שצריך להשיבות צבור, והנידון הוא רק כמה צריכין להיות מהוייבין באמירת הדבר שבקדושה כדי שיוכלו לומר דאם כבר נפטרו אין יכולים אף שיש כאן צבור, בזה שייך דין רובו ככולו, שכיון שהרוב מהוייבין, נידון כמו שכולן הייבין ויכולין לומר.

... ומה שחילק המגן אברהם... דבדאיכא ששה שלא התפללו מתפלל השליח צבור בלחש ובליא ששה יתחיל מיד בקול רם, דהא עיקר הכוונה משום קדושה, אין כוונתו דבדאיכא ששה יצטרך בלחש משום דין תפלה בצבור בלחש, דזה ליכא כלל כיון שאין שם עשרה מתפללין וגם בלא זה, הא לא בשביל זה צריך השליח צבור להתפלל בלחש דמה שמתפלל בקול רם הוא נמי במעלת תפלה בצבור, כיון שהוא מתקנות התפלה בצבור... ורק כדי להסדיר תפלתו צריך להתפלל בלחש... אלא טעם חלוקה, דכשיש ששה יש חובת צבור בצרוף עד עשרה לחזרת הש"ץ מתקנה הקבועה לצבור בשביל אין בקיאים, ולכן הייבוהו לסדר גם, אבל בליכא ששה שליכא דין חזרת הש"ץ רק שבשביל קדושה של יחידים רשאי להתפלל בקול רם, לא מסתבר שייחייבוהו לסדר עוד מתחלה... לא הוזכר גם ברמב"ם הדין דסגי ברוב מהוייבין אלא בדין חזרת הש"ץ ולא בדין תפלה בלחש, שבזה מסתבר שצריך שיתפללו כולן

1. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק

ה' ד

וכיצד היא תפלת הציבור? יהיה אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים, ואין עושין כן בפחות מעשרה גדולים ובני חורין, ושליח ציבור אחד מהם, ואפילו היו מקצתן שכבר התפללו ויצאו ידי חובתן משלימין להם לעשרה, והוא שיהיו רוב העשרה שלא התפללו

2. מסכת סופרים פרק י ה' ו

אין פורסין על שמע, לא בשיבה ולא בעמידה, ואין עוברין לפני התיבה, ואין נושאים את כפיהן, ואין קורין בתורה, ואין מפטירין בנביא, ואין עושין מעמד... ואין אומרים קדיש וברכו פחות מעשרה; ורבותינו שבמערב אומרים אותו בשבעה, ונותנין טעם לדברים: "בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו יי", כמניין התיבות, ויש אומרים אפילו בששה, שברכו ששי הוא

3. מגן אברהם סי' סט ס"ק ד

מיהו נראה לי דאם אין שם ששה שלא התפללו, לא יתפלל השליח צבור בלחש, רק יתחיל מיד בקול רם, דהא עיקר הכוונה משום קדושה

4. חיי אדם חלק א כלל יט סעי' א

ועיקר התפלה בצבור הוא תפלת שמונה עשרה, דהיינו שיתפללו עשרה אנשים שהם גדולים ביחד, ולא כמו שחושבין ההמון שעיקר להתפלל בעשרה הוא רק משום לשמוע קדיש וקדושה וברכו, ולכן אינם מקפידים להתפלל ביחד רק שיהיה עשרה בבית הכנסת, והוא טעות גדול.

<<

9. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סי' ד

ובדבר אחד שלא הספיק להתחיל התפלה בשה עם הצבור אלא באמצע אם נחשבה תפלתו כתפלה בצבור, הנה לעניות דעתי היה פשוט דנחשבה כמתפלל עם הצבור דהא אף כשהתחילו הצבור להתפלל בשה נמי, הא אין מתפללים תפלה אחת, אלא זה עומד באתה קדוש וזה ברפאנו וזה בעל הצדיקים, וגם אין גומרין כאחת ויש שמאריכין עד שרוב התפלה מתפללין אחר שכבר ליכא עשרה מתפללין, ואם כן מאי שנא תחלת התפלה מאמצעה וסופה, אבל הפרי מגדים באשל אברהם סימן ק"ט סק"ב על הא דכתב המגן אברהם דתפלת צבור עדיפא מעניית אמן יהא שמיה רבא, הוקשה לו מהא דאם אינו יכול לגמור כשיתחיל להתפלל, כשבא ומצא צבור מתפללין קודם קדושה וקודם קדיש אל יתפלל עם הצבור, תירץ דכאן לא הוה ממש תפלת הצבור דבא באמצע מה שאין כן כשמכוין עמהם, הרי סובר דאין תפלה עם הצבור ממש אלא כשהתחיל בשה עם הצבור, אבל הוא תמוה ... ואולי סובר שתלוי ברוב תפלתו שתהיה עם הצבור, אך אם כן לא יתורץ קושיתו כל כך ... ובכל אופן הא גם הפרי מגדים מודה דגם זה נחשב תפלה בצבור אך שלא כמתחלת התפלה שלכן אם אינו יכול להתחיל בשה יש לו על כל פנים להשתדל להתחיל בזמן שעדיין הצבור מתפללין אף לדידיה

6. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סי'**קמ**

ולפי עניות דעתי לא שייך רובו ככולו אלא מתוך כולו, דמסנהדרין ילפינן דבעינן רוב מתוך כל, אבל אם לא נתועדו רק רוב סנהדרין אינו כלום, והכא נמי לעולם שדינן המיעוט בתר הרוב, אבל כלו בפנינו, כגון עשרה הוה עדה לדבר שבקדושה ואם שבעה מהם לא שמעו קדיש וברכו נמשך המיעוט אחר הרוב, אבל אם רק נתועדו שבעה לא אמרינן דבר שבקדושה

7. תשובות והנהגות כרך א סי' קב

ונראה דכשיש רק ששה מתפללים וישנם עשרה עם אותם שאין מתפללים, יש שני דינים: "תפלה בציבור" ו"תפלת הציבור" – תפלה בציבור היינו תפלת יחיד בציבור, ולזה מועיל רובם ככולם שמתפללים יחד התפלה, ותפלת הציבור היינו כשציבור מתפללין יחד, ותפלה בציבור מרוצה, אבל לא אלים כתפלת הציבור שאז נחשב כקרבן ציבור ומעולה יותר.

8. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סי' כט

והנה מעלת תפלה בצבור אינו מצד "נצב בעדת" הנאמר בברכות דף ו' בעשרה שמתפללין ששכינה עמהם, דהא מעלה דנצב בעדת איכא גם בבית הכנסת, כדאיתא שם אף בלא עשרה, ומכל מקום למעלת תפלה בצבור צריך צבור דוקא אף בבית הכנסת, אלמא דמעלת צבור הוא ממעם אחר הנאמר בדף ח' /ברכות/ שהוא עת רצון בשעה שהצבור מתפללין, ואין הקדוש ברוך הוא מואם בתפלתן של רבים

Practicing Saying "V'ten Tal U'Matar"

How many times is one required to repeatedly practice reciting "V'ten tal u'matar" (not in the context of *Shemoneh Esrei*) until, when in doubt, one can assume he did not leave out this winter insertion?

2. דרכי משה אורח חיים סי' קיד ס"ק ב

ויש להקשות מהיכן למד מהר"ם דתשעים פעמים יועיל כמו שלושים יום שאמר בירושלמי דהרי בשלושים יום איכא יותר מתשעים תפילות... ואפשר ליישב ולומר דבירושלמי קאי אשתיהן ולכן למד מהר"ם ז"ל דשלושים יום לאו דוקא קאמר דאם כן בהזכרה הוי יותר מתשעים ובשאלה הוי פחות מתשעים ולכן סובר מהר"ם דנקט שלושים יום להורות על מנין התפילות שמתפללים בשלושים יום שאין בהם מוסף דהיינו, תשעים תפילות בשתיהן וכן נראה לי:

3. משנה ברורה סי' קיד ס"ק לו

שלושים יום - לדבריהם לא בעינן שלושים יום שלימים אלא כיון שהושלם תשעים תפילות, ממילא הורגל לשונו לומר כהלכה, ולענין שאלה, דאין בשלושים יום תשעים תפילות מפני תפילת שבת ויום טוב שאין בהן רק שבע ברכות, יצמח מזה חומרא דיהא צריך לחזור מספיקא אפילו אחר שלושים יום עד שיושלם תשעים תפילות... ומדברי הגר"א ועוד כמה אחרונים משמע דהעיקר תלוי רק בשלושים יום, בין להקל בין להחמיר, ונראה דלמעשה יש להקל כשניהם, דספק ברכות להקל.

4. משנה ברורה סי' קיד ס"ק מב

הרי הוא וכו' - וכתב בשערי תשובה שאם הרגיל עצמו ארבעים וחמש פעמים, שהם כנגד המשה עשר יום, משעברו אחר כך המשה עשר ימים, חזקה שאמר כהוגן:

5. שולחן ערוך הרב אורח חיים סי' קיד סעי' יא

אם ביום הראשון של פסח אומר ברכת אתה גבור עד מוריד הטל... תשעים פעמים הרי נתרגל... (ויש חולקין על זה, וטוב לחוש לדבריהם לכתחלה שלא לעשות כן לסמוך על זה, אבל אם עשה כן, ואחר כך נסתפק אם הזכירו, אין צריך לחזור, כי כן עיקר):

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קיד סעי' ח, ט

ח' בימות החמה, אם נסתפק אם הזכיר מוריד הגשם אם לא, עד שלושים יום בהזקת שהזכיר הגשם, וצריך לחזור. הגה: והוא הדין לדין דאין מזכירין טל בימות החמה, אם נסתפק לו אם אמר מוריד הגשם בימות הגשמים, כל שלושים יום, הוזהר, דודאי אמר כמו שרגיל והרי לא הזכיר לא טל ולא גשם; לאחר שלושים יום, אינו חוזר

ט' אם ביום ראשון של פסח אומר ברכת אתה גבור עד מוריד הטל **תשעים פעמים**, כנגד שלושים יום שאומר אותו שלש פעמים בכל יום, משם ואילך, אם אינו זוכר אם הזכיר גשם, הרי הוא בהזקת שלא הזכיר גשם, ואינו צריך לחזור. הגה: וכן לדין, אם אמר עד מכלכל היים בלא משיב הרוח ומוריד הגשם שמזכירין בימות הגשמים, וכן אם אמר בשמיני עצרת תשעים פעמים אתה גבור עד מוריד הגשם, אם נסתפק אחר כך אם הזכיר או לא, חזקה שהזכירו

ט"ז שם ס"ק יג

תשעים פעמים כו'. זה סברת הר"מ ובתשובת רמ"א כתוב שהוקשה לו: הא יש בשבת תפלת מוסף, ממילא יש בשלושים יום יותר מתשעים תפלות, ולא תירץ כלום שם. אבל נראה דלא קשיא מידי, דכיון דתלה הירושלמי החזקה בשלשים יום, היינו כל יום שוה לחבירו לענין אהזיקי הך חזקה והיינו התפלות התמידיות בכל יום ולא השיב הנוספות. ותו נראה לעניות דעתי דאם שגג או פשע באיזו יום או יומים באלו שלושים יום ולא התפלל כלל, ודאי לא הורע חזקתו לענין זה שנאמר שצריך דוקא כשיעור הימים שהתפלל... דאם כן ודאי לא הוה שתיק הר"מ להזכיר דבר זה... אלא ודאי כיון שאחר שלא הזכיר איזה יום חזר אחר כך והזכיר, הרי זה בהזקת של שלושים יום; וזה מוכח עוד, דהא לענין שאלת טל ומטר ולא נזכר עד אחר שומע תפלה שצריך לחזור, ואם הוא מסופק, גם כן בשלושים יום תליא מלתא, דהא לא מצינו חילוק בזה, והרי בשבת אין שם שאלה זו... אלא פשוט דלא קפיד אמנין התפלות שיהיו מכוונים כפי אשר הם בכל יום... אלא דקשה לי במה שהביא הר"מ ראייה משורר המועד דאמרינן ריחק נגיהותיו חייב קירב נגיהותיו, לא כל שכן... ולפי מה שהקשתי, לא ידענא לסמוך על סברת הר"מ בזה:

ביאור הלכה שם

אם ביום ראשון... תשעים פעמים וכו' - עיין בביאור הגר"א שהולק... וגם בט"ז מופקפק בפסק זה ושאר כל האחרונים רובם וכמעט כולם העתיקו את דברי השולחן ערוך להלכה:

An Israeli Serving as Chazan Abroad Before December 5

Is it acceptable for an Israeli "chiyuv" who is abroad between 7 Marcheshvan and December 5 to serve as *chazan*? If yes, does he say "V'ten tal umatar" during his silent *Shemoneh Esrei* and *chazarat hashatz*?

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סי' כט
... להתפלל השליח צבור בלחש בנוסח אחר מכפי שצריך להתפלל לפני הצבור בקול רם שאסור, שהרי אדרבה יתגרע עוד בסדורו זה דיערב שתי הנוסחאות. ולכן ברור שמוכרח גם בלחש להתפלל כהנוסח שיתפלל בקול רם.

6. שו"ת מנחת יצחק חלק ו סי' לא
הנה כנודע המנהג שבלחש מתפללים בנוסח שלו רק בקול רם ואומר כנוסח הצבור, ונראה שסומכין על מה שמתפללין מתוך הסידור

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קיז סעי' א
ברכת השנים, צריך לומר בה בימות הגשמים: ותן טל ומטר; ומתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפלת ערבית של יום שלושים אחר תקופת תשרי... ובארץ ישראל מתחילין לשאול מליל ז' במרחשוון

משנה ברורה שם ס"ק ה
... בן ארץ ישראל בחוץ לארץ או להיפך, אם דעתו בתוך שנה לחזור, שואל כמקומו, ואם דעתו אחר שנה, שואל כמקום שהוא שם, אף על פי שיש לו אשה ובנים בביתו – כך כתב הפרי חדש... ובספר ברכי יוסף הסכים בשם כמה גדולים... דכל אחד ישאל כבני העיר הנמצא בה... ולכאורה מדברי הבאר היטב משמע דהם מיירי דוקא באין דעתו לחזור

2. תלמוד ירושלמי, מגילה פרק ב ה"ג
בן עיר מהו שיוציא בן כרך ידי חובתו? ייבא כהדא: כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו...

3. ברכי יוסף אורח חיים סי' קיז ס"ק ח
... ובתוך זמן זה כהיותו בחוץ לארץ לא הוה אדעתיה ונעשה יום אחד שליח צבור, נראה דבלחש ישאל כמנהג ארץ ישראל ובחזרה יזכיר טל כמנהג חוץ לארץ, ויש להביא ראיה ממה שכתב הטו"ז... דיחידים הצריכים מטר ישאלו בלחש בשומע תפילה ובחזרה לא ישאלו, ועוד יש להביא ראיה ממה שכתב הרב מגן אברהם... דשליח צבור שאינו מתענה ועבר לפני התיבה יאמר ענינו... וכל שכן הכא שהוא נמנע מלהזכיר בתפילת לחש בשב ואל תעשה, וחזרה שהוא הוור הוא בשביל הצבור, דפשיטא שיאמר בחזרה כחוץ לארץ...

4. גמרא, ראש השנה דף לד ע"ב ב
תניא: אמרו לו לרבן גמליאל: לדבריך, למה צבור מתפללין? אמר להם: כדי להסדיר שליח צבור תפלתו.

Ma'ariv Around the Time of Chatzot

Q

I often work at night. When I have the chance to daven *Ma'ariv* only close to *chatzot* (astronomical midnight), dilemmas arise. If I only have time to recite before *chatzot* either *Kri'at Shema* or *Shemoneh Esrei*, but not both, which takes precedence? Is it better for me to daven all of *Ma'ariv* before *chatzot* at home or to go to our local "minyan factory," where I will only make it to a *minyan* that misses *chatzot*?

6. שו"ת אור לציון חלק ב פרק טו - הלכות

מנחה וערבית אות ט

שאלה. מי שאינו מוצא מנין לתפילת ערבית אלא אחר הצות לילה, האם עדיף להתפלל ביחידות או שימתין להתפלל עם הציבור לאחר הצות? **תשובה.** עדיף להתפלל ביחידות לפני הצות לילה מאשר להתפלל בציבור ואחר הצות לילה.

7. תפילה כהלכתה פרק ג סעי' נג

נחלקו הדעות אם עדיף לקרוא שמע ולהתפלל ערבית לפני הצות הלילה וביחידות, או לאחר הצות, ובציבור.

8. גמרא, תענית דף ח עמ' א

אמר רבי אמי: אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו, שנאמר (איכה ג'): "נשא לבבנו אל כפים". [איני? והא] אוקים שמואל אמורא עליה ודרש (תהלים ע"ח) "ויפתוהו כפיהם ובלשונום יכזבו לו ולכם לא נכון עמו ולא נאמנו בכריתו", ואף על פי כן - (תהלים ע"ח) "והוא רחום יכפר עון וגו'". - לא קשיא: כאן - ביחיד, כאן - בצבור.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רלה סעי' ג

לכתחלה צריך לקרות קריאת שמע מיד בצאת הכוכבים, וזמנה עד חצי הלילה; ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר, יצא ידי חובתו.

2. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק

א ה' ו

תניא, אבא בנימין אומר: אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר: "לשמוע אל הרנה ואל התפלה" - במקום רנה שם תהא תפלה.

3. לבוש אורח חיים סי' קח סעי' ג

והא דיש תשלומין לתפלה, דוקא בזמן תפלה אחרת... וכן אם טעה ולא התפלל מנחה לא ישלים אותה אלא בזמן תפלת ערבית ולא כל הלילה אחר כלות זמן תפלת ערבית:

4. אליה רבה סי' קח ס"ק ד

... ולא כל הלילה אחר כלות זמן תפילת ערבית (לבוש)... ולעניות דעתי דאפשר דהלבוש אתא לאפוקי אחר הצות, דהכמים תיקנו דינה קודם הצות כדלקמן סי' רל"ה גבי קריאת שמע, ולדידן גבי תפלה נמשכת אחר קריאת שמע. או מיירי לאפוקי אחר שעלה עמוד השחר כדלקמן סי' רל"ה סעי' ד, וצריך עיון

5. צל"ח, ברכות דף כו עמ' ב

... והנה לא מצינו שום סיג בתפלת הערב, ואם כי ממילא הוא שהרי קיימא לן כר' יוחנן דף ד' ע"ב שגם ערבית צריך לסמוך גאולה לתפלה, וכיון שקריאת שמע שצריך לקרות לכתחלה קודם הצות, ממילא צריך לסמוך לה תפלת ערבית... וצריך טעם למה לא עשו סיג... כיון דתפלת ערבית הוא נגד הקטר אברים ופדרים, כשם שלא עשו בהם סיג, כך לא עשו בתפלת ערבית סיג. אבל לדעת הרמב"ם [מעשה הקרבנות פ"ד ה"ב] דגם בהקטר הלבים אמרו עד הצות... צריך לומר כיון שהיא רשות, לכך לא עשו סיג.

Finishing Time for *Mincha*

Is there an absolute requirement to start *Mincha* early enough to finish it before sunset?

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רס"א סעי' ב

יש אומרים שצריך להוסיף מהול על הקודש; וזמן תוספת זה הוא מתחלת השקיעה, שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות; והזמן הזה שהוא שלושה מילין ורביעי, רצה לעשותו כולו תוספת, עושה.

משנה ברורה שם ס"ק כ

מתחלת השקיעה – הוא דעת רבינו תם וסייעתו, דסבירא להו דשתי שקיעות הן: מתחלה נכסית החמה מעינינו ושוקעת, והוא הנקרא תחלת השקיעה, ושוהה כדי שלושה מילין ורביעי מיל ועדיין יום הוא, ומאז והלאה מתחיל השקיעה שניה, שאז מתחיל להשקע האור לגמרי, והוא נקרא סוף השקיעה, ונמשך זמנה כדי שיעור מהלך שלושת רבעי מיל שהוא אלף וחמש מאות אמות, והוא בין השמשות, ואחר כך יוצאין שלושה כוכבים בינונים שהם סימן ללילה ונמצא שלדעתו מתחלת השקיעה עד צאת הכוכבים היא ארבעת מילין ועיין מה שכתבנו בסמוך דהרבה פוסקים חולקין על זה וסבירא להו דמיד שנתכסה החמה מעינינו הוא בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה:

5. שו"ת שבט הלוי חלק ט ס"י מח

שאלה: מי שרגיל להתפלל מנחה רק עד השקיעה המקובלת כשיטת הגאונים והוא נקלע למנין המתפלל לפי שיטת רבינו תם באיחור. האם עליו להמתין ולהצטרף למנין זה כדי להתפלל תפילה בציבור או עליו להתפלל ביהדות לפני השקיעה כמנהגו?

תשובה: אם הוא נזהג לגמרי כהגאונים וצבור זה מתפלל כשכבר ודאי לילה לדעת הגאונים ודאי יתפלל ביהדות, מכל מקום אם הוא עדין בין השמשות גם להגאונים אפשר לסמוך על פשטות לשון הרמ"א אורח חיים ס"י רל"ג סעי' א' דיכול להתפלל על ידי הדחק גם בבין השמשות

1. גמרא, ברכות דף כו ע"א

תפלת המנחה עד הערב; רבי יהודה אומר עד פלג המנחה.

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רל"ג סעי' א

ועיקר זמנה מתשע שעות ומחצה ולמעלה עד הלילה לרבנן, ולרבי יהודה עד פלג המנחה שהוא עד סוף אחת עשרה שעות חסר רביעי... ואסיקנא, דעבד כמר, עבד; ודעבד כמר, עבד; והוא שיעשה לעולם כחד מינייהו... ועכשיו שנהגו להתפלל תפלת מנחה עד הלילה, אין להתפלל תפלת ערבית קודם שקיעת החמה, ואם בדיעבד התפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה, יצא... הגה: ולדין במדינות אלו שנהגין להתפלל ערבית מפלג המנחה, אין לו להתפלל מנחה אחר כך; ובדיעבד או בשעת הדחק, יצא אם מתפלל מנחה עד הלילה, דהיינו עד צאת הכוכבים

3. משנה ברורה שם ס"ק יד

דהיינו עד צאת הכוכבים – לאו דוקא, דערך רבע שעה קודם צאת הכוכבים בודאי בין השמשות הוא לכולי עלמא ואין להתפלל באותו זמן אלא רוצה לומר סמוך לזה... ודע דאף שמהמחבר והרמ"א משמע דלדין דנוהגים להתפלל מעריב אחר צאת הכוכבים מותר להתפלל מנחה אפילו אחר שקיעה עד סמוך לצאת הכוכבים, יש פוסקים רבים שחולקים בזה ודעתם שתפלת המנחה הוא רק קודם שקיעת החמה. ולכן לכתחלה צריך כל אדם ליזהר להתפלל קודם שקיעת החמה דוקא, דהיינו שיגמור תפלתו בעוד שלא נתכסה השמש מעינינו ומוטב להתפלל בזמנה ביהדות מלהתפלל אחר כך בצבור ובדיעבד יוכל לסמוך על דעת המקילים להתפלל אחר שקיעה עד רבע שעה קודם צאת הכוכבים [אך כל מה שיכול להקדים מחוייב להקדים כדי שלא יכנס בספק בין השמשות... אבל לכתחלה בודאי אין לאחר זמן המנחה עד אחר שקיעה וכל שכן שיש ליזהר מאד שלא לאחר עד סמוך לצאת הכוכבים

<<

9. שולחן ערוך אורח חיים ס"י קלא סעי' ג

אין נפילת אפים בלילה; ובלילי אשמורת נוהגים ליפול על פניהם, שהוא קרוב ליום.

משנה ברורה שם ס"ק טז, יז

יז אין נפילת אפים וכו' – והטעם על פי קבלה – עיין בבית יוסף. ולומר המזמור של נפילת אפים אין חשש אפילו בלילה

יז בלילה – ולכן אם נמשכה תפלת המנחה עד הלילה, אין נופלין על פניהם, ובין השמשות של לילה נוהגין ליפול.

6. ערוך השולחן אורח חיים ס"י קי סעי' ה

ודע שיש מי שאומר דכשהשעה עוברת יתפלל הביננו [מגן אברהם ס"א בשם כנסת הגדולה] ומוזה נראה דסבירא ליה דאם התחיל בתפלה קודם גמר הזמן של תפלה ונמשכה עד אחר הזמן, לא מקרי שהתפלל בזמנו, דהא ודאי כונתו שעתה עדיין לא עבר הזמן, דאם לא כן מאי נפקא מינה, ולכן סבירא ליה שיתפלל הביננו ויסיים בתוך הזמן, אבל כל השמונה עשרה ברכות יסיים אחר הזמן. ולעניות דעתי נראה מתוספות ברכות [ז]. בד"ה שאלמלין דהולכין אחר ההתחלה, ואם התחיל בזמן תפלה מקרי תפלה בזמנה אף על פי שמסיימה לאחר הזמן

7. פסקי תשובות אורח חיים ס"י רלג ס"ק ז

אך גם בזה יש לציין כי מצינו לגדולי האחרונים אשר הביאו ראיות שכל שהתחיל ברכה הראשונה דשמונה עשרה בשעה שעדיין תוך זמן תפילה שפיר דמי אף שמסיים כשעבר זמן תפילה, ואשר על כן אם כי בודאי לתתחילה יש להקפיד להתחיל התפילה באופן שמשער שיסיים לפני שיעבור זמן תפילה, מכל מקום בשעת הדחק המקיל לעמוד בתפילה אף שלא יספיק לגמור עד שיעבור זמן התפילה יש לו על מי לסמוך, ובפרט אם מתחיל להתפלל לפני השקיעה, שיוכל לסמוך על כל הני רבוותא (דלעיל אות ו') שהתירו אף להתחיל לאחר השקיעה, וכן ציבור ינהגו כן אף על פי שחזרת הש"ץ כולה תהיה לאחר שקיעת החמה.

10. משנה ברורה ס"י רלד ס"ק ז

וכתבו הפוסקים דאם התפללו מנחה סמוך לחשיכה ונמשכו באמירת אבינו מלכנו או שארי תחנונים אחר התפלה עד שחשיכה, אין לומר קדיש תתקבל שהתפלה היתה ביום אחר, אבל אם אירע שהתפלה עצמה (ה) נמשכה בלילה [וכמו תפלת נעילה] אומרים קדיש תתקבל:

שער הציון שם ס"ק ה

(ה) ואפילו אם התפלה נמשכה רק עד צאת הכוכבים נמי מותר, כל שלא כלתה ביום והיה הפסק בינה ללילה

8. שולחן ערוך אורח חיים ס"י קכד סעי' ב

שליח צבור שנכנס לבית הכנסת ומוצא צבור שהתפללו בלחש, והוא צריך לעמוד לפני התיבה לאלתר, יורד לפני התיבה ומתפלל בקול רם לצבור, ואין צריך להזכיר ולהתפלל בלחש. הנהגה: וכן אם הוא שעת הדחק, כגון שירא שיעבור זמן התפלה, יוכל להתפלל מיד בקול רם, והצבור מתפללין עמו מלה במלה בלחש עד לאחר האל הקדוש, וטוב שיהיה אחד לכל הפחות שיענה אמן אחר ברכת הש"ץ.

משנה ברורה ס"י קכד ס"ק ו, ז

ו שעת הדחק – ובלא שעת הדחק הסכימו הרבה מהאחרונים שלא לעשות כן, כי עיקר התקנה היתה מדינא להתפלל מתחלה בלחש ואחר כך בקול רם:

ז שיעבור – פירוש שלא יוכל לגמור הש"ץ כל שמונה עשרה ברכות תוך זמן התפילה, בין בשחרית, שיכלה הזמן דארבע שעות, דשוב אין לו שכר תפלה בזמנה... ובין במנחה, דיעבור זמנה לגמרי

Musaf or Hallel First at Day's End?

Q

I (a woman) did not have a chance to recite *Hallel* or *Musaf* on Rosh Chodesh morning. After *davening Mincha*, I wanted to say them, but I realized that I did not have enough time before sunset to say both. Which one should I have said?

5. מגן אברהם ס"י תכב ס"ק ה

נשים פטורות מכל הלל מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא

1. משנה, מגילה דף כ עמ' ב

כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת ההלל, ולתקיעת שופר, ולנטיילת לולב, ולתפלת המוספין,

6. ביאור הלכה ס"י תכב סעי' ב ד"ה "הלל"

... ומבואר עוד בש"ס סוכה ל"ח ובפוסקים דנשים פטורות מהלל ומשום דהיא מצוה שהזמן גרמא... ולפיכך אין יכולות להוציא אנשים אלא אם כן עונים אחריהם מלה במלח... והנה משמע ממוגן אברהם דגם בראש חודש שייך דין זה, ולעניות דעתי אין זה ברור, דזה שייך לומר רק בימים שגומרין ההלל, דיש על האנשים חיוב מדברי סופרים, אין הנשים יכולות להוציאם אף במקום שנהגו במצוה זו מכבר, שאלו רק מצד מנהגא בלבד ואלו מצד חיובא, אבל בימים שאין גומרין את ההלל דעל האנשים הוא גם כן רק מצד מנהגא ובמקום זה נהגו הנשים גם כן במצוה זו, מאי נפקא מינה בין אלו לאלו. ואולי כונת המוגן אברהם במקום שלא החזיקו הנשים במצוה זו עד עתה, דמצד מנהגא גם כן אין עליהם שום חיוב...

2. גמרא, זבחים דף צ עמ' ב

גמ'. איבעיא להו: תדיר ומקודש, איזה מהם קודם? תדיר קודם משום דתדיר, או דלמא מקודש קדים דקדיש? תא שמע: תמידין קודמין למוספין

3. צל"ח, ברכות דף כו עמ' א

... אני מסתפק אם תפלת המוספין נזהגת בנשים, שהרי היא מצוה שהזמן גרמא, ואף שהתפלה אין מן התורה רק מדרבנן, הרי לדעת התוספות לעיל... גם במצות דרבנן שהזמן גרמא נשים פטורות אלא שבתפלה חייבינהו רבנן כיון דרחמי ניהו כמבואר לעיל, והיינו בשלש תפלות הקבועות בכל יום, ואפילו בשבת ויום טוב שהם רק שבה, מכל מקום כיון דבחול רחמי ניהו, לכן לא חילקו... אבל תפלת מוסף שאיננה רחמי כמבואר... ודאי דנשים פטורות לדעת התוספות.

7. ביאור הלכה ס"י רלג סעי' א

דהיינו עד צאת הכוכבים - ... יש ליוזר לכתחלה שלא לאחר מנחה עד אחר שקיעה, אך בדיעבד יוכל לסמוך על דעת המקילים בזה. ובספר סדר זמנים כתב לענין דיעבד כשמתפלל אחר שקיעה שיתפלל על תנאי: אם הוא עדיין יום, יהיה נחשב לתפלת המנחה, והתפלה שיתפלל אחר צאת הכוכבים יהיה לשם ערבית, ואם עכשיו הוא לילה, יהיה תפלה זאת עולה לו לשם תפלת ערבית והשניה שיתפלל אחר כך יהיה לתשלומין בשביל מנחה

4. משנה ברורה ס"י קו ס"ק ד

... ותפלת מוספין בצל"ח כתב דפטורות, אבל בספר מגן גבורים פסק דחייבות

Reciting Aleinu Along with the Tzibbur

If I am in the midst of *davening* and the *tzibbur* is up to *Aleinu*, should I stop what I am doing and recite it along with them?

3. ערוך השולחן אורח חיים ס"י סה סעי' ו

ודע שיש רוצים לומר דכל דבר שהצבור אומרים, כמו תהלה לדוד, עונים עמהם [מגן אברהם ס"ק ג] ואנו אין נוהגין כן, רק בשמע ישראל ובעלינו, כשאומרים ואנחנו כורעים צריך לכווץ עמהם כמו במודים, משום דלא ליתחזי שכל העם כורעים והוא אינו כורע, ויש נוהגים לומר גם עלינו עם הציבור:

4. רמ"א אורח חיים ס"י קלב סעי' ב

ואומרים אחר סיום התפלה: עלינו לשבח, מעומד; ויזהר לאומרו בכוונה, וכשמגיע אל אל לא יושע, יפסיק מעט קודם שיאמר: ואנחנו כורעים וכו'.

5. שולחן ערוך אורח חיים ס"י קט סעי' א

... ואם צריך להתחיל כדי לסמוך גאולה לתפלה, ונודמן לו שמגיע עליה צבור למודים כשהוא באחת הברכות (באמצע), ישחה עמו; אבל אם הוא בתהלתה או בסופה, לא ישחה, שאין שוחין בתהלת ברכה או בסופה, אלא באבות ובהודאה.

1. רא"ש, ברכות פרק ג ס"י יד

...אלא מאי, הרהור לאו כדבור דמי, למה מהרהר? אמר רבי אלעזר: כדי שלא יהו כל העולם עסוקים והוא יושב ובטל. מכאן כתב בעל הלכות גדולות: קרא קריאת שמע ובא לבית הכנסת ומצאם שקוראין קריאת שמע, קורא פסוק ראשון עמהם:

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י סה סעי' ב

קרא קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת ומצא צבור שקורין קריאת שמע, צריך לקרות עמהם פסוק ראשון, שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו. והוא הדין אם הוא בבית הכנסת ואומר דברי תחנונים או פסוקים, במקום שרשאי לפסוק; אבל אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי לפסוק, כגון מברוך שאמר ואילך, לא יפסיק אלא יאמר התיבות שהוא אומר בשעה שהציבור אומרים פסוק ראשון, בניגון הצבור, שיחיה נראה כאילו קורא עמהם.

מגן אברהם שם ס"ק ג

שקורין קריאת שמע – והוא הדין שאר דבר שהצבור אומרים, כגון, תהלה לדוד, קורא עמהם שכן דרך ארץ:

משנה ברורה שם ס"ק ט, יא

ט [שקורין קריאת שמע – והוא הדין שאר דבר שהצבור אומרים, כגון, תהלה לדוד או עלינו, קורא עמהם שכן דרך ארץ:]

יא [לא יפסיק – והאחרונים כתבו דבברכת ברוך שאמר וישתבח ובפסוקי דזמרה, יש להפסיק כדי לקבל עול מלכות שמים עם הצבור, אבל בברכות של קריאת שמע וכן בין הפרקים, לא יפסיק כלל, אלא יאמר אותן התיבות בניגון כמו שהצבור אומרים קריאת שמע:]

A Kohen and Others Joining for a *Minyan* "in" a Cemetery

Q I was in a cemetery with several people (including nine men) at different graves. A *kohen* standing on a path 50 meters away and beyond a 2 feet wall asked that we join with him to make a *minyan* so he could recite *Kaddish* (loudly). Were we right that this constituted *Kaddish* with a *minyan*, considering the distance and the fact that he, as a *kohen*, was forbidden to come to where we were?

3. שו"ת הרשב"א חלק א סי' צו

שאלת על מה שמכחו בכל גלילותינו שיהא שליח צבור עומד בתיבה שהיא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה ושיש לה מחיצות גבוהות. ומוציא את הרבים בתפילה ועונין אחריו קדיש וכל דבר שבקדושה.

תשובה... אבל התיבה, עם היותה גבוהה ורחבה ובעלת מחיצות, לא לתשמיש בפני עצמה עומדת אלא לתשמיש בית הכנסת... עושין אותה גבוהה כדי להשמיע הצבור... ומפני זה הרי הוא כאילו הוא בתוך הצבור. ולפיכך עונין אחריו אפילו אותן שבעזרות... ובפרק החליל (דף נ"א ב)... בדיופלסטין של אלכסנדריא של מצרים... ובימה גדולה של עץ בנויה באמצע... וסתמא חזן הכנסת ושליח צבור היו עומדין שם כדי שיהו הצבור שבסביבותיו שומעין קולו כעין תיבה שלנו. אלא שהוצרכו להנפת הסודרין מחמת הרחוקין... **עוד אני אומר** שאפשר לומר שכל שרואין אלו את אלו כאילו הן בבית אחד דמי ומצטרפין. ודומיא דזימון של ברכת המזון, דתנן (ברכות פ"ז דף נ' ע"ב): שתי חבורות שהיו בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזימון.

4. משנה ברורה סי' נה ס"ק נב

מצטרף עמהם - דאף דיש הפסק מחיצה ביניהם, כיון דמראה להם פניו דומה למה שמבואר לקמן בסימן קצ"ה לענין זימון דאם מקצתן רואין אלו את אלו דמצטרפין; ואם כן לפי זה פשוט, העומדים בעזרת נשים ובמחיצה המפסקת יש חלון ומראה להם פניו משם מצטרף עמהם לעשרה, וכל שכן דאם יש בלעדו עשרה נחשב תפלה בצבור על ידי זה, ואף על פי כן, יותר טוב אם בנקל הוא לו לירד לבית הכנסת שירד, דיש מהאחרונים שהולקין על עיקר הדין וסוברין דענינינו אינו דומה כלל לזימון.

1. שולחן ערוך אורח חיים

סי' נה סעי' יג, יד, יח, יט, כ

יג] צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד ושליח צבור עמהם, והעומד בתוך הפתח מן האגף ולחוץ, דהיינו כשסוגר הדלת ממקום (שפה) פנימית של עובי הדלת ולחוץ, בלחוץ.

יד] מי שעומד אחורי בית הכנסת וביניהם חלון, אפילו גבוה כמה קומות, אפילו אינו רחב ארבע, ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה.

יח] אם קצת העשרה בבית הכנסת וקצתם בעזרה, אינם מצטרפים.

יט] שליח צבור בתיבה ותשעה בבית הכנסת, מצטרפין, אף על פי שהיא גבוהה עשרה ורחבה ארבע ויש לה מחיצות גבוהות עשרה, מפני שהיא בטלה לגבי בית הכנסת.

כ] היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה, אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות. ויש אומרים שצריך שלא יהא מפסיק מינוף או עבודת כוכבים.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' קצה סעי' א

שתי חבורות שאוכלות בבית אחד או בשני בתים, אם מקצתן רואים אלו את אלו מצטרפות לזימון, ואם לאו אינם מצטרפות... ויש מי שאומר שאם **רשות הרבים מפסקת בין שני הבתים**, אינם מצטרפין בשום ענין.

<<

6. ט"ו אורח חיים סימן קצה ס"ק ב

שאם רשות הרבים מפסקת בו. נראה דלאו דוקא רשות הרבים ממש, שהוא רחב שש עשרה אמות, אלא אפילו שביל היחיד מפסיק ביניהם... דזה מפסיק בין הרשויות לפאה ולשבת, ואם כן הוא הדין נמי כאן, דחד מעמא הוא עם רשות הרבים:

7. שולחן ערוך אורח חיים ס"י קצו סעי' ג

שלשה שאכלו כאחד... אחד מהן כהן ואוכל הלוח... כיון שאותו שאינו נזהר יכול לאכול עם הנזהר וכהן עם הישראלי, מצטרפין; אבל אם היו כהנים וזר אוכלים כאחד, והכהנים אוכלים חלה ונזהרים מפת של עובד כוכבים והזר אוכל פת של עובד כוכבים, אינם מצטרפין.

5. שו"ת מנחת יצחק חלק ב סי' מד

...באנשים המתפללים... בשדה, כמה יכולים להיות רחוקים זה מזה בשטח, שיכולים לצרפם למנין, אם הדבר תלוי ברואים זה את זה, או כדי שמיעת הש"י, ואפשר רק ארבע אמות מאחד לחברם...

(א) לדעתי תלוי בשניהם, בשמיעת הש"י המבואר (באורח חיים ס"י קכ"ד), וברואים זה את זה, דהרי כבר כתב הפרי חדש (באו"ח ס"י נ"ה) דכל הדינים שם (מסעי' י"ג סעי' ב') מיירי רק באין רואים זה את זה, דאלו ברואים זה את זה בכל ענין מצטרפים, היינו אפילו אם המה בשני הדרים לגמרי עיין שם, ומקורו מדברי הרשב"א (בת' ס"י צ"ו) עיין שם, ואף דלהלכה יש חולקים ומחמירים... מכל מקום באין מחיצה מפסיק ביניהם, אף שאינם בבית אחד אלא בשדה שפיר יש לומר דמהני רואים זה את זה לכולי עלמא...

(ב) אולם לדעתי יש לזהר, דכמה פעמים המתפללים בשדה כגון במקומות שנוסעים לשאיפת אויר, שכיח שיש שם גם כן שביל להילוך בני אדם, וברצונם שלא לעכב את ההילוך, מתחלקים המתפללים...

Waiting Between the *Beracha* and the *Kri'at HaTorah*

Q In my *shul*, it is often too noisy to start *laining* right after the *beracha* has been recited. How long, if at all, may we delay the beginning of the *aliya*? (I am the rabbi, so I determine *shul* policy in this regard.)

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קמ סעי' ב
העומד לקרות בתורה וברך ברכה שלפניה, וקרא מקצת פסוקים ודבר דברי תורה או דברי הול, לא הוי הפסק ואינו צריך לחזור ולברך.

משנה ברורה שם ס"ק ו
וקרא מקצת פסוקים - ואין חילוק בין שקרא פסוק אחד או כמה פסוקים, אבל בלא קרא עדיין כלל, אם הפסיק אפילו בדברי תורה, כיון שהוא שלא מענין הקריאה, צריך לחזור ולברך, ואפילו שח מלה אחת, וכמו בכל ברכת המצות או הנהנין דצריך לחזור ולברך אם הפסיק תיכף אחר הברכה, אף אם יודע בכירור שלא חסיה דעתו, דכיון שלא התחיל עדיין בהמצוה אין לה אחר כך על מה לחול, ואם שח לצורך הקריאה, אין צריך לחזור ולברך, ולכתחלה גם זה אסור

5. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' קסז סעי' ו
יאכל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה; ואם שח, צריך לחזור ולברך אלא אם כן היתה השיחה בדברים מענין דברים שמברכין עליו, כגון שבירך על הפת וקודם שאכל אמר "הביאו מלח" או "ליפתן תנו לפלוני לאכול", "תנו מאכל לבהמה" וכיוצא באלו, אין צריך לברך. הגה: ומכל מקום לכתחלה לא יפסיק כלל

6. חידושי הריטב"א, מגילה דף כא עמ' ב
ומאי משמע דהאי עובר וכו'. והא דנקיט דעובר ולא נקט קודם, לאשמעינן שלא ישהה בין ברכה למצוה אלא שיעבור מזו לזו לאלתר, ובירושלמי שאם שהה כדי כל הברכה חוזר ומברך לפניה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רו סעי' ג
כל אלו הברכות צריך שלא יפסיק בין ברכה לאכילה. הגה: יותר מכדי דבור

2. משנה ברורה שם ס"ק יב
יותר מכדי דיבור - היינו כדי שאילת תלמיד לרב שהוא "שלום עליך רבי" ויותר מהכי חשיב הפסק; ומיירי בשתיקה, אבל דיבור, אפילו מלה אחת הוי הפסק כל שהוא שלא לצורך הברכה... עוד יש חילוק בין שתיקה לדיבור, דכדיבור הוא לעיכובא וצריך לחזור ולברך, אבל בשתיקה הוא רק לכתחלה, אבל בדיעבד אפילו שהה הרבה יותר מכדי דיבור, אין צריך לחזור ולברך כל שלא חסיה דעתו בינתים.

3. בית יוסף אורח חיים סי' קמ
כתב ה"ר דוד אבודרהם... מעשה שאירע בראש חודש טבת שמוציאים שני ספרים וטעה שליח ציבור ופתח של חנוכה וכירך הקורא עליו, והזכירוהו הציבור שטעה ובשל ראש חודש יש לו לקרות ראשונה, והפסיק וגלל ספר תורה עד שהגיע לפרשת החודש. ויש מאנשי הדור שמוכיחין שצריך לחזור ולברך שנית על פרשת ראש חודש, מדגרסינן בירושלמי פרק כיצד מברכין (ה"א) הדין דנסיב פוגלא ומברך עליה והוא לא אתא לידיה, צריך לברוכי עליה זמן תנינות; רצה לומר, כיון שהפסיק אחר ברכתו שנמלו מן הקרקע, חוזר ומברך אף על פי שלא הפסיק אלא בשתיקה; וגם כן בכאן, כיון שהפסיק זמן גדול בשתיקה בעת שגלל ספר תורה, הוי ליה הפסקה, כגון אם הפסיק בדיבור; ועוד... טעו כי הטעם הראשון בטל, שהרי הירושלמי ההוא אינו עיקר, דהלכה כרבא (ברכות לט:); מברך ואחר כך בוצע, דלא חשבינן שתיקה להפסקה, לא שנא מרובה לא שנא מועטת, והטעם השני בטל גם כן...

Dilemmas of a Chazan for Kedusha on Shabbat

Q

I am a frequent *chazan*. A friend pleasantly presented me with a lengthy list of his objections to the way I (and others) recite *Kedusha of Musaf*. One of these objections assumes, as is logical, that the line "K'vodo malei olam... baruch yomeiru," which the *tzibbur* and then the *chazan* recite after "Kadosh kadosh kadosh," is an introduction to the next part of *Kedusha*, "Baruch k'vod..." He argued that the *chazan* should not sing *Kadosh* in a way that encourages the *tzibbur* to sing along and thereby repeat that line after they have already introduced the next section by quietly saying "K'vodo malei olam..." Rather, the *chazan* should start his tune with *K'vodo*, thereby demonstrating that *Kadosh* and *K'vodo* are separate. He added that it would be even better if the *chazan* would say *Kadosh* quietly. Is my friend right?

4. תשובות והנהגות כרד א סי קיא

ברם נראה לחלק בין עניית קדושה בימות החול לענייה בשבת, שבחול שאומרים רק קדוש, אם ידקדק להתחיל קודם שסיימו רוב הציבור הקדושה ובדיעבד תוך כדי דיבור מסיום הציבור... אפילו הוא אומר קדוש לבד, מצטרף עמם, שעסוקים בקדושה והיה כאומר הקדושה עם הציבור, ולכן עונה אחריהם. וכן עדיף שבוה ישמעו המתפללים בלחש הקדושה [שאינן קול הציבור מעכבן] ויכוונו לאמירת החזן, אבל בשבת שמוסיפים "כבודו מלא עולם" או "ממקומך וכו'" דלא שייך לקדושה... אם הש"ץ אומר אחר תוך כדי דיבור מוגף הקדושה, אינו כאומר הקדושה עם הציבור; לכן יש לכתחלה לאומרו בקול רם עם הציבור דוקא... ונראה שעליו להגביה קולו כשאומר קדושה שהמתפלל בלחש יוצא ממנו דשומע כעונה.

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סי ד

ובאחד שעומד באמצע התפלה שצריך לשתוק כשאומר הש"ץ קדושה, צריך לשמוע כשאומר הש"ץ בעצמו, דתרי קלי לא משתמעו, ובפרט כשכל הציבור אומרים ביחד. ולכן יש להנהיג שהש"ץ יאמר הקדושה בקול רם אחר שיאמרו הציבור בעצמו, כדי שישמעו אלו שעומדים באמצע התפלה, ולשמוע מאחד מהציבור שעומד אצלו ושומע מה שאומר, לא יצא אם לא שיודיענו קודם התפלה שיכוין להוציא

6. קצות השולחן סי פג בדי השולחן סי ק כב

... ובשבת אין מתחילין קדוש רק מכבודו מלא עולם, ויש ליישב מנהגם, דבחול שאין הש"ץ מאריך בניגון בשלש ראשונות וגם אין פנאי להצבור להמתין על המתפללים בגלל בטול מלאכה לעם... מצוי מתפללים בשעת הקדושה, אבל בשבת שיש להם פנאי להמתין עד שיגמרו כל המתפללים וגם הש"ץ מאריך בניגון בשלש ראשונות ובתחלת הקדושה ובין כך גומרים הכל תפלתם, על כן אומר הש"ץ גם כן קדוש יחד עם הציבור

1. בית יוסף אורח חיים סי קכה

... נראה מדברי רבינו שאין הציבור אומרים עם החזן "נקדישך" אלא שותקין ומכוונים למה ששליח ציבור אומר וכשמגיע לקדוש אז יענו ויאמרו קדוש וכו' וכן כתב הרא"ש בתשובה... ונראה דכן יש לעשות כשאומר החזן "לעומתם משבחים וכו'" שותקים עד שמגיע ל"ברוך כבוד יי ממקומו" ואז הם עונים, וכן כשאומר "ובדברי קדשך" שותקין עד שמגיע ל"ימלוך יי וכו'" ואז עונים. ויש לדחות דלא מיעט הרא"ש שלא יאמרו עם החזן אלא "נקדישך ונעריצך" שהוא כמו "יתגדל ויתקדש וכו'" שאין אומר אותו אלא שליח ציבור בשם כל הציבור עד שמגיע ל"קדוש" ואז יענו כל הציבור, אבל "לעומתם משבחים וכו'" וכן "ובדברי קדשך וכו'" שפיר דמי שיאמרו אותו הציבור; והראשון נראה יותר:

2. ביאור הלכה סי קכה סעי א ד"ה "אלא

שותקין"

...ומסתפקנא לענין שליח צבור אם הוא מחויב גם כן לומר קדוש וברוך בשוה עם הציבור, כי הלא הוא אינו מוציא את עצמו מן הכלל, דהא אומר נקדש וכו' ואיך יאמר אחר כך שלא בעשרה. ואין לומר, כיון דהש"ץ עומד להוציא רבים ידי חובה חשוב כצבור, זה אינו, דהלא קדושה הצריכו חז"ל לכל אחד מהשומעים לאמר בעצמו קדוש וברוך. ואפשר כיון דהעומד בתפלה קיימא לן כסי ק"ד ס"ז דישתוק ויכוין למה שאומר שליח צבור כדי לצאת בוה, חשוב כעומד להוציא רבים ידי חובה ויכול לומר אפילו אחר כך. ואם מתחיל הש"ץ או שאר יחיד לומר קדוש קודם שגמרו צבור אמירתם כודאי חשוב כצבור

3. שולחן ערוך אורח חיים סי קד סעי ז

אינו פוסק לא לקדיש ולא לקדושה, אלא ישתוק ויכוין למה שאומר שליח צבור, ויהא כעונה

Saying Kaddish when Lacking Full Participation

Q Can the final Kaddish *D'Rabbanan* at the end of *tefilla* be recited when there is a *minyan* only if one counts people who are no longer involved in *davening* (e.g., they are busy taking off their *tefillin*) and have not recited *Pitum HaKetoret*? Also, is it proper for one who did not participate in the learning session or the section of *tefilla* to which the *Kaddish* relates to recite *Kaddish D'Rabbanan* or *Kaddish Yatom*, respectively, along with others in *shul*?

4. מגן אברהם סי' רלד ס"ק א

אין לומר אשרי. ואם אמר אשרי בלא מנין ואחר כך באו למנין, יאמרו מזמור אחד ואחר כך יאמרו קדיש. ונראה לי דהוא הדין כשלומדים בבית הכנסת וליכא מנין ואחר כך קוראין עשרה לומר קדיש, לא יאות עבדי, וקל וחומר הוא, דהא עיקר טעם קדיש על הלימוד משום שנתקדש השם, ואם כן בעינן עשרה בשעת הלימוד, כדילפינן מ"ונקדשתי בתוך בני ישראל"

5. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סי' נה ס"ק ג

...דערבית חייבו הו"ל לומר הברכות אחר קריאת שמע וממילא נגרר הקדיש אחריו, ובין שיהיה עשרה בברכות או בקדיש די, אבל עלינו אין חיוב לומר עלינו כלל כו'... ועיין מגן אברהם סי' ס"ט אות ד' וסי' רל"ד אות א' חולק, וסובר כלבוש. ומשמע שם אפילו תחלה במנחה שחוב הוא לומר שלוש פעמים, אפילו הכי צריך עשרה בתחלה, דלא דמי חיובא כל כך כמו ברכות של ערבית

6. ערוך השולחן אורח חיים סי' נה סעי' ט

... ויש מי שלמד מזה גם על לימוד שכשהתחילו ללמוד בלא עשרה ובאמצע באו עשרה שיאמר קדיש [מ"ז סק"ג] הנה אם למדו ביחד מקצת, ודאי כן הוא, אבל אם באו אחר שלמדו לא יאמרו קדיש [מג"א סי' ס"ט סק"ד] ויש מי שנראה מדבריו דגם בכה"ג אומר קדיש [מ"ז שם], ואינו כן, ואינו דומה לישתבחה דבשם עיקר התפלה כך נתקנה שיתפללו בעשרה ושיאמרו קדיש ולא בלימוד. וכן יש מי שרצה לומר דכשהיה עשרה בבית הכנסת, אף שלא למדו כולם אומר קדיש... ומדברי הרמב"ם להדיא לא נראה כן דאף על גב דקדושה עושים גם בשביל יחיד, כמו שכתב בס' ס"ט, זהו מפני שכל יחיד נתחייב בכל יום בזה שזהו מעיקר תקנתא דתפלה, מה שאין כן קדיש על הלימוד אינו בחובה אלא אם עשרה לומדים ביחד הרשו חכמים לומר קדיש דרבנן ולא בענין אחר

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' סט סעי' א

אם יש בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביהודי, ולא שמעו לא קדיש ולא קדושה, עומד אחד מהם ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה יוצר אור ולא יותר, וזה נקרא פורם על שמע... הנה: ועכשיו לא נהגו לומר כל ברכת יוצר אור, אלא אומרים קדיש וברכו והם עונים אחריו ברוך ה' וכו'... לאחר שסיימו ברכת יוצר אור אומר אבות וגבורות וקדושה ואתה קדוש, וזה נקרא עובר לפני התיבה. ואין עושין דברים אלו בפחות מעשרה משום דהוי דברים שבקדושה. וצריך להזור אחר ששה שלא שמעו, דהיינו רוב העשרה. ואם אינם נמצאים, אפילו בשביל אחד שלא שמע אומרים. ואפילו מי ששמע יכול לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה בשביל אותו שלא שמע

2. ט"ז אורח חיים סי' נה ס"ק ג

...מתוך דברי הפוסקים שכתבו ואומר קדיש ואין אומרים אותו בפחות מעשרה, משמע דהפסוקי דזמרה אין צריך עשרה, דאפילו אם אומרן ביהודות, כל שיש עשרה בשעת אמירת הקדישים, די בכך, וכן מוכח ממה שכתב רמ"א בס' נ"ג ס"ג שאם אין מנין בבית הכנסת, ימתין הש"ץ עם ישתבחה כו'... וכן הדין בתפלת ערבית שהתפלל ביהודות ימתין אחר כך על מנין, וכן נראה לי בכל לימוד שאדם לומד פסוקים ואגדות או תלמוד, שאם נזדמן לו תכף מנין שיכול לומר קדיש, ומכל שכן בעלינו לשבח שאמרוהו בפחות מעשרה ונזדמנו אחר כך עשרה, שיש לומר קדיש, שהרי בעלינו יש פסוקים. ובלבוש כתוב דכשומר עלינו בלא מנין לא מהני אחר כך מנין כיון שאינו תקנת חכמים לומר עליו קדיש אלא מנהג בעלמא הוא. ולא נראה לי כן, דהא יש פסוקים בעלינו

3. מגן אברהם סי' סט ס"ק ד

כתוב בלחם חמודות: הוא הדין בלימוד, אפילו שנים ושלושה לומדים אומרים קדיש כשיש שם עשרה – עד כאן לשונו. ונראה לי דאם לא היו שם עשרה בשעת הלימוד, אף על פי שבאו אחר כך לבית הכנסת, אין אומרים קדיש, כמו שכתבתי סימן רל"ד

9. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סי' סא

ה. אם יכול לומר קדיש דרבנן על מה שהציבור למדו כשלא למד עמהם

בענין אמירת קדיש דרבנן. הנה על אמירת במה מדליקין שהוא מדברים שכל הציבור אומרים, וכן פרקי אבות במקומות שכל הציבור אומרים זה, ואפילו פרק איזהו מקומן שאומרים קודם התפילה – אף שהרבה מתאחרין לבא וממילא אין אומרים זה, מכל מקום כיון שאם היו כאן היו גם כן אומרים – שייך להחשיבן מלימודי הציבור. שלכן כיון שהוא מהציבור, שגם הוא לומד עמהם כשהיה כאן, והיה בידו ללמוד עמהם, שייך להחשיב לימודם גם אליו, ויש לו לומר קדיש אף שנזדמן שהוא לא למד עמהם. וכן הוא גם באמירת אין כאלקינו ופטום הקטורת שאומרים בשבת, ובאלו בתי כנסיות שאומרים בכל יום, שיכול – וממילא גם צריך – לומר כשהוא אבל על אביו ואמו. אבל בלימוד שלא שייך לציבור, אף שנתקבצו הבורה שלומדים ביחד, כמו הברה שלומדים פרק משניות והברה ש"ם שלומדים בהבורה דף גמרא בכל יום או אלו הלומדים בכל שבת, היה מסתבר שאם לא למד עמהם אין לו לומר קדיש, מאחר דלא שייך ללימודם, והוא עצמו הא לא למד. ואלו שגם כן למדו, ואף שרק שמעו מפי מגיד המשניות ודף הגמרא לפניהם, אף שלא הבינו הרבה דברים, ואף שלא שמעו כל הדברים, יכולין לומר קדיש, שליכא שיעור למידת ההשתתפות בלימוד לענין זה. וכשעושיין כראוי, שהוא מסיימין בדבר אנדה כמתני' דר' הנניא בן עקשיא וברייתא דכל השונה הלכות, שזה מבינין ודאי, יכולין לומר קדיש.

7. משנה ברורה סי' נד ס"ק ט

מנהג כל ישראל לומר אחר פרקי אבות ואחר במה מדליקין המאמר דר' הנניא בן עקשיא או... ת"ח מרבים שלום וכו'. ולפי זה יש לזהר כשלומדים משניות, יאמרו בסוף הלימוד המאמר דר' הנניא בן עקשיא וכדומה, כדי שיהיו יוכלו לומר על ידי זה אחר כך הקדיש דרבנן. ואחר תנ"ך אומרים קדיש שלם אפילו רק אחר שלושה פסוקים. ואין לומר קדיש אלא אם כן היו עשרה אנשים בבית הכנסת בשעת אמירת הפסוקים והלימוד... ואפילו אם רק שנים ושלושה לומדים אומרים קדיש כשיש שם עשרה, ואפילו מי שלא למד יכול גם כן לומר הקדיש כמו בפריסת שמע

8. שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סי' כ

על שאלתו באבל שבא לבית הכנסת לאחר שכבר התחילו האבלים לומר קדיש אחר עלינו, האם מותר לו לומר גם כן קדיש, אף שלא היה בבית הכנסת ולא שמע אמירת עלינו.

א) לפי עניות דעתי יש ללמוד דין זה מאמן יתומה, שהיא חמורה מאד... אם יודעין על איזו ברכה הם עונים, אף שלא שמעו את הקול מותר לענות ולא מקרי אמן יתומה... מי ששמע רבים מישראל שאומרים אמן וחזקתו שאין עונים אמן אלא אחר ששמעו ברכה כתקנה, אין חוששין לאמן יתומה, וכששמע מהם קדושה רשאי לענות עמהם, וכן קדיש וברכו וכו'... אם כן כמו דמותר לענות אמן, אף שלא שמע הברכה ואף שלא היה בבית הכנסת בשעת אמירת הברכה... אם כן מודוע לא יהיה לו היתר גם לומר קדיש על סמך ששמעו אמירת עלינו, דקילא טפי, שלא מצינו על זה שום למותא, ובפרט שיש לומר דשבה באפיה נפשיה הוא

Chazan Starting with Chazarat HaShatz

Q As we were finishing our silent *Shemoneh Esrei*, an *avel* came into *shul* and wanted to take over as *chazan*, without first *davening* his own silent *Shemoneh Esrei*. He *davened* until *Kedusha* and planned to continue silently, but people told him to continue *chazarat hashatz* out loud. What was the proper course of action?

4. גמרא, ראש השנה דף לד עמ' ב

כשם ששליח צבור חייב כך כל יחיד ויחיד וכו'. תניא, אמרו לו לרבנן גמליאל: לדבריך, למה צבור מתפללין? אמר להם: כדי להסדיר שליח צבור תפלתו.

5. מגן אברהם סי' קכד ס"ק ג

טוב להסדיר שליח צבור בכל פעם כמה שכתוב סי' קל"ט וכמו בית יוסף, ועכשיו נהגו ברוב המקומות להתפלל שליח צבור מנחה בקול רם תיכף – עד כאן. ובמדינות אלו לא נהגו כן

5. מגן אברהם סי' קכד ס"ק ג

טוב להסדיר שליח צבור בכל פעם כמה שכתוב סי' קל"ט וכמו בית יוסף, ועכשיו נהגו ברוב המקומות להתפלל שליח צבור מנחה בקול רם תיכף – עד כאן. ובמדינות אלו לא נהגו כן

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' נג סעי' כ

אם אחד רוצה לומר תפלה בשביל אביו ואחד רוצה לומר בשביל אחר, מו שירצה הקהל שיאמר התפלה, הוא יאמר.

משנה ברורה שם ס"ק ס

שירצה הקהל – המעם דדוקא קדיש יכול לומר בשביל אביו ואין רשות ביד הקהל לדחותו, אבל לא יכול להיות שליח הקהל להתפלל על כרחם

1. ספר כל בו סי' כז

ומתפללין שמונה עשרה על הסדר בלחש, ואחר כך חוזר שליח צבור התפלה להוציא מי שאינו בקי כמו בתפלת שחרית בקול רם, וכתב הר"ש ז"ל, וזה לשונו: ושליח צבור שנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שהתפללו בלחש, והוא צריך לעבור לפני התיבה לאלתר, יורד לפני התיבה ומתפלל בקול רם לצבור, והוא אינו צריך לחזור ולהתפלל בלחש, לאחרים מוציא, לעצמו לא כל שכן, ואין בזה לומר המשמיע קולו, כיון דעל ידי הדחק הוא עושה אין בזה משום קטני אמנה, וצבור שלא התפללו ואין שהות ביום להתפלל הצבור בלחש ולירד שליח צבור לפני התיבה, אף על פי שאסור לבא לידי כך, אפילו הכי יוצאין הצבור ידי חובתן בתפלת שליח צבור

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' קכד סעי' ב

שליח צבור שנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שהתפללו בלחש, והוא צריך לעמוד לפני התיבה לאלתר, יורד לפני התיבה ומתפלל בקול רם לצבור, ואין צריך לחזור ולהתפלל בלחש. הנה: וכן אם הוא שעת הדחק, כגון שירא שיעבור זמן התפלה, יוכל להתפלל מיד בקול רם, והצבור מתפללין עמו מלה במלה בלחש עד לאחר האל הקדוש

3. גמרא, ברכות דף כד עמ' ב

המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה. אמר רב הונא: לא שנו אלא שיכול לכוין את לבו בלחש, אבל אין יכול לכוין את לבו בלחש – מותר

Calling “Kohanim” to an Under-Age Kohen

In our *minyan*, we sometimes have only one adult *kohen* and his son, who is under *bar mitzva*, performing *Birkat Kohanim*. In that case, should we call out “Kohanim”?

4. פרי חדש אורח חיים סי' קכח ס"ק יג

כתב בספר כנסת הגדולה ... שאם יש שני כהנים, אחד גדול ואחד קטן פחות מבן שלוש עשרה, אינו קורא להם החזן “כהנים”, והוא ז"ל הסכים עמו. ואני איני מסכים עמהם, דכיון שהוא קטן דבר הינוך הוא וכהן הוי, שייך שפיר למקרינהו כהנים. ותדע דהא איכא מאן דאמר בירושלמי ... שאפילו לאחד קורא כהנים, ונתייב דבההיא לא קיימא לן הכי, אבל הכא כולי עלמא מודו שקורא “כהנים”; ומה שכתב המב"ט שאין כבודו של צבור לקרותו שיברכם, ליתא, דקריאת כהנים הוא כדי שיהפכו פניהם

5. אליה רבה סי' קכח ס"ק כד

כתב הסמ"ג [עשיין] סי' קי"ג, ועמא דבר להקרות אף ביחיד, והבין הבית יוסף דמה שמקרא “ויברכך” קאי, ולי נראה דאפשר דאף הקורא כהנים קאי, וכן מוכח בכלבו ותשב"ץ שם. ונראה דמעמך דבזמן הש"ס לא היו אומרים “אלקיני וכו'” אלא מתחילין “כהנים”, מה שאין כן לדין שאומרים “אלקיני” אף כשנושאין כפיהם, אם כן אף שאומר כהנים בקול הוא מלשון התפלה.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' קכח סעי' י

... אם הם שנים קורא להם (הש"צ): כהנים. הגה: ולא יאמר אלהינו ואלהי וכו'; ויש אומרים שאומרים אותו בלחש עד מלת כהנים, ואז יאמרו בקול רם והוור ואומר: עם קדושך כאמור, בלחש, (וכן נוהגין במדינות אלו) ... **ואם הוא אחד**, אינו קורא לו, אלא הוא מעצמו מחזיר פניו.

משנה ברורה שם ס"ק לח

ואם הוא אחד וכו' – ואפילו אם יש עמו עוד אחד קטן פחות מבן שלוש עשרה שנה, גם כן אינו קורא כהנים [מב"ט סי' ס"ד] והפרי חדש מפסק בזה. ומיהו לפי מנהגנו שהש"ץ אומר “אלהינו” ורק שיאמר “כהנים” בקול רם לא איכפת לן כלל, דליכא הפסק והוא מעין התפלה, ומהאי טעמא כתב האליה רבה שאפילו ליכא כהן קטן רק כהן אחד גדול, נמי אם אמר הש"ץ בקול רם “כהנים” אין לגעור בו דאין שום הפסק בזה;

1. גמרא, סוטה דף לח ע"א

אמר אביי, נקטינן: לשנים קורא כהנים, ולאחד אינו קורא כהן, שנאמר: “אמור להם” – לשנים.

2. משנה, מגילה דף כד ע"א

קטן קורא בתורה ומתרגם, אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה. **ואינו נושא את כפיו.**

רש"י שם

ואינו נושא את כפיו – אם כהן הוא, שאין כבוד של צבור להיות כפופין לברכתו.

תוספות שם

ואין נושא כפיו – ... יש לומר דההיא דלולב הגזול מיירי עם כהנים גדולים ללמוד ולהתחנך, והא דפסלינן הכא קטן מיירי בשאין גדולים עמו, וההיא דחולין דבעי מלוי זקן מיירי לישא כפיו תדיר בקביעות אבל באקראי בעלמא יכול הוא לישא כפיו אף על פי שלא נתמלא זקנו

3. שו"ת מבי"ט חלק א סי' סד

שאלה: שני כהנים ואחד מהם קטן שעלו לדוכן יקראו אותם “כהנים” כיון שהם שנים, או דילמא כיון שהקטן אינו יכול לעלות לבדו לדוכן, לא יקראו אותם כהנים?
תשובה: נראה שלא יקראו “כהנים” אלא כשהם שנים גדולים, אבל אחד מהם קטן לא יקראו אותם, דקטן אינו מחוייב לברך אלא שהוא עולה עם אחרים להתלמד ולהתחנך, וכיון דדרשינן מ"אמור להם" שהחזן צריך לומר להם "אמרו", כדאמר בספרי, נראה שאינו אומר אלא לגדול שהוא מצווה לברך לא לקטן ורש"י ז"ל נמי פירש עלה דמתניתין דקטן אינו נושא את כפיו מפני שאין כבודו של צבור להיותן כפופים בברכתו – עד כאן.
ואם כן פשיטא דאין כבודו של צבור לקרותו שיברכם; ועוד אפילו הוא איפשר דקריאת “כהנים” לא הוויא אלא מדרבנן, וקרא ד"אמור" אסמכתא ... אפילו הכי כשהאחד גדול ואחד קטן לא יפסק שליה צבור לקרות “כהנים” אבל בפרק אלו נאמרין משמע דהוי מדאורייתא ... וכיון דמדאורייתא נפקא לן מ"אמור להם" דצריך לקרות כהנים, פשיטא דלא קאי אלא אנגדולים דמחייבי לברך מדאורייתא

Answering Unsynchronized *Birkat Kohanim*

In my *shul*, one *kohen* regularly finishes each word of *Birkat Kohanim* after the others. When should I answer *amen*?

5. ספר חרדים מצוות עשה פרק ד סעי' יח

לברך כהן את ישראל שנאמר "כה תברכו את בני ישראל" וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכונים לבם לקבל ברכתם כדבר ה', הם נמי בכלל המצוה, ממנין תרי"ג:

6. שו"ת הלכות קטנות חלק ב סי' מח

שאלה: לפעמים אומרים שלושה וארבעה קדיש ביהד ואחד מקדים לחבירו, כיצד יענה אחריהם?
תשובה: אם באים כל אחד תוך כדי דיבור של חבירו יענה עם הראשון ויעלה לכולם, או ימתין עד האחרון, ואם יש הפסק ביניהם נראה שיענה אחר כל אחד ואחד:

7. תוספות, ברכות דף מו עמ' א

כל המאריך באמן, מאריכין לו ימיו ושנותיו – ובלבד שלא יאריך יותר מדאי; ומעמא, לפי שאין קריאת התיבה כמשמעה כשהוא מאריך יותר

8. תוספות, סוטה דף לט עמ' ב ד"ה "עד שיכלה"

... ברכת כהנים כיון דמשום לשמוע הוא, לא משתמע כל זמן שעונין, דהו להו תרי קלי, קולות העונין וקול כהנים המברכים ולא משתמעני. ואי תקשי: לדברי הרב, אם כן לא ישאו שנים כפיהם... ואנן אומרים לעיל לשנים קורא כהנים? אלא מאי אית לך למימר, ברכות אידי דחביבי להו יהבו דעתייהו ומשתמעני תרי קלי ... תריץ דלא דמו תרי קלי וקורין דבר אחד, לתרי קלי שקורין שני דברים, כגון אמן והני ברכות

1. גמרא, סוטה דף לט עמ' ב

אין הקורא רשאי לקרות כהנים – עד שיכלה אמן מפי הצבור; ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה – עד שיכלה דיבור מפי הקורא; ואין הצבור רשאים לענות אמן – עד שתכלה ברכה מפי הכהנים; ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת – עד שיכלה אמן מפי הצבור.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' קכח סעי' יג

מתחילין הכהנים לומר: יברכה. הגה: ויש אומרים שגם מלת יברכה יקרא אותו שליח צבור תחלה (וכן נוהגים בכל מדינות אלו), ואחר כך מקרא אותם שליח צבור מלה במלה, והם עונים אחריו על כל מלה עד שסיימו פסוק ראשון, ואז עונים הצבור: אמן

3. גמרא, ברכות דף מו עמ' א

אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים. רב חסדא אמר: מפי רוב העונים. אמר לו רמי בר חמא: מאי שנא רובא – דאכתי לא כליא ברכה, מיעוטא נמי לא כליא ברכה. אמר ליה: שאני אומר, כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא מועה.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קכד סעי' ט

אם יש קצת מהעונים שמאריכין יותר מדאי, אין צריך המברך להמתין להם.

מגן אברהם שם ס"ק טו

אין צריך המברך. נראה לי דוקא בברכה שאינה חובה לשמוע, אבל בברכה שמוציא רבים ידי חובתם, צריך להמתין כמה שכתוב סימן קכ"ח סעי' י"ח:

ביאור הלכה סימן קכד סעיף ט

שמאריכין וכו' – ואם המיעוט שלא סימו אינם מאריכין יותר מדאי אלא שהרוב הוא שאמררוהו במרוצה, חייב להמתין על המיעוט, אך מסתמא אין צריך לתלות בהכי

Stopping the *Kohen* Before the Second *Aliya*

Q The *gabbai* did not realize that a *levi* was present in *shul*, and he therefore called on the *kohen* to get the second *aliya* in addition to the first one he had just received. As the *kohen* was starting the second *aliya*, the *levi* made his presence known. Was the *levi* supposed to replace the *kohen*?

2. ערוך השולחן אורח חיים סי' קלה סעי' טו

אם נכנס כהן לבית הכנסת אחר שהישראל התחיל לברך ברכת התורה, אינו פוסק אבל אם רק עלה או אפילו אמר ברכו את ד' המבורך יניח להכהן לברך הברכה, דברכו לא הוי התחלה עד שיאמר ברוך אתה ד'. ונראה לי דהכהן אין צריך לומר עוד פעם ברכו אלא מתחיל ברוך וכו'.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קלה סעי' ו-ח

ז] אם נכנס הכהן לבית הכנסת אחר שהתחיל הישראל לברך ברכת התורה, אינו פוסק, אבל ברכו לא הוי התחלה, ועומד הישראל בתיבה עד שישלימו כהן ולוי ואז יקרא....

ז] אם היו כהן ולוי בבית הכנסת, וקרא הכהן וסבור שאין שם לוי והתחיל לברך ברכת התורה שנית, אין מופסיקין אותו.

ח] אם אין לוי בבית הכנסת, כהן שקרא ראשון מברך שנית במקום לוי, אבל לא כהן אחר, כדי שלא יאמרו שהראשון פגום.

משנה ברורה שם ס"ק כ, כא, כח

כ] אינו פוסק – כדי שלא תהיה ברכה לבטלה, ועוד דלא נחשב פגם להכהן, דיתלו שלא היו שם בשעה שקראו להישראל, או שמא שגגה היא שסברו שאינו שם ... ואחר הישראל לא יעלה הכהן, דיש לחוש לפגמו, שיאמרו שאינו כהן מוקרא אחר ישראל:

כא] לא הוי התחלה – דאין זה לבטלה דהרי ענו הקהל ברוך יי המבורך לעולם ועד, ואפילו הכי, חוזר הכהן ואומר ברכו

כח] אבל לא כהן אחר – והוא הדין שלא יקרא ישראל במקום לוי, כדי שלא יאמרו על הראשון שאינו כהן, או שהוא פגום מדלא קרא אחריו לוי, וגם שיטעו על הישראל הוזה שהוא לוי:

מגן אברהם שם ס"ק ח

ברכו לא הוי. משמע דאם התחיל לומר ברוך אתה יי הוי התחלה, ואף דיכול לסיים: "ברוך אתה יי למדני חקיך", מכל מקום אינו נכון

Responding to *Devarim Shebekedusha* during One's *Beracha*

Q What are the *halachot* regarding someone who is in the middle of saying a *beracha* (e.g., *Asher Yatzar*) when she hears *Kaddish* or *Kedusha*? May she answer in the middle of the *beracha*, or should she try to finish the *beracha* quickly enough to answer "*amen yehei shmeih rabba...*"?

4. ביאור הלכה סימן סו סעיף ג

לקדיש ולקדושה וכו' – עיין בכסף משנה סוף פרק יו"ד מתפלה דבברכות קצרות אסור להפסיק ... דעל ידי ההפסק, לא יוכל להתחבר הסוף ברכה להשם ומלכות שאמר ... ופשוט דלפי זה אפילו בברכה ארוכה דאמרינן שמפסיק אם אירע לו זה אחר שאמר סוף הברכה "ברוך אתה ד'" יזהר מלהפסיק לשום דבר

5. בן איש חי שנה ראשונה פרשת שמות סעי' ו

ואף על פי שאמרנו שפוסק בברכות קריאת שמע לקדיש וקדושה וכו', מכל מקום אם הוא תחלת הברכה אחר שאמר ברוך אתה יי אלוקנו מלך העולם, לא יפסיק לשום דבר קודם שיאמר "יוצר אור ובורא הושך", כדין ברכות קצרות של הנהנין או של המצות דאינו פוסק בהם כלל, שאם יפסק אז, תתערבב הברכה בדברים שאין להם משמעות אחר הזכרת השם ...

1. שולחן ערוך אורח חיים ס"י סעי' ג

לקדיש ולקדושה ולברכו, מפסיק אפילו באמצע הפסוק

משנה ברורה שם ס"ק יז

לקדיש – היינו ל"אמן יהא שמיה רבא" עד "עלמיוא" ... ויענה אמן אחר "דאמירן בעלמא" אבל על תתקבל, יהא שלמא, עושה שלום, לא יענה אמן, כי אינו אלא מנהג; ולקדושה יאמר רק קדוש וברוך, שזהו עיקר קדושה, ולא ימלוך, וכל שכן שלא יאמר נקדש ושאר דברים שמוסיפין בשבת, וכל זה אפילו בין הפרקים לא יאמר:

2. כסף משנה פרק י הלי טו

יש לפרש דכיון דבאמצע תפלה, אפילו בין ברכה לברכה באמצעיות לא יפסיק, כל שכן דלא יפסיק באמצע שום ברכה משאר ברכות מברכת הנהנין או ברכת המצות:

3. חיי אדם חלק א כלל ה סעי' יג

ואם דיבר באמצע ברכה, אם היא ברכה קצרה כברכת הפירות וברכת המצות, צריך לחזור ולברך לכולי עלמא, אפילו היה לצורך הסעודה. ונראה לי דאפילו לענות קדיש וקדושה אסור לכתחלה, וכל שכן דאסור לענות אמן על שאר ברכות. ובדיעבד שענה אמן או קדיש וקדושה, צריך עיון אם יחזור ויברך. אבל בברכה ארוכה כמו ברכת קריאת שמע ואשר יצר וכיוצא בו, מותר לכתחלה לענות קדיש וקדושה ואמן דהאל הקדוש ושומע תפלה ... ואפילו שהיה כדי לגמור את כולה. והחילוק שבין ברכה קצרה לארוכה, דבברכה קצרה, תיכף כשאמר ברוך אתה ה' והפסיק לסוף הברכה, אם כן אין מקום לסוף הברכה להתחבר עם תחלת הברכה. ואמנם כשאמר קדיש וכיוצא בו באמצע, יש לומר דהוי כמוסיף בשבט המקום, או אפשר דאף על פי כן אין מצטרף. אבל ברכה ארוכה אין כאן הפסקה. ונראה לי דאם דיבר באמצע ברכה ארוכה בשוגג, אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק

<<

8. משנה ברורה סימן סו ס"ק י

הפסוק – יש אומרים דבאמצע הפסוק לא יפסיק אם לא במקום דסליק ענינא, ואם פסק, הוזר אחר כך לתחלת הפסוק. ולענין מעשה, כשמפסיק לענות קדיש או קדושה ... אם אי אפשר לו למהר לסיים הענין, יכול לפסוק אפילו באמצע הענין ולסמוך על בעלי סברא הראשונה שלא חלקו בכך לצורך מצוה רבה כזו ולענות עם הצבור ואחר כך יחזור לתחלת הפסוק:

6. משנה ברורה ס"י נא ס"ק ב

שאר אמנים מסיק המגן אברהם בס"ק ג' דמותר לענות אפילו באמצע ברכת ברוך שאמר או ישתבה כיון שלא הזכרה ברכה זו בגמרא; אך אם הוא עומד אחר תיבת ברוך אתה ד' קודם שסיים מלך מהולל בתשבוהות כתב החיי אדם דאסור לו לענות דבזה מקלקל לגמרי את הברכה:

7. אשי ישראל פרק יט סעי' ד

... לאהר שכבר אמר "ברוך אתה ה'" שבסוף הברכה אסור להפסיק. וכן בפתיחת הברכה לא יפסיק לאהר הזכרת השם עד שיאמר כמה מילים מגוף הברכה, וכגון "יוצר אור".

Doubt Whether One Recited *Birkat HaTorah*

Q I usually recite the morning *berachot*, including *Birkat HaTorah*, on the way to *shul*. This morning, I was mentally preoccupied, and I have reason to suspect that I omitted *Birkat HaTorah*. My doubt arose when I came home, and I therefore asked my wife, who had not yet recited *Birkat HaTorah*, to do so aloud so I could answer *amen*. Can I assume I have fulfilled my obligation one way or another?

3. גמרא, ברכות דף יא ע"ב ב

אמר רב יהודה אמר שמואל: השכים לשנות, עד שלא קרא קריאת שמע צריך לברך, משקרא קריאת שמע אינו צריך לברך, שכבר נפטר באהבה רבה.

4. תלמוד ירושלמי, ברכות פרק א הל' ה

שמואל אמר: השכים לשנות, קודם קריאת שמע, צריך לברך; לאחר קריאת שמע, אין צריך לברך. אמר רב בא: והוא ששנה על אתר:

5. בית יוסף אורח חיים סי' מז

ואם תאמר: למה לו לירושלמי לומר על הנפטר באהבה רבה שצריך שילמוד מיד, שהרי לעולם הוא לומד, שהרי קורא קריאת שמע אחר אהבה רבה? ואפשר לומר דכבר אפשר שאינו קורא קריאת שמע סמוך לאהבה, דהא איכא מאן דאמר ... ועוד יש לומר: דקריאת שמע ותפלה לא השיבי לימוד לענין זה, דדברי תחנונים ותפלה לחוד ודברי תלמוד תורה לחוד, וקריאת שמע כדברי תפילות הוא ... והרא"ש (שם) כתב ... והוא ששנה על אתר – ונראה, דהיינו כברכה של אהבה רבה, דלא מתחזי לשם ברכת התורה אלא בשונה על אתר ואם שנה לאלתר, אז נראית ברכה לשם עסק התורה כמו לשם קריאת שמע, ואז לא יצטרך לברך כל אותו היום

1. גמרא, ברכות דף כא ע"א

אמר רב יהודה: מנין לברכת המזון לאהריה מן התורה – שנאמר: "ואכלת ושבעת וברכת". מנין לברכת התורה לפניה מן התורה – שנאמר: "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו". אמר רבי יוחנן: למדנו ברכת התורה לאהריה מן ברכת המזון מקל והומר, וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל והומר... אמר רב יהודה: ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא – אינו חוזר וקורא, ספק אמר אמת ויציב, ספק לא אמר – חוזר ואומר אמת ויציב. מאי טעמא – קריאת שמע דרבנן, אמת ויציב דאורייתא.

2. משנה ברורה סי' מז ס"ק א

ברכת התורה – עיין בשאגת אריה סי' כ"ד דמסיק שברכת התורה הוא מן התורה, ולכן אם נסתפק לו אם בירך ברכת התורה, חוזר ומברך; ומכל מקום, כיון שהוא לו ספק, לא יברך אלא ברכת אשר בחר בנו שהיא המעולה שבברכות כדאיתא בגמרא. ועיין בשערי תשובה שהביא בשם קצת אחרונים דסוברין דמספק לא יחזור ויברך. ובאמת קשה מאד לסמוך עליהם אחר דהרבה ראשונים ... סוברים דברכת התורה הוא מן התורה, וידוע שעונש מי שאינו מברך על התורה גדול מאד. אך אם נזכר זה לאחר התפלה, שכבר בירך ברכת אהבה רבה, אפשר דיש להקל בזה אפילו אם לא למד תיכף לאחר התפלה, ואם יכול לבקש מאחר שיוציאונו בברכת התורה או שיכוין לכתחלה בברכת אהבה רבה לפטור וללמוד תיכף לאחר התפלה, מה טוב.

<<

10. שולחן ערוך אורח חיים ס"י קיד סעי' ח
בימות החמה, אם נסתפק אם הזכיר מוריד הגשם אם לא,
עד ל' יום בחזקת שהזכיר הגשם, וצריך לחזור.

משנה ברורה שם ס"ק לח

בחזקת שהזכיר וכו' – ואם ברור לו שהיה בדעתו לזכור
מעין המאורע [לענין הזכרה ושאלה ויעלה ויבא וכהאי
גוונא] בתוך התפלה ולאחר זמן מופלג נפל ספק בלבו אם
זכר בתפלה או לא, אין צריך לחזור, ואם נתעורר הספק
מיד אחר התפלה יש לחזור

8. שולחן ערוך אורח חיים סימן מז סעי' ז, ח

[ז] ברכת אהבת עולם פוטרת ברכת התורה, אם למד
מיד בלי הפסק.

[ח] ויש להסתפק אי סגי בקורא קריאת שמע סמוך לה
מיד בלי הפסק, ולכן יש לזוהר לברך ברכת התורה קודם
אהבת עולם.

ביאור הלכה שם

אם למד מיד – עיין במשנה ברורה בשם הלבוש, אחר
כך מצאתי ביותר מזה בספר אור זרוע הגדול, דדוקא אם
הפליג בעסקיו בין ברכת אהבה רבה ללימוד; מיהו כל
עניני תפלה וגם שהולכים אחר ספריהם להביאם לבית
המודרש אין זה הפסק – עד כאן לשונו. ונראה דדוקא אם
לא הפסיק בדבור, אבל אם הפסיק בדבור שלא מענינו, גם
להאור זרוע יחזור ויברך.

משנה ברורה שם ס"ק יד

פוטרת – שיש בה מעין ברכת התורה – ותן בלבנו ללמוד
וללמד לשמור ולעשות ולקיים וכו' – ולכאורה מדסתם
משמע, דאפילו לא כיון בעת הברכה לפטור בזה ברכת
התורה סגי

9. שולחן ערוך אורח חיים ס"י מז סעי' יד

נשים מברכות ברכת התורה.

ביאור הלכה שם

נשים וכו' – הטעם דהא חייבות ללמוד הדינים שלהם;
ועוד, דחייבת לומר פרשת הקרבנות כמו שחייבת בתפלה,
אם כן קאי הברכה על זה – בית יוסף, מגן אברהם. ולפי
זה הטעם, יכולה להוציא בברכת התורה את האיש, וכן
כתב הפרי מגדים בהדיא. והגר"א בביאור חולק על זה
הטעם, עיין שם, אלא הטעם דמברכות הוא, דאף דפטורי
מתורה, מכל מקום יכולות לברך ולומר "וצונו", דלא
גריעא מכל מצות עשה שהזמן גרמא, דקיימא לן דיכולות
לברך עליהן וכדלעיל בסימן י"ז ס"ב עיין שם, ולפי זה אין
יכולות להוציא את האיש

Beracha Acharona on Fruit of Non-Jews in Israel

If I eat fruit grown in a field in Israel that is owned by a non-Jew, should I conclude the *beracha* of *Al HaEtz* with "*al hapeirot*" (on the fruits) or "*al peiroteha*" (on [the Land's] fruit)?

5. גמרא, גיטין דף מז עמ' א

אמר רבה: אף על פי שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, שנאמר: "כי לי הארץ" – לי קדושת הארץ, אבל ... ור"א אומר: אף על פי שיש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, שנאמר: "דגנך", ולא דגן עובד כוכבים, אבל אין קנין לעובד כוכבים...

6. שו"ת אבקת רוכל סי' כד

כי זה עשרים שנה ראיתי מה שכתב הר"י שלמה שיריליוו זל"ה לנהוג דין שביעית בפירות הגויים הגדלים בארץ, וראיתי ראיותיו, וזה לשונו: ... ולא נראה לי שיש בראיותיו כדי לבטל מנהג הקדמונים שלא נהגו כן, דמה שהביא ראיה מדתנייא בתוספתא אין מוכרין ולא לוקחין מן הגוי פירות שביעית, איכא למימר דהיינו דוקא בפירות שגדלו בשדה ישראל.

7. רמב"ם הלכות תרומות פרק א הל' י

עכו"ם שקנה קרקע בארץ ישראל, לא הפקיעה מן המצוות, אלא הרי היא בקדושתה. לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו, אינה ככיבוש יחיד, אלא מפריש תרומות ומעשרות ומביא בכורים, והכל מן התורה כאילו לא נמכרה לעכו"ם מעולם ...

8. ברכי יוסף אורח חיים סי' רח ס"ק יא

על פירות הוץ לארץ בארץ, צריך עיון; ונראה לי שיכרך על הפירות, מטעם שכתב בספר הלבוש. ונראה לי שאם הם פירות מכבוש ראשון, אף על גב דלא קדשה האידינא, שפיר מצי למימר על פירותיה.

9. משנה ברורה סי' רח ס"ק נד

אוכל מפירות הארץ – רוצה לומר, כשיודע שהם מפירות הארץ, אבל בספק כגון בחוץ לארץ הסמוכה לארץ ישראל, יאמר על הפירות, והוא הדין כשאוכל בארץ ישראל ואינו יודע אם הם מפירות הארץ או שהובאו מחוץ לארץ, יברך גם כן על הארץ ועל הפירות:

1. גמרא, ברכות דף מד עמ' א

רב הסדא אמר: על הארץ ועל פירותיה; ורבי יוחנן אמר: על הארץ ועל הפירות. אמר רב עמרם: ולא פליגי, הא – לך, והא – להו. מתקיף לה רב נחמן בר יצחק: אינהו אכלי ואנן מברכינן? אלא איפוך: רב הסדא אמר: על הארץ ועל הפירות; רבי יוחנן אמר: על הארץ ועל פירותיה.

2. בית יוסף אורח חיים סי' רח

וכתב ה"ר יונה: וכשמביאין פירות להוציא לארץ מארץ ישראל, על הספק אין צריך לשנות המטבע של הוץ לארץ; אבל הרשב"א כתב: ומסתברא שאפילו בהוציא לארץ, אי אכיל פירות הבאים מן הארץ, מברך על הארץ ועל פירותיה, דהא למאי דסבירא לן מעיקרא דרב הסדא אמר על הארץ ועל פירותיה לא הוה קשיא לן אלא אינהו אכלי ואנן מברכינן, אלמא כל היכא דאכלין אנן מברכינן על פירותיה:

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' רח סעי' י

בברכה אחת מעין שלש של פירות דהוציא לארץ, הותם על הארץ ועל הפירות; ובארץ ישראל, הותם על הארץ ועל פירותיה; ואם בחוץ לארץ אוכל מפירות הארץ, הותם גם כן על פירותיה.

משנה ברורה שם ס"ק נב

ועל הפירות – שאין יכול לומר פירותיה כיון שאינם מפירות של ארץ ישראל, ואפילו הובאו לארץ ישראל ואכלן שם, כיון שגדלו בחוץ לארץ

4. שולחן ערוך יורה דעה סי' שלא סעי' ד, יב

ד' פירות העובד כוכבים שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל, אם נגמרה מלאכתו ביד העובד כוכבים ומרחן העובד כוכבים, פטורין מכולם. ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו, קודם שתגמר מלאכתן, וגמורן ישראל, חייבים

[יב] פירות ארץ ישראל שיצאו הוציא לארץ, פטורים מתרומות ומעשרות. ואם יצאו לסוריא, חייבים. ופירות הוציא לארץ שנכנסו לארץ, חייבים, אם נקבעו למעשר (ביד ישראל) אחר שנכנסו לארץ.

Al HaMichya on a Fruit

I ate a fruit that requires the *beracha* *acharona* of *Al HaEtz* but, due to lack of concentration, I mistakenly recited *Al HaMichya*. Should I have subsequently recited *Al HaEtz*?

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רח סעי' יז

ברכת שלש אינה פוטרת מעין שלש, שאם אכל דייסא אין ברכת המזון פוטרתו; אבל ביינ ברכת שלש פוטרתו, שאם בירך על היין ברכת המזון במקום על הגפן, יצא; והוא הדין אם בירך על התמרים ברכת המזון במקום על העין, יצא

3. ט"ז אורח חיים ס"י רח ס"ק טז

... שאני שלוש ברכות שנזכר בהם "הזן", ועל כן הוא פטור משאר מידי דזיין ... דברכת הזן הוא העיקר, אם בא לפטור תמרי דזיין, מה שאין כן במעין שלש, דלא הוזכר שם מידי ממוזן, היאך יפטור דבר אחר שמעלתו מצד הזיין, אף על פי שאומר על המחיה, מכל מקום שם מוזנות לא נזכר

4. שו"ת הר צבי אורח חיים א ס"י קה

עובדא הוה באחד שאכל מוזנות ושתה יין באופן שהיה צריך לברך ברכה אחת על המחיה ועל הגפן, ושכח ובירך על המחיה ולא כלל על הגפן. והורה הגאון רב אליה ראם ... שצריך לברך שנית על היין. והעירו עליו מדברי העטרת זהב (ס"י רח) שיוצאים בברכת על המחיה על היין. ואין זו השגה, שדברי העטרת זהב הם דוקא כמי ששתה יין בלבד ומעה ובירך על המחיה על היין ששתה, אז הוא יוצא בדיעבד, אבל בנידון דידן, שאכל גם מוזנות ברכתו על המחיה היא רק על המוזנות, כיון שלא היתה כוונתו לפטור בברכתו על המחיה את היין רק את המוזנות, דאם היה זוכר את היין, היה מברך על המחיה ועל הגפן, לכן לא יצא ידי ברכת היין.

1. לבוש אורח חיים ס"י רח סעי' יז

צריך אדם לברך על כל דבר ברכה המיוחדת לו לאותו דבר, ואין האחרת פוטרת אותה אף על פי שהיא חשובה ממנה, כגון במקום שאמרו לברך בורא נפשות רבות, אין ברכת מעין שלש פוטר אותה אם אינה כלולה בלשונה כמו שאמרנו, וכל שכן דבורא נפשות רבות אינו פוטר ברכה דמעין שלש שהרי אינה חשובה כמוה, וכן במקום שאמרו מעין שלש אפילו ברכת המזון עצמה שהיא חשובה ממנה ... אפילו הכי אינה פוטר אותה ... ודקדקו חז"ל דדווקא להם שיש בו כמה מעלות, משביע וסועד הלב ועליו יהיה האדם, משום הכי הייבה עליו התורה השלש ברכות, אבל כל שאר דברים אין חייבים עליו לברך מן התורה, אבל מכל מקום אסמכות רבנן אקראי שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ... לפיכך תקנו חז"ל על השבעה מינין שהם השוכין, שנשתבחה בהן ארץ ישראל, ברכה מעין שלש, דומיא דשלש דהם דאורייתא, דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון. אלא שבתוך השבעה מינין עצמן ראו שלש מדרגות. בחטה ושעורה כל זמן שלא נעשו פת אלא מעשה קדירה, כיון דזיני הם חשובים בזה יותר משאר החמשה מיני פירות של שבעת המינים, ותקנו לברך אחריהם ברכה בפני עצמה והיא על המחיה ועל הכלכלה וכו'. ואחר כך, בחמשה מיני פירות כיון שנשתבחה בהן ארץ ישראל תקנו להן ברכתן מיוחדת על העין ועל פרי העין שהיא כוללת כולן, אלא שעל היין, אף על פי שהוא מן הגפן שבחמשה מינין, מתוך השייכותו קבעו לו ברכה בפני עצמו ... ואף על גב דדין ותמרים שהם בין החמשה מיני פירות אמרו ז"ל דהם זיני יותר מחמשת מיני דגן, מכל מקום הואיל והרוכ אין אוכלין אותם לשם זיוני ... לא רצו לתקן עליהם על המחיה ... דכשם שאסור לקצר בשבחו של מקום לומר ברכה הגרוע על דבר החשוב ממנו, כן אסור להרבות בשבחו יתברך במקום שאינו צריך לו, כי אין זה מדרך המוסר, והיינו הוא דאסמכות אקרא דברוך ה' יום יום תן לו מעין ברכתיו רצה לומר מעין ברכתיו ממש לא פחות ולא יותר ... וכן אם אכל פירות אפילו משבעת המינים, אין ברכת על המחיה פוטר אותם דפירות לא זיני. מיהו כיון דגבי יין אמרו ז"ל [ברכות לה ע"ב] שהוא סועד, וכן גבי תמרים אמרו ז"ל [שם יב ע"א] שהן זנין, לפיכך אם אמר על היין או על התמרים על המחיה וכו' יצא, ולא עוד אלא אפילו אמר ברכת המזון על אלו השנים יצא

Joining an Imperfect *Tefillat HaDerech*

Q

When I go on bus tours, the tour guide often has someone recite *Tefillat HaDerech*, to which everyone answers *amen*, before we leave the city limits of Yerushalayim. I thought *Tefillat HaDerech* is supposed to be recited after you have left the city. Should I answer *amen* when the *tefilla* is recited ostensibly at the wrong time? Should I say it myself at the right time? Also, on a one-day trip, if the person who says *Tefillat HaDerech* leaves out the phrase "*v'tachzireinu l'shalom*," should I repeat the *tefilla* on my own with that phrase?

>>

אליה רבה שם ס"ק יד

אחר שהחזיק וכו'. זה לשון הנחלת צבי: לאפוקי שלא יאמר מיד אחר שיצא מן העיר – עד כאן. ... אבל עולת תמיד כתב, זה לשונו: לאפוקי שלא יאמר בביתו קודם שיצא לדרך – עד כאן, משמע דכשיוצא מביתו יאמר מיד ... ואין להקשות מהא דמהר"ם שהיה מסמוך לויחי רצון, דמשמע דאומרה בביתו, דמיירי שהיה יוצא לדרך בבוקר ומתפלל בדרך ...

משנה ברורה שם ס"ק כט

שהחזיק בדרך – רוצה לומר, שלא יאמרנה כשעדיין הוא בתוך העיר שדר בה אף שמכין עצמו לצאת לדרך ועיבורה של עיר ... הרי הוא בתוך העיר. והט"ז מתיר אפילו בתוך העיר משעה שגמר בלבו והכין עצמו לצאת אבל האליה רבה והפרי מגדים ושאר אחרונים חולקין על זה והסכימו דלכתחילה יש לזוהר שלא לעשות כך

3. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רטו סעי' ב

השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות, אף על פי שלא שמע כולה מתחלתה ועד סופה, אף על פי שאינו חייב באותה ברכה, חייב לענות אחריו אמון

4. רא"ש, ברכות פרק ד ס"י יח

כל היוצא לדרך צריך שיתפלל תפלת הדרך. מאי תפלת הדרך? יהי רצון מלפניך ה' אלקי שתוליכני לשלום ... ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותחזירני לביתי לשלום ברוך אתה יי שומע תפילה.

5. אשי ישראל פרק נ ס"ק ג

... ומסתבר דאף לנהגים לומר [ותחזירנו לשלום], אם לא אמר, אין חוזר לומר תפילת הדרך כשהוזר מהדרך.

1. גמרא, ברכות דף ל עמ' א

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו'. אימת מצילי? – אמר רבי יעקב אמר רב חסדא: משעה שמהלך בדרך. עד כמה? – אמר רבי יעקב אמר רב חסדא: עד פרסה.

רש"י שם

עד פרסה – אבל לא לאחר שהלך פרסה, ובהלכות גדולות מפרש: עד כמה יבקש לילך שיהא צריך להתפלל? עד פרסה, אפילו אין לו לילך אלא עד פרסה

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י קי סעי' ז

אומר אותה אחר שהחזיק בדרך; ואין לאומרה, אלא אם כן יש לו לילך פרסה, אבל פחות מפרסה לא יתנום בברוך (ולכתחילה יאמר אותה בפרסה ראשונה), ואם שכח מלאומרה, יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך, ובלבד שלא הגיע תוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה, ומשם ואילך יאמר אותה בלא ברכה.

מגן אברהם שם ס"ק יד

אחר שהחזיק. נראה לי דלא יאמרו בתוך עיבורה של עיר, דהיינו בתוך שבועים אמה ושירים מן העיר, דעיבורא דמתא כמתא

ולכתחלה כו'. פירוש, שלא יעכב מלומר אותה אחר פרסה ראשונה, ויכול לומר אותה אפילו בעיר קודם שיצא לדרך; ומה שכתוב שיהחזיק בדרך, פירוש, שיהיה מוחזק בודאי לילך. וראיתי לקצת מקפידים שלא יאמר אותה עד שהוא דוקא חוץ לעיר על השדה; ואין לזה שורש ועיקר מכל הפרושים, והרי מהר"ם היה מתפלל אותה בבקר ביום שרצה ללכת בדרך. ומכל מקום נראה מעם למה שמתפללין אותה חוץ לעיר, הוא משום שאז יאמר אותה עם אחרים וזכות דרכים עדיף

<<

A Beracha on Building a Rooftop Fence?

Q

The investment team I am part of is renovating a building that we own. This includes making the building's roof usable for tenants. The roof already has a fence (*ma'akeh*), but we have contracted a non-Jewish company to replace the existing fence with a new one. Can I make a *beracha* on the new fence even though non-Jews are installing it? Does one make a *beracha* on a fence that replaces a previous one?

5. שו"ת יביע אומר חלק ג - יורה דעה סי' יז
ועל כל פנים נראה שאם נכנס לדור בדירה חדשה שיש בה מוזוונות, מן הראוי להוציא עצמו מידי ספק על ידי שיטול המוזוונות לבדקם ושוב יקבעם בכרכה ... ולפי האמור נכון לעשות גם כן היסח הדעת בכדי שיוכל לברך בבטחה יותר. והוא הדין אם לוקח מוזוונות חדשות לקבעם תחתיהם, שיעשה היסח הדעת בינתים, וברוכי מברך.

6. גמרא, בבא מציעא דף קא ע"ב ב
גמרא. תנו רבנן: המשכיר בית לחבירו – משכיר חייב להעמיד לו דלתות, לפתוח לו חלונות, לחזק לו תקרה, לסמוך לו קורה. ושוכר חייב לעשות לו סולם, לעשות לו מעקה, לעשות לו מרזב, ולהטיח את גגו.

7. מנחת חינוך מצוה תקמו-תקמו
ובמשכיר ושוכר נראה דאם נאמר דהשוכר חייב מן התורה, ושכירות ליומא ממכר, והוה ליה של השוכר נפקע המצוה מן המשכיר ... אך אם נאמר דהשוכר חייב רק מדרבנן, אני מסופק דאפשר רבנן לא חייבו להשוכר רק באם אינו רוצה המשכיר לעשות, חייב השוכר, אבל אם שניהם לפנינו, המשכיר והשוכר, וכל אחד רוצה לעשות כדי לקיים המצוה, אפשר כיון דהוא חייב מן התורה, אם כן מצוה דידיה הוא, וחז"ל בכהאי גוונא לא חייבו להשוכר כלל באם המשכיר רוצה, ומהיכי תיתי חז"ל יפקיעו מצוה התורה מהחייב בה; או אפשר כיון דחז"ל חייבו השוכר, הפקיעו המצוה בשל ואל תעשה, ואין המצוה על המשכיר כלל והדין עם השוכר לקיים מצוה דרבנן, ומצוה דידיה הוא. וכצד הראשון נראה לי כיון דהוה ליה ביתו של המשכיר

1. ילקוט יוסף שובע שמחות א קצת מהלכות מעקה סע' כב

העושה מעקה לגגו צריך לברך על עשיית המעקה, "אשר קדשנו במוצותיו וצונו לעשות מעקה". ויש לברך כאשר הפועל מסיים את עשייתו, לפני המכוש האחרון שעשוי לחזק את המעקה, שאז הוא עובר לעשייתו. והיינו במכוש האחרון בשעה שמתם את הפירצה האחרונה שלא יפלו ממנו, מפני שקודם לכן עדיין אינו מעקה, ויש שמברכים קודם התחלת הקמת המעקה. ונאף שמתחלה היה דעת מרן אדוני אבי מורי ורבי שלא לברך על עשיית מעקה, מכל מקום הלכה כמשנה אחרונה, ולמעשה יש לברך על עשיית המעקה.

2. גמרא, קידושין דף מא ע"ב ב
... אמר רב ינאי: "גם אתם" – מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית.

3. פתחי תשובה חושן משפט סי' תכו ס"ק א
לעשות אדם מעקה. וכתב הרמב"ם פרק י"א מהלכות ברכות [ה"ח] דצריך לברך אשר קדשנו במוצותיו וצונו לעשות מעקה ... ועיין בספר מהנה אפרים הלכות שלוחין סי' י"א במי שרוצה לעשות מעקה על ידי אומן גוי אי יברך עליו, ומצדד שם דשפיר יכול לברך כיון דיד פועל כיד בעל הבית ... ומשמעות דבריו שם דיש חילוק אם עשהו על ידי אומן דקבלנות, אפילו על ידי אומן ישראל, לא יברך הבעל הבית, ולדעת הכנסת הגדולה ... יברך האומן המתקן אותו, אבל אם עשהו על ידי אומן פועל יום, אפילו האומן נכרי, שפיר מצי הבעל הבית לברך עליו, דחשיב כאילו הוא עצמו עשהו

4. ש"ך חושן משפט סי' תכו ס"ק ב
של שני שותפים ברי. ובשותף עכו"ם פסק בים של שלמה פרק י"א דחולין דחייב – עיין שם. אמנם לפי מה שפסק מור"ם ... במוזוונת דפטורים, אפשר דהוא הדין במעקה, ולפי המרדכי דעבודה זרה, יש להסתפק:

LED Shoes for Children on Shabbat

On Shabbat, may a child wear shoes that have lights (LED) in the soles that light up when he walks?

4. שו"ת יביע אומר חלק ה - אורח חיים סי' כח

ובר מן דין, כיון דבנידון דידן הוי פסיק רישיה דלא ניהא ליה, כההיא דשבת (קג): לא צריכא דעביד בארעא דחבריה, וידוע מה שכתב הגאון הנצי"ב בהעמק שאלה (סי' קה אות ה), שהשאלות ובה"ג והרי"ף והרמב"ם כולו סבירא להו כשיטת בעל הערוך דפסיק רישיה דלא ניהא ליה מותר לכתחלה, ושכן דעת רב יוסף טוב עלם בסדר תנאים ואמוראים ... ואף על פי שלענין הלכה, אנן בדידן נקטינן להחמיר, וכפסק מרן השולחן ערוך (סוף סי' ש"כ), מכל מקום בדרבנן מיהא יש להקל משום ספק ספיקא, שמא הלכה כדעת הפוסקים דסבירא להו פסיק רישיה בדרבנן מותר, ואם תמצו לומר שהלכה כדעת האוסרים, שמא הלכה כהערוך וסיעתו דפסיק רישיה דלא ניהא ליה אף בדאורייתא מותר לכתחלה. ומכל שכן שמבואר בהדיא בתוספות (שבת קג סע"א) להתיר בפסיק רישיה דלא ניהא ליה בדרבנן, אף אם לא נאמר כהערוך שמתיר בכל פסיק רישיה דלא ניהא ליה. עיין שם. וכן העלו הרבה אחרונים להלכה. ... והגם דהכא לא איכפת ליה בהכי, אם תצא מלאכת הכתיבה לפועל על ידי הילוכו, או לא, והרי כתב בספר נהר שלום (סי' שמ סק"ג), דדוקא היכא שרע עליו המעשה שנעשה על ידי פעולתו, השיב פסיק רישיה דלא ניהא ליה, אבל אם אינו מקפיד, הוה ליה כניהא ליה ... אין דבריו מחזוריים להלכה, שהרי בדאית ליה הושענא אחריתי, סבירא להו להתוספות דהאינו טעמא דשרי, משום דהוה ליה פסיק רישיה דלא ניהא ליה בדרבנן ... אלמא דאף היכא דלא איכפת ליה השיב לא ניהא ליה.

1. תרומת הדשן סי' סד

... אבל בשאין מתכוין, נוכל לומר אפילו אי פסיק רישיה הוא, שרי, דבאיסור דרבנן יש לחלק בין מתכוין גמור לפסיק רישיה ...

2. שו"ת יביע אומר חלק א - אורח חיים סי' יט

ולפי זה יש לצרף דברי הפוסקים דסבירא להו דבדבר שאינו מתכוין והוי פסיק רישיה, שרי בדרבנן. וכמה שכתב בתשובת תרומת הדשן ... וכן נראה מדברי מרן השולחן ערוך (בסי' שיד) כאשר יראה הרואה.

3. בית יוסף אורח חיים סי' שכ

ובריש פרק הבונה (קג). תנו רבנן התולש עולשין וכו' אם לייפות הקרקע, כל שהן. אטו כל הני לאו ליפות הקרקע נינהו, כלומר, הרי הקרקע מתייפה מאליו? ואוקמה אביי, כגון דלא מכוין. ופריך: והא מודה רבי שמעון בפסיק רישיה? ומשני: לא צריכא דעביד בארעא דחבריה; כלומר, דלא איכפת ליה לייפות. וכתבו שם התוספות (ד"ה לא צריכא) והרא"ש (סי' א) דממקום זה וממקומות אחרים למד בעל הערוך דפסיק רישיה דלא ניהא ליה מותר לכתחלה, ואפילו איסורא דרבנן ליכא. ועל פי זה התיר להסיר פקק החבית, אף על פי שאי אפשר שלא יסחוט והוי פסיק רישיה, כיון דאינו נהנה בסחיטה זו, שהיין נופל לארץ, מותר. והם דחו דבריו וסותרו ראיותיו והעלו דאף על גב דלא מייחייב הטאת, איסורא מיהא איכא

8. בית יוסף אורח חיים ס"י שמג

כתב הר"ן בריש יומא שכל שהוא לצרכו של תינוק, אף על פי שהגיע לחינוך, מאכילין אותו איסור דרבנן אפילו בידיים; וכן כתב הרשב"א. ומיהו כתב בתשובה שלא אמר כן אלא להלכה, אבל לא למעשה. והרמב"ם בסוף מאכלות אסורות כתב דלהאכילו בידיים אסור אפילו דברים שאיסורן מדברי סופרים

9. ביאור הלכה ס"י שמג סע' א

מדברי סופרים וכן וכו' - ודעת הרשב"א והר"ן דאם התינוק צריך לכך, מותר אפילו לספות לו בידיים דבר שהוא אסור מדרבנן; אך המחבר סתם לדינא כדעת החולקים עליהם, ואוסרים בכל גווני. וכתב בתשובת רבינו עקיבא איגר על דבר מלטול הספרים לבית הכנסת במקום שאין עירוב על ידי תינוק, אי יש לסמוך בזה על הרשב"א דאיסור דרבנן ספינן ליה בידיים? והשיב דזה אינו, דהא הר"ן כתב בפרק כל כתבי להדיא, דאף להרשב"א ספינן ליה רק לצרכו ולא לצרכנו, ואדרבה מחינן בידיה. ויש תקנה ליתן להתינוק חומש וסידור שישא לבית הכנסת לצורך עצמו להתפלל ולשמוע קריאת התורה, וממילא יצטרף הגדול עמו להתפלל יחד:

5. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שכ סע' יח

חבית שפקקו בפקק של פשתן לסתום נקב שבדפנה שמוציאין בו היין, יש מי שמתיר, אף על פי שאי אפשר שלא יסחוט, והוא שלא יהא תהתיו כלי; דכיון שאינו נהנה בכחיטה זו, הוי פסיק רישא ... דלא ניהא ליה, ומותר. וחלקו עליו, ואמרו דאף על גב דלא ניהא ליה, כיון דפסיק רישא הוא, אסור.

משנה ברורה שם ס"ק נג

דפסיק רישא הוא אסור - מדרבנן, אבל חיובא ליכא בפסיק רישא דלא ניהא ליה, לכולי עלמא. וכל זה הוא לענין שבת, דבעינן שיהא מלאכת מחשבת

6. ארחות שבת פרק ל סע' ה

כתבו הפוסקים שאין להתיר פסיק רישא דלא ניהא ליה אפילו במלאכה דרבנן. אמנם במקום צער התירו זאת.

7. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שמג סע' א

קטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו (מאיסור דאורייתא); ולהאכילו בידיים, אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים

משנה ברורה שם ס"ק ד

אסור - לכל אדם, ואפילו התינוק אינו בר הבנה כלל, ודבר זה הוא אסור מן התורה וילפינן לה מדכתיב בשרצים "לא תאכלום" וקרא יתירא הוא, וקבלו חז"ל דרוצה לומר לא תאכלום לקטנים ... ולכן אסור ליתן לתינוק דבר מאכל של איסור אפילו לשחוק בו שמוא יאכלנו דהוי כמאכילו בידיים [מגן אברהם]:

Garbage Disposal on Shabbat

The garbage collection in my neighborhood takes place on Shabbat. Is moving the garbage can from near the house to the street so that the crew will take it a problem of *amira l'nochri* (asking a non-Jew to do *melacha* for me on Shabbat), or is there a basis for leniency?

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' רנב סעי' ב

ומותר ליתן בגדיו לכובס אינו יהודי, ועורות לעבדן (פירוש, האומן שמעבד ומתקן העורות), סמוך לחשיכה אם קצין לו דמים או שעושה אותם בטובת הנאה, והוא שלא יאמר לו לעשות בשבת, וגם שיעשה האיני יהודי המלאכה בביתו

משנה ברורה שם ס"ק יז

בביתו – רוצה לומר, שלא בבית ישראל, דאז מהזוי כאלו הוא עושה בשליחות ישראל. וכתב החיי אדם דבבית ישראל אסור אפילו אם הוא דבר שמנהג כל בני העיר ליתנו בקבלנות ולא אתו למהשדיה בשכיר יום, גם כן אסור ממעם זה דיאמרו שצוהו לעשות בשבת:

6. תשובות והנהגות כרך א סי' רעח (א)

שאלה: העכו"ם הממונה מריק פחי אשפה בשבת, אם צריך למנוע ממנו להריק הפח בחצר יהודי.
לא מוצאתי בזה שום חשש, אף על פי שהגוי מוציא האשפה מרשותו והיהודי נהנה מזה, מכל מקום כיון שעכו"ם אדעתא דנפשיה קעביד, והישראל לא נהנה ממש במלאכת העכו"ם, רק סילק ממנו מטרד, וזהו הוכחתו של הגוי, ואף שהיהודי משלם מיסים על זה, מכל מקום מעולם לא ציוה היהודי לו לעשות כן בשבת, ואדרבה מצידו יכול לבוא ולנקות בערב שבת או ביום ראשון, ואין אני מוצא כאן מקום לחייב היהודי שיודיע שאצלו בחצרו וגינתו לא יריקו, וכך אין מראית עין כאילו שיהודי ציוה לו לבוא בשבת, ולכן הדבר מותר.

1. ארחות שבת פרק יט סעי' שמו

פח אשפה המדיף ריח לא נעים ובני אדם שוהים או עוברים בסמוך לו והדבר מאום עליהם מותר להוציאו לחוץ ולרוקנו ונהיינו כשאין בזה איסור מצד מלאכת הוצאה.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רמו סעי' א

שולח אדם אגרת ביד אינו יהודי, ואפילו בערב שבת עם חשיכה; והוא שקצין לו דמים, ובלבד שלא יאמר לו שילך בשבת

3. גמרא, עבודה זרה דף כא עמ' ב

לא ישכור אדם מרחצו לעובד כוכבים, מפני שנקרא על שמו, ועובד כוכבים זה עושה בו מלאכה בשבתות ובימים טובים. אבל לכותי מאי – שרי? כותי, אימר עביד ביה מלאכה בחולו של מועד? בחולו של מועד, אנן נמי עבדינן. אבל שדהו לעובד כוכבים מאי – שרי? מאי מעמא? אריסא אריסותיה קעביד; מרחץ נמי אמרי: אריסא אריסותיה קעביד? אריסא דמרחץ לא עבדי אנשי.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רמד סעי' ה

אם שכר אינו יהודי לשנה או לשנים שיכתוב לו או שיארוג לו בגד, הרי זה כותב ואורג בשבת כאלו קצין עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד, שהוא עושה בכל עת שירצה; והוא שלא יחשוב עמו יום ולא יעשה המלאכה בבית ישראל; ויש מי שאוסר בשוכר אינו יהודי לזמן. הגה: ודוקא ששכרו למלאכה מיוחדת

משנה ברורה שם ס"ק כד

... ולכן מותר לכתוב או לארוג בשבת שהוא עושה בכל עת שירצה, שהרי הישראל אין אומר לו לעשות בשבת, ואם רצה עושה למחר, ואין הישראל מרויח כמה שעושה בשבת

A Child Riding a Bicycle on Shabbat

May a child ride a bicycle on Shabbat in an area that has an *eiruv*?

>>

הרמב"ם לאסור. ... ועל כל פנים לא יצא הדבר מיד מחלוקת, וכמה אחרונים סמכו להקל להביא ספר בשבת על ידי קמץ שלא הגיע להינוך, דרך כרמלית, על פי דברי הרשב"א והר"ן. ... ואם כן בנידון דידן הואיל וגוף הדבר שנוי במחלוקת, ודעת כמה גאוני עולם להתיר על ידי קינוח והדחה, הלא הם: הגאון, ובה"ג, ורבינו תם, והר"ה, והרא"ה, והרב אליעזר ממיץ, וראב"ה, ואור זרוע, וכתב הרמ"א בהגה (סי' פח ס"א), שכן המנהג פשוט במדינתם להקל לאכול גבינה אחר שהיית שעה אחת מאכילת בשר. עיין שם. ולמספי בידים איסור דרבנן גם כן יש פוסקים שמקילים, הוה ליה כעין ספק ספיקא ואוליגן לקולא. ועיין בבית יוסף (סי' שמג) הנ"ל, שלדעת הטור והנמוקי יוסף הא דאסור למספי בידים איסורא דאורייתא לתינוק, אינו אלא מדרבנן.

4. בית יוסף אורח חיים סי' רסט

ולדברי האומרים דאפילו איסורי דרבנן לא ספינן להו לקטנים בידים כמו שאכתוב ב[סוף] סימן שמו"ג אפשר דכיון שיש מתירין לשתות בבית הכנסת אפילו לגדולים, אף על פי שהגדולים נוהגים כדברי האוסרים, מכל מקום לא השיב איסור כולי האי שיאסר להשקותו לקטנים

5. שולחן ערוך אורח חיים סימן שמג סעיף א

קמץ אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו (מאיסור דאורייתא)

משנה ברורה שם סי"ג

מאיסור דאורייתא – באמת אפילו מאיסורא דרבנן הייב להפריש כמו דצריך להנכו במצות דרבנן וכדלעיל בס"ק ו סעי' א, אלא נפקא מינא דבאיסור דרבנן אם לא הפרישו האב, אין בית דין מוחזין בידו, אבל באיסור דאורייתא בית דין מוחזין ביד האב להפרישו

1. שו"ת ציץ אליעזר חלק ז סי' ל

נראה פשוט שאסור לנסוע בשבת או יום טוב על אופנים אפילו בתוך התחום משלושה טעמים: (א) גזירה שמא יצא הויץ לתחום (ב) משום עובדין דהול ושבות דאורייתא בזה דאינו שובת וגופו נע ונד ... (ג) יש בזה גם הגזירה של שמא יתקן מנא, שבהרבה פעמים מתפוצץ הגומי מסביב לגלגל או מתרוקן האויר ויבוא לתקן אותו או למלאות אויר בגומי וכדומה ... ראיתי בספר ישכיל עבדי ... ששמע ... כי גם הגאון בעל רב פעלים בעצמו אחר כך כשהכיר בטיב תהלוכי האופנים הדר הוא לכל חסידיו לאסור ... לזאת אין להאריך יותר כי אם לחזור ולכפול דאיסור הרכיבה על אופנים בשבת או יום טוב הוא לדעתי ברור ופשוט והחובה על רבני ישראל די בכל אתר לגדור הדבר בגדרים שלא יבואו לפרוץ בזה

2. שמירת שבת כהלכתה פרק טז סעי' יז

תלת-אופן (tricycle), כיון שניכר שצעצוע הילד הוא, אין למנוע את הילד מלרכב עליו בתוך הבית, ובמקום שיש עירוב-הצירות – גם מהוצה לו, וטוב להסיר את הפעמון שבו מבעוד יום, כדי שלא יבוא להשתמש בו בשבת ובוים טוב. אבל אין לרכב על אופניים, ואפילו אופניים המיועדים לקטנים.

3. שו"ת יביע אומר חלק א - יורה דעה סי' ד

(ג) ומיהו בקטנים יש מקום לומר שאפשר להקל, כי הנה ידוע מה שנהלקו הפוסקים באיסור דרבנן אי שרי למספי ליה בידים. וכמו שכתב מרן הבית יוסף אורח חיים (סוף סי' שמג) וזה לשונו: ולענין איסורין דרבנן, כתב הר"ן ביומא (ריש פרק יום הכפורים), שכל שהוא לצורך התינוק, אף על פי שהגיע להינוך, מאכילים אותו איסורין דרבנן אפילו בידים. וכן כתב הרשב"א. ומיהו כתב בתשובה, שלא אמר כן אלא להלכה, אבל לא למעשה. והרמב"ם (סוף הלכות מאכלות אסורות) כתב, דלהאכילו בידים אסור אפילו דברים שאיסורן מדברי סופרים. וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד אפילו בדברים שהן משום שבות. עד כאן. וכן פסק מרן בשולחן ערוך שם כדברי

<<

Use of a Fat Separator on Shabbat

Is it permitted to use a fat separator on Shabbat?

3. ארחות שבת פרק ג' סעי' עה

המערה מרק מן הקדרה, ומצמיד את מכסה הסיר לקדרה על מנת שהגושים המעורבים במרק ישארו בו, יש שהורו שדינו כבורר בכלי ואסור לעשות כן אף לצורך אכילה לאלתר, ויש שהתירו

4. שמירת שבת כהלכתה פרק ג סעי' מז

גם קרום החלב המתהווה בקדירה על גבי החלב המבושל אסור להסירו אלא יקחנו עם מעט חלב שבקדירה, או ישפוך את החלב בצד בקדירה כך שהקרום יישאר דבוק בדופן הקדירה, ומותר גם להחזיק בכף שבידו את הקרום שעל פני החלב ולשפוך את החלב מתוך הקדירה לתוך הכוס.

1. גמרא, שבת דף עד עמ' א

תנו רבנן: היו לפניו מיני אוכלין – בורר ואוכל, בורר ומניה. ולא יברור, ואם בירר חייב הטאת. מאי קאמר? אמר עולא: הכי קאמר: בורר ואוכל לבו ביום, ובורר ומניה לבו ביום; ולמחר לא יברור, ואם בירר – חייב הטאת. מתקיף לה רב חסדא: וכי מותר לאפות לבו ביום? וכי מותר לבשל לבו ביום? אלא אמר רב חסדא: בורר ואוכל פחות מכשיעור, בורר ומניה פחות מכשיעור. וכשיעור לא יברור, ואם בירר חייב הטאת. מתקיף לה רב יוסף: וכי מותר לאפות פחות מכשיעור? אלא אמר רב יוסף: בורר ואוכל ביד, בורר ומניה ביד. בקנן ובתמחוי לא יברור, ואם בירר פטור אבל אסור, ובנפה ובכברה לא יברור, ואם בירר חייב הטאת. מתקיף לה רב המנונא: מידי קנן ותמחוי קתני? אלא אמר רב המנונא: בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת, בורר ומניה אוכל מתוך הפסולת, פסולת מתוך אוכל לא יברור, ואם בירר חייב הטאת. מתקיף לה אביי: מידי אוכל מתוך פסולת קתני? אלא אמר אביי: בורר ואוכל לאלתר, ובורר ומניה לאלתר, ולבו ביום לא יברור, ואם בירר נעשה כבורר לאוצר, וחייב הטאת.

2. שולחן ערוך אורח חיים סימן שיט סעי' א-ב

א] הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלים ובורר מין ממיין אחר, בנפה ובכברה חייב; בקנן ובתמחוי, פטור אבל אסור. ואם ביררם בידו כדי לאכול לאלתר, מותר.

ב] הבורר אוכל מתוך הפסולת, בידו, להניחו אפילו לבו ביום, נעשה כבורר לאוצר וחייב.

Separating Challa on Shabbat

My sons were guests of a family in Bnei Brak. The hosts forgot to perform *hafrashat challa* before Shabbat. On Shabbat, the hosts separated some *challa* to be burnt after Shabbat. Was it permissible for my sons to have eaten from the bread?

4. גמרא, ביצה דף ט עמ' א

גלגל עיסה מערב יום טוב, מפריש ממנה חלתה ביום טוב. אבונה דשמואל אמר: אפילו גלגל עיסה מערב יום טוב, אין מפריש ממנה חלתה ביום טוב. לימא פליגא דשמואל אדאבונה? דאמר שמואל: חלת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש! אמר רבא: מי לא מודה שמואל שאם קרא עליה שם שאסורה לזרים?

5. טור יורה דעה סי' שכג

כל חלה שהיא מדרבנן ניתנת אפילו לכהן עם הארץ ואינה מובלת, שמותר לאכול מהפת ולהפרישה אחר כך ומתבטל ברוב הולין ...

6. בית יוסף יורה דעה סי' שכג

ומה שכתב רבינו: כל חלה שהיא מדרבנן. היינו לומר שעיקרה מדרבנן, דהיינו חלת חוצה לארץ, אבל חלת ארץ ישראל בזמן הזה אפילו למאן דאמר (כתובות כה). שאינה אלא מדרבנן אינה בכלל הזה, דכיון דעיקרה דאורייתא, אינה נאכלת כלל

7. בית יוסף יורה דעה סי' שכג

ומה שכתב ואין חיוב זה אלא בארץ דכתיב "באכלכם מלחם הארץ". פשוט הוא, וכן כתב הרמב"ם. וכתב עוד שאף בארץ אין חייבים אלא בזמן שכל ישראל עליה, שנאמר "בבואכם" – בביאת כולכם ולא בביאת מקצתכם. לפיכך, חלה בזמן הזה אפילו בימי עזרא בארץ ישראל אינה אלא מדבריהם. ודברים אלו איתנהו בגמרא פרק ב' דכתובות (כה). ובפרק יוצא דופן (גדה מז). דגרסינן התם: אמר רב הונא בריה דרבי יהושע: אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי ואמרי: אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן, חלה דאורייתא; ואמינא להו אנא, אדרבה אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דאורייתא, חלה דרבנן

1. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' שלט סעי' ד

לא מפרישין תרומות ומעשרות... וכולם, אם נעשו שוגגין, או מזידין, או מומעין, מה שעשו עשוי.

משנה ברורה שם סי' לא

שוגגין וכו' – שוגג הוא, כגון ששכח שהיום שבת או שחשב שדבר זה מותר לעשות:

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסא סעי' א

ספק השיבה, והוא בין השמשות, (והיינו כדי שיעור הלך שלושה רביעי מיל אחר שקיעת החמה, ושיעור מיל הוא שליש שעה פחות חלק שלושים) אין מעשרים את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות ואין מערבין עירובי תחומין, אבל מעשרין את הדמאי

משנה ברורה שם סי' ד

את הודאי – דהוה ליה כמתקן, והוא הדין שאסור להפריש חלה אף בחוץ לארץ. וחמור חלת חוץ לארץ יותר ממעשר, דלענין מעשר אם אין לו מה יאכל בשבת, תו הוי לצורך מצוה וקיימא לך דלא גזרו על שבות בין השמשות לצורך מצוה ... ולענין חלה יש להחמיר בכל גוונן, שהרי חלת חוץ לארץ יכול לאכול בלא הפרשת חלה ולשייר מעט עד אחר שבת ולהפריש מן המשויר

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקו סעי' ג

הלש עיסה ביום טוב, יכול להפריש ממנה חלה; ולהוליכה לכהן (שרי אפילו הפרישה מאתמול). אבל עיסה שנלושה בערב יום טוב, אסור להפריש ממנה חלה ביום טוב. הגה: אלא אוכל ומשייר קצת, ולמחר מפריש מן המשוייר חלה. ומותר לאפות הפת על ידי שיאכל ממנו ויפריש אחר כך חלה. ואם רוצה יוכל ללוש עוד עיסה אחת ביום טוב ויצרפם יחד, ויפריש מאותה עיסה גם על מה שלש מערב יום טוב.

Sending Packages on Shabbat or Yom Tov

I often send packages with UPS. May I have UPS do a pickup on Shabbat or Yom Tov, if all of the arrangements are completed before Shabbat and they take the package without my involvement?

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רמו סעי' ב

אסור להשאיל שום כלי לאינו יהודי בשבת, ואפילו בערב שבת אם הוא סמוך לחשיכה, כל שאין שהות להוציאו מפתח ביתו של המשאיל קודם חשיכה, **מפני שהרואה סבור שישראל צוהו להוציאו.**

ט"ז אורח חיים שם ס"ק ג

מפני שהרואה סבור שישראל צוהו להוציאו. ... להוציאו חוץ לבית לרשות הרבים ולא ידעו שהעכו"ם נושאו לצורך עצמו, משמע היכא דליכא רשות הרבים, אין איסור בזה ... אלא מדלא חילקו בכך, משמע בכל מקום אסור. ומכל מקום אם העכו"ם דר בתוך המקום שאין איסור להוליך שם, ודאי מותר:

מגן אברהם שם ס"ק ו

צוהו להוציאו. ואפילו לדין דלית לן רשות הרבים גמורה אסור, כמה שכתב בבית יוסף ריש סי' שכ"ה, ואם כן, אם העיר מוקפת חומה, דמותר למלטל בכולה, שרי; אבל הרמב"ם פרק ו כתב כשיצא מפתח ביתו בשבת, יראה כמוי שלוח לעכו"ם או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת – עד כאן לשונו. ואם כן צריך עיון על הרב בית יוסף שהשמיט טעם הרמב"ם, ויש להקל בעת הצורך:

5. משנה ברורה סי' רנב ס"ק יז

בביתו – רוצה לומר, שלא בבית ישראל, דאז מהזוי כאלו הוא עושה בשליחות ישראל. וכתב החיי אדם, דבבית ישראל אסור אפילו אם הוא דבר שמנהג כל בני העיר ליתנו בקבלנות, ולא אתו למחשדיה בשכיר יום, גם כן אסור מטעם זה, דיאמרו שצוהו לעשות בשבת:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רמו סעי' א

שולח אדם אגרת ביד אינו יהודי, ואפילו בערב שבת עם חשיכה; והוא שקצין לו דמים, ובלבד שלא יאמר לו שילך בשבת; ואם לא קצין, אי לא קביע בי דואר במתא, אסור לשלוח

2. משנה ברורה סי' שז ס"ק טו

ובלבד שלא יאמר וכו' – ואם יום השוק שם בשבת, ובאותו מקום אינו מצוי לקנות כי אם ביומא דשוקא, כמו שרגיל בעיירות קטנות, הוה ליה כמוכיר לו יום השבת בפירוש, בין שמבקשו לקנות עבורו או שנותן לו למכור ואפילו בתחלת השבוע אסור; ובמקום שמוצוי קצת גם בשאר ימים, אין איסור אלא אם כן מזכיר בפירוש יום השבת, וכן אם אמר לו הישראל: ראה שאני צריך לילך לדרכי במוצאי שבת, הוי גם כן כמוכיר יום השבת בפירוש.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקיג סעי' ה

אם נולדה ביום טוב ראשון **מותרת ביום טוב שני** בשני ימים טובים של גלויות, אבל בשני ימים טובים של ראש השנה וכן בשבת וים טוב הסמוכים זה לזה, נולדה בזה אסורה בזה

משנה ברורה שם ס"ק יג, יד

[ג] **מותרת ביום טוב שני** – היינו כליל יום טוב שני, שהרי ממה נפשך, אחד מהם הוא חול:

[ד] **של ראש השנה** – מפני ששני הימים הם קודש וכוים אחד ארוך הן החשובים

Use of a Salad Slicer on Shabbat

Q May I use a salad slicer on Shabbat?

>>

ביאור הלכה שם

מידי דהוה אבורר - ולכאורה הלא בבורר לא התירו כי אם ביד ולא בכלי, דאז חשיב בורר בכל גווני, ואם כן היה לנו לאסור בענייננו כשמחתך בכלי כי אם במפרר ביד... אבל מכל דברי הפוסקים משמע דבענייננו אפילו כשמחתך בסכין שרי. והטעם כתב הפרי מגדים דכמו בבורר דרך אכילה הוא כשבורר בידו לאכול לאלתר, הכא נמי בענייננו דרך אכילה הוא אפילו כשמחתך בסכין לאכול לאלתר, דדרך אכילה הוא בסכין אם לא כשמחתך בכלי המיוחדת למחינה כמו לגרור גבינה על רי"ב אייזוי"ן וכיוצא בו [אך שמפקקים בזה משום דאינו גידולי קרקע] דאז דמי לנפה וכברה דשייך שם בורר אפילו בלאלתר. ויש לעיין אם הותך הבצלים והצנון דק דק בסכין גדול המיוחד לזה... אולי על כל פנים דומה לקנון ותמחווי דאינו מיוחד כל כך כמו נפה וכברה ואפילו הכי אסרו רבנן לכתחלה, כיון דמיוחד קצת לברירה... ואפשר דהוא הדין בענייננו:

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שכא סעי' י

אסור לגרור הגבינה בשבת במורג חרוץ בעל פיפיות שקוריין ראליי"ז.

משנה ברורה סימן שכא ס"ק לו

שקוריין ראליי"ז - בל"א רי"ב אייזוי"ן דכיון שהכלי מיוחד לכך, הרי זה דרך חול

5. שמירת שבת כהלכתה פרק ו סעי' ג

אין להשתמש בכלי המיוחד לחיתוך הבצל, והוא מערכת סכינים מותקנת בציר וקפיצים, ועל ידי שהיא מסתובבת מסביב לציר, נעשית פעולת הקציצה באופן יסודי. אבל מותר להשתמש בשבת בסכין "מקציץ ביצים", והוא שורה של להבים המרוחקים זה מזה...

1. גמרא, שבת דף עד עמ' ב

והטוחן. אמר רב פפא: האי מאן דפריים סילקא, חייב משום טוחן. אמר רב מנשה: האי מאן דסלית סילתי, חייב משום טוחן.

תוספות שם

האי מאן דפריים סילקא - דוקא בסילקא שייך מחינה, אבל שאר אוכלין שרי.

2. רמב"ם הלכות שבת פרק כא ה' יח

המחתך את הירק דק דק כדי לבשלו הרי זה תולדת טוחן וחייב, לפיכך אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה מפני שנראה כטוחן, אבל מהתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים שאין מחינה בפירות

3. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שכא סעי' יב

המחתך הירק דק דק, חייב משום טוחן. הגה: והוא הדין דאסור לחתוך גרוגרות וחרובים לפני זקנים... וכל זה לא מיירי אלא בהותך ומניה, אבל אם לאכלו מיד, הכל שרי, מידי דהוי אבורר לאכול מיד, דשרי

משנה ברורה שם ס"ק מה

שרי - ויש מפקקין על היתר זה, וגם בבית יוסף כתב שאף מי שמכוין לאכול מיד, גם כן יזהר להתוך לחתיכות גדולות קצת; ומטעם זה כתבו כמה אחרונים גם כן דנכון להתנהג כמו שכתב הבית יוסף. ומכל מקום הנוהגין להתוך הבצלים והצנון דק דק, אין למחות בידם, דיש להם על מי שיסמוכו; ועל כל פנים אסור לעשות עד יציאת בית הכנסת, דבעינן סמוך לסעודה ממש, כמה שכתוב בסומן ש"ט לענין בורר. והחותכים הבצלים והצנון דק דק שעה או שתים קודם הסעודה, קרוב הדבר לומר שחייב הטאת והבצלים אסורים באכילה, וגם דאז אסור משום בורר

<<

Using an Hourglass on Shabbat

Q This past Yom Kippur, I was a few days after birth, and our rabbi told me that I could eat and drink small amounts of food "in intervals." He lent me an hourglass filled so that it shows the amount of time to wait before the next eating. Is it generally permitted to use an hourglass on Shabbat and Yom Tov, or was this a special leniency due to my medical status

5. משנה ברורה סי' שכג ס"ק ג

ומוליכו לביתו – שאין זה דרך מקח וממכר, וגם לא מחזיו כעובדין דהול, שאף המושקה את חבירו בדרך מתנה, דרכו גם כן לפעמים להשקות בכלי המיוחד למדה:

6. בית יוסף אורח חיים סי' שח

כתוב בתשובות מהרי"ל (סי' ר) מלטול השעות ... ולא מצאו איסור ברור, ואפילו הכי היתר ברור לא אמר בה לפי שנתפשט האיסור; ויש לומר דהוי כלי שמלאכתו לאיסור דלמדידה נעשה, ואף על גב דלמצוה שרי מדידה (שבת קנז), מאן לימא לן דהא חשיב מדידה של מצוה ... ואף על גב דלאו מדידה גמורה היא מדידת הזמן, מכל מקום יש לדמותה ואחרי אשר גדול הדור גמגום בו מי יבוא אחרי המלך אשר כבר עשהו

7. שולחן ערוך אורח חיים סי' שח סעי' נא

מה שמורה על השעות שקורין רילו"ו, בין שהוא של חול בין שהוא של מין אחר, יש להסתפק אם מותר למלטול (וכבר פשט המנהג לאסור).

משנה ברורה שם ס"ק קסח ס"ק קסח

לאסור – ובזו"גער (שעון) שלנו יש להתיר ודוקא הקטנים

8. שולחן ערוך אורח חיים סי' תריח סעי' ז

כשמאכילין את העוברים או את החולה, מאכילין אותם מעט מעט כדי שלא יצטרף לשיעור; הלכך מאכילין אותו כשני שלישי ביצה בינונית, וישוהו כדי אכילת ארבעה ביצים ...

1. גמרא, ביצה דף כט עמ' א

משנה. אומר אדם לחברו: מלא לי כלי זה, אבל לא במדה. רבי יהודה אומר: אם היה כלי של מדה – לא ימלאנו. גמרא. מאי אבל לא במדה? אומר רב יהודה אמר שמואל: אבל לא בכלי המיוחד למדה. אבל כלי העומד למדה – ימלאנו. ואתא רבי יהודה למימר: אפילו כלי העומד למדה לא ימלאנו.

2. גמרא, שבת דף קנו עמ' א - עמ' ב

משנה. מפירין נדרים בשבת ... ומוודין את המטלית, ומוודין את המקוה. ומעשה בימי אביו של רבי צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית, שפקקו את המאור בטפיה, וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש כגיגית פותח טפח אם לאו. ומדבריהם למדנו, שפוקקין ומוודין וקשרין בשבת. גמרא. ... ומדבריהם למדנו שפוקקין ומוודין וקשרין בשבת. עולא איקלע לבי ריש גלותא. הוייה לרבה בר רב הונא דיתבי באוונא דמיוא, וקא משח ליה. אמר ליה: אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה, דלאו מצוה מי אמור? – אמר ליה: מתעסק בעלמא אנא.

3. רמב"ם הלכות שבת פרק כג הלכה יב-יג

כותב מאבות מלאכות, לפיכך אסור לכהול כפוך וכיצא בו בשבת מפני שהוא ככותב ... וכן אסור לקנות ולמכור ולשכור ולהשכיר גזירה שמה יכתוב ... אחד המוכר בפה או כמסירה אסור, בין כמאזנים בין שלא כמאזנים, וכשם שאסור לשקול כך אסור למנות ולמדוד בין בכלי מדה בין ביד בין בחבל.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' שו סעי' ז

מותר למדוד בשבת מדידה של מצוה, כגון: למדוד אם יש במקוה ארבעים סאה, ולמדוד אזור מי שהוא חולה וללהוש עליו כמו שנוהגים הנשים, מותר דהוי מדידה של מצוה.

משנה ברורה שם ס"ק לד

מדידה של מצוה – ואף על גב דלא הותר שבות אפילו במקום מצוה ... שאני מדידה דלא הוי איסור כל כך אלא משום דהוי כעובדא דהול, ולהכי שרי במקום מצוה:

When and How to Cut the Challa

Does one fulfill the requirement of having *lechem mishneh* if the bread is cut or the *matza* is broken prior to the completion of the *beracha*?

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רעד סעי' א

בוצע על שתי ככרות (שלימות), שאוחזו שתיהן בידו ובוצע התחתונה. הגה: ודוקא בלילי שבת, אבל ביום השבת או בלילי יום טוב בוצע על העליונה, והמעט הוא על דרך הקבלה.

משנה ברורה שם ס"ק ה

ועיינין ... בהג"ה שלא יחתוך בככר עד אחר הברכה ... והמדקדקים רגילים לרשום בסכין קודם ברכה:

5. שמירת שבת כהלכתה פרק נה סעי' ח

לכתחילה יקפיד שהלחמים יהיו שלמים לגמרי, ולכן לא יסיר את התוית הדבוקה בלחם אלא אחרי בציעתו, כדי שהלחם יהיה שלם בשעת הברכה. וכן הלוקח מצות ללחם משנה יקפיד שתהיינה שלמות, וגם לא סדוקות. ומכל מקום, אם ניטל מעט מן המאפה לשם הפרשת חלה, לית לן בה.

6. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רצא סעי' ד-ה

ד' אין צריך לקדש בסעודה שלישית, אבל צריך לבצוע על שתי ככרות. הגה: ואם סועד הרבה פעמים בשבת, צריך לכל סעודה שני ככרות, ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית פחות מככר אחד שלם. ומזה פשט המנהג להקל לבצוע בסעודה שלישית רק בככר אחד שלם, אבל יש להחמיר ליקח שנים.

ח' צריך לעשותה בפת; ויש אומרים שיכול לעשותה בכל מאכל העשוי מאחד מחמשת מיני דגן; ויש אומרים שיכול לעשותה בדברים שמלפתים בהם הפת כבשר ודגים, אבל לא בפירות; ויש אומרים דאפילו בפירות יכול לעשותה. וסברא ראשונה עיקר, שצריך לעשותה בפת אלא אם כן הוא שבץ ביותר.

1. גמרא, ברכות דף לט ע"א-ב

אמר רב חייה בר אשי: פת צנומה בקערה מברכין עליה המוציא. ופליגא דרבי חייה, דאמר רבי חייה: צריך שתכלה ברכה עם הפת. מתקיף לה רבא: מאי שנא צנומה דלא – משום דכי כליא ברכה, אפרוסה קא כליא; על הפת נמי, כי קא גמרה, אפרוסה גמרה! אלא אמר רבא: מברך ואחר כך בוצע. נהרדעי עבדי כרבי חייה, ורבנן עבדי כרבא. אמר רבינא, אמרה לי אס: אבוך עביד כרבי חייה, דאמר רבי חייה: צריך שתכלה ברכה עם הפת, ורבנן עבדי כרבא. והלכתא כרבא, דאמר: מברך ואחר כך בוצע. ... אמר רבי אבא: ובשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות. מאי טעמא – "לחם משנה" כתיב. אמר רב אשי: הוינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא.

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י קסז סעי' א

... ויהתוך פרוסת הבציעה; וצריך להתוך מעט, שאם יאחזו בפרוסה יעלה שאר ככר עמו, שאם לא כן חשוב כפרוסה, ויניחנה מחוברת לפת ויתחיל לברך, ואחר שסיים הברכה, יפרידנה, כדי שתכלה הברכה בעוד שהפת שלם... הגה: ובשבת לא יחתוך בככר עד אחר הברכה, כדי שיהיו הככרות שלימות ומכל מקום אם שכח והתך כמו בחול, אינו מויק

3. רא"ש, ברכות פרק ו ס"י יט

ויש שאינם רוצים להתוך הלחם כלל עד לאחר הברכה; ולא נכון לעשות כן, משום דחשיב הפסקה מה שנתאחר להתוך הלחם ושוהה בין ברכה לאכילה, אלא הותך ואין מפריד הפרוסה עד לאחר הברכה. ויראה לי שצריך להתוך מעט שאם יאחזו בפרוסה שיעלה הככר עמו, דאם לא כן, חשיב כפרוסה

Automatic Payment on Shabbat or Yom Tov

When I get a credit card bill (in the US), one payment option is for it to be withdrawn from my bank account on the bill's due date. May I allow this to be the default system even though that day will sometimes fall on Saturday or Yom Tov?

5. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רמו סע' א

שולח אדם אגרת ביד אינו יהודי, ואפילו בערב שבת עם חשיכה; והוא שקצין לו דמים, ובלבד שלא יאמר לו שילך בשבת; ואם לא קצין, אי לא קביע בי דואר (פירוש איש ידוע שכל כתב אליו יוכל והוא משלחו למי ששלוח אליו) במתא, אסור לשלוח אפילו מיום ראשון; ואי קביע בי דואר במתא, משלחן אפילו בערב שבת והוא שיהא שהות ביום כדי שיוכל להגיע לבית הסמוך לחומה. הגה: ויש מתירין אפילו לא קצין, ואפילו לא קביע בי דואר במתא, אם משלחו ביום המישי או קודם לכן; ויש לסמוך עליהו אם צריכים לכך.

משנה ברורה שם ס"ק י

ויש מתירין וכו' – טעמייהו דכיון שלא אמר לו ישראל בהדיא שילך בשבת, אין לאסור כי אם סמוך לשבת, דנראה כשלוחו של ישראל לזה, ואמירה לאינו יהודי שבות, אפילו אמר לו בערב שבת לעשות מלאכה בשבת, אבל מופלג מן השבת קצת, לא מהזוי כאומר לו עשה מלאכה בשבת, ולפיכך אין לאסור כי אם ביום ערב שבת [הרא"ש]:

1. רש"י, ביצה דף לו עמ' א

ומקח וממכר אסור מן המקרא, דכתיב: "ממזוא הפצך ודבר דבר" (ישעיהו נח), אי נמי: מקח וממכר אתי לידי כתיבה שטרי מכירה

2. שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא ס"י קנט

... כמה דקיימא לן אין קונין בשבת. אם מכר לו הפץ בערב שבת במשיכה או בכסף. ואמר תקנה לך למחר, דבשבת נגמר הקנין. וכן מכר לו בערב שבת במעכשיו בתנאי שיעשה כך וכך. אם מותר לקיים התנאי במעשה בשבת, שעל ידי זה נתקיים הקנין למפרע בערב שבת, דיש לומר דבשניהם מותר, דבראשון אינו עושה מעשה בשבת אלא דמעצמו נגמר, דשרי.

3. רמ"א אורח חיים ס"י שז סע' יא

כשם שאין לזיין בשבת, כך אין פורעין בשבת.

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שז סע' ד

מותר לתת לאינו יהודי מעות מערב שבת לקנות לו, ובלבד שלא יאמר לו: קנה בשבת.

A Husband Accepting Shabbat with his Wife

Q My wife generally lights candles eighteen minutes before sunset, in keeping with our community's practice. I generally cease doing *melacha* then, as do she and our two little children. Sometimes, due to work, I can make it home only close to sunset, not candle-lighting time. May my wife light at the usual time, or should she wait for me? I am afraid that my small children, who are used to my stopping doing *melacha* when my wife lights, will be confused.

3. משנה ברורה ס"י רסג ס"ק מב-מד

מב [והמנהג וכו'] – ואם האישה מדליק, אפילו כשהוא מברך על הדלקתו וכדלעיל בסעיף ו', ליכא מנהגא ומותר במלאכה, ומכל מקום טוב להתנות:

מג [מקבלת שבת] – ותתפלל מנחה תחלה, דהואיל דכבר קבלה שבת, שוב אי אפשר להתפלל תפלה של חול.

מד [שתתנה תחלה] – ואין להתנות כי אם לצורך, מאחר שיש חולקין וסוברין דלא מהני תנאי

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רסא סעי' ב

יש אומרים שצריך להוסיף מחול על הקודש; וזמן תוספת זה הוא מתחלת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות; והזמן הזה שהוא שלושה מילין ורביעי, רצה לעשותו כולו תוספת, עושה. רצה לעשות ממנו מקצת, עושה; ובלבד שיוסיף איזה זמן, שיהיה ודאי יום מחול על הקודש.

1. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רסג סעי' י

לבעל הלכות גדולות, כיון שהדליק נר של שבת, חל עליו שבת ונאסר במלאכה. ועל פי זה, נוהגות קצת נשים שאחר שברכו והדליקו הנרות משליכות לארץ הפתילה שבידן שהדליקו בה, ואין מכבות אותה. ויש אומרים שאם מתנה קודם שהדליקה שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החזן ברכו, מועיל. ויש אומרים שאינו מועיל לה. ויש חולקים על בעל הלכות גדולות ואומרים שאין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית, שכיון שאמר החזן: ברכו, הכל פורשין ממלאכתם. ולדין, כיון שהתחילו מזמור שיר ליום השבת הוי כברכו לדידהו. הגה: והמנהג שאותה אשה המדלקת מקבלת שבת בהדלקה, אם לא שהתנה תחלה, ואפילו תנאי בלב סג; אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה עד ברכו.

2. חידושי דינין והלכות למהר"י ווייל ס"י כט

מקצת נשים נוהגים שמדליקים הנרות ואחר כך משימים ידיהם פרושות נגד הנרות ואז מברכין, ואחר כך מסלקים ידיהם; הא דפורשים ידיהם, כי היכי דליהוי עובר לעשייתם; ולא רצו לברך קודם הדלקה, דאם כן קבלו השבת ולא מצו תו לאדלוקי:

Kabbalat Shabbat of Part of the Community

My community has one *shul* with a small *minyan* for *Kabbalat Shabbat* that accepts Shabbat early in the summer; there is no second *minyan* at night. (The daytime *minyan* is much larger; many *daven* at home on Friday night during the summer.) Must I accept Shabbat at the time the early *minyan* does, which is sometimes difficult for me?

4. מחצית השקל אורח חיים סימן רסג ס"ק כד
אם רוב בני אדם שדרכן לילך לבית הכנסת אחר הברכה. אלא אותן בני אדם שדרכן לילך לבית הכנסת אחד, אותן בני אדם נמשכים אחר אותן בני הכנסת שדרכן לילך שם. ואותן שדרכן לילך לבית הכנסת אחרת, נמשכים אחר בית הכנסת אחרת:

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סי' לח
גם מסופקני בקבלה כזו שאינה לכוונת מצוה ואלא משום שאין רוצים לשנות זמן האכילה מהרגלם בימי החול ... וכדחזינן שרק בימות הקיץ שהימים ארוכים עושין כן ...]. שאפשר שהמיעוט לא ימשך אחר הרבים דהא לא מצינו אלא ... שאמרו ברכו, שבסתם היה זה בקהל שנתכוונו למצוה לקדושת שבת והראיה שלו מגמרא היה שם למצוה, ולא כשהכוונה אינה למצוה כלל ... אולי אין נמשכים אחריהם וצריך עיון לדינא.

6. שו"ת שבט הלוי חלק ט סי' נו
... כל מקום שיש קבוץ ישראל שומרי המצוות עשו גדר מפני חשש זלזול שבת שיהיה זמן קצוב להפסקת מלאכת חול דאורייתא ודרבנן ... וקבלת שבת על ידי הרוב ושם פורשים מכל מלאכה הוא הגורם שגם המיעוט אסור לזלזל בזה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסג סעי' יב
אם רוב הקהל קבלו עליהם שבת, המיעוט נמשכים אחריהם על כרחם.

משנה ברורה סימן רסג ס"ק נא
אם רוב הקהל – ואם רוב הקהל לא היו בבית הכנסת, אין נמשכין אחר המיעוט. וכן בעיר שיש בה בתי כנסיות הרבה, אין אחת נמשכת אחר חברתה, ואפילו אם באחת רוב. אבל אם עושה מנין בביתו, אפילו מנין קבוע במל אצל הרוב

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסא סעי' ד
אחר עניית ברכו, אף על פי שעדיין יום הוא, אין מערבין ואין טומנין משום שהוא קבלה לשבת עליה; ולדין הוא אמירת מזמור שיר ליום השבת **פעניית ברכו** לדידהו.

משנה ברורה שם ס"ק לא
פעניית ברכו – דמסתמא כיון שמוזכיר שבת, הוי כקבלה. וכתב המגן אברהם: ועתה נזהגין לומר מזמור שיר וגו', ואפילו הכי עושין כל המלאכות עד ברכו [והיינו כשהזמן הוא קודם בין השמשות], והטעם משום דמעיקרא הכי קבלו עלייהו, ואין מתכוונים בזה לקבלה. וכל זה בזמן המגן אברהם, אבל במקומותינו המנהג כהיום מיד שאומרים מזמור שיר מקבלין הצבור שבת עלייהו, ואסור בכל המלאכות אפילו עדיין היום גדול [פרי מגדים ודרך החיים]. וכתב בספר דרך חכמה, שהוא הדין במקומות שנוהגין לומר לכה דודי ומסיימין בואי כלה, הוי קבלת שבת ממש

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסג סעי' טו
מי ששהה להתפלל מנחה בערב שבת עד שקבלו הקהל שבת, לא יתפלל מנחה באותה בית הכנסת אלא ילך חוץ לאותו בית הכנסת ויתפלל תפלה של חול, והוא שלא קבל שבת עמהם

ביאור הלכה שם
של חול – ולא קשה מסעיה י"ב, דיחיד נגרר אחר הרוב רק לענין מלאכה, אבל לענין תפלה, כל שלא ענה עמהם ברכו מתפלל תפלה של חול חוץ לבית הכנסת

Lighting Candles When One Needs to Leave the House

Q

My husband and I were going away for Shabbat, walking to a different side of the neighborhood to eat with relatives and then sleep in a neighbor's empty house. We left late, so we knew we would not make it in time to light candles at our destination. What should we have done about candle lighting?

5. ילקוט יוסף שבת א ס"י רסג, סעיפים יט-כב

יט] אורה המתארה אצל קרוביו או ידידיו, ומייחדים לו חדר לשינה, אף שאוכל ושותה עם בעל הבית, צריך להדליק נר שבת בכרכה בחדר השינה שייחדו לו. וכן מי שמתארה בבית מלון, צריך להדליק נר שבת בחדרו. ואם בעלי בית המלון חוששים משריפה וכדומה, ואינם מאפשרים להדליק נר בחדר השינה, ידליק בכרכה בחדר האוכל.

כב] חיילים הנמצאים באוהל סיירים, ששם הסכנה מרובה בהדלקת נרות שבת באוהל, אין להם להדליק באוהל, אף אם הם אוכלים שם, אלא ימכּו על החשמל, וידליקו תאורה זו במיוחד לצורך שבת, ויברכו "להדליק נר של שבת".

6. שמירת שבת כהלכתה פרק מה סעי' ג, ח

ג] ... ואמנם ודאי שאם קיים חשש כלשהו של דליקה בהשארת נרות דולקים בלא השגחה – מוטב שלא ידליקו נרות בהדרים אלה, ולמצוה יחשב להם.

ח] מי שבא עם אשתו לבית ההורים לאכול שם סעודת ליל שבת, המנהג הוא שהאשה מדליקה נרות שבת בכרכה בחדר האוכל של בית ההורים. ומכל מקום, אם לאחר בסעודה חוזרים לביתם לישון שם, עדיף שתדליק בביתה, בכרכה, לפני צאתה מהבית ... ויהיו נרות גדולים שידליקו עד שובם שם אחרי גמר הסעודה או שישאר שם אחד מהם בבית עד סמוך ללילה כדי ליהנות מאור הנרות ורק אז תלך לבית ההורים.

7. משנה ברורה ס"י רסג ס"ק כא

... ועל אידך תקנה, דתאמר לאינו יהודי להדליק, גם כן קשה: הא אין שליחות לאינו יהודי, ואם כן היא אינה מדלקת, ואיך תברך; ואפילו ישראל המצוה לחבירו להדליק גם כן דעת הדרך החיים דהמצוה לא יברך, רק המדליק

1. רמ"א אורח חיים ס"י רסג סעי' י

ועיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השלחן, אבל לא בשאר הנרות שבבית.

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רסג סעי' ז

אורה שאין לו חדר מיוחד וגם אין מדליקין עליו בביתו, צריך להשתתף בפרומה.

משנה ברורה שם ס"ק לג

להשתתף – ... אפשר דהיינו דוקא כשאוכל בפני עצמו, אבל אם סמוך על שלחן בעל הבית, הרי הוא בכלל בני ביתו

3. משנה ברורה ס"י רסג ס"ק ל

ולברך עליו – דהדלקת נר חובה משום שלום בית, שלא יכשל בעין או באבן, וצריך להיות הנרות ארוכים שידליקו עד שיבואו לביתם בלילה, ובלאו הכי הוי ברכה לבטלה.

4. חובת הדר עמ' 94

ואם אינם חוזרים לביתם לישון, מן הסתם יש להם חדר מיוחד לישון שם, ולכן תדליק שם בחדר המיוחד לה בכרכה, ואם תרצה להדליק במקום אכילה, תדליק שם קודם בלא ברכה, ואחר כך תדליק בחדר המיוחד לה בכרכה.

Eating before Kiddush

I am a nursing mother, and I sometimes get very hungry or thirsty between when I light Shabbat candles and when my husband comes home from shul. When this happens, may I eat or drink?

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסג סעי' י

המנהג שאותה אישה המדלקת מקבלת שבת בהדלקה, אם לא שהתנה תחלה, ואפילו תנאי בלב סג; אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה עד ברכו.

משנה ברורה שם ס"ק מד

שתתנה תחלה – ואין להתנות כי אם לצורך, מאחר שיש הולקין וסוברין דלא מהני תנאי

6. שמירת שבת כהלכתה פרק מג סעי' מז

אשה הלשה או מינקת שצריכה לאכול או לשתות, תתנה בשעת הדלקת בנרות שאינה מקבלת את השבת בהדלקתה, ותאכל או תשתה לפי צורכה עד סמוך לשקיעת החמה.

7. שולחן ערוך אורח חיים סי' רעג סעי' ה

כתבו הגאונים: הא דאין קידוש אלא במקום סעודה, אפילו אבל דבר מועט, או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא אבל לחם או שתה יין, אבל אכל פירות, לא

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רעא סעי' ד

אסור למעום כלום קודם שיקדש, אפילו מים. ואפילו אם התחיל מבעוד יום, צריך להפסיק, שפורס מפה ומקדש

2. שו"ת הרא"ש כלל כה סי' ב

וששאלת אם מותר לשתות מים בלילי שבתות ובלילי ימים טובים קודם שיקדש, דע שהוא אסור. ולא דמי להבדלה דאמרינן (בפסחים ק"ה) דבי רב אשי לא קפדי אמיא דשאני אפוקי יומא מעיוולי יומא, דשבת קובעת ואסור ליהנות בכל מיני הנאות של אכילה ושתיה עד שיקדש... ומשמע אבל שבת דהמירא מפסקין אם התחילו לאכול וצריך לפרוש מפה ולקדש גם אסור לשתות מים.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' רעא סעי' ד

אסור למעום כלום קודם שיקדש, אפילו מים. ואפילו אם התחיל מבעוד יום, צריך להפסיק, שפורס מפה ומקדש.

משנה ברורה שם ס"ק יא

אסור למעום – וזהו רק איסור דרבנן, והטעם כיון דחייב של הקידוש חל עליו מיד בכניסת שבת ואפילו לא קבל עליו שבת בהדיא, דכיון שנעשה ספק חשיכה, מומילא חל עליו שבת. ואם קבל עליו שבת, אפילו עדיין יום גדול דינא הכי. ואם רוצה לקבל שבת מבעוד יום ולקדש ולאכול ולהתפלל ערבית אחר כך בלילה, רשאי, ובתנאי שיהיה חצי שעה קודם זמן מעריב

4. שו"ת מנחת יצחק חלק ח סי' יח

ראיתי בספר דעת תורה ... שנשאל באשה שהדליקה נרות שבת בכרכה מבעוד יום, ואחר זמן צמאה למים מאד קודם חשיכה, אם מותרת לשתות מים, והשיב כיון דאיסור שתיית מים קודם קידוש משום דשבת קובע ... אם כן תלוי בפלוגתא אם בין השמשות קובע למעשר... וכן לדברי ה"ח ושל"ה ... מצות עונג רק בלילה, והנה הא דשבת קובעת הוא משום דכתיב "וקראת לשבת עונג" כדאיתא (בביצה ל"ה ע"ב), אם כן אינה קובעת עד לילה, ומותר לשתות מים קודם קידוש ... הרי הקיל במקום צער אף לשתות מים משום צמאון, אף דיש לה הנאה מרובה, אף בשכבר הדליקה נרות, וגם בבין השמשות. אך הגאון המהרש"ם שם התנה תנאי דדוקא באם אינה יכולה לקדש ... וכל זה מילתא דלא שכיחא שאינה יכולה לקדש.

To What Does *Havdala* Relate?

This is more of a philosophical than halachic question: Is *Havdala* a *mitzva* of Shabbat or a *mitzva* of *chol*?

5. אורחות חיים חלק א הלכות הבדלה אות יח
כתב הר"ש ז"ל: נשים אין מבדילות לעצמן, דאין הבדלה תלויה בשמירת שבת, אלא רבנן אסמכוה אקרא

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' רצט סעי' י
אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל, ואם הבדיל בתפלה מותר אף על פי שעדיין לא הבדיל על הכוס.

משנה ברורה שם סי' ק"ג
קודם שיבדיל – היינו אפילו משתחשך כיון שלא הבדיל עדיין, חל במקצת קדושת שבת עליו, ואסרו חז"ל במלאכה:

7. שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סי' לד
לעומת זאת נזכר בשו"ע שתי דיעות באיזה מלאכות שאסור לפני כן, הדעה הראשונה סוברת דאסור בכל המלאכות, והרמ"א מביא דעה שניה שסוברת דכל זה במלאכה גמורה, כגון כותב ואורג, אבל הדלקת הנר בעלמא או הוצאה מרשות לרשות אין צריך לזה (לומר לפני כן המבדיל). ומסיים הרמ"א דעל סמך דעה ב' זאת נתפשט המנהג להקל שמדליקים נרות מיד שאמר הקהל ברכו, אך, אבל העיקר כסברא ראשונה ...

(ב) והנה לכאורה ניתן לומר דב' הדיעות מחולקים ביסוד איסור המלאכה אם הוא כהמשך מכח איסור שבת או מפני חובת ההבדלה, דהדיעה הראשונה סוברת שנמשך עוד מכח איסור שבת ולכן אסור עדנה בכל המלאכות, אבל הדיעה השניה סוברת שמכח איסור שבת אין כבר איסור, דפג האיסור מאליו עם צאת השבת, והאיסור הוא רק מטעם חובת הבדלה שעליו, ולכן לא אסרו בזה כי אם מלאכת אומן ככותב ואורג

8. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ו סי' מט
... והבדלה שיכול להבדיל מבעוד יום הוא משום דעיקר מצות הבדלה אינו דוקא בלילה, אלא שהמצוה דזכור את יום השבת בדברים הוא בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו כמעט

1. רמב"ם הלכות שבת פרק כט הל' א
מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר: "זכור את יום השבת לקדשו" – כלומר, זכרוהו זכירת שבת וקידוש. וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו. בכניסתו, בקידוש היום; וביציאתו, בהבדלה.

2. גמרא, שבועות דף יח עמ' ב
אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המבדיל על היין במוצאי שבתות, הויין לו בנים זכרים, דכתיב: "להבדיל בין הקדש ובין החול", וכתיב התם: "להבדיל בין הטמא ובין הטהור", וסמך ליה: "אשה כי תזריע".

3. גמרא, ברכות דף כ עמ' ב
אמר רב אדא בר אבהו: נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה. אמאי, מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות? – אמר אביי: מדרבנן. אמר ליה רבא: והא דבר תורה קאמר! ועוד, כל מצות עשה נחייבנהו מדרבנן? – אלא אמר רבא: אמר קרא "זכור" ו"שמור" – כל שישנו בשמירה, ישנו בזכירה; והני נשי, הואיל ואיתנהו בשמירה – איתנהו בזכירה.

4. מגיד משנה הלכות שבת פרק כט הל' א
מצות עשה מן התורה וכו'. מדברי רבינו נראה ... שההבדלה ג"כ דבר תורה והכל בכלל "זכור". וראיתי המפרשים ז"ל חלוקים בזה: יש סוברים כדברי רבינו, ואף על גב דבגמרא פרק ערבי פסחים (דף ק"ו): אין שם אלא זכרהו על היין בכניסתו, אין לי אלא בלילה וכו', מכל מקום ילפינן ליה מדכתיב, "ולהבדיל" ... ולשון מכילתא: "זכור את יום השבת" – קדשהו ברכה, ובביאור אמר: זכרהו על היין. ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו. ויש אומרים שההבדלה אינה אלא מדברי סופרים, אבל הקידוש הוא דבר תורה. ודע שלדברי הכל אחד אנשים ואחד נשים חייבין הם בקידוש היום ומימרא ... והבדלה נמי, אם היא דבר תורה, נפקא לן חיובא דנשים מהתם, ואם היא מדבריהם, דומיא דקידוש תקנה

Missing the First *Beracha* of Havdala

This week, I did not hear the *beracha* of *Borei Pri HaGafen* during *Havdala*. Was I required to hear *Havdala* again

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רצט סעי' ג

כשמפסיק להבדיל אין צריך לברך בורא פרי הגפן על כוס של הבדלה, ויש אומרים שצריך.

משנה ברורה שם ס"ק י

ויש אומרים שצריך – סבירא להו דכוס של הבדלה הוא ענין בפני עצמו, ואין שייך לסעודה; והעיקר כדעה הראשונה

1. רמב"ם הלכות שבת פרק כט, הלכה א, ו

א] מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר: "זכור את יום השבת לקדשו", כלומר, זכרהו זכירת שבת וקידוש, וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה.

ו] מדברי סופרים לקדש על היין ולהבדיל על היין, ואף על פי שהבדיל בתפלה צריך להבדיל על הכוס

2. משנה ברורה ס"י רצו ס"ק לג

כתב המגן אברהם: אם נתכוין לצאת בברכת הבדלה, אף על פי שלא נתכוין לברכת פרי הגפן, מכל מקום יצא ידי הבדלה, דברכת המבדיל הוא העיקר אלא דאסור למעום מהיין אלא אם כן יברך פרי הגפן;

3. שו"ת חלקת יעקב אורח חיים ס"י צא

בדבר השאלה במי שלא שמע ברכת בורא פרי הגפן מהמברך בקידוש או הבדלה – אם יצא ידי חובת קידוש או הבדלה.

לפי עניות דעתי פשוט שיצא – דברכת בורא פרי הגפן הוא רק בכדי שיוכל למעום מן הכוס, וכיון דעל פי דין סגני בזה שהמברך שותה מהכוס מלא לוגמיו, ולהאחרים המעימה רק למצוה מן המוכרח. ועיין מגן אברהם סימן רע"א ס"ק ל', דמי שיש לו יין מועט, מוטב שיטעם אחד כשיעור ויניח השאר לקידוש או להבדלה – אם כן מה איכפת לן שלא שמע ברכת בורא פרי הגפן, דכיון דאין צריך לשתות בעצמו והקידוש שמע כהוגן, יצא. הרי לענין פורם מפה ומקדש, מבואר בפסחים ק' א' ובראשונים שם, ושו"ע סימן רע"א סעי' ד' דאין צריך לברך ברכת בורא פרי הגפן בשעת הקידוש, כיון דהוא בתוך הסעודה, דרשאי לשתות יין מבלי שיברך עליו, משום הכי אין צריך לברך בשעת הקידוש בורא פרי הגפן רק קידוש לבד ויצא, ואם מקדש על הפת גם כן, אין צריך לברך המוציא רק קידוש ויוצא, אם כן ממילא לענין השומע קידוש או הבדלה מאחרים שהוא אין צריך למעום על פי דין, אף שלא שמע בורא פרי הגפן, פשיטא דיצא ידי קידוש או הבדלה

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג ס"י מה

ובדבר אחד שמעיה לאמר שהכל על כוס יין של קידוש אם יצא ידי קידוש, הנה פשוט שיצא כמפורש באורח חיים בסימן רע"א סעיף ד', שאם היו יין תחלה אינו אומר אלא קידוש בלבד בלא ברכת היין, אף שנמצא דלא בירך בעשיית קידוש בורא פרי הגפן, ומה שבירך תחלה, הא היה על שתייתו אז, שלא היה צריך קידוש, אלמא דלא בשביל הקידוש הוא ברכת בורא פרי הגפן אלא על הנאתו בשתייה ... לכן אין לברך בורא פרי הגפן מאחר שיכול לשתות גם בברכת שהכל שבירך. ומסתבר לדינא שאם אחד שכח והתחיל בברכת קידוש בלא בורא פרי הגפן וזוכר עד אחר ששתה הכוס, שגם כן יצא ידי קידוש.

6. שמירת שבת כהלכתה פרק ס' סעי' ל

הנכנס לבית אחרי שהמבדיל כבר בירך ברכת "הגפן" ... אם שמע את ברכת "המבדיל" כולה, מתחילתה ועד סופה וכוון לצאת – יצא ידי חובתו ...

Simanim on Rosh Hashana

Are the *simanim* eaten on both nights of Rosh Hashana? Should they be eaten before or after the *challa*, and how does when we eat them impact on the *berachot* made on them?

3. שו"ת משנה הלכות חלק יג סי' פ

... בספר בן יהודע ... על לשון הגמרא: יהא רגיל אינש למיכל בריש שתא וכו' ונקטתה הגמרא לשון "רגיל" לרמז שיעשה זה הסימן שני ימים של ראש השנה בלילות ובימים ... ידוע לשון רגיל לא שייך פחות משלוש פעמים – עד כאן לשונו. ... מירושלמי מובא בר"ן נדרים (מ"ו) דשתי פעמים נקרא רגיל ... ואם כן בשני לילות שייך לשון רגיל ... דאמרו בריש שתא ולא אמרו בראש השנה, כי בריש היינו ההתחלה דוקא, אבל לשון ראש השנה משמעותו יותר מהתחלת השנה, ולזה כיון דראש השנה כיומא אריכתא דמי, אבל ריש שתא ... היא רק בליל ראשונה ... נראה לפי עניות דעתי בדיוק לשון ריש שתא ... כמה דאיתא בירושלמי והובא ברמ"א אורח חיים סי' תקפ"ג סע' ב: וגם נוהגין שלא לישן ביום ראש השנה ... המפרשים פירשוהו על יום ראש השנה שלא לישן, נמצא דסבירא ליה דריש שתא משמעות היינו יום ראש השנה ולא ליל ראש השנה דוקא, ויום ראשון בשנה הוא ריש שתא שהוא ראש השנה וכל היום; וכיון דשני ימים כיומא אריכתא דמי, אם כן תרוייהו כהדדי נינהו ובשני ימים נהגו שלא לישן; ואם כן לכאורה גם הסימנים כן ... לאו התחלה דוקא, והמחבר בשולחן ערוך סע' א שם כתב יהא אדם רגיל בראש השנה לאכול רוביא וכו', ולשון בראש השנה מתפרש בתרי אנפי: או יאמר בכל עת שאוכל בראש השנה יהא רגיל בכל סעודה לאכול כל הני, או יתפרש שיהא רגיל לאכול על כל פנים פעם אחת בראש השנה ומסתמא לכתחילה ליל ראשונה ... ומיהו לעצם הדיוק של הבן איש חי לפי עניות דעתי נראה דרגיל קאי אבל השנים כלומר יהא רגיל אינש למיכל בריש שתא ושתא בכל שנה ושנה יהא רגיל לאכול

1. גמרא, כריתות דף ו עמ' א

השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל אינש למיכל ריש שתא קרא ורוביא, כרתי, סילקא ותמרי.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקפג סע' א

יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא דהיינו תלתן, כרתי, סילקא, תמרי, קרא. וכשיאכל רוביא יאמר: יהי רצון שירבו זכויותינו; כרתי: יכרתו שונאינו; סלקא: יסתלקו אויבינו; תמרי: יתמו שונאינו; קרא: יקרע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו. הגה: ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק **בדבש**, ואומרים: תתחדש עלינו שנה מתוקה וכן נוהגין. ויש אוכלים רמונים ואומרים: נרבה זכויות כרמון

משנה ברורה שם סי' ק ג, ד

ג] תפוח מתוק **בדבש** – ... ואף שאוכל התפוח אחר ברכת המוציא מכל מקום צריך לברך עליו.
ד] תתחדש **וכו'** – ויאמר הבקשה אחר התחלת האכילה מפני שאסור להפסיק בין ברכה לאכילה:

<<

7. תשובות והנהגות כרך ב ס"י רסט

וחכם אחד רצה ליישב, כיון שאוכלים קרא משום סימנא ולא כתבשיל, שפיר יש לברך, ולכן על הסא בליל פסח לכמה פוסקים ראוי לברך בורא פרי האדמה אלא דפוטרנו בכרפס. אמנם לא דמי כלל, דהתם הוי חיובא וחשיבי בפני עצמו, אבל כאן סימנא בעלמא, וכשם שלא מברכים בסעודת ליל ראש השנה על סילקא או גזר, גם על קרא אין לברך.

8. שולחן ערוך אורח חיים ס"י ריא סעי א

היו לפניו מיני פירות הרבה, אם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה, מקדים מין שבעה אף על פי שאינו חביב כמו המין האחר; ואם אין ביניהם ממין שבעה, מקדים החביב

4. טור אורח חיים ס"י תקפג

ומזה רבו המנהגים, כל מקום ומקום לפי מנהגו, כמו באשכנז, שרגילין לאכול בתהלת הסעודה תפוח מתוק בדבש לומר תתחדש עלינו שנה מתוקה ובפרובינצ"א נוהגין להביא על השלחן כל מיני חידוש

5. משנה ברורה ס"י קעד ס"ק לט

המגן אברהם כתב דבתוך הסעודה אין צריך ברכה משום דאז בא לעורר תאות המאכל וחשיב גם זה מחמת הסעודה [והוא הדין בפירות הבאים להמשיך תאות האכילה ... ולא דמי לשאר פירות שבתוך הסעודה שצריך ברכה]

6. שו"ת דברי יציב חלק אורח חיים ס"י רנב

ואפשר דגם כאן בארץ הקודש שמצויים אלו המינים, מכל מקום אין רגילות לאוכלן, ואינו בא מחמת סעודה ומביאין רק לשם סימנא, ואוכלן קודם אכילת הסעודה אחר פרוסת המוציא, ולא שייך בא מחמת סעודה, לזה אפשר דעדיף לאכול כסדר הש"ס.

Shehecheyanu on Shofar on the Second Day of Rosh Hashana

Q Why is it that at *Kiddush* on the second night of Rosh Hashana, we require the presence of a new fruit in order to recite *Shehecheyanu*, but we say *Shehecheyanu* before *shofar*-blowing of the second day without any such "help"?

4. מגן אברהם ס"י תר ס"ק ג
ויש אומרים לאומריו. וטוב ללבוש בגד חדש בשופר:

5. משנה ברורה ס"י תר ס"ק ז
ויש אומרים לאומריו וכו' – היינו אפילו בלא בגד חדש ופרי חדש ^ה, משום דהא היום אין יוצאין בתקיעה של אתמול, ולא אמרינן יומא אריכתא הוא; והוא הדין נמי בברכת התקיעה. ומכל מקום לכתחילה טוב שילבש התוקע בגד חדש בשופר ... ועיין בבית יוסף דבמקומו נהגו שלא לברך שהחיינו בשופר ביום שני, אכן אנו נוהגין כהרמ"א.

שער הציון שם ס"ק ה
(ה) ב"ח בשם הגהות מימוני. ולא אבין היטב, דהא גם לענין קידוש אנו הייבים לעשות ביום שני בפני עצמו, ואפילו הכי סבירא לה דכיומא אריכתא דמיא:

6. שו"ת מנחת שלמה חלק א ס"י כ
ונראה דשאני שופר דכיון שלילה לאו זמן שופר, לכן אי אפשר לומר גם לגבי שופר דכיומא אריכתא דמי.

7. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תרסב סעי' ב
אינו מברך זמן ביום שני על הלולב, אלא אם כן הל יום ראשון בשבת.

משנה ברורה שם ס"ק ב
אינו מברך זמן ביום שני – דממה נפשך יצא כמה שאמר ביום ראשון זמן, אף אם הוא חול, דלא גרע ממה שאמר זמן בשעת עשיית הלולב דיצא; ולא דמי לקידוש שאומר כליל שני זמן, שאותו הוא בשביל היום ולא בשביל הסוכה; ואף על גב דגבי שופר מנהגינו לומר זמן אפילו ביום שני, שאני התם דלפעמים עיקר הקדושה הוא ביום שני

1. גמרא, ביצה דף ד ע"ב

אתמר, שני ימים טובים של גלויות, רב אמר: נולדה בזה מותרת בזה, ורב אסי אמר: נולדה בזה אסורה בזה. לימא קא סבר רב אסי קדושה אחת היא? ... אמר רבי זירא: כותיה דרב אסי מסתברא, דהאידינא ידעינן בקביעא דירחא וקא עבדינן תרי יומי. אמר אביי: כותיה דרב מסתברא ... והשתא דידעינן בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי? – משום דשלחו מתם: הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם, זמנין דגזרו שמדא ואתי לאקלקלי. אתמר, שני ימים טובים של ראש השנה, רב ושמואל דאמרי תרווייהו: נולדה בזה אסורה בזה.

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תר סעי' א-ג

א ביצה שנולדה ביום טוב הראשון [של ראש השנה], וכן מה שנצוד בו, וכן מה שנתלש בו, **אסור בשני**.
ב בקידוש ליל שני ילבש בגד חדש או מניח פרי חדש ואומר שהחיינו; ואם אין מצוי (בגד חדש או) פרי חדש, עם כל זה יאמר שהחיינו.
ג אם הל יום ראשון בשבת, אומרים שהחיינו בשופר ביום שני. הגה: ויש אומרים לאומריו אפילו אם הל יום ראשון בחול, וכן המנהג במדינות אלו.

משנה ברורה שם ס"ק א, ב

א אסור בשני – אף על גב דבשאר יום טוב מותר בשני מכה ממה נפשך, אם יום ראשון הוא קודש, השני הוא חול, ואם השני קודש, הראשון היה חול, הכא אסור, דתרווייהו חדא קדושתא היא:
ב בקידוש וכו' – להוציא נפשיה מפלוגתא, משום שיש אומרים שאין אומרים שהחיינו, דתרווייהו יומי קדושה אחת היא, והרי כבר בירך שהחיינו ביום ראשון;

3. רא"ש פרק ד ס"י יד

והגאונים כתבו שאין לומר זמן בשני, לא בקדוש ולא בשופר. וכן כתב רבינו יצחק בר יהודה. ובעל העיטור כתב כרש"י. וכן השיב רבינו משולם בר קלונימוס ז"ל. וטוב שיקח אדם פרי חדש ויניחנו לפניו ויברך שהחיינו ויהיה דעתו על הפרי, ויצא ידי ספק וכן היה אומר רבינו מאיר ז"ל.

Non-Leather Footwear on Yom Kippur

Is it permitted and proper to wear comfortable non-leather footwear on Yom Kippur?

>>

משנה ברורה שם ס"ק ה

אבל של גמי וכו' – דכל שאינו של עור אינו נקרא מנעל אלא מלבוש. ויש מאחרונים שמחמירין בשל עץ אפילו אינו מחופה עור, וכן יש מחמירין שלא לצאת במנעל העשוי מלבדים ... ועשוי כמנעל שלנו והוא מגין על רגל ואינו מרגיש כלל שהוא יחף ולא בכלל עינוי הוא. ולפי זה ה"ה (קאלאשין) של גומא יש להחמיר. והנה אף שאין למהות ביד המקילין אחרי שהשולחן ערוך ורוב אחרונים מקילין בזה, מכל מקום מי שאפשר לו, נכון להחמיר בזה ולילך באנפלאות של בגד כנהוג; אכן אם צריך לצאת החוצה, נכון יותר שילבש אלו הלבדים או הקאלאשין ולא מנעלים של עור שיש בהם איסור מדינא, מה שאין כן אלו שהם רק משום חומרא:

1. גמרא, יומא דף עז עמ' א

ונעילת הסנדל מנא לך? דכתיב: "ודוד עלה במעלה הזיתים עלה ובוכה וראש לו חפוי והוא הולך יחף". יחף ממאי – לאו מנעילת הסנדל?

2. בית יוסף אורח חיים ס"י תריד

... שרש"י סובר של עץ, מנעל מיקרי, ואין יוצאים בו ביום הכפורים, אבל מיני אחרוני לאו מנעל ניהו ויוצאין בהן; והר"ז סובר דכולהו מנעל ניהו ואסירי; והרי"ף סובר דכל מנעל שאינו של עור לא מיקרי מנעל

3. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תריד סע' ב

אסור לנעול סנדל או מנעל של עור, אפילו קב הקיטע וכיוצא בו, אפילו של עץ ומחופה עור, אסור; **אבל של גמי** או של קש, או של בגד או של שאר מינים, מותר אפילו לצאת בהם לרשות הרבים. (ומותר לעמוד על כרים וכסתות של עור, ומכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה).

ט"ו אורח חיים שם ס"ק א

... ומורי חמי ז"ל כתב שיש להחמיר למעשה לילך דוקא יחף; והביא ראיה ... שכתב דוקא ביש מיהוש. ולפי עניות דעתי אין שום ראיה משם, ואין לזוז מן המנהג. וכבר העיד הר"ן ... שכן נהגו כל ישראל לילך במינים הללו; ומאן דבעי להחמיר, יחמיר לעצמו ולא לדרוש בפרקא שיש להחמיר ... בפרט שהאמוראים עשו כן לכתחלה, מי יחמיר ויצדיק עצמו יותר מהם, אין זה אלא מן המתמיהים:

<<

4. גמרא, יומא דף עח עמ' ב

ותני עלה: ושויין שאסור לצאת בו ביום הכפורים! אמר אביי: התם דאית ביה כתייתן, ומשום תענוג. אמר ליה רבא: ואי לאו מנא הוא – כתייתן משויי ליה מנא? ועוד: כל תענוג דלאו מנעל הוא, ביום הכפורים מי אסור? והא רבה בר רב הונא הוה כריך מדרא אכרעיה ונפיק.

5. שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) סימן נג

נשאלתי אם מותר ללבוש ביום הכיפורים נעלים של "קורפם" אשר במראיתם הם דומים ממש לנעלים של עור... ונראה לעניות דעתי דמראית עין הנזכר בש"ס, היינו בדבר המותר, ורק מפני שנראה כעושה איסור לכן אסור, וכידוע מאכילת דם דגים או חלב שקדים עם בשר, וכיון שכן בנעלי "קורפם" כיון שנראין כנעלים של עור, נראה דהרי זה דומה לכל הדברים שאסרו חכמים מפני מראית עין. ... וכיון שגם לענין מנעל ביום הכיפורים נזכר בגמ' יומא דף ע"ח עמ' ב הענין של מראית עין ... לכן נראה לעניות דעתי דאסור. אולם בחולה, כיון שזה באמת מנעל האסור אלא שמותר בכך מפני שהוא חולה, ככהאי גוונא לא מצינן דאסור משום מראית עין ...

Washing Hands with Soap on Yom Kippur

Q Is it permissible to wash one's hands with soap after using the toilet on Yom Kippur, or may one only wash with water?

7. רבינו מנחם, הלכות שביתת עשור פרק ג הל' ט

ונראה לי לפרש סיכה שאינה של תענוג, כגון שהיו ידיו מזוהמות ומלוכלכות ובקש להעביר זוהמתן על ידי סיכה, שאסור; ואף על גב דגבי רחיצה, כהאי גוונא שרי, כדאמרין: אם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה רוחץ כדרכו, לא דמי, דהתם דרך כל אדם בין עני בין עשיר לרהוץ ידיו במים כשהן מלוכלכות, והכל יודעין דלא לתענוג קא מכיין, אבל הכא אין דרך להעביר לכלוך זוהמת הידים על ידי סיכה, זולתי איש עשיר הרך והענוג, ולא מינכרא מלתא דלהעביר זוהמא קא עביד

8. תוספת יום הכיפורים, יומא דף עו עמ' ב

וקשה: מאי שנא דגבי רחיצה שרי שאינה של תענוג, כגון אם היה מלוכלך בטיט או צואה, דאמרין רוחץ כדרכו ואינו חושש, ואלו גבי סיכה לא שרינן שיסוך להעביר הזוהמא? יש לומר: דכיון דיכול להעביר הזוהמא על ידי רחיצה, והוא רוצה להעבירה על ידי סיכה, הוה ליה סיכה של תענוג ואסירא

9. שו"ת אור לציון חלק ד פרק יב - דיני רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל אות ה

שאלה. הנוטל ידים ביום כיפור, עד היכן נוטל ידיו. **תשובה.** בנטילת ידים שחרית, וכן הנכנס לשרותים וכדומה, נוטל ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו. ולא יכוין לשם תענוג אלא להעביר רוח רעה. ואולם אם התלכלך, מותר לו לשטוף מקום הלכלוך במים. ואם יש ריח בידיו, מותר אף לשוטפם במי סבון.

שם בהערה

ואף שיש ביום הכיפורים איסור סיכה, מכל מקום משחת סבון שדוללה, והיא כעת מי סבון בלבד, תו לא חשיב סיכה אלא רחיצה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תריג סעי' א

אסור לרהוץ ביום הכיפורים, בין בחמין בין בצונן; ואפילו להושיט אצבעו במים, אסור. ואם היו ידיו או רגליו או שאר גופו מלוכלכים בטיט או בצואה, או שנשטף דם מחוטמו, מותר לרחצם; שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג.

2. גמרא, יומא דף עו עמ' ב

תנו רבנן: אסור לרהוץ מקצת גופו ככל גופו, ואם היה מלוכלך בטיט ובצואה – רוחץ כדרכו ואינו חושש. אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו, ואם היה חולה או שהיו לו חטטין בראשו – סך כדרכו ואינו חושש.

3. משנה ברורה סי' תקנד ס"ק כח

סיכה וכו' – סיכה מיקרי בדבר שדרכו לסוך בו, כגון בשמן או בחלב בבורית וכהאי גוונא:

4. ערוך השולחן יורה דעה סי' קיז סעי' כט

יש רוצים לאסור לסוך בבורית שקורין זיי"ף מטעם סיכה כשתיה, ויש מתירין, דכבר כתבו התוספות בנדה [ל"ב א] בשם רבינו תם דסיכה כשתיה אינו אלא לענין יום הכיפורים – עיין שם; ואף גם ביום הכיפורים אינו אלא דרבנן לכמה פוסקים ... אמנם בבורית שלנו, שהוא מסריח, ואף לכלב אינו ראוי ואין לך לפגם יותר מזה, פשיטא שאין בזה חשש אפילו לבריאים, וכן המנהג פשוט

5. שו"ת יחווה דעת חלק ד סי' מג

... וכל שכן שמותר להתרחץ עם סבון שהוא פחות מסיכה רגילה, שמיד משתטף במים, ורוח עברה ותטהרם.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' תריד סעי' א

אסור לסוך אפילו מקצת גופו, ואפילו אינו אלא להעביר הזוהמא; אבל אם הוא חולה, אפילו אין בו סכנה, או שיש לו חטטין בראשו, מותר.

מגן אברהם שם ס"ק א

ואפילו אינו. צריך עיון: מאי שנא מרחיצה, דשרי להעביר הזוהמא? ויש לומר דסיכה הוי תענוג טפי:

Moving Fallen Decorations on Sukkot

I know that the halacha is that sukka decorations are *muktzeh* throughout Sukkot because they are set aside for a *mitzva*. Does this mean that if they fall down, I must leave them where they fell? If so, do the *halachot* apply to both Shabbat/*Yom Tov* and *Chol HaMo'ed*?

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרלח סעי' ב

וכן אוכלים ומשקים שתולין בסוכה כדי לנאותה, אסור להסתפק מהם כל שמונה, אפילו נפלו (וביום טוב ושבת אסור למלטם דמוקצים הם); ואם התנה עליהם בשעת שתלאם ואמר: איני בודל מהן כל בין השמשות (של שמונה ימים), הרי זה מסתפק מהם **בכל עת שירצה**, שהרי לא הקצה אותם ולא הלה עליהם קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה; ודוקא שמתנה בזה הלשון, אבל אם אמר: אני מתנה עליהם לאוכלם כשיפלו, אינו כלום; ואם אמר: אני מתנה עליהם לאכלם אימתי שארצה, מהני, שגם בין השמשות בכלל. הגה: וצריך לעשות התנאי קודם בין השמשות הראשון. יש מן האחרונים שכתבו דבזמן הזה אין נוהגים להתנות, והכי נהוג בניוין התלויים בסכך; אבל בניוין שנותנים בדפנות ... נוהגין למלטם מפני הגשמים אפילו בלא תנאי, משום דיש אומרים דאין אסור אפילו בדפנות עצמן, כל שכן בניוין. ומכל מקום טוב להתנות עליהם.

משנה ברורה שם ס"ק יט

בכל עת שירצה – פירוש, אפילו כשהן תלוין וכל שכן להתנאי מהני להנות מהן כשיפלו:

ביאור הלכה שם

ביום טוב ושבת אסור – ואם נפלו הנויין על השולחן, ואי אפשר לאכול, יש אומרים דמשום אוכל נפש ביום טוב מותר למלט המוקצה ולהסירן. והפרי מגדים מסיק דאם אפשר על ידי מלטול מן הצד לנער המבלא וכדומה, יעשה ולא ימלטל בידים

7. פסקי תשובות אורח חיים סי' תרלח ס"ק ז

אבל ²¹ לענין להסיר את קישוטי הסוכה בחול המועד עקב גשמים או גנבים וכיוצא בזה, אין צריך תנאי כלל, כי לא אמרו לעשות תנאי אלא כדי להתיר את השימוש וההנאה בקישוטי הסוכה דרך ביטול קדושתן ... אבל לא בעצם הורדתן וסילוקם מהסוכה.

פסקי תשובות הערות שם הערה 21

ונראה דאף לשיטת הפוסקים הנ"ל אות ו' דבעצם סילוק הקישוטים מהסוכה יש בו משום ביטול קדושתן, מכל מקום באופן שמסלקן עקב ירידת גשמים או גנבים יודו דליכא בזה חשש כלל, דאדרבה כוונתו לשמור על קדושתן למען יוכל לתלותם שוב לאחר חלוף חשש ההפסד.

1. גמרא, סוכה דף ט עמ' א

תניא, רבי יהודה בן בתירה אומר: כשם שהל שם שמים על החגיגה כך הל שם שמים על הסוכה, שנאמר: "הג הסכות שבעת ימים לה", מה חג לה' – אף סוכה לה'.

2. תוספות, ביצה דף ל עמ' ב

אבל עצי סוכה דהל קדושה עליהו אתקצאי לשבעה – וקשה, דמשמע הכא דמה שעצי סוכה אסורין, היינו מטעם מוקצה... ולעיל קאמר מה חג לה' אף סוכה לה', אלמא דאסורין מדאורייתא? ותירץ רבינו תם, דמה שאמר מה חג לשם אף סוכה לשם, היינו לפי שיעור סוכה כגון שתי דפנות ושלישית אפילו טפח ... ועל היותר קאמר שאסור מטעם מוקצה. ור"י פירש, דודאי כל זמן שהסוכה בעמידה שייך בה מה חג לה' אף סוכה לה', אבל כשנפלה, לא שייך ... דכשנפלו נמי אסורין מטעם מוקצה.

3. גמרא, שבת דף מה עמ' א

אמר ליה: אין מוקצה לרבי שמעון אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק, הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו. ולית ליה הוקצה למצותו? והתניא: סיככה כהלכתה, ועישרה בקרמים ובסדינין המצויירין... אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון, ואם התנה עליהן – הכל לפי תנאו.

4. תוספות, שבת דף כב עמ' א

סוכה תניא – משמע דטעמא דנוי סוכה משום ביזוי מצוה. וקשה לר"י בפרק כירה ... משמע דטעמא משום מייגו דאיתקצי למצותה? ותירץ, דצריכי לתרווייהו, דמשום דאיתקצי למצותה לא הוה אסרינן בחולו של מועד, דלא שייך מוקצה ... ומשום ביזוי מצוה לא הוה אסרינן להו היכא דנפלו, אבל השתא דאמרינן דאיתקצי וביזוי מצוה אסרינן אפילו נפלו ואפילו בחול המועד

5. הר"ן על הרי"ף, ביצה דף יז עמ' א

... תירץ הרמב"ן ז"ל דכולהו איתנהו, דעצי סוכה כל שבעה אסורין מן התורה כחגיגה, ונוי סוכה אסורין כל שבעה משום בזוי מצוה ... ובשמיני של חג, סוכה ונויין אסורין משום מוקצה

Nichum Aveilim on Yom Tov and Chol HaMo'ed

May nichum aveilim be done on Yom Tov and Chol HaMo'ed?

6. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רפז סעי' א

יכולים לנחם אבלים בשבת, וכן יכולים לבקר את החולה. ולא יאמר לו כדרך שאומר לו בחול, אלא **אומר לו**: שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבא ורחמי מרובים ושבתו בשלום.

מגן אברהם שם הקדמה לסימן

אמרינן בגמרא: בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת. פירוש, שהששו שמא יבא לזעוק, ודלא כאותן שכל ימות השבוע אין הולכין רק בשבת

משנה ברורה שם ס"ק ג

אומר לו **וכי** - ... ויש מקילים דרשאי לומר המקום ינחמך.

7. ערוך השולחן אורח חיים ס"י רפז סעי' ג

ולא הזכיר הש"ס איזה לשון לומר בניהום אבלים ... ואצלינו לא נהגו בניהום אבלים בשבת:

8. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב ס"י

קעב

ואף שגם דין זה שליכא חיוב תנחומין אחר הרגל לא מצינו בפוסקים אלא בהרא"ש, אולי לא פסקו כן מאיזה מקום, ואולי מחמת שבזמננו לא נהגו לנחם ברגל לכן הוי החיוב ממילא בשעת האבלות

9. גשר החיים כרך א פרק כ ס"י ה אות ב

... וכיום אין נוהגים האשכנזים ללכת לבית האבל לא בשבת ולא ביום טוב. אולם בחול המועד ובפורים מכל שכן בראש חודש ובחנוכה - מנחמין גם האשכנזים ...

10. ילקוט יוסף ביקור חולים ואבלות ס"י כו -

מנהג המנחמין סעיף ב

ב. בשבת ויום טוב אף על פי שאין נוהגים בהם אבלות בפרהסיא, מותר מעיקר הדין לבוא לביקור אצל האבלים, כדי להשקיט את לבם ולהרגיעם בדברי נחמה, אבל לא יאמר להם בלשון שאומר בחול. ולכתחלה נכון לנחם בימי החול ולא בשבת, אך מי שאין באפשרותו לבוא לנחם בימי החול, יכול לנחם בשבת באופן שיאמר שם דברי עידוד ודברי תורה.

1. גמרא, סוכה דף מא עמ' ב

תניא, רבי אלעזר בר צדוק אומר: כך היה מנהגן של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לבית הכנסת ולולבו בידו, קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו ... הולך לבקר חולים ולנחם אבלים - לולבו בידו

2. גמרא, מועד קטן דף כ עמ' א

קברו שלשה ימים בסוף הרגל - מונה שבעה אחר הרגל. ארבעה ימים הראשונים - רבים מתעסקין בו, שלשה ימים האחרונים - אין רבים מתעסקין בו, שכבר נתעסקו ברגל, ורגל עולה לו.

3. שולחן ערוך יורה דעה ס"י שצט סעי' ב

הקובר מתו ברגל בחול המועד ... ולאחר הרגל מתחיל למנות שבעה, ולכשיכלו שבעה למיתת המת אף על פי שעדיין לא כלו שבעת ימי האבלות ... ואין רבים מתעסקים בו לנחמו אחר הרגל מנין הימים שניחמוהו ברגל

4. גמרא, שבת דף יב עמ' א - עמ' ב

וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר ... ואין מנחמין אבלים, ואין מבקרין חולין בשבת, דכרי בית שמאי, ובית הלל מתירין.... ואמר רבי הנינא: בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת.

5. גמרא, שבת דף יב עמ' ב

ואמר רבי הנינא: בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת.

רש"י שם

בקושי התירו - מפני שמצמער.

Chanuka Lighting on *Motzaei Shabbat* by Hosts or at Home?

My family and I will be at my parents' house for Shabbat Chanuka, and we will be leaving there for our own home (an hour-long trip) relatively soon after Shabbat. Where should I light Chanuka candles?

4. חזון עובדיה, חנוכה עמי 155

בן נשוי המתארח אצל אביו או אצל חמיו בשבת חנוכה, ובמוצאי שבת מתכוון לחזור לביתו, אין לו להדליק נר חנוכה אלא כשיחזור לביתו דוקא.

5. הליכות שלמה מועדים ב', פרק יד סעי' יח-

ט

יח] המתארח בבית אחרים, אפילו ליום אחד, זהו מקום הדלקתו.

יט] ואם נמשכה שהותו שם עד תחלת הלילה הבא – כפי שמצוי במוצאי שבת – טוב שידליק שם, ובלבד שישהה שם חצי שעה לאחר הדלקתו.

6. שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) סימן נח

(ב) יש להסתפק במדליק נר חנוכה בביתו ומיד לאחר ההדלקה גמר בדעתו להשכיר הבית או למכרו לאחרים באופן שצריך לעזוב הבית בתוך זמן שיעור ההדלקה, או שמותר את הבית לאחר ההדלקה, דיתכן שהיו כמדליק נר שאינו יכול לדלוק כשיעור זמן ההדלקה; ולכאורה מסתבר דבכל זמן שיעור ההדלקה צריך הנר להיות ברשותו ולא רק בתחלת ההדלקה. ולפי זה גם יש להסתפק בדבר השכיה באכסנאי שהדליק ומיד לאחר ההדלקה עזב את האכסניה לגמרי, דלכאורה מיד שעזבו הרי כבר אינו ביתו ונמצא דהוי כמו שהדליק לפחות מזמן שיעור ההדלקה, ואף על פי שבככה הנר מאליו אפי' מיד לאחר ההדלקה יצא ידי חובתו דקיימא לן כבתה אין זקוק לה, אפשר דשאני הכא דהוי כאילו הוא בעצמו מכבה את הנר במויד על ידי זה שעזב את הבית

7. הליכות שלמה מועדים ב', פרק טו סעי' טו

על אף שבכל מוצאי שבת החמיר רבנו שלא להכביל ולא לעשות מלאכה עד זמן צאת השבת לרבנו תם, במוצאי שבת חנוכה דקדק להדליק הנרות קודם זמן זה, הואיל ומעיקר הדין לא נהגינן כרבנו תם, וכן הורה לשואלים.

1. גמרא, שבת דף כג עמי א

אמר רב ששת: אכסנאי חייב כנר חנוכה.

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תרעו סעי' א

אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה ... אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלהן בעל הבית, והוא הדין לכן האוכל אצל אביו. הנה: ויש אומרים דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש, ידליק במקום שאוכל, וכן נהגו.

משנה ברורה סימן תרעו ס"ק ג

לתת פרוטה – ... ומכל מקום אם יש לאכסנאי נר, נכון יותר להדליק בעצמו:

ביאור הלכה ס"י תרעו סעי' א

במקום שאוכל – עיין משנה ברורה מה שכתבנו דמי שמועד אצל חבירו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר וכו'. ודוקא באופן זה, אבל אם הולך הוא וכל אנשי ביתו לבית אביו או חמיו בקביעות על שמונה ימי חנוכה, דבר ברור הוא שכיון שמועד וישן שם כל ימי חנוכה, אף שביום אוכל אכילת עראי בביתו, שאינו מדליק אלא בבית שאוכל וישן שם בלילה, דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק

3. תשובות והנהגות כרך א ס"י שצא

שאלה: אורח שהיה בשבת וחזור לביתו מיד לאחר, שבת איפה ידליק נר חנוכה?

מעשה שהוזמן אצלנו אורח לשבת ... הדליק נר חנוכה בערב שבת בבית שלנו, ובמוצאי שבת שעמד לנסוע לביתו נסתפק ... ואמרתיו לו להדליק אצלנו, דנראה שאם נמצא עשרים וארבע שעות במקום מיוחד לאכסניא בחנוכה, חשיב קבוע שמה, וגם נשאר עדיין כשעתיים אחרי השבת בביתנו לא גרע מאכסנאי שמדליק במקום שהוא שם, ולא שמענו שדין אכסנאי הוא רק בקובע אכסניא לכל ימי החנוכה, ודברי הפרי חדש הוא באופן שמצוי גם בביתו בחנוכה, רק שהוא אוכל שם עראי ... ועל זה אמר דכיון שקבע עצמו כל שמונה הימים בבית חמיו מדליק שם, אבל מה שקבע עצמו לגמרי בבית אחר ואין ביתו לפניו כלל בזמן ההדלקה מדליק שם כדין אכסנאי. ... ונראה דלפי מה שביארנו במקום אחר שיש מקילים שעיקר הזמן דכלה רגל מן השוק היום הוא בשעה שבע וחצי, לדידהו אם יכול להצליח לשוב לביתו עד אז ידליק בביתו, ואם רק לאחר כך ידליק במקום שנמצא יום הקודם ...

Lighting Chanuka Candles at a Party

It is popular to light Chanuka candles in public gatherings. My extended family (about 40 people) will be getting together on a night of Chanuka in a small hall. Should/may we light with a *beracha*? (We expect that all participants will already have lit at home.)

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' תכב סעי' ב

וקורים הלל בדילוג, בין יחיד בין צבור. ויש אומרים שהצבור מברכין עליו בתחלה לקרוא את ההלל ... והיחיד אין מברך עליו. ויש אומרים שאף הצבור אין מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף, וזה דעת הרמב"ם וכן נוהגין בכל ארץ ישראל וסביבותיה. הגה: ויש אומרים דגם יחיד מברך עליו, וכן נוהגין במדינות אלו.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרעא סעי' ז

מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל... הגה: ומיהו בזמן הזה, שכולנו מדליקין בפנים ואין היכר לבני רשות הרבים כלל, אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח ובבית הכנסת מניחו בכותל דרום ... ומדליקין ומברכין (בבית הכנסת) משום פרסומי ניסא. הגה: ואין אדם יוצא בנרות של בית הכנסת, וצריך לחזור ולהדליק בביתו (ריב"ש סימן קי"א); ונוהגין להדליק בבית הכנסת בין מנחה למעריב

5. שו"ת יביע אומר חלק ז - אורח חיים סי' נו

... מנא להו להוסיף במה שאינו דומה לבית המקדש שאירע בו הנס. ואף שידעתי שבכמה מדינות היו נוהגות להדליק נר הנוכה ולברך במסיבות כאלה, מי יודע אם רוח חכמים היתה נוחה מהם. עד כאן תוכן דבריו. וכן כתב בספר אז נדברו חלק ו (סי' עה) בשם ידידנו הדגול הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך שליט"א, שאין לברך, שמכיון שמכואר בתשובת הריב"ש (סי' קיא) שמקור הברכות במנהג זה על יסוד דברי רבינו תם, לברך על מנהג קריאת ההלל בראש חודש, והדבר שנוי במחלוקת, והרמב"ם והשולחן ערוך סבירא להו שאין לברך, לכן די לנו במה שנהגו, ואין להוסיף על כך – עד כאן. וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק ... וכן כתב ידידנו ... בשו"ת ציץ אליעזר ... אולם בספר משנת יעקב ... כתב לברך, כי פעמים רבות הפרסום במסיבות אלה גדול ביותר, אפילו מן הפרסום של בית הכנסת, מהקהל הרב הנוהר לשם ... נראה שהנהגים לברך על הדלקת נרות הנוכה במסיבות כאלה, יש להם על מה שיסמוכו, כיון שיש בזה משום פרסומי ניסא. ומה טוב להתפלל שם תפילת ערבית בצבור מיד לאחר ההדלקה, וכפי שנהגים בבתי הכנסת.

2. בית יוסף אורח חיים סי' תרעא

ומה שכתב שמניחין נר הנוכה בבית הכנסת. נראה שתיקנו כן מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, וכמו שתיקנו קידוש בבית הכנסת משום אורחים דאכלו ושתו כבי כנישתא ... וכן כתב הכל בו (סי' מד ד ע"א) וכתב [עוד] טעם אחר שהוא כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפניהם, שיש בזה פרסום גדול להשם יתברך וקידוש שמו כשמברכין אותו במקהלות; וזה לשון הריב"ש בתשובה (סי' קיא): המנהג הזה להדליק בבית הכנסת מנהג ותיקין הוא משום פרסומי ניסא כיון שאין אנו יכולין לקיים המצוה כתיקונה להדליק כל אחד בפתח ביתו מבחויץ, מפני שיד האומות תקיפה, ומברכין על זה כמו שמברכין על הלל דראש חדש אף על פי שאינו אלא מנהג ... ומכל מקום באותה הדלקה של בית הכנסת אין אדם יוצא בה וצריך לחזור ולהדליק כל אחד בביתו – עד כאן לשונו:

3. שו"ת הריב"ש סי' קיא

תשובה: המנהג הזה להדליק בבית הכנסת ... ואף על פי שאין מברכין על המנהג, זהו במנהג קל, כמו מנהג של ערבה שאינו אלא הבטא בעלמא, אבל בזה שהוא לפרסם הנס בבית הכנסת ברבים, מברכין עליו. כמו שנהגו לברך על ההלל של ראש חודש, ואף על פי שאינו אלא מנהג.

Where to Light Chanuka Candles at a Guesthouse

Q

My extended family will be at a guesthouse for the Shabbat of Chanuka, sleeping in separate rooms and eating together in a separate dining room. The guesthouse staff has told us that we may not light Chanuka candles in the individual rooms or in our personal family dining room, but only in the main lobby with the rest of the guests. Can we fulfill the *mitzva* in the lobby, or must we find an alternative?

4. שו"ת שבט הלוי חלק ג סי' פג

ואשר שאלת בדברי הרמ"א או"ח סי' תרע"ז דהעיקר דהולכים בנרות חנוכה אחרי מקום האכילה, והוא מתשובת הרשב"א תקמ"ב, מהו הדין בנדון זה לענין בחורי ישיבה שאוכלים שלוש סעודות בין כותלי הישיבה והולכים לישון בבית ...

היוצא מזה דבין להרשב"א ובין להרא"ש ידליק במקום שהוא אוכל בזמן דליכא חשדא, ובזמן דאיכא חשדא בנדון הנ"ל להרשב"א במקום שאוכל ולהרא"ש במקום לינה, ואם כן בזמן הזה, דליכא חשדא לכולי עלמא במקום שאוכל, ומכל שכן בבחורי ישיבות והאבות ושאר בני משפחתם, מדליקין בבית, פשיטא דליכא חשדא אם אין מדליקין שם במקום לינה דאין זה עיקר ביתם, מיהו בישיבה עצמה ובפרט במקום שהבחורים לנין גם כן שם, אין הבדל אם מדליק במקום השינה או במקום אכילה כיון דשניהם בבית אחד כמו דאין הבדל בבית פרטי אם מדליק בחדר זה או בחדר זה, ובישיבות גדולות נראה דיותר יש להדליק בחדרם כיון דמיוחד להם מבחדר האוכל דאיכא רבוי אוכלוסין ואינו ניכר כל כך. ועל פי הנ"ל יראה בענין שאלתו אם יכולים להדליק בבית המדרש דיראה כן דאפשר להדליק גם בבית המדרש כיון שהוא באותו בית ששוחה ואוכל שם והוא כחדר אחד בדירה פרטית, גם אין שום חשד אם לא ידליק בחדר אוכל, וגם הבית המדרש נקרא כי רבנן על שם שדרין שם כל היום ושוהים שם כבביתם; ועל כן מותר להם גם לאכול ולשתות שם כמבואר בש"ס מגילה

5. הליכות שלמה, מועדים חלק ב', פרק יד

סעי' ח

בחורים הגרים בישיבה, עיקר מקום הדלקתם הוא בחלון החדר שישנים בו ... או בפתח בנין הפנימיה, ובדיעבד ידליקו לפי הסדר דלהלן: א- בחדר אוכל. ב- בפתח שבין החדר לפרוזדור הפנימיה ... ואם לאו רשאים להדליק בכל מקום בבנין הישיבה.

1. גמרא, שבת דף כג עמ' א

אמר רב ששת: אכסנאי חייב בנר חנוכה. אמר רבי זירא: מריש כי הוינא כי רב, משתתפנא כפריטי בהדי אושפיזא. בתר דנסיבי איתתא, אמינא: השתא ודאי לא צריכנא, דקא מדליקי עלי בגו ביתאי.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרעו סעי' א

אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה; ואם יש לו פתח פתוח לעצמו, צריך להדליק בפתחו, אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שולחן בעל הבית, והוא הדין לבן האוכל אצל אביו. הגה: ויש אומרים דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש, ידליק במקום שאוכל, וכן נהגו

3. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סי' יד

ה' - הדלקת נר חנוכה לבחורי ישיבה ולמי שאין לו בית, ולמי שהלך מביתו לבחורים הנמצאים בהישיבה גם ללינה, שיש מקום מיוחד ללינה חדר אחד לאיזה בחורים ומקום האכילה הוא אחד לכל בני הישיבה, צריכים להדליק נר חנוכה בחדר השינה שהוא מיוחד לאלו שניתן להם חדר זה וגם איכא קצת בעלות להו ולא בחדר האוכל שהוא לכולם ואין שם מקום מיוחד כלל וזה פשוט, ומצד השש סכנת דליקה מחוייבין אלו שלנין ומדליקין שם להטיל גורל ביניהם מי שישמור היום ומי ישמור למחר על כל הימים ...

Dividing Megillat Esther Among Readers

Is it proper to divide the reading of *Megillat Esther* among multiple *ba'alei kri'ah*?

5. תלמוד ירושלמי, ברכות פרק ה הל' ג

היה קורא בתורה ונשתתק, זה שהוא עומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון. אם אמר את ממקום שפסק הראשונים, נתברכו לפניו ולא נתברכו לאחריו, והאחרונים נתברכו לאחריו ולא נתברכו לפניו. וכתוב [שם יש ח] "תורת ה' תמימה משיבת נפש", שתהא כולה תמימה

1. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תרצ סעי' ב

אפילו שנים, ואפילו עשרה, יכולים לקרותה ביחד ויוצאים הם והשומעים מהם.

2. מגן אברהם ס"י תרצב ס"ק ב

אם נשתתק הקורא באמצע המגילה, השני צריך להתחיל בראש כמה שכתוב ס' רפ"ד, אבל אין צריך לברך תחלה, דיוצא בברכת הראשון דעשה הברכה בשביל כל הקהל

3. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רפד סעי' ה

אם נשתתק המפטיר באמצע ההפטרה, הבא לסיימה לא יתחיל ממקום שפסק הראשון, אלא צריך להזוור להתחיל ממקום שהתחיל הראשון, כמו בספר תורה.

מגן אברהם שם ס"ק ד

כמו בספר תורה. וצריך לברך תחלה [הריב"ש] ועיין סוף ס' ק"מ דלהרמב"ם לא יברך. והא דכתב ס' תקפ"ה סעי' ג דלכולי עלמא אין צריך לברך, וכן הו' ס' תרצ"ב סעי' א, שאני התם דכל ישראל מחויבים לברך על השמיעה, ולכן כשבירך האחד, בירך בעד כלם, מה שאין כן כאן:

7. משנה ברורה ס"י תרצב ס"ק ב

אם נשתתק הקורא באמצע המגילה, דעת האחרונים דאין צריך הקורא השני העומד תחתיו להתחיל בראש, רק יתחיל ממקום שפסק הראשון. וכל שכן שאין צריך לברך מחדש, דיצאו כל הקהל בברכת הראשון] דהוא פרהא דצבורא

4. אליה רבה ס"י תרצב ס"ק ג

ואם נשתתק הקורא באמצע מגילה, נראה לי דמתחיל השני ממקום שפסק הראשון ולא יברך, ודמיה לשופר ... ולא דמי לקורא בתורה ריש סימן ק"מ, דמתחיל מראש ומברך, דהתם כתב הלבוש טעמא דברכת התורה לעצמו נתקנה, מה שאין כן הכא דמוציא לאחרים. וכן יש לחלק בין ההפטרה בס' רפ"ד סעיף ה' להכא. ועוד דהתם טעמא דצריך ברכה לפניו ולאחריו, אבל ברכה שאחר המגילה לא נתקנה אמגילה. ולאפוקי ממוגן אברהם שפסק יתחיל מראש בלא ברכה, דלא ירד לכל זה:

Early Reading of *Megillat Esther*

I am the rabbi of a small *shul* with a strong *kiruv* element. I am working on a *Megilla* reading program for Purim evening, to attract non *shul*-going families with children who attend public school to join us in *shul*. This year, *tzeit hakoachavim* of Purim will be around 8 PM, a time late enough that it would discourage families from coming. May we read the *Megilla* for everyone after *plag hamincha*

4. פרי חדש אורח חיים ס"י תרצב סעי' ד

מי שהוא אנוס קצת בו' [יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה]. דין זה הוא מבעל תרומת הדשן ... ודבריו דחויים מצד רוב הפוסקים שחלוקים עליו, והפסק האמיתי שזמן קריאת שמע הוא משעת צאת הכוכבים ... וכל שכן במגילה דמפקינן לה [מגילה ד, א] מקרא, דכתיב [תהלים כב, ג]: "ולילה ולא דומיה ליי". ובפרק שני דמגילה [כ, ב] אמרינן, הא קיימא לן דעד צאת הכוכבים לאו לילה הוא. ולכן הדבר ברור כשמש שאין לסמוך על הוראה זו, ואין לקרוא המגילה אלא משעת צאת הכוכבים, וכל שקרא קודם לכן לא עשה ולא כלום ובירך ברכות לבטלה.

5. ערוך השולחן אורח חיים ס"י תרצב סעי' ח

כתבו רבותינו בעלי השולחן ערוך בסעיף ד': מי שהוא אנוס קצת ואינו יכול לילך לבית הכנסת וצריך להמתין ... יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה אבל אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה אפילו התענית קשה עליו – עד כאן לשונו. ודימו זה לתפלת ערבית דחשבינן לילה מפלג המנחה; אבל הוא תמוה, דמה עניין זה לזה, דהתם תלוי בקרבנות אבל הכא דקריאת הלילה למידין מן "ולילה ולא דומיה ליי" פשיטא דעד צאת הכוכבים לא הוי לילה. ובוודאי תמוה הוא לכד זה דהא עדיין אינו יום י"ד ... ומימינו לא שמענו מי שיעשה כן

1. תוספות, ברכות דף ב עמ' א

מאימתי קורין וכו' – פירש רש"י: ואנן היכי קרינן מבעוד יום, ואין אנו ממתנינן לצאת הכוכבים ... פירש רבינו תם דאדרבה, קריאת שמע של בית הכנסת עיקר. ואם תאמר: היאך אנו קורין כל כך מבעוד יום? ויש לומר: דקיימא לן כרבי יהודה דאמר בפרק תפלת השחר (דף כו.) דזמן תפלת מנחה עד פלג המנחה, דהיינו אחד עשר שעות פחות רביע, ומיד כשיכלה זמן המנחה מתחיל זמן ערבית.

2. תרומת הדשן ח"א ס"י קט

יראה דיכול לשמוע קריאתה ויוצא בה מבעוד יום לאהר תפלת ערבית מפלג המנחה ואילך, דהיינו שעה ורביע קודם הלילה, דפסק רבינו תם בריש ברכות, דקיימא לן דמוזמן ההוא ואילך חשיבא לילה לענין קריאת שמע. ואף על גב דהקפיד התם רחמנא להדיא אזמן שכיבה, ובההוא זימנא לאו זמן שכיבה הוא. מכל מקום נפיק מידי קריאת שמע, משום דחשיב לילה. כל שכן לענין קריאת מגילה, דליכא קפידא במידי אי חשבינן ההוא זימנא ללילה

3. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תרצב סעי' ד

מי שהוא אנוס קצת ואינו יכול לילך לבית הכנסת וצריך להמתין עד אחר שקראו הקהל, וקשה עליו לישב בתענית כל כך, יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה. הנה: אבל אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה, אפילו התענית קשה עליו

<<

7. שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אורח**חיים ס"י מא**

נראה לעניות דעתי דקריאת הלילה לאו מצות עשה דדברי הקבלה, רק קריאת היום, דבמגילה, "ימים נזכרים ונעשים" כתיב, ולא לילות. ... ומה שאמרו חייב לקרות בלילה, היינו מצוה דרבנן אבל לא נרמזו במגילת אסתר.

8. שו"ת יביע אומר חלק א - אורח חיים ס"י מג

ואם נאמר שיקראוה מבעוד יום בלא ברכה, גם מזה תצא תקלה, כי בראות כן ההמון, יחשבו שאינם יוצאים ידי חובתם, וישעו בדברי הבאי, ולא יטו און קשבת, מלבד שיגרום בזה גם עגמת נפש לקהל הרחב ביום שמחה זה. ולכן יש להורות שיקראוה מבעוד יום בברכה.

6. משנה ברורה ס"י תרצב ס"ק יד

אבל אסור לאכול וכו' - עיין במגן אברהם שמסיק דדוקא אכילה אסור אבל טעימה בעלמא שרי, ועל כן טוב יותר להקל לאיש הזה שיטעום קודם קריאת המגילה ולא להקל לקרות מפלג המנחה ולמעלה, דהפרי חדש קרא תגר על קולא זו, ודעתו דקודם צאת הכוכבים אינו יוצא כלל אפילו דייעבד, וכן משמע דעת הגר"א בביאורו ... וכתב הפרי מגדים דלפי דעת הפרי חדש, אפילו בין השמשות אין לקרות, ובדיעבד אם קרא בבין השמשות גם כן מסתפק שם, אם לא באונם והכרה גדול, יש לצדד להקל. וכתב בהיי אדם דאפילו קרא מקצתה קודם צאת הכוכבים, לא יצא, וצריך לחזור ולקרות ובלי ברכה. ועיין בשערי תשובה בשם הברכי יוסף ובביאור הלכה דמכל מקום המיקל לחולה וליוולדת למהר קריאתן מבעוד יום קצת יש לו על מי לסמוך:

Joining a Friday Shushan Purim Seuda

Q

I live in Yerushalayim, and Shushan Purim is on Friday this year. For the Purim seuda, I will be hosting my children, who live outside the city. Are there any limitations on their participation considering that it is Erev Shabbat?

5. גמרא, גיטין דף לח ע"ב

שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתא בשבתא ואחת קבעה סעודתא בערב שבת, ושתיהן נעקרו.

חידושי הרמב"ן שם

ואחת קבעה סעודתה בערב שבת. פירש רש"י ז"ל: בלילי שבת היו קובעין עיקר סעודת שבת ולא ביום וכבוד יום עדיף, ועוד פירש בערב שבת ממש, וקשה לי דהא קיימא לן כר' יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך ואפילו להתחיל? ויש לומר: הני מילי פעם אחת מפני הצורך, אבל לעולם לא, משום דכיון דכל יומא ויומא עביד הכי, מיחזי כמאן דמולזל ביקרא דשבתא. ועוד אפשר שלא היו אוכלין משתחשך ולא מסדרין שולחנם, ואמרינן התם: לעולם יסדיר אדם שלחנו בערב שבת אף על פי שאינו צריך אלא לכזית

חידושי הרשב"א שם

ואחת קבעה סעודתה בערב שבת ... ורבנו חננאל ז"ל פירש: שהיו קובעין סעודה ביום ששי, ומתוך כך היו נמנעין מלהתעסק בצרכי שבת.

6. רמ"א אורח חיים ס"י תרצה סעי' ב

ונוהגים לעשות סעודת פורים לאחר מנחה, וערבית יתפללו בלילה, ומתפללים מנחה תהלה בעוד היום גדול; ורוב הסעודה צריכה להיות ביום, ולא כמו שנוהגין להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה הוא ליל מ"ו. וכשחל פורים ביום ששי, יעשו הסעודה בשחרית, משום כבוד שבת.

1. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תנא סעי' א

אסור לאכול פת משעה עשירית ולמעלה, כדי שיאכל מצה לתיאבון

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רמט סעי' ב

אסור לקבוע בערב שבת סעודה ומשתה שאינו רגיל בימי החול, ואפילו היא סעודת אירוסין, מפני כבוד השבת, שייכנס לשבת כשהוא תאב לאכול; וכל היום בכלל האיסור. הגה: וסעודה שזמנה ערב שבת, כגון ברית מילה או פדיון הבן, מותר, כן נראה לי וכן המנהג פשוט. ולאכול ולשתות בלי קביעות סעודה, אפילו סעודה שרגיל בה בחול, כל היום מותר להתחיל מן הדין, אבל מצוה להמנע מלקבוע סעודה שנהוג בה בחול, מתשע שעות ולמעלה.

3. אליה רבה ס"י תרצה ס"ק ד

כתב סדר היום: יקבץ כל אנשי ביתו וחבריו, דכי אדם יושב גלמוד יחידי, אי אפשר לשמוח כראו

4. רמ"א אורח חיים ס"י תרצה סעי' ב

וחייב במשתה ושמוחה קצת בשני ימים, י"ד ומ"ו, וכן נהגו.

Language in Which to Recite the *Haggada*

At our *Seder*, the participants will have a wide range of Hebrew proficiency and understanding of the *Haggada's* texts. What language should we use to read the *Haggada*?

>>

ביאור הלכה שם

יכול להתפלל בכל וכו' – ... וכתב במגן אברהם בשם הספר חסידים, דמוטב להתפלל בלשון שמבין אם אינו מבין בלשון הקודש ... אם הוא ירא שמים ורצונו בזה הוא רק כדי שיתפלל בכונה, אבל אם אינו בכי האי גוונא יתפלל בלשון הקודש. והטעם כי לשון הקודש יש לו סגולות רבות ... הלשון שהקדוש ברוך הוא מדבר בו עם נביאיו ... וחז"ל אמרו בלשון הקודש נברא העולם כדכתיב ... וגם כשתקנו כנסת הגדולה את נוסח התפלה ... נימנו על כל ברכה בתיבותיה ובצירופי אותיותיה ... וכשאנו אומרים דברים אלו כלשונם של כנסת הגדולה אף שאין לנו יודעין לכיון, מכל מקום עלתה לנו תפלתנו כהוגן כי התיבות בעצמן פועלין קדושתן למעלה

1. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים ס"י תעג סעי' ו

... ויגביה הקערה שיש בה המצות ויאמר: הא לחמא עניא, עד מה נשתנה. הגה: ויאמרו בלשון שמבינים הנשים והקטנים, או יפרש להם הענין וכן עשה ר"י מלונדרי כל ההגדה בלשון לע"ז, כדי שיבינו הנשים והקטנים.

2. משנה, סוטה דף לב עמ' א

אלו נאמרין בכל לשון: פרשת סוטה, ויודי מעשר, קרית שמע ותפלה, וברכת המזון, ושבעת העדות ושבעת הפיקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש: מקרא ביכורים, וחליצה, ברכות וקללות, ברכת כהנים, וברכת כהן גדול, ופרשת המלך, ופרשת עגלה ערופה, ומשוה מלחמה בשעה שמדבר אל העם.

4. משנה ברורה סימן תעג ס"ק סד

כדי שיבינו הנשים – שהרי גם נשים הייבות במצות הלילה ובאמירת הגדה ... ולכן החיוב גם על המשרתת שתשב אצל השולחן ותשמע כל ההגדה; ואם צריכות לצאת להויץ לבשל, על כל פנים מהויבת לשמוע הקידוש וכשיגיע לרבן גמליאל אומר כל שלא אמר וכו' תכנס ותשמע עד לאחר שתיית כוס שני, שהרי מי שלא אמר שלושה דברים הללו לא יצא. ונוהגין שגם קוראין אותן שתשמע סדר עשרה מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על מצרים כדי להגיד להם כמה נסים עשה הקדוש ברוך הוא בשביל ישראל

3. שולחן ערוך אורח חיים ס"י קא סעי' ד

יכול להתפלל בכל לשון שירצה, והני מילי בצבור, אבל ביחיד לא יתפלל אלא בלשון הקודש; ויש אומרים דהני מילי כששואל צרכיו, כגון שהתפלל על חולה או על שום צער שיש לו בביתו, אבל תפלה הקבועה לצבור, אפילו יחיד יכול לאומרה בכל לשון

משנה ברורה שם ס"ק יג

בכל לשון – ומצוה מן המובהקת הוא דוקא בלשון הקודש ... וגם עיין בתשובת התם סופר ... שהאריך בכמה ראיות דמה שהתירו להתפלל בכל לשון, היינו דוקא באקראי, אבל לקבוע בקביעה תמידית ולהעמיד שליח ציבור ולהשכיח לשון הקודש לגמרי, זה אי אפשר בשום אופן, עיין שם. ועוד מחמת כמה וכמה טעמים ... הסכימו שאיסור גמור הוא לעשות כן, ולאפוקי מכתות חדשות שנתפרצו מהויץ למדינה בזה והעתיקו את כל נוסח התפלה ללשון העמים ועבירה גוררת עבירה שדלגו הברכה של קבוץ גלויות וברכת ולירושלים עירך וכשם שרוצים להשכיח זכרון ירושלים כן רוצים להשכיח לשון הקודש מישראל פן יגאלו בזכות שלא שינו את לשונם

<<

5. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הל' ג

וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להם ויאמר להם כך וכך אירע וכך וכך היה. וכיצד משנה? מחלק להם קליות ואגוזים, ועוקרים השולחן מלפניהם קודם שיאכלו, וחוטפין מצה זה מיד זה, וכיוצא בדברים האלו

6. חזון עובדיה, פסח ח"ב, מגיד סעי' ג

אף בהגדת ליל פסח אמרינן שומע כעונה ... ואין צריך שכל אחד יאמר בפיו לבניו את ההגדה. ומכל מקום אין יוצאים ידי חובת קריאת ההגדה בהרהור בלבד.

Keeping Foods Cooked in Chametzdik Pots

I have some food that does not contain any *chametz* ingredients, but I cooked it in a *chametzdik* pot. If I fail to finish consuming the food before Pesach, may I keep it in the corner of the freezer and mark it as *chametzdik*? (I try to not sell cooked *chametz*.)

6. טור אורח חיים סי' תמ"ו

כל דבר שאינו המיץ גמור אלא תערובת המיץ ... או המיץ בלא תערובת אלא שאינו המיץ גמור והוא שחכמים קורין לו המיץ נוקשה ... כל אלו לר' אליעזר הן בלאו ואין בהן כרת; ולדבריו אסור להשהותן בפסח אף על גב דקיימא לן כר' שמעון דלא קנים בחמיץ על ידי תערובת, הני מילי שנתערב אחר הפסח, אבל היכא שאיסורו בעין כמו שהיה מעיקרא, המיר טפי; ולרבנן, אפילו לאו אין בהן אלא איסורא בעלמא, ולדבריהן מותר להשהותן ... ואני תמה: למה אסרו היכא שנתערב קודם הפסח, שהרי כבר נתבטל בששים, ורי"ף פסק כחכמים שאין לאו, לא בתערובת המיץ ולא בחמיץ נוקשה אלא איסור דרבנן, ולפי זה מותר לערבו בתחלה לפני הפסח ולהשהותו עד לאחר הפסח ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל. ודוק שאין בתערובות טעם המיץ ... אבל אם יש בו טעם המיץ, מחייבים עליו, דמעם כעיקר דאורייתא

7. משנה ברורה סי' תמ"ב ס"ק א

ודוקא מין בשאינו מינו דאינו בטל מדאורייתא ברובא, לדעת הסוברין דמעם כעיקר מדאורייתא, אבל מין במינו, כגון קמח של תבואה המוצה שנתערב בתוך קמח שאינה המוצה, מדאורייתא ברובא בטל ומותר לאכלו, מכל שכן שמותר לשהותו מדאורייתא, אך מדרבנן מכל מקום אסור לשהותו, דלמא יבא לאכול ממנו בפסח, וצריך לבערו קודם הפסח. ואם נזכר בפסח, צריך אז לבערו; ומכל מקום אם עבר ושהה עד לאחר הפסח, מותר כיון דלא עבר בכל יראה ובכל ימצא ... וכן היכא דאיכא ששים, אף מין בשאינו מינו דינא הכי, דאף דאיסורו במשהו, הרי אינו רק מדרבנן, והוא הדין שארי דברים שאין בהם איסור דאורייתא להשהותם, רק מדרבנן, צריך לבערו; בערב פסח, ואם שכח ונזכר בפסח, צריך אז לבערו; ואם עבר ולא ביערם עד לאחר הפסח, מותרין באכילה. ואם אין בו המיץ בעין אלא טעם המיץ, כגון שבישיל איזה דבר עם המיץ והסיר החמיץ ולא נשאר בו אלא הטעם דלא היה בו ששים לבטלו, אף דאסור לאכלו מדאורייתא משום טעם כעיקר, מכל מקום לענין בל יראה, מצדד החק יעקב דאינו עובר כיון דאין בו ממשו של איסור ... תבשיל שנתבשל קודם הפסח בקדירה שבישיל בה המיץ בו ביום, אף על פי שאין בתבשיל ששים כנגד המיץ שנפלט לתוכו מן הקדירה מותר להשהותו עד אחר הפסח [ויזהר להצניעו בחדר שאינו רגיל לילך לשם]

1. שולחן ערוך יורה דעה סי' קכ"ט סעי' ז

כשם שסתם בליהם של עובדי כוכבים אינם בני יומן, כך סתם כלים שלנו בחזקת שאינן בני יומן.

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' ק"ג סעי' ה

כל קדרה שאינה בת יומא השיבה טעמה לפגם, ואינה אוסרת. ונקראת בת יומא כל זמן שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור, וכיון שעבר עליה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור אינה נקראת בת יומא. ואם בישל בה כשאינה בת יומא, התבשיל מותר דהוי נותן טעם לפגם

3. שולחן ערוך דרמ"א אורח חיים סי' תמו סעי' י

נותן טעם לפגם, מותר גם בפסח. הגה: ויש מהמירין, וכן נוהגין באלו המדינות. ובמקום שיש מנהג להחמיר, אפילו משהו ונותן טעם לפגם אסור

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' תמו סעי' ד

אם נתערב החמיץ קודם הפסח ונתבטל בששים, אינו חוזר ונעור בפסח לאסור במשהו, ויש חולקים. הגה: ונוהגין כסברא הראשונה בכל תערובות שהוא לה בלה. ומיהו בדבר יבש שנתערב או שיש לחוש לתערובת, כגון פת שנפל ליון אף על פי שנמלו משם, אסור בפסח דהיישנין שמא נשארו בו פירורין ונותנין טעם בפסח.

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' צח סעי' ד

איסור שנתבשל עם היתר, אפילו מכירו והוא שלם וזרקו, צריך ששים כנגד כל האיסור, מפני שאין אנו יודעים כמה יצא ממנו. לפיכך המבשל בקדרת איסור שהיא בת יומא, או תחב כף של איסור בהיתר, צריך ששים כנגד כל הקדירה וכנגד כל מה שתחב מהכף, שאין אנו יודעין כמה בלעו

Working in a Bakery on *Chol HaMo'ed* Pesach

Q I am the only religious Jewish worker in a bakery that is owned by non-Jews and which has a *hashgacha* during the year but not for Pesach (as they sell *chametz* on Pesach). I believe that if I take off on *Chol HaMo'ed*, they will fire me. May I work then?

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' קלג סעי' ו

אפילו אמר לו העובד כוכבים: שמור בחנם חבית זו של יין נסך, אף על פי שפטור אם נשברה או נאבדה, מכל מקום מיצר הוא אם תשבר או תאבד מתוך שמירתו ורוצה הוא בקיומו ואסור.

6. מקור חיים, ביאורים סי' תנ ס"ק ז

אסור להשכיר כלי זכוי. ועייין חק יעקב [ס"ק יב] שכתב שהוא הדין להשאיל אסור, ממעם דרוצה בקיומו. ולפי עניות דעתי נראה דרק להשכיר אסור, דודאי רוצה בקיומו אינו אסור רק בעבודה זרה ויין נסך, דישראל מצווה לבטל עבודה זרה ותשמישיה, כמו שכתב רש"י בעבודה זרה, אבל בשאר אסורי הנאה מותר. תדע דהא מקבל אחריות על המצו של עכו"ם בביתו של עכו"ם מותר, אף דודאי רוצה בקיומו, דהא כשיופסד יצטרך לשלם.

7. שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סי' רכה

ולעולם גם הר"ן מודה דהיכא דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, גם בשאר איסורין אסור, כמבואר בירושלמי הנ"ל. וכן הא דקיימא לן ביורה דעה סי' רצ"ד סעי' ה' דאסור ברוצה בקיומו, היינו גם כן בעשה מעשה. ומצאתי סעד לדברי, שמבואר כן להדיא בתשובת שער אפרים סימן ז' בהגה"ה, שכתב גם כן דאם אינו עושה מעשה בגופו, לא חשיב רוצה בקיומו. ולפי זה הא דאוסר הטור אורח חיים בסימן ת"ן להשכיר כלי חמוץ לעכו"ם משום רוצה בקיומו על ידי דבר אחר, הוא נמי ממעם השכירות, שעושה מעשה בגוף הכלי שהוא משכירו

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקלו סעי' א

דבר האבד, מותר לעשותו בחול המועד בלא שינוי

2. שמירת שבת כהלכתה פרק סז סעי' יא

... עובד שכיר במשרה, העלול להפסיד מקום עבודתו, אם יתחמק מעבודתו בחול המועד (ולא רק ניכוי השכר של ימים אלה), מותר לו לעבוד ...

3. רמ"א אורח חיים סי' תנ סעי' ו

ואסור לקנות חמוץ לאינו יהודי בפסח, אפילו במעותיו של אינו יהודי

מגן אברהם שם ס"ק י

ואסור לקנות. דהא אין שליחות לעכו"ם ונמצא ישראל קונה אותה; ועוד דאיכא למיחש שמא יאכל ממנה; ועוד נראה לי דאסור משום רוצה בקיומו ... דמה שמחזיק לו העכו"ם טובה חשוב כשכר אם לא שהוא שלא בפני העכו"ם

4. משנה ברורה סי' תמ ס"ק יג

כדי שלא ישכח זכוי – ואף על גב דבשאר איסורי אכילה והנאה לא בעינן מחיצה, הכא שאני משום דלא בדילי מיניה כולי שתא היישנין שלא יבא לאכלו, להכי בעינן מחיצה להיכרא. ובכפיית כלי על גבי החמוץ לא סגי, דדילמא ינטל הכלי לצורך תשמישו ויתגלה החמוץ ולא התירו כפיית כלי

The Effect of the Wrong *Bitul Chametz*

What are the consequences if, after *bedikat chametz* at night, one recited the daytime *bitul chametz*?

>>

יא] טוב לחזור ולבטל – לפי שרגילין לקנות פת ביום י"ד למאכל וגם בפת ששייר בלילה למאכלו לא נתכוין לבטלו [ואף אם כוון לבטלו, הלא חוזר וזוכה בו] ויש לחוש שמא ישאר ממנו כזית ויעבור עליו, לכך חוזר ומבטלו; ומכל מקום אין לסמוך על בטול היום לבד, ושלא לבטל בלילה, דחיישינן שישכח לבטל עד שעה ששית

4. תוספות, פסחים דף ד עמ' ב

דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי – פירש בקונטרס: מדכתיב "תשביתו" ולא כתיב "תבערו", אלמא השבתה בלב היא. וקשה לר"י, דהאי השבתה, הבערה היא ולא ביטול, דתניא בשמעתין: ר' עקיבא אומר: אין צריך, הרי הוא אומר "תשביתו" ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה; ועוד ד"תשביתו" אמרינן לקמן מ"אך" חלק שהוא משש שעות ולמעלה, ואחר איסורא לא מהני ביטול. ואומר ר"י, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי, מטעם דמאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר, מדקאמרינן: אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה

5. משנה ברורה סי' תלד ס"ק יא

לשון שמבין – שהרי הבטול הוא מתורת הפקר, ואם אינו יודע, מה מהני הבטול. ועל כן טוב ללמוד לעם הארץ שאינם מבינים בלשון הקודש או אשה מבטלת שתאמר בלשון שמבין דהיינו ... ואם אמר עם הארץ בלשון הקודש, אם יודע לפחות ענין הבטול שיודע שמפקיר חמצו, יצא בדיעבד, אבל אם אינו מבין כלל, וסובר שאומר איזה תחנה, לא יצא אפילו בדיעבד:

6. חשוקי חמד פסחים דף ד עמ' ב

... באחד שנודע לו שזכה בירושה קודם הפסח והיה שם הרבה חמץ, שמעתי ממורי חמי מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, שאם לא ביטל את חמצו רק הפקירו, יש לומר שהפקר בטעות הוא ולא חל, ועבר על כל יראה, שהרי בדעתו היה שאין לו חמץ אלא בשיווי של פרוטות, ולכסוף נתברר שהון רב ברשותו, ואילו היה בא לפנינו בדין, היינו פוסקים שהפקר טעות הוא כיוון שהפקר היא עיסקא של ממוז ואין לה תוקף כשאינו יודע באיזה סכום מדובר, מה שאין כן ביטול חמץ לרש"י אין הביטול על ממוז פרטי אלא הוא חל על החמץ באופן כללי

1. גמרא, פסחים דף ו עמ' ב

אמר רב יהודה אמר רב: **הבודק צריך שיבטל**. מאי טעמא? אי נימא משום פירורין הא לא השיבי ... אמר רבא: גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה. – וכי משכחת ליה לבטליה! – דילמא משכחת ליה לבתר איסורא, ולא ברשותיה קיימא, ולא מצי מבטיל ... וניבטליה בארבע, וניבטליה בחמש! – כיון דלאו זמן איסורא הוא, ולא זמן ביעורא הוא – דילמא פשע ולא מבטל ליה.

רש"י שם

הבודק צריך שיבטל – בלבו, סמוך לבדיקה מיד, ואומר: כל המירא דאיכא בביתא הדין, ליבטיל.

2. רא"ש, פסחים פרק א סי' ט

כתב בתשובת רש"י: מיד בלילה יבטל; ויש שנוהגין לבטל בתחלת שעה ששית בשעת שריפה. ואומר אני ששניהם כאחד טובים, מדאמר דלאו זמן איסורא ולא זמן ביעורא, משמע אי הוה בזמן איסוריה או בזמן ביעוריה שהוא זמן קבוע ולא פשע, שפיר דמי; וכן היה אומר ריצב"א. והטעם, לפי שרגילין לקנות פת ביום וגם בפת שיבטל בלילה הוא חוזר וזוכה, וגם לא בטל בלילה אלא החמץ שלא ראה, ושמא ישאר ממנו כזית.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תלד סעי' ב, ג

ב] אחר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו ויאמר: כל המירא דאיתיה ברשותי **דלא הזיתיה ודלא ביערתיה** לבטיל וליהוי כעפרא דארעא ... **וטוב לחזור ולבטלו** פעם אחרת ביום י"ד סוף שעה חמישית, קודם שתגיע שעה ששית, שמשתגיע שעה ששית נאסר ואין בידו לבטלו. הגה: ואין לבטלו ביום אלא לאחר ששרף החמץ, כדי לקיים מצות שריפה בחמץ שלו.

ג] בביטול היום יאמר: דחזיתיה ודלא הזיתיה, דביערתיה ודלא ביערתיה.

משנה ברורה שם ס"ק ז, יא

ז] דלא הזיתיה ודלא בערתיה – אבל מה שראה וביער אינו מבטל עכשיו, שהרי רוצה לאכול עוד מה שמשוייר, וגם כדי לקיים מצות שריפה בחמץ שלו למחר, ולכך אינו מבטל הכל עד למחר אחר אכילה ואחר ששרף החמץ:

<<

“Ba’omer” or “La’omer”?

Which is the correct version of counting the omer – “... yamim **la’omer**” or “... yamim **ba’omer**”? Is there a content difference between the two options or only a difference of grammatical nuances?

2. חק יעקב סי תפט ס"ק ט

... וכן בענין נוסח “בעומר” שכתב הרב, והט"ז האריך במעם שאין לומר “לעומר”, אבל באמת רוב נוסחאות ישנים כתבו שיש לומר “לעומר” וכן הוא בכל בו ותניא ושכלי הלקט ורוקח ותשובת הרשב"א ובבית יוסף והר"ן. וצריך לומר דמלת “לעומר” משמע שהוא ליום העומר כך וכך ימים, מה שאין כן “בעומר” משמע שעכשיו הוא זמן העומר, ובאמת זמן העומר הוא רק יום אחד דהיינו ט"ז ניסן

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן כג

הנה בדבר אחד שמתפלל בבית הכנסת שהצבור מתפללים בנוסח אחר מכפי שהוא מתפלל, הנכון לעניות דעתי שבדברים שצריך דוקא בצבור, כמו קדושה, מוכרח לומר הנוסח של הצבור, ואף כשיאמר בלחש, אינו יכול לומר נוסח אחר, דהא כל האמירה עשה הצבור שהוא בעצמו לא היה יכול לומר כלל דאין אומרים קדושה ביחיד ... והתפלה בלחש יכול לומר כנוסח שרגיל בו כיון שהוא בלחש, ולא שייך בזה איסור השינוי מפני המחלוקת שתנן בפסחים דף נ', ואף שאומרים בשתי נוסחאות, נחשב זה תפלה בצבור כיון שמתפללים ביחד. ופסקי דומרא וברכות קריאת שמע, שרשאי לאומרם גם בקול רם הנשמע לאחרים הסמוכים אצלו, יש להסתפק אם רשאי לאומרם כנוסח שרגיל בלחש שלא כהצבור, דיש לומר דהרי הוא זה כבצנעא, שליכא איסור, דהא אכל רבה בר בר חנה הלב דאייתרא אף שהיה אסור בפרהסיא ... ויש לומר שאסור אף בלחש משום שמא ישכח מלומר בלחש, כיון שדברים אלו רגילין לומר בקול הנשמע

1. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' תפט סעי' א

... כיצד, ביום הראשון אומר: היום יום אחד (בעומר), עד שמוגיע לשבעה ימים ואז יאמר: היום שבעה ימים שהם שבוע אחד (בעומר)

ט"ז אורח חיים שם ס"ק ג

היום יום אחד בעומר. כן מנהגנו; אבל בדברי הר"ן סוף פסחים שמביא בית יוסף נזכר שם “לעומר” בלמ"ד. ונראה יותר נכון מנהגנו, דהא ביום אחד שמונין בתהלת ליל ט"ז הוי פירוש, במנין ימי העומר אשר יביאו למהר ביום ט"ז, ובימים אחרים הוי גם כן שפיר דאמנין יומי דעומר קאי כולם, מה שאין כן אם תאמר “לעומר” תהיה הכוונה בליל ט"ז לעומר, דהיינו למה שכבר הביאו, אבל “בעומר” לא קאי רק על ימי העומר, דאי אפשר לפרשו על ההבאה דהבי"ת משמע בתוך, מה שאין כן בלמ"ד אפשר לפרשו על ההבאה

משנה ברורה שם ס"ק ח

בעומר – וברוב פוסקים הנוסח “לעומר”. מיהו עיקר דין זה אינו אלא לכתחלה, כדי לבאר שהוא מונה מיום שהקריבו את העומר והלאה, ואם לא אמר אלא היום כך וכך, נמו יצא:

Davening Early on Shavuot Night

In a *shul* with many elderly members who have trouble staying up late, may we have a minyan for *Ma'ariv* of Shavuot before *tzeit hakochavim*?

4. ט"ז הקדמה לאורח חיים ס"י תצד

מאחרין להתחיל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו ימי הספירה תמימות:

פרי מגדים שם

בתשובת משאת בנימין בסוף הספר (הידושי דינים) דין ד' באו"ח שממתינין בקידוש עד הלילה. ומכל מקום יראה דגם בערבית ממתינין, כמו שכתב הט"ז ז"ל, דהא באבילות ונדה יש אומרים אם התפללו הקהל ערבית שכבר עשאו לילה כו', אם כן הא בעינן תמימות ארבעים ותשעה יום, וכשמתפלל ערבית ומוזכר בתפלה יום השבועות מבעוד יום, הרי חסר מארבעים ותשעה יום.

5. משנה ברורה סימן תצד ס"ק א

ביום המשיים לספירת העומר וכו' – ומאחרין להתפלל ערבית בכניסת שבועות בצאת הכוכבים כדי שיהיו ימי הספירה ארבעים ותשעה יום תמימות.

6. שו"ת להורות נתן חלק ז ס"י לא

ומעתה מכיון שיום חג השבועות מתחיל רק בכלות ארבעים ותשעה ימי הספירה בשלימות, דהא "תמימות" כתיב, ממילא אף נשים שאינן חייבות במצות ספירת העומר, מכל מקום גם אצלן אין חג השבועות מתחיל עד כלות ארבעים ותשעה ימים תמימים, וממילא גם הן אין להן לקדש קודם הלילה, דהא קודם הלילה אכתי לא חל מצוות חג השבועות. והנשים פטורות רק ממצות הספירה, אבל גם חג השבועות שלהן תליא בכלות שבוע שבתות תמימות דוקא.

1. משאת בנימין חידושי דינים לאורח חיים (בסוף ספר השו"ת) ס"י ד

בפי' תצד פ"א – זה לשון, מצאתי כתוב בשם מורי מהר"ש השני – בליל ראשון של חג השבועות ממתנין עם הקידוש עד הלילה ממש, שאם יקדש קודם הלילה, יחסר מעט מיום ארבעים ותשעה לספירה וכתוב "שבע שבתות תמימות תהיינה"

2. שלי"ה מסכת שבועות פרק נר מצוה

א. עמוד התורה

חג השבועות הוא אשר ציוה השם יתברך לעשות חג אחר שבעה שבועות של הספירה (ראש השנה ה א). וקבלתי ממורי הגאון מהר"ש ז"ל מלובלין, שקיבל איש מפי איש עד מפי הגאון רבינו יעקב פולק ז"ל, שלא לעשות קידוש ולאכול בליל ראשון של חג שבועות עד צאת הכוכבים. והטעם, מפני שבספירה כתיב (ויקרא כג, טו) "שבע שבתות תמימות תהיינה". ואם כן, כשמקדש בעוד יום, מחסר אותו המקצת מארבעים ותשעה ימי הספירה, שהרי חג שבועות הוא לאחר הספירה, וכשיש ספירה, אינו שבועות. וכשמקדש, אם כן מקבל על עצמו החג, ומחסר אותו המקצת מימי הספירה, ונמצא שאינן תמימות. ואל תשיבני ממה שמתפללין אז התפלה מבעוד יום. דזה אינו כלום, דהא ר' יאשיה צ"ל של מוצאי שבת בשבת, כדאיתא בברכות (כו ב), אף על גב דעדיין ממש שבת גמור הוא. ואל תקשה מקידוש השליח ציבור בבית הכנסת, דזה אינו אלא בשביל אורחים, ולא מהזי כלום כמחסר משבע התמימות, מה שאין כן אילו היה כל יחיד מקדש לעצמו. גם מצינו בהדלקת נרות הנוכה קצת דומה לזה, שהשליח ציבור מדליקן בבית הכנסת בעוד היום, והקהל מהוויבין להמתין מלהדליקם בביתם עד שיגיע זמן ההדלקה (שולחן ערוך ריש סימן תרע"ב).

3. משנה ברורה ס"י תפט ס"ק ב

אחר תפלת ערבית – וקודם עלינו, דכל מה דאפשר לאקדומו מקדמינן כדי שיתקיים יותר מה שכתוב "תמימות תהיינה":

Timtum HaLev

Is there *timtum halev* when one ingests non-kosher food in a halachically valid manner (e.g., based on *bitul*)?

4. חשוקי חמד מגילה דף יג עמ' א

והשיב [בשו"ת רב פעלים (ח"ד סוד ישרים סי' ה)] ... כל דבר אסור וטמא שורה עליו כח רוחני של טומאה, וכשאדם אוכל אותו שורה אותו כח הטומאה על האדם, ונכנס בו ומטמאו. אמנם אם הוא אנוס גמור, שאינו יודע כלל מן האיסור והטמא, וגם אין לו לתלות בו גרמא שהוא גרם לעצמו שיכשל בשגגה, או אם אכל אותו דבר האסור והטמא, לא ישרה על האדם אותו כח הטומאה של אותו דבר, ואין רשות לכה הטומאה ליכנס בו ולא להיות נוגע בו, וכיוצא בזה נאמר על יעל ... אולם הרמ"ע מפאנו כתב בספרו כנפי יונה (ח"ב סימן קיא) שמי שאכל באונס מאכל אסור הרי זה פוגם נפשו, וכן כתב בשל"ה הק' ...

5. דרשות הר"ן הדרוש האחד עשר

... כשימשך האדם אחר מצות הסנהדרין, גם כי ישנו ויכירו בדבר האסור שהוא מותר, הימשכו אחר עצתם, והיותו נמשך אחריהם, יסיר מנפשו כל אותו רוע שהיה ראוי שיתילד מצד אכילת הדבר האסור ההוא.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' שמג סעי' א

קטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו

7. שולחן ערוך יורה דעה סי' קט סעי' א

חתיכה שאינה ראויה להתכבד שנתערבה באחרות מין במינו יבש ביבש, (דהיינו שאין נבלה, והאיסור עומד בעצמו אלא שנתערב ואינו מכירו) חד בתרי, בטיל, ומותר לאכלן אדם אחד, כל אחת בפני עצמה.

8. שולחן ערוך יורה דעה סי' קג סעי' א

כל דבר שטעמו פגום, אינו אוסר תערובתו. ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו, שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובה, אלא שפוגם תערובתו, מותר.

1. גמרא, יומא דף לט עמ' א

תנא דבי רבי ישמעאל: עבירה מטממת לכו של אדם, שנאמר: "ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם" – אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם. תנו רבנן: "ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם", אדם מטמא עצמו מעט – מטמאין אותו הרבה, מלמטה – מטמאין אותו מלמעלה, בעולם הזה – מטמאין אותו לעולם הבא.

2. ספר תפארת ישראל למהר"ל פרק ח

ובפרק אמר להם הממונה (יומא לט.), "ונטמתם בהם" (ויקרא יא, מג), תנא רבי ישמעאל, עבירה מטממת לכו של אדם, שנאמר ... הרי כי לא אמרו רק עבירה מטממת לכו של אדם. ואמר כי הטמטום הזה מצד עבירה, כי מפני שעבר המצוה ... ולכך העבירה מטממת לכו של אדם, אבל אין זה מצד הטבע של השרצים. ואם כי האמת הוא שכל הדברים האסורים מולידים מזג רע, אין זה מעם האסור. רק כי מה שאסרה התורה אותם, בזה נראה כי הם דברים יש בהם שנוי, ויוצאים מכלל שאר המאכלים שהם טהורים.

3. רמב"ן שמות פרק כב פסוק ל

ואנשי קדש תהיון לי – טעם הכתוב הזה, כי עד הנה הזכיר המשפטים והזהיר בדברים המכוערים. ועתה כשבא להתחיל באיסור המאכל, פתח ואמר "ואנשי קדש תהיון לי", שראוי הוא שיאכל האדם כל מה שיהיה בו, ואין האסורין במאכלים רק מהרהר בנפש, שתאכל דברים נקיים שלא יולידו עובי וגסות בנפש, ... וכך אמר (ויקרא יא מג – מד) "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השוריץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם, כי אני ה' אלקיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני". והנה השרצים משקצין הנפש, והטרפה אין בה שקיץ, אבל יש בשמירה ממנה קדושה:

12. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סי' פג

... והרופאים כלם פה אחד כי יש בו מעט דעת ודעתו קלישתא, ואין רפואה אחרת למכתו אם לא בעיר וזיען ... אשר שמה הוקם בית הנוך מורים מהנכים מלמדים לאלה דעת ומומה, ואם יבוא שמה בודאי בלי שום ספק יעלה מעלה אחר מעלה בדעת ... אם כן בשוטה מותר בכל ענין ולא דמי שוטה וקטן אהדדי, וצריך עיון קצת ... זה נראה לעניות דעתי מעיקר הדין, ומכל מקום העידו קדמונינו ז"ל שעל ידי מאכלות אסורות בנערות מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע, עדיין אני אומר מוטב שיהיה שוטה כל ימיו וכו'.

9. פתחי תשובה יורה דעה סי' קטז ס"ק י

מהמירם - ... דנמצא בפירוש אין להחמיר. היינו שאין החיוב על בעל נפש להחמיר. אבל מכל מקום אם רוצה להחמיר, גם בזה מצוה היא ... שוב ראיתי בסולת למנחה כלל ע"ז דין ח' שכתב בשם תורת האשם דמי שרוצה להחמיר לנהוג איסור בדבר שלא מצינו שהחמירו אמוראי, כגון מה שנתבטל בששים או בכלי שני, הוי כמו אפיקורסות ויצא שכרו בהפסדו, ודלא כמה שכתב איסור והיתר

10. בני יששכר מאמרי חודש אדר מאמר ב -**שקל הקודש, דרוש ז**

... כיון שכל הדברים הנאסרים על פי התורה, היותן משלש קליפות הטמאות אשר אין יכולין להתברר על ידינו, אם כן למה תהיה כזאת שלפעמים תתבטל התיבת איסור בהיתר והוא נאכל על פי התורה, כגון שנתבטל בששים, או יבש ביבש ברוב, אבל תדע שהוא ממחשבות הצור תם, הוא יתברך שמו יודע אשר הניצוץ הטמון באותה התיבה האסורה ביהוד יכול להתברר על ידינו, הנה יתברך שמו מזמין שתפול החתיכה האסורה הזאת לתוך ההיתר ותתבטל, ואכול יאכלו אותה על פי התורה ותתברר הניצוץ הזה ...

11. רמ"א יורה דעה סי' פא סע' ז

הלב כותית כהלב ישראל, ומכל מקום לא יניקו תינוק מן הכותית, אם אפשר בישראלית, דהלב כותית מטמטם הלב

13. הרחב דבר דברים פרק ו פסוק י

אף על גב שאין להושי לקטן כמה שאוכל במקרה דברים טמאים שיטמטם בזה לבו גם כשיגדל, כמו שיש להושי בגדול אפילו בשעת סכנת נפשות על אותה שעה, מכל מקום זה אינו אלא כשהקטן אוכל במקרה, אבל בן שהוא רגיל לאכול דברים טמאים, ודאי יש להושי לדבר שיטמטם לבו גם כשיגדל

14. שו"ת יביע אומר חלק ח - חושן משפט סי' יא

ומכיון שהגוים אוכלים בשר טמא ונבלות וטרפות, הדם היוצא מהם גורם בודאי טבע רע בהשתתת המדות, וישראל שמקבל דמו של הנכרי דרך עירווי דם, יש להושי שיפגע במדותיו הטובות, ויושפע על ידי דם הנכרי לקבל מדות מושחתות, כגאזה וכעם והקפדה, קנאה ושנאה ויתר מדות רעות, ואף על פי שבאמת אין איסור בזה מן הדין, כיון שעצם האיסור נשתנה ונהפך לדם, ועירווי הדם נעשה דרך איברים והורידים, ולא כמאכל דרך הפה, מכל מקום מדת חסידות מיהא איכא. וכעין מה שכתב הרשב"א והריטב"א והנימוקי יוסף והמאירי הנ"ל בענין היונק הלב מן הנכרית. ולכן כשאין העירווי דם דחוף, משום חשש סכנה, ובפרט אם נמצא על ידו ממש דם מישראל כשר, בודאי דהכי עדיף טפי לקבל עירווי מדם הישראל.

Reliability Regarding Kashrut

Q

Does the rule that “one witness is believed in matters of *issurin* (that which is religiously forbidden/permitted, including, *kashrut*)” apply even if the witness has a personal interest in the matter, such as if he owns a store or restaurant? Does the rule apply to a woman? Must the person be a *yarei shamayim*? How is a *mashgiach* better than the owner, if the business pays the *mashgiach* for his work?

6. תוספות, גיטין דף ב עמ' ב ד"ה "עד אחד"
... ומה שאנו סומכין על הנשים בשחיטה אף על פי שאין יודעות הלכות שחיטה, כיון שבידה ללמוד לשהוט או להשכיר אחרים שישחטו לה כבידה דמי. ואם תאמר: ומנא לן דעד אחד נאמן באיסורין? ויש לומר, דילפינן מנדה דדרשינן בפרק המדיר (כתובות דף עב.) "וספרה לה" – לעצמה. ואם תאמר: אם כן, אפילו איתחזק איסורא? ויש לומר, דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה, וכשעברו שבעה טהורה ממילא ולא איתחזק איסורא, וגם בידה לטבול.

7. רש"י, יבמות דף פח עמ' א
אמר ברי לי דשומן הוא דמהימן – והוא ודאי פשיטא לן דסמכינן עליה כל זמן שלא נחשד, דאי לאו הכי, אין לך אדם אוכל משל חברו, ואין לך אדם סומך על בני ביתו.

8. רא"ש, חולין פרק א סי' כד
... והשתא נהוג בכל גלות ישראל שאין מאמינים לקצבים, וממנים אנשים ידועים על השחיטה ועל הבדיקה, ולהם מחלו חכמים את כבודם כי הן זריזין וזהירין.

9. שו"ת מהר"י הלוי סי' יז
... דתקנו רבנן דדוקא החכם היודע ובקי בבדיקת הסכין יבדקנו, ועל זה כתב הרא"ש ז"ל והאידנא נהגו בכל ישראל שאין מאמינים לקצבים; פירוש, שמא לא יתננו לחכם לבדוק ויסמוך על בדיקת עצמו שיהשוב שהוא בדקו יפה והוא אינו בקי לפי האמת, וזהו שמסוים הרא"ש שם, וזה לשונו: כי הרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין.

1. רמב"ם הלכות עדות פרק ט הל' א
עשרה מיני פסלות הם: כל מי שנמצא בו אחד מהן הרי הוא פסול לעדות. ואלו הן: הנשים, והעבדים, והקטנים, והשוטים, והחרשים, והסומים, והרשעים, והבוזיין, והקרובין, והנוגעין בעדותן, הרי אלו עשרה.

2. גמרא, חולין דף י עמ' ב
תיבעי נמי בדיקת חכם! **עד אחד נאמן באיסורין.**

רש"י שם

עד אחד נאמן באיסורין – דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה "וזכחת מבקרך ומצאנך" "ישחט את בן הבקר" ואכלי כהנים על ידו, ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר, ולא הצריכה תורה עדים אלא לעונש ממון או מיתת בית דין ולעריות הגמרינן (גיטין ז) "דבר" "דבר" מממון.

3. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פרק ח הל' ז
הנוטל גיד הנשה צריך להטט אחריו עד שלא ישאר ממנו כלום, ונאמן הטבח על גיד הנשה כשם שנאמן על החלב, ואין לוקחין בשר מכל טבח אלא אם היה אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא ששוחט לעצמו ומוכר ונאמן.

4. שולחן ערוך יורה דעה סי' קיט סעי' ד-ה, ז
[ד] החשוד לדבר אחד אינו חשוד לדברים אחרים, אבל כל מה שצריך לאותו דבר, חשוד גם עליו ...
[ה] החשוד על איסור חמור, חשוד על הקל ממנו בעונשו, אלא אם כן חמור בעיני בני אדם שנזהרים בו יותר מבחמור.

[ז] מי שהוא מפורסם באחד מעבירות שבתורה, הוין מעבודת כוכבים וחלול שבת בפרהסיא, או שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל, נאמן בשאר איסורים. ובשל אחרים נאמן, אפילו על אותו דבר, לומר מותר הוא. הגה: מי שהוא חשוד בדבר דלא משמע לאינשי שהוא עבירה, לא מקרי חשוד

5. רמ"א יורה דעה סי' קכו סעי' ג
... ואשה נאמנת בדבר איסור לומר: תקנתיו, ודוקא בודאי איסור, כגון ניקור בשר וכדומה לו, אבל בספק שמא אין כאן איסור, כגון שצריכה לברר דגים טמאים מטהורים ... אין אשה נאמנת, דאשה דעתה קלה להקל.

Double Wrapping Food in a *Treif* Oven

I heard that when warming kosher food in a non-kosher oven, or a *milchig* food in a *fleishig* oven, we are supposed to double wrap the food. When is this necessary and why?

4. שולחן ערוך ורמ"א יורה דעה סי' צה סעי' ג

קערות של בשר שהודחו ביורה הולבת בחמין שהיד סולדת בהן, אפילו שניהם בני יומן, מותר, משום דהוה ליה נותן טעם בר נותן טעם דהתיירא. והוא שיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק בהן. ואם היה שומן דבוק בהן, צריך שיהא במים ששים כנגד ממשות שומן שעל פי הקערה. הגה: ויש אוסרים אפילו אין שומן דבוק בהן, אלא אם כן אחד מן הכלים אינן בני יומן מבליעת כלי ראשון

5. חוות דעת ביאורים סי' צה ס"ק א

... ועוד נראה לי דלא הוי נותן טעם בר נותן טעם בשעת בישול, כגון אם נפל חלב על הקדרה שמבשלין בה דגים כנגד הרוטב ואחר כך בישלו הדגים עם בשר, אפילו בדיעבד אסור אם לא היה ששים כבשר נגד החלב שנפל בראשונה על הקדרה, ולא אמרינן כיון שנפל על הקדרה ודרך הקדרה נכנס להדגים הוי נותן טעם בר נותן טעם, דהיינו לקדרה ומהקדרה להדגים, דכיון דנפל בשעת הבישול, ובישול מפעפע בכל הכלי לחומרא, והבלוע מקושר הוא עם התבשיל, וחשבינן כאלו נפל לתבשיל והוי טעם ראשון.

1. שולחן ערוך ורמ"א יורה דעה סי' קח סעי' א

אין צולין בשר כשרה עם בשר נבלה או של בהמה טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעים זה בזה. ואם צלאן, הרי זה מותר. ואפילו היתה האסורה שמינה הרבה והמותרת רזה. ואם התנור גדול שמחזיק שנים עשר עשרונים, ופיו פתוח, מותר לצלותם בו ובלבד שלא יגעו זה בזה. ואם אחד מהם מכוסה בקערה או בכצק וכיוצא בו, מותר לצלותם אפילו בתנור קטן ופיו סתום ... ואם האיסור דבר הריף, וכל שכן אם ההיתר דבר הריף, ריחא מלתא היא ואפילו בדיעבד אסור, אם שניהם מגולים. אבל אם אחד מהם מכוסה אפילו בכצק בעלמא מותר

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' צב סעי' ה

מיפת חלב שנפלה על הקדירה שאצל האש מבחויץ, אם נפלה כנגד התבשיל אין צריך אלא ששים כנגד הטיפה שמפעפעת לפנים, והוי כאלו נפלה בתבשיל. ואם נפלה במקום הריקן, והיא מפעפעת בדופן הקדירה עד סמוך לרוטב כל כך שאין ששים כנגד הטיפה, הרי נאסר אותו מקום הקדירה, ואם יערה התבשיל דרך מקום הקדירה שנאסר, הרי יאסר התבשיל.

3. שולחן ערוך ורמ"א יורה דעה סי' צב סעי' ח

מחבת של חלב שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר, הזיעה עולה ונבלע בקדירה, ואוסרתה. הגה: אם היה חלב במחבת, בעינין ששים כתבשיל שבקדירה נגד החלב שבמחבת. וכל זה מיירי שהמחבת מגולה והזיעה עולה מן המאכל עצמו לקדירה שעליה, וגם מיירי שהוא בקרוב כל כך שהיד סולדת בזיעה במקום שנוגע בקדירה. אבל אם אין היד סולדת בזיעה, הכל שרי. ולכן תולין בשר לייבש על קדירות של חלב, ולא חיישינן לזיעה שעולה. וכן אם המחבת מכוסה, הכל שרי, מידי דהוי אשתי קדירות נוגעות זו בזו דאין אוסרין זו את זו בנגיעה, כל שכן בזיעה.

Kashrut of a Tea Bag Holder

Q

I have a porcelain tea bag holder (a small saucer on which one puts a tea bag after removing it from the tea). May I use it for tea bags used in *pareve* tea served alternately in both *milchig* cups (e.g., used for coffee with milk) and *fleishig* cups (e.g., used for chicken soup)?

4. פרי מגדים יורה דעה משבצות זהב סי' צה ס"ק ד
... ולענין דינא, אם מותר לבשל בכלי חולב להעלותו אחר כך בכלי בשר, יראה דאסור, אף הדרוישה דאיך לה מסה"ת במפתחות דשרי, וסמ"ק לא מצינו דפליג כי אם בכותה גופא ... מכל מקום אין להקל לכתחלה בזה; אלא שראיתי להב"ח סע' ד כתב דכדי לאכול עם החלב אסור לכתחלה, אבל כדי לערותן לכלי חלב, שרי לכתחלה, וכן פסק איסור והיתר והר"ב (רמ"א) וצריך עיון דהר"ב קאמר בבישול דיעבד שרי לכתחילה לערותן לכלי חולב, אבל לבשל תחילה לערות אחר כך לגרום נותן טעם בר נותן טעם, אף לכלי חולב לא שמענו

5. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סי' י
ומשמע מהט"ז וכן מהש"ך סק"ג דדוקא כדי לאוכלן בכותה אוסרין לכתחלה, אבל כדי להעלות אחר כך על כלי חלב מותר לכתחלה, ובב"ח מפורש כן, אבל הפרי מגדים במשבצות זהב שם סובר דאסור גם לבשל בכלי חלב כדי להעלותו בכלי בשר, ולהעלות בכלי חלב כדי להעלותו בכלי בשר לא מבואר בלשונו, ויש להסתפק אם גם בזה אסור. ואם כן לדינא כיון שהב"ח מתיר בפירושו וכן הוא גם משמעות הט"ז והש"ך, וגם הפרי מגדים עצמו הביא מבעל התרומות במפתחות שמתיר לבשלן בכלי חלב כדי לערותן לכלי בשר, והובא גם בדרישה ומשמע שגם הדרוישה סובר כן, וגם מהפרי חדש מביא שמתיר, והוא רק מלתא דרבנן ורק אלכתחלה יש להקל, וברק עלו בכלי חלב כדי להעלות בכלי בשר, שאיכא ספק אף אם הפרי מגדים אסור, ודאי אין להחמיר

6. שולחן ערוך יורה דעה סי' קה סעי' ב
חום של כלי ראשון שהיד סולדת בו, מבשל ואוסר כולו, אבל חום של כלי שני אינו מבשל. ויש אומרים שגם כן אינו מפליט ואינו מבליע. ויש אומרים דמכל מקום הוא מפליט ומבליע, ואוסר כדי קליפה. וראוי לחוש ליוהר בדבר לכתחלה, אבל בדיעבד מותר בלא קליפה, ובהדחה בעלמא סגי.

1. גמרא, חולין דף קיא ע"ב

איתמר, דגים שעלו בקערה, רב אמר: אסור לאכלן בכותה, ושמואל אמר: מותר לאכלן בכותה; רב אמר אסור – נותן טעם הוא, ושמואל אמר מותר – נותן טעם בר נותן טעם הוא. ... אמר חזקיה משום אביי, הלכתא: דגים שעלו בקערה – מותר לאוכלן בכותה

2. שולחן ערוך ורמ"א יורה דעה סי' צה סעיף א, ב

א] דגים שנתבשלו או שנצלו בקדירה של בשר רחוצה יפה, שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאכלם בכותה, משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא. ואם לא היתה רחוצה יפה, אם יש בממש שעל פי הקדירה יותר מאחד בששים בדגים, אסור לאכלם בכותה.

ב] ביצה שנתבשלה במים בקדירה חולבת, מותר לתת אותה בתוך התרנגולת אפילו לכתחלה. אבל אם נתבשלה בקדירה עם בשר, ואפילו בקליפה, אסור לאכלה בכותה. הגה: ויש מחמירין בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם. והמנהג לאסור לכתחלה, ובדיעבד מותר בכל ענין. ודוקא לאכול עם חלב והבשר עצמו, אבל ליתנן בכלי שלהם, מותר לכתחלה, וכן נהגו. וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחילה, רק עלו בכלי של בשר, מותר לאכלן עם חלב עצמו. וכן להיפך

3. פרי חדש יורה דעה סי' צה ס"ק א

שנתבשלו או שנצלו. דוקא אם כבר נתבשלו בדיעבד, מותר לאכלם בכותה לכתחילה, אבל אינו מותר לבשלם בקדרה של בשר על דעת לאוכלם בכותה, וכן כתב הבית יוסף

How Many Eggs Should be Boiled Together?

Q

When preparing hardboiled eggs, may one cook one or two eggs by themselves, or must there be at least three? Also, does it make a difference if there is an even or odd number of eggs?

1. בית יוסף יורה דעה סי' סו

ודם ביצים, אם ידוע שאינו מרוקם האפרוח, אין חייבין עליו אלא שהכמים אסרוהו, אבל אם ידוע שהוא מרוקם האפרוח חייבין עליו. בסוף פרק אלו טריפות (סד): אמרינן דביצה שנמצא בה דם אסורה; והקשו התוספות (ד"ה והוא) והרא"ש (סי' סג) על זה מדאמרינן בכריתות פרק דם שהיטה (כא.) יצא דם ביצים שאינו מין בשר ... ותירצו: ויש לומר, דמדרכבנן החמירו בדם ביצים, גזרה אטו דם עוף שהביצה נולדה ממנו, ומדאורייתא שרי אף אותו שהאפרוח נוצר ממנו ... ואף על גב דהוי אפרוח לבסוף, מכל מקום השתא מיהא לאו מין בשר הוא ... ועוד יש לומר דדם על הקשר אסור מן התורה דחשיב מין בשר, כיון שהאפרוח נוצר ממנו, והא דשרינן בכריתות היינו כשאין הדם על הקשר ... ורבינו תפס עיקר תירוץ שני דדם שהוא מריקום אפרוח אסור מדאורייתא

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' סו סעיף ב-ג

ב] דם ביצים אם ידוע שהוא מרוקם האפרוח (פירוש, שהתחילה להתהוות בו צורת האפרוח) חייבים עליו, אבל אם אינו ידוע שהוא מרוקם האפרוח אין חייבים עליו אבל חכמים אסרוהו. ג] נמצא עליה קורט דם, זורק את הדם ואוכל את השאר. והוא שנמצא בחלבון, אבל אם נמצא בחלמון, כל הביצה אסורה. הגה: ויש אומרים דאם נמצא על קשר החלבון וגם מכווץ, דהיינו שנתפשט מן הקשר, דכל הביצה אסורה, ויש מחמירין עוד דכל שנמצא על הקשר של חלבון אפילו לא נתפשט כלל, אסור, ומוזה נתפשט המנהג במדינות אלו לאסור כל ביצה שיש בה דם, ואין מחלקין בין חלמון לחלבון. ובמקום דנוהגים להקל לזרוק הדם ולהתיר הביצה, במקום דמותר צריך ליטול כדי קליפה עם הדם כשוורקו

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' קט סעי' א-ב

א] התיכה שאינה ראויה להתכבד שנתערבה באחרות מין במינו יבש ביבש, (דהיינו, שאין נכלל, והאיסור עומד בעצמו אלא שנתערב ואינו מכירו) חד בתרי, בטיל, ומותר לאכלן אדם אחד, כל אחת בפני עצמה ... ב] יבש ביבש שנתבטל חד בתרי, אם בשלן כולן כאחד אפילו לאכול כל אחד בפני עצמו, אסור אם אין שם ששים, מפני שהרוטב כנותן טעם ונבלע בחתיכות.

<<

5. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סי' לו

אך לענין התערובות, אף חד בחד וכן בנתבשלו אף רק שני ביצים, ואפילו ידוע שהנמצא בה דם היא הגדולה, וכן הכלי אף שנתבשלה לבדה, אין להחמיר לאסור אף לבעלי נפש בסתם ביצים במדינתנו כל זמן שלא ידוע ודאי שהיא באה מזכר. ואם אירע שהיה דם בקשר החלבון והוץ לקשר וגם על החלמון ... אולי יש להחמיר אף בסתם ביצים במדינתנו גם מדינא

6. תשובות והנהגות כרך ב סי' שפד

המנהג פשוט היום לאסור ביצה עם דם ולא לתלות שזהו ספנא דארעא, ולא שמעתי על זה שום מעם נכון, אבל נראה שהמצב עלול להשתנות במקום אחר ששם הרוב הם מזכר, דתו לא תלינן דספנא מארעא, וכן יש לפעמים תקופה שמכניסים לשוק ביצים שהם זכר, ואז אין רוב דספנא מארעא, (וכן שמעתי שיש מקומות כן) ובכהאי גוונא שיש תרנגול אחד, כל הביצים אסורים, ולכן נהגו כל ישראל לא להקל בספק ולסמוך על רוב ובאיסורו קיים היום ... מיהו כיון שיסוד האיסור לדברינו הוא רק מכח מנהג, וכמה שכתבנו, כשיש איזה ספק במראה, תולין להקל ... (אבל הדם ודאי צריך לזרוק), וכן בתערובות כשיש עוד צדדין להקל תולין גם בספנא דארעא ... ויש מקילין בכלי לאחר מעת לעת לסמוך שאינו אלא ספנא דארעא, ויש מחמירים אפילו בזה שלא לבשל ביצה אחת ומבשלים תמיד עם עוד שתי ביצים, ומוציאים הביצים רק לאחר ששפכו מים קרים שאין אחד אוסר חבירו שאינו חם כל כך.

4. שולחן ערוך ורמ"א יורה דעה סי' סו סעי' ד

ביצים הטרופות בקערה ונמצא דם על חלמון של אחד מהם, אף על פי שזורק החלמון שעליו הדם, אסורות, מפני שמאחר שהן טרופות בקערה, החלבון שהוא דק מתערב ביחד והכל אסור. אבל ביצים שבורות יחד בקערה ולא טרופות, ונמצא דם בחלבון של אחד מהם, יקה החלמונים הכשרים כל אחד ואחד בפני עצמו והם מותרין וישאיר אותה אשר בה הדם בקערה עם חלבוני השאר ויזרקם. הגה: וכל זה כשידעינן שהיה הדם במקום האוסרו, אבל אם היה ספק אם היה במקום האוסרו או לא, יש להתיר התערובות **הואיל ובלאו הכי, חד בתרי בטיל**. אבל אם הביצה לבד, אסור. וכן אם נתבשלה או נצלה ביצה ולא ידעינן אם הוא במקום האסור

ט"ו שם ס"ק ה

הואיל ובלאו הכי, חד בתרי בטיל. פירוש דמן התורה חד בתרי בטל אפילו לה בלה, אלא דרבנן הצריכו ששים ... משום הכי, כאן שיש ספק אם היה במקום האוסרו, הוה ספיקא דרבנן ואולינן לקולא; אבל אם לא היה התערובות אלא חד בחד, אין זה ספק דרבנן כיון שמן התורה לא בטיל ממילא, אי הוה הדם במקום האוסר היה איסור דאורייתא, ואם כן הוה ספיקא דאורייתא ולחומרא; משום הכי נקיט רמ"א חד בתרי... והא דהתיר רמ"א כאן משום חד בתרי בטיל היינו משום דאזיל לטעמיה ... דדוקא אם לא נתערב, אמרינן לחומרא שמה היה במקום האוסר דדם ביצים דאורייתא אבל אם נתערב סמכינן אאותו תירוץ של תוספות דדם ביצים בכל מקום אינו אלא מדרבנן כיון שיש הרבה אחרונים דסבירא להו כן. נמצא, דכאן פסק שפיר בתערובות להקל כיון שיש קולא אחרת, דחד בתרי בטיל, ואין כאן ספק איסור דאורייתא, כי יש לנו לומר שאין כאן איסור דאורייתא כלל, מה שאין כן בביצה לבדה אנו מחמירין כהאומר דם ביצים דאורייתא

Kashering Frozen Liver

If a piece of not-kashered liver was frozen for a few weeks, may it now be cooked and roasted?

5. שו"ת יחווה דעת חלק ו ס"י מו

... שאף על פי שהחמירו האחרונים לדעת הגאונים שלא לבשל בשר ששהה שלושה ימים בלא מליחה אחר צלייתו, מכל מקום ככבד שפולטת ואינה בולעת אין להחמיר, ואף על פי שיש קצת לפקפק בזה, מכל מקום מכיון שעיקר דין זה (של בשר ששהה שלושה ימים) לא מצינו בתלמוד, רק חומרת הגאונים היא ... לפיכך הבו דלא להוסיף עלה, ומותר לבשל הכבד לכתחלה אחר צליה ... אבל לפי הטעם שהכבד יש בו ריבוי דם וכו', אין חילוק בין כבד לבשר, שכיון שנתייבש הדם בתוכו אסור לבשלו אחר צלייתו. והפוסקים תפסו כמעט זה, לפיכך יש להחמיר... ואף על פי שראוי להחמיר כדברי האחרונים הנ"ל ... מכל מקום אין שום איסור להשהות לכתחלה כבד שלשה ימים ויותר על מנת לאוכלו צלי. אכן נראה לי שבנידון שלנו, שמניח את הכבדים בתא החקפאה של המקרר עד שנקרשים ונקפאים לגמרי, מותר לכתחלה לבשל את הכבדים לאחר צלייתם כנהוג בכל הכבדים, כי על ידי שנקפאו ונקרשו אין כל חשש שנתייבש הדם בתוכם ... ואפילו לדעת החולקים ואוסרים לבשל בשר ששהה שלשה ימים שנקפא מחמת הקור, על ידי מליחה ... יש לומר שלענין בישול אחר צליה, שהדבר שנוי במחלוקת הפוסקים ... נהי שאנו אוסרים לכתחלה לבשלו אחר צליה ... מכל מקום באופן שהבשר נקפא יש להקל, ולהתיר לבשלו אחר צליה, והוא הדין לכבדים. **בסיכום:** מותר להשהות כבדים של בהמות ועופות במקרר יותר משלשה ימים, על מנת לאוכלם צלי. ואם מניחים בתא החקפאה של המקרר, מותר לבשלם אחר צליה אף לכתחלה.

1. טור יורה דעה ס"י סז

בדם בהמה וזיה נמי אין איסור כרת אלא בדם הנפש שהנשמה יוצא בו, אבל דם האיברים מותר; והני מילי כשלא פירש מן האבר ויצא לחוץ, אבל אם פירש מן האבר ויצא לחוץ או שנצרר בהתיכה או שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע במקום אחר, אסור ולוקין עליו; וכיון שמותר כל זמן שלא פירש, לפיכך מותר לאכול בשר חי בלא מליחה

2. שולחן ערוך יורה דעה ס"י עג סעי' א

הכבד, יש בו ריבוי דם. לפיכך לכתחלה אין לו תקנה לבשלו על ידי מליחה, אלא קורעו שתי וערב ומניח חיתוכו למטה, וצולחו (שיחא ראוי לאכילה), ואחר כך יכול לבשלו.

3. שולחן ערוך יורה דעה ס"י סט סעי' יב

בשר ששהה שלושה ימים מעת לעת בלא מליחה, נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד על ידי מליחה ואין לאוכלו מבושלו, אלא צלי. ואחר שצלאו לא יבשלנו, ואם בישלו מותר. (ואין להשהות בשר שלושה ימים בלא מליחה, דהיישנין שמא יבשלו)

פתחי תשובה שם ס"ק כו

בשר שלושה ימים. עיין בספר חמודי דניאל ס' ל"ד שכתב דכבד וכחל מותר להשהות דודאי יצלנו, אף על גב דהכבד מבשלים אחר צלי וניחוש שמא יבשלנו אחר צלי, מכל מקום כל מידי דבדיעבד מותר, לא חיישנין שמא ישכח

4. ערוך השולחן יורה דעה ס"י סט סעי' עט

יש אומרים דאם הבשר קרוש ושראו ולא נפטר מקרישתו דאין השרייה כלום, ואסור לבשלו אחר שלושה ימים משחיטתו, דהא השרייה הוא לרכך הבשר וכשהוא נקרש כאבן אין השרייה פועלת כלום ... ודברי טעם הן דודאי ... הרי הבשר כאבן; האמנם יש לומר להיפך דכל זמן הקרישה, לא יהיה נחשב בזמן השלושה ימים מטעם זה עצמו, דכיון שהוא קשה כאבן, לא שייך לומר שהדם מתקשה בתוכו ... וראיה לסברא זו שהרי על המת אין מעידין אלא עד שלושה ימים מפני שצורתו משתנית ... ומכל מקום כשהיה מונח בקור ונקרש התירו הרבה גדולים אף לאחר שלושה ימים מטעם זה עצמו דכל זמן שהוא קרוש אינו משתנה

Products Containing Minute Quantities of Non-Kosher Food

I want to use a homeopathic allergy medicine that contains some apis mellifica, which is trace quantities of crushed honeybee. Is this permitted?

5. בית יוסף יורה דעה ס"י צט

אי נמו דאי שרית למוי שנתבטל בשבילו, חיישינן דילמא אתי למימר לגוי או לעבד שיבטלנו, הילכך קנסינן ליה

6. בדי השולחן ס"י צט ס"ק לח

בשוגג מותר – ויש שכתב שאסור לקנות מנכרי איסור שנתבטל, דכהאי גוונא הוה ליה כלתחלה, כיון שלא יהא לו הפסד אם לא יסמוך על הביטול, והרי אין מבטלין איסור לכתחלה. אמנם אחרים כתבו דכל שנתבטל, חייל הביטול, ומותר לקנותו מן הנכרי ונראה שיש להקל בזה.

7. בדי השולחן, ביאורים לס"י צט סעי' ה ד"ה "שנתבטל בשבילו"

... לפי כל זה היה נראה להתיר נתינת הכשר לתוצרת נכרים שנותנים במאכל איזשהו איסור כל שיש בו ששים כנגדו ואפילו כשרוב הקונים ישראל ... אמנם נראה דאינו כן, דכל זה כשביטלו הנכרי מעצמו אבל המפקח הנותן הכשר הרי מצווה על ככה לעשות באופן שהאיסור יתבטל וכל שציווהו הישראל, הוה ליה כאילו עשהו הישראל בעצמו

8. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב ס"י מא

דהא לא אסרו רבנן המאכל שנתבטל בכלים אסורים שאינן בני יומן, וכן התירו שמן של עכו"ם ... משום דנתבטלו בכלים שאינם בני יומן ... שלכן אם בית החרושת הוא של בעלים עכו"ם וגם המרגרינא הכשרה הוא של העכו"ם, בעל בית החרושת, שעליהו לא שייך איסורים, אין לאסור בשביל שאיכא ישראל המשיגיה שלא יערב שם דבר איסור כדי שיוכלו ישראל ליקח מהעכו"ם המרגרינא הכשרה שעשה, דאיזה איסור שייך להיות בשביל המשיגיה ... מכל מקום מוכר הדבר להשיגיה בלא הגעלה.

1. שולחן ערוך יורה דעה ס"י קנה סעי' ג

בשאר איסורים מתרפאים במקום סכנה, אפילו דרך הנאתן. ושלא במקום סכנה, כדרך הנאתן אסור; שלא כדרך הנאתן, מותר, חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב ... הנה: ... יש אומרים דכל איסורי הנאה מדרבנן, מותר להתרפאות בהן אפילו חולה שאין בו סכנה. ... וכל חולה שמאכילין לו איסור, צריכים שתהא הרפואה ידועה או על פי מומחה. ואין מתירין שום דבר איסור לחולה, אם יוכל לעשות הרפואה בהיתר כמו באיסור, אף על פי שצריך לשהות קצת קודם שימצא ההיתר, מאחר שאין סכנה בדבר.

2. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב ס"י צב

ובדבר הרפואה שאתה צריך ליקח גם בפסח, ואתה הושש אולי יש שם איזה חשש חמץ ... אף אם היה ודאי חמץ ובעצם אף בלא סכנה אין חשש דכבר נבטל קודם הפסח משם אוכל, ואחשביה לא שייך בדבר שלוקח לרפואה, דאף דברים מרים ומאוסים נוטלין לרפואה.

3. שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) ס"י סה

אמנם מהא דכתב הריטב"א במס' מכות י"ז ע"א דהיינו טעמא דרבי שמעון דמודה דלענין קרבן בעינן בזית משום דעיקר טעמיה הוא משום דכיון דאכליה אחשביה, וכל זה שייך רק במזיד ולא בשוגג ... דלא מהני טעמא דאחשביה אלא במזיד ולא בשוגג משום דהוי כאילו לא אחשביה אלא בטעות, אך בנידון דידן שמחמת אונסו הוא עושה כן, על כל פנים בכוונה אפשר דשייכא שפיר טעמא דאחשביה כיון דלאו אונס ממש הוא, כיון שהוא עצמו בחר ברפואה זו כדי להתרפאות, אך פשוט הוא דכיון דעל כל פנים גם עכשיו אינו נהנה כלל מאכילה זו, כיון דשלא כדרך אכילתו הוא, אין כאן אחשביה כלל.

4. שולחן ערוך יורה דעה ס"י צט סעי' ה

אין מבטלין איסור לכתחלה. ואפילו נפל לתוך היתר שאין בו שיעור לבטלו, אין מוסיפין עליו היתר כדי לבטלו. עבר וביטלו, או שריבה עליו, אם בשוגג, מותר. ואם במזיד, אסור למבטל עצמו, אם הוא שלו, וכן למי שנתבטל בשבילו. ואסורים למכרו גם כן לישראל אחר, שלא יהנו ממה שבטלו.

Tevillat Keilim Before Giving a Present

I often give glass salad bowls as presents. Is there any problem with doing *tevillat keilim* on them before giving them, to save the recipients' time or out of concern that the recipients might not do *tevilla* themselves?

5. ט"ז שם ס"ק י

לחתוך קלפים. כתב בית יוסף: הוא הדין אם קנאו לסחורה, אין צריך טבילה; בהגהת אשר"י מסיים בזה: כיון שהוא שאול בידו, למד בית יוסף: אם קנאו, צריך טבילה, וכמה שכתב רמ"א בסמוך, אבל באיסור והיתר ... כתב: כיון שאם היה הישראל הראשון רוצה לשמשו לסעודה, אפילו עראי, היה צריך לטובלו, ממילא נתחייב בידו מקרי. ועל כן ישראל השני השואל ממנו צריך לטובלו. ותמיה לי מאד על רמ"א שלא הביאו, לא בדרכי משה ולא כאן. ונראה לי דיש לטובלו בלא ברכה; והוא הדין השואל כלים מישראל החנוני לצורך סעודה, יטבלנו בלא ברכה, אלא דיש לחנוני להודיע זה למי שיקנה אותו ממנו אחר כך שלא יטבלנו שנית בברכה

1. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יז הל' ה טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחים מן העכו"ם ואחר כך יותרו לאכילה ושתייה, אינן לענין טומאה וטהרה אלא מדברי סופרים, ורמזו לה: "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהרו", ומפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי גיעולי עכו"ם, לא מידי טומאה ... וכיון שכתוב "וטהרו", אמרו חכמים: הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגיעולי עכו"ם

2. רמ"א יורה דעה ס"י קכ סעי' טז

ואם עבר והשתמש בכלי טבילה, לא נאסר מה שנשתמש בו, ויטבלנו עוד.

3. בית יוסף יורה דעה ס"י קכ

... וכתוב בהגהות אשר"י: אבל אם לקחו חבירו לחתוך קלפים ולא לצרכי סעודה, אין צריך להטבילו, שהרי שאול הוא בידו

6. טבילת כלים (כהן) פרק ח הערה ז

... כלים הנמצאים ביד מוכר, דעת הבית יוסף ועוד פוסקים, דמקרי כלי סחורה ולא כלי סעודה, ואם כן אינם חייבים בטבילה, וממילא לא תועיל הטבילה, דהוי טבילה לפני החיוב.

שם הע"ט

... אם הנותן או מישהו אחר ייזכה את הכלי עבור מקבל המתנה, כבר הל על הכלי חובת טבילה. אך מהגרש"ז אויערבאך ... שמעתני, דגם אם ייזכהו לחברו לא יהני, דיש לחשוש שכבר יש לו כלי כזה או שמא ירצה בסוג אחר וימכרנו לאחר, וכיון שכן, נמצא דעדיין לא הל על כלי זה שם כלי סעודה.

4. שולחן ערוך יורה דעה ס"י קכ סעי' ח

השואל או שוכר כלי מהעובד גילולים, אינו טעון טבילה. אבל אם ישראל קנאו מהעובד כוכבים והשאילו לחבירו, טעון טבילה, שכבר נתחייב ביד הראשון. ויש מי שאומר שאם לא לקחו הראשון לצורך סעודה, אלא לחתוך קלפים וכיוצא בו, אין צריך להטבילו. הגה: אבל הראשון, אסור להשתמש בו לצרכי סעודה, אפילו דרך עראי, בלא טבילה, אף על פי שלקחו לצורך קלפים. וכן אם קנאו ישראל השני מן הראשון לצורך סעודה, צריך טבילה גבי השני.

Maintaining a Possibly Grafted Tree

I bought property that has a nectarine tree on it, and I do not know if it was grafted. What do I do with it?

4. חזון איש כלאים סי' ב סעי' יא

... דברי החתם סופר ז"ל שהביא הפתחי תשובה יורה דעה סי' רצ"ה סק"ד אינם מספיקים להתיר פרדם מורכב ביד ישראל שלקח מן הנכרי, מפני שאין ישראל מקיים במעשה, וגם אי אפשר שלא יתקן בזימור ועידור וזיבול וכיוצא בו, וגם מה שכתב שם לשתף נכרי אינו מספיק, דמכל מקום ישראל מקיים חלקו והייב להפקירו, ועוד בשעה שהוא משתפו, הרי רוצה בקיומו

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' רצה סעי' ו

יש באילנות דומים זה לזה בעלין או בפירות, ואף על פי כן הואיל והם שני מינים הרי אלו כלאים. כיצד, התפוח עם החורד (פירוש מין תפוח יערי תרגום וכפתור והיזור) הפרסקין עם השקדים, השזפין (פי' הרכיב זיתים על רימון, שהם פרי דומה לזית, יוצא מהם שזפין) עם הרימון, אף על פי שדומים זה לזה, כלאים זה בזה, אבל האגסים עם הקרוסטומלין (פי' מין אגסים) והפרישן עם העוזרדין אינם כלאים זה בזה. הגה: וכן מותר להרכיב מין אחד, אפילו שחורות בלבנות ודקות בגסות, אף על פי שיש לו שם לזוי

6. חזון איש כלאים סי' ב סעי' ט

... והלכך פרדסים שלנו מורכבים תפו"ז בלימון ובתפו"ז יערי אם נחזיק הדבר לספק מינו יש להקל בקיום והשקאה וניכוש דהוי ספק ספיקא בשל תורה דלמא הוא מינו, ואם תמצוי לומר דלא הוי מינו, דלמא קיום ניכוש והשקאה מותר, ובשל איסור דרבנן יש להתיר משום ספק מינו

1. גמרא, קידושין דף לט עמ' א

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: לוקין על הכלאים דבר תורה. אמר ליה רבי אלעזר בר' יוסי, והאנן תנן: הכלאים – מדברי סופרים! לא קשיא: כאן בכלאי הכרם, כאן בהרכבת האילן; כדשמואל, דאמר שמואל: "את חקתי תשמורו" – חוקים שחקקתי לך כבר, "בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע" – מה בהמתך בהרבעה, אף שדך בהרכבה; ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ, אף שדך נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ. ואלא הכתיב: "שדך"! ההוא, למעוטי זרעים שבחוץ לארץ.

2. רמב"ם הלכות כלאים פרק א הל' ג

אסור לאדם לקיים כלאי זרעים בשדהו אלא עוקרן ואם קיימן אינו לוקה

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' רצה סעי' ז

אסור לקיים המורכב כלאים, אבל הפרי היוצא ממנו, מותר, ואפילו לזה שעבר והרכיבו.

פתחי תשובה שם ס"ק ד

אסור לקיים המורכב [עיין] (בתשובת התם סופר סימן רפ"ח) אודות ששאלו חכמי דיהודאי הדרים במדינת הגר על דבר שנהגו שמה מנהג אבותיהם בידיהם אשר רבים וכן שלמים קונים כרמים מערביים ובתוכם אילנות נטועים, שקדים ואפרסקין, רובן מורכבים, ומקיימין אותן. והוא מבואר בשולחן ערוך דכלאי אילן נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ ואסור לקיימו ... לדעת התוספות מותר לקיים בלי מעשה אפילו לרבי עקיבא אפילו בארץ ישראל, ולרמב"ם בחוץ לארץ מיהת שרי ... ואולי על זה סמכו חכמי דיהודאי שנהגו על פי מנהג אבותיהם, אף על גב שמשמעות לשון השולחן ערוך לא משמע להקל בכך... לכתחלה טוב שישתתף ערבי בפירות באופן שלא יניח הערבי שיעקור ישראל הפירות וממילא שריא הפירות אחר כך – עיין שם. וסיום דבריו אינם מוכנים לעניות דעתי וצריכים עיון.

Color of the Inside of the *Retzuot*

Q

Until recently, I had only seen *tefillin retzuot* (straps) blackened on one side, but when I went to buy *tefillin* for my son, the *sofer* suggested *retzuot* that are black on both sides. He says these are now common and preferable, and the price difference is modest. Which type is better to buy?

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י לג סעי' ג

... הלכה למשה מסיני שיהיו הרצועות שחורות מבחוץ, אבל מצד פנים יעשה מאיזה צבע שירצה, חוץ מאדום, שמא יאמרו שמדם חטמיו נצבעו והאדימו.

משנה ברורה שם ס"ק כא

יעשה - רוצה לומר: אם ירצה לצבוע אותן, אבל אין מחוייב לצבוען בשום צבע, דאף דלהרמב"ם צריך להשחירן גם מבפנים כמו שהכתים הם שחורין, אין אנו נוהגין כהרמב"ם בזה, כמבואר בבית יוסף ודרכי משה:

5. שולחן ערוך אורח חיים ס"י כז סעי' יא

צריך שיהיה השחור שברצועות לצד חוץ ולא יתהפכו, בין של יד בין של ראש.

משנה ברורה שם ס"ק לח

ולא יתהפכו - ואם נתהפכו, מדת חסידות הוא להתענות או לפדות בצדקה; ואין להקפיד שלא יתהפכו אלא מה שמקיף את הראש ואת הקיבורת פעם אחת, אבל מה שכורך אחר כך, וכן מה שמשתלשל לפניו מהרצועה של תפילין של ראש, אין צריך להקפיד כלל שלא יתהפך, לפי שאינו מעיקר המצוה; ומכל מקום משום נוי המצוה ראוי להפוך שיהיה השחור לצד חוץ אפילו בהמותר:

6. שולחן ערוך אורח חיים ס"י לד סעי' ב, ג

ב] ירא שמים יצא ידי שניהם, ויעשה שתי זוגות תפילין ויניח שניהם, ויכוין בהנהתם: באותם שהם אליבא דהלכתא אני יוצא ידי חובתי ...
ג] לא יעשה כן אלא מי שמוחזק ומפורסם בחסידות.

1. גמרא, מנחות דף לה עמ' א

אמר ר' יצחק: רצועות שחורות - הלכה למשה מסיני. מיתיבי: תפילין אין קושרין אותן אלא במינג, בין ירוקות בין שחורות בין לבנות, אדומות לא יעשה מפני גנאי ודבר אחר ... קתני מיהא: בין ירוקות בין שחורות ובין לבנות! לא קשיא: כאן מבפנים, כאן מבחוץ. אי מבפנים, מאי גנאי ודבר אחר איכא? זימנין דמתהפכין ליה.

2. רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ג הל' יד

הרצועות של תפילין בין של ראש בין של יד פניהם החיצונים שחורים וזו הלכה למשה מסיני, אבל אחורי הרצועות הואיל ומבפנים הן, אם היו ירוקות או לבנות כשרות, אדומות לא יעשה שמא תהפך הרצועה וגנאי הוא לו, ולא יהיה אחורי הרצועה לעולם אלא כעין הקציצה, אם ירוקה ירוקין ואם לבנה לבנים, ונוי הוא לתפילין שיהיו כולן שחורות הקציצה והרצועה כולה.

3. שו"ת רדב"ז חלק ה ללשונות הרמב"ם ס"י

נג

תשובה: אם כן לפי דבריך, לא קיימו ישראל מצות תפילין, שהרי אין צובעין אחורי הרצועות שחור, אלא שיעור לשונו ז"ל כך הוא: ולא יהיה אחורי הרצועה לעולם אלא כעין הקציצה, אם עשה הקציצה ירוקה או לבנה, אבל אם עשה הקציצה שחורה אפילו שיהיה אחורי הרצועה לבנה, לית לן בה; ומיהו נוי הוא לתפילין שיהיו כולם שחורות, הקציצה והרצועה כולה, ותרתי נוי קאמר שתהיה הקציצה שחורה ולא משאר גוונים, ושתהיה אחורי הרצועה גם כן שחורה ונמצאו ישראל מקיימים מצות תפילין אף על פי שאין מקיימין נוי מצוה ברצועות.

<<

8. שו"ת שבט הלוי חלק ט סי' טז

... כיון שבעלי השולחן ערוך, הבית יוסף והרמ"א בדרכי משה, והלבוש, וכל הבאים אחריהם לא כתבו כן אפילו להידור בעלמא, וכאשר העיד הרדב"ז בעצמו דלא צובעין אחורי רצועות שחור, ובכנסת הגדולה, אחרי שהביא דברי הרדב"ז, סיים: ואין אנו נוהגין כן, על כן, היות שגם הרדב"ז לא כתב רק להתנאה במצוה, מכלל דגדולי ישראל פוסקי הדורות לא חששו להנהיג אפילו לנוי בעלמא, וכן מוכח בשולחן ערוך הרב שם, ובודאי היה להם טעם מדוע לא הנהיגו כן בדבר קל כזה, ואם כן למה לן לשנות פני החלכה אף על פי שכל מה שכתב הגאון ר"א כ"ץ שליט"א הוא אמת נכון במקורו, מכל מקום סתימת הפוסקים יותר כמפורש שלא נהגו כן גם המדקדקים. על כן אומר במח דאם יחידים ינהגו כן תבא עליהם ברכה, אבל להנהיג דרך הוראה לא ראיתי צורך, והנח להם לישראל כי בני נביאים הם.

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סי' תסח סעי' ד

ההולך ממקום שעושיין למקום שאין עושיין, לא יעשה בשוב מפני המחלוקת; אבל עושה הוא במדבר. וההולך ממקום שאין עושים למקום שעושיין, לא יעשה. ונותנים עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם, ואף על פי כן לא יתראה בפניהם שהוא במל מפני איסור; לעולם אל ישנה אדם מפני המחלוקת. וכן מי שדעתו להזור למקומו, נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר, **והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלוקת.**

מישנה ברורה שם ס"ק כג

והוא שלא יתראה וכו' – כולל בזה שני גווני: (א) היכי דמנהג מקומו להקל ומיקל, צריך לזוהר על כל פנים שלא יתראה בפני אנשי המקום דבר זה וכנ"ל בריש הסעיף, אלא דבזה לא הצריך לצאת במדבר כמו ברישא לענין מקום שעושיין מלאכה דשאני מלאכה דאי אפשר שלא יתודע לאנשי המקום כשיעשה בעיר, מה שאין כן בשארי מנהגים לא יתודע כשיעשה בצנעא. ועל כן לא החמיר עליו רק שלא יתראה בפני וכו' רצונו לומר שלא יעשה בפרהסיא.

Tefillin in Pre-Dawn Hours

I work at a hospital, and depending on my shift, I am sometimes unable to wear *tefillin* during the day. May I put on *tefillin* before its regular time if I will not be able to do so later?

4. אליה רבה סי ל ס"ק ג

יש להסתפק אם מעה והניה קודם יום וכירך, אי צריך למשמש ולברך עוד ביום. ומסתבר כיון דמדאורייתא לילה זמן תפלין, סמיכין אברכה ראשונה דלילה:

5. רבי עקיבא איגר אורח חיים לשולחן ערוך סי ל סעי ג

ימשמש בהם ויברך. אם בירך בהשכמה נראה לעניות דעתי דאינו חוזר ומברך, כיון דדעת הרבינו פריץ הובא בטור, דלכתחלה מברך כשמניחם בהשכמה, אם כן אם עשה כן, אינו חוזר ומברך מספק, שמא הלכה כהרבינו פריץ.

6. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סי י

בדבר מי שהולך על כל היום לעבודה ואי אפשר לו שם להניח תפילין בכל היום, אם יש להתיר לו להניח תפילין קודם עמוד השחר, הנכון לעניות דעתי שצריך להניח, כיון שליכא כבר חשש שינה כמו במשכים לדרך ... אבל מסתבר שיש לסמוך בכגון זה על ר' פריץ ... שיכול גם לברך ... הכא אין כאן איסור ממש ולכן בעובדא דידן שליכא חשש שינה, שכבר קם משנתו, יש להורות לו באונס כזה שאי אפשר לו להניח ביום שגם יברך. ואף שבגמ' /מנחות ל"ו/ איתא שמברך אחר כך כשיגיע זמנו ... בעובדא דידן שלא יהיו עליו התפילין אחר כך יש לעשות כהר' פריץ שגם יברך, ואנוס ודאי יש להחשיבו דאין לחייבו להפסיד עבודתו, שהוא הפסד יותר מחומש, בשביל מצות עשה, וכל שכן במדינה זו, שאי אפשר להשיג עבודה אחרת כי הכל הוא בידם ולא יתנו לו, ולכן כדי שלא יפסיד מצוה חביבה זו, יכול להניח אף בברכה, כי להניח בלא ברכה לא יבין איש שאינו תלמיד חכם ויבא להקל ולזלזל בהנחתם. אך תלמיד חכם יותר טוב שיניח בלא ברכה, שספק ברכות להקל, וקריאת שמע ותפלה יחכה על היום ויקרא כשיעסק במלאכתו.

7. משנה ברורה סי ל ס"ק יד

ויצא לדרך - ודוקא הולך ברגליו או רוכב, אבל יושב בעגלה אסור להניח שמא יישן בהם

1. גמרא, מנחות דף לו ע"ב ב

ספק השיכה ספק לא השיכה - לא חולץ ולא מניח, הא ודאי השיכה - חולץ! התם בערב שבת איתמר. מאי קסבר? אי קסבר: לילה זמן תפילין, שבת נמי זמן תפילין! אי קסבר: שבת לאו זמן תפילין, לילה נמי לאו זמן תפילין, דמהיכא דממעמא שבת מהתם ממעמי לילות! דתניא: "ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה", "ימים" - ולא לילות, "מימים" - ולא כל ימים, פרט לשבתות וימים טובים, דברי רבי יוסי הגלילי; רבי עקיבא אומר: לא נאמר חוקה זו אלא לפסח בלבד! ... הוה יתיבנא קמיה דרב אשי וחשך והניה תפילין, ואמרי ליה: לשמרן קא בעי להו מר? ואמר לי: איין, והויתיה לדעתיה דלאו לשמרן הוא בעי, קסבר: הלכה ואין מורין כן.

רש"י שם

ואין מורין כן - שמא ישכחם וישן בהן, מדקאמר ליה לשומרן קבעינא.

2. גמרא, מנחות דף לו ע"ב א

תנו רבנן: תפילין מאימתי מברך עליהן? משעת הנחתן. כיצד? היה מושכים לצאת לדרך ומתיירא שמא יאבדו - מניח, וכשיגיע זמנו, ממשמש בהן ומברך עליהן. ועד מתי מניח? עד שתשקע החמה, רבי יעקב אומר: עד שתכלה רגל מן השוק, והכמים אומרים: עד זמן שינה; ומודים הכמים לר' יעקב, שאם הלצן לצאת לבית הכסא או ליכנס לבית המרחץ ושקעה חמה, שוב אינו חוזר ומניח.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי ל סעיף א-ג

א] זמן הנחתן בבוקר, משיראה את הכירו הרגיל עמו קצת, ברחוק ארבע אמות, ויכירנו.
ב] אסור להניח תפילין בלילה, שמא ישכחם וישן בהם. אם הניחם קודם שתשקע החמה והשכה עליו, אפילו הם עליו כל הלילה, מותר ואין מורין כן. אם לא הלץ תפילין מששקעה חמה מפני שלא היה לו מקום לשמרן, ונמצאו עליו כדי לשמרן, מותר ומורין כן.
ג] היה רוצה לצאת לדרך בהשכמה, מניחם, וכשיגיע זמנו ימשמש בהם ויברך, דליכא למויחש שמא יישן בהם, כיון שהשכים ויצא לדרך.

משנה ברורה שם ס"ק יא

בהשכמה - אפילו קודם עמוד השחר:

Tefillin on a Semi-Permanent Toupee

Q

I am balding at a young age, and this is having a major effect both on my dating and on my self-image. I am considering getting a toupee that is glued down to the scalp, which lasts for three to six months. Would this pose a problem of *chatzitza* (separation from the body) regarding my tefillin?

>>

תשובה: פסק מרן בהלכות תפלין (סימן כ"ז ס"ה) וזו לשונו: אדם שהוא עלול לנזילות ואם יצטרך להניח תפלה של ראש על בשרו לא יניחם כלל, יש להתיר לו להניח תפלה של ראש על כובע דק הסמוך לראש ויכסם מפני הרואים – עד כאן .

הלכה זאת מבוססת על דעת הרשב"א ז"ל שכתב שאין חיוב מעיקר הדין להניח תפלין של ראש על בשרו ממש, ואף על בגד מותר, אלא שהוא לא כתב זה למעשה ... אלא שהריב"ש הסתמך על דעת הרשב"א והתיר למי שעלול להצטנן להניח על כובע דק, וכך פסק מרן להלכה כנ"ל, וכך הסכימו רבים מגדולי הפוסקים, ואין כאן מקום להאריך. אלא שיש חולקים, ודעת הרא"ש והטור היא שגם תפלין של ראש צריכים להניח על בשרו ממש בלא שום חציצה, וכך סוברת להקת פוסקים ... והלכה למעשה ... שאם אין לאדם שום אפשרות להניחם על בשרו ממש מפאת מצב בריאותו, יכול לסמוך על דעת מרן שפסק כהרשב"א והריב"ש הנ"ל, ויניחם על כובע דק, שאם לא כן הלא יתבטל לגמרי ממצות תפלין ... ועל אלה פסק הרמ"א שלא יברך על של ראש ... מעתה, בנדון דידן, אילו היינו בטוחים בתלמיד זה שישמע לנו לצאת ידי חובת מצות הנחת תפלין לכל הדעות ויניחם על ראשו ממש, ודאי שכך היינו מורים לו לנהוג ... ולכן, נראה לי שתלמיד זה יניח תפלין של יד ושל ראש בביתו על בשרו ממש ... ואחר כך בבואו לבית - הספר יחזור להניחם על הפאה, ויתפלל במנין

<<

1. שו"ת הרשב"א חלק ג סי' רפב

... תפילין של יד אין צריך להניחן על הבשר אלא משום דכתיב בהו "לך לאות", ודרשינן לך לאות ולא לאחרים לאות, אבל של ראש, אדרבא דכתיב בהו "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". ועוד שהרי שנינו במגילה פרק הקורא את המגילה עומד: העושה תפלתו ... ציפהו זהב ונתנה על בית יד של אונקלי הרי זו דרך החיצונים. ואם איתא, אמאי נקט תפלה של יד, וקתני נתנה על בית יד של אונקלי ועל הכובע? אלא שמע מינה דדוקא תפלה של יד ומשום דכתיב ביה "לך לאות", אבל של ראש, לא איכפת לך.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' כו סעי' ד

לא יהא דבר חוצץ בין תפילין לבשרו, לא שניא של יד לא שניא של ראש. הגה: ודוקא בתפילין, אבל ברצועות אין להקפיד

משנה ברורה שם סי"ק טו

אין להקפיד – והאחרונים כתבו דאין להקל רק במקום הכריכות, אבל מה ששייך להקשירה, יש להחמיר אף ברצועות, בין בשל יד ובין בשל ראש, וכתבו תוכחת מגולה על המניחים התפילין על גבי פאה נכרית ... ואפילו אם רק הרצועה מונח על הפאה נכרית. ומכל מקום משמע מדברי המגן אברהם והחיי אדם דאם יש לו מכה בראשו ורק במקום שהרצועות מונחים ולא במקום הקציצה, מותר לו להניח הרצועות על גבי סמרמוטין שעל המכה או על גבי כובע דק ולברך, אף על גב שיש חציצה בין הרצועות, כיון דבמקום הקציצה אין חציצה

3. שו"ת עשה לך רב חלק ג סי' ג

שאלה: בבית ספרנו יש תלמיד אשר חייב לחבוש פאה מאחר והוא קרה לגמרי. ברצוני לשאול האם מותר לתלמיד זה להניח תפלין של ראש על גבי הפאה. ברור לי שאם התשובה תהיה שלילית, אז התלמיד יתפלל ביחידות, מאחר והוא מתבייש מאד ממצבו, ולא יהיה מוכן להתפלל במנין.

<<

6. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סי' צו
 אבל בבלאמבע (filling) זמנית שיכולה ללעום בו ולהשתמש כמו בקבועה ורק שתחליף אותו מחמת שהזמנית תתקלקל ותפול במשך הזמן ונמצא שלא היה איכפת לה שזה ישאר לעולם וצורך החלוף הוא דוקא כדי שתהיה סתומה לעולם אין להחשיב זה מקפיד להסיר, ולגלות הנקב.

4. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סי' מ
 י"ח] מי שנקרה ראשו אם מותר להניח שערות זרות ... רק דביקת השערות זרות להגוף על ידי דבק נמי, כיון שכן ישאר לעולם ורוצה בזה, לא יחצוץ לתפילין, ואם הוא פאה נכרית שיכול להסיר בכל עת שרוצה, אף שהוא לנאותו שהוא בוש מלגלות ראשו בבית הכנסת, יניח את של ראש בלא ברכה וכשיבא לביתו יגלה ראשו ויניח תפילין בברכה.

5. ילקוט יוסף ציצית ותפילין סי' כו - מקום הנחתן ואופן הנחתן סעיף יד
 מי שנשרו כל שערותיו והניח על ראשו פאה נכרית, ומתכייש להסירה בבית הכנסת בעת הנחת התפילין, יש ליעיץ לו שיניח תפילין בביתו בבוקר, קודם התפלה, על ראשו ממש בלי הפאה, ויקרא בהם קריאת שמע, ואחר כך יוכל להניחם על הפאה בבית הכנסת, ויתפלל עמהם, כי יש אומרים שאין הפאה חשיבא כחציצה.

Mezuzot on Both Doorposts?

I am unsure to which doorpost to affix a *mezuzah*. May I affix one on both sides, or is that prohibited as *bal tosif* (adding on to a *mitzva*)?

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' לד סעי' ב

ירא שמים יצא ידי שניהם, ויעשה שתי זוגות תפילין ויניח שניהם, ויכוין בהנחתם באותם שהם אליבא דהלכתא אני יוצא ידי חובתי, והשאר הם כרצועות בעלמא, כי מקום יש בראש להניח שתי תפילין

משנה ברורה שם ס"ק ח

בעלמא – שהרי ממה נפשך אחד מהם פסול ... ודוקא בזה, אינו עובר על כל תוסף, שיש בזה שתיים למעליותא: אחד, שאחד מהם הוא פסול; שני, שכל אחד עומד בפני עצמו; אבל אם הניח שני זוגות תפילין כשרים או שהתפילין של ראש עשה של חמשה בתים ... עבר בזה על הלאו דכל תוסף

5. פתחי תשובה יורה דעה סי' רצ"א ס"ק ב

נבדקת – כתב בספר המודי דניאל כתב יד: מי שקשה עליו להוציא המזוזה ולבדקה ורוצה להניח מזוזה אחרת, וקשה עליו להוציא הישנה, אסור משום כל תוסף.

1. תוספות, ראש השנה דף טז עמ' ב

ותוקעים ומריעין כשהן עומדין – תימה: הא קעבר משום כל תוסף? וכי תימא, כיון דכבר יצא, הוה ליה שלא בזמנו, דלא עבר, הא אמרינן בסוף ראוהו בית דין (לקמן דף כה: ושם) גבי ברכת כהנים דאין מוסיף ברכה אחת משלו משום דלא עבר עליה זימניה, כיון דאילו מתרמי ליה צבורא אחרינא, הדר מברך להו, הכא נמי, אי מתרמי ליה צבורא, הדר תקע להו! ויש לומר: דאין שייך כל תוסף בעשיית מצוה אחת שתי פעמים, כגון, כהן אם מברך וחוזר ומברך אותו צבור עצמו, או נוטל לולב וחוזר ונוטל, וכן תוקע וחוזר ותוקע, וגבי מתנות בכור נמי, אם נתן בקרן אחד שתי פעמים, אין זה כל תוסף.

2. חידושי הרשב"א, ראש השנה דף טז עמ' א

למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב את השטן. הקשו בתוספות: והא קא עבר משום כל תוסף ... והם ז"ל מרחו להעמיד שיטה זו ולא עלתה יפה בידם. ומסתברא דלא קשה כלל, דלא אמרו התם דאיכא משום כל תוסף אלא במה שהוא מוסיף מדעת עצמו, כגון כהן שהוסיף ברכה משלו, ואי נמי ישן בשמיני בסוכה במתכוין למצוה ... אבל במה שעמדו חכמים ותקנו לצורך, אין כאן כל תוסף, דכבר אמרה תורה: "על פי התורה אשר יורוך". ותדע לך, דהא שמיני של סוכה בזמן הזה מצוה של דבריהם, וישנין ואוכלין בה למצוה, ואף על גב דבקיאינן השתא בקיבועא דירחא

3. טור אורח חיים סי' לד

ויעשה שני זוגות תפילין ויניח שניהם ויכוין בהנחתן באותן שעשוין כתקונן אליבא דהלכתא, בהם אני יוצא ידי חובתי, והאחרים הרי הן כרצועות בעלמא; ואין כאן משום כל תוסף, דלא מיקרי כל תוסף אלא כשעושה חמשה בתים

<<

8. שו"ת מנחת יצחק חלק א סי' ט

... מזוזה, אם יאמר שמזוזה בשמאל גם כן עיקר, היינו דהוי מן התורה ונכלל בכתוב דכתיב "מזוזות", הוי בכלל כל תוסף לרבי ישמעאל, ודומה ממש למי שהוא כולל בשר עוף בכלל גדי בחלב, ועל כן סבירא ליה דאסור להניח על שתי מזוזות בימין ובשמאל, כדי שלא נכשל לעשות מטפל עיקר ויעבור על כל תוסף ... ואם כן, יש לומר דמזה הטעם נמנעו מלעשות שתי מזוזות בפתח אחד בשום פעם, אף היכא דאיכא ספיקא, כיון דיש מאן דאמר דסבירא ליה דצריך שתי מזוזות בכל פתח מן התורה, אם כן היישג דלא יעשה מטפל עיקר

6. שו"ת בנין ציון סי' צט

לכן לעניות דעתי לצאת שתי השיטות, צריך לקבוע בפתח זה שבין חצר גדולה לחצר קטנה שתי מזוזות, אחת בימין הכניסה מן החצר קטנה לחצר גדולה, ואחת בצד שכנגד בימין הכניסה מן החצר גדולה לחצר קטנה; ואין להושי בזה משום כל תוסף כשעושה שתי מזוזות בפתח אחד, כיון דממה נפשך, רק אחת מהן כשרה לכל אחת מהשיטות, אם כן ליכא כל תוסף, כמו במניח שני זוגי תפילין של רש"י ורבינו תם כאחד שאין בזה משום כל תוסף כיון דרק אחד מהן כשר ... ויכוון שבאיזה מהן שהיא כדין יהיה יוצא ידי מצות מזוזה

7. שו"ת מהר"ם שיק יורה דעה סי' רפז

אבל לעשות שתי מזוזות לא נראה לפי עניות דעתי דלאו שפיר דמי למיעבד הכי, דאית ביה חשש דכל תוסף. ואף על גב דאינו מתכוון לעבור אלא משום ספיקא, מכל מקום למאן דאמר לעבור בזמנו אין צריך כוונה, עובר ... ואף על גב דרשאיין להניח שתי זוגות תפילין ... התם חד מינייהו לאו תפילין הם כלל ... וכאלו הניח הפין אחר על ראשו, ולכך אין כאן איסור כל תוסף וכמו שכתב המגן אברהם ... אבל כאן דהמזוזות שניהם כשרים, אלא שאין צד מזוזות שמאל חייב במזוזה, ולכך אם הניח גם בצד שמאל, אפשר דעובר על כל תוסף, דמאי שנא ממטיל חמש ציצית, שפירש רש"י... דעובר על כל תשחית ומסתמא היינו שהטיל החמישית במקום שאין שם חיוב כגון בטלית שיש לו חמשה כנפות

Respect for the Elderly

Is one required to show special respect to an individual between 60 and 70 years old? I remember learning that one should stand up for those over 70.

>>

זקן והייתם לעמוד בפניו. ולדברי איסי בן יהודה שדורש יניק וחכים, מן "זהדרת פני זקן", שאין זקן אלא מי שקנה חכמה, ומפני שיבה, כל שיבה במשמע, אם כן אינו חייב לעמוד מפני זקן שלא למד חכמה עד שיהיה בן שבעים

8. רמב"ן, ויקרא פרק יט פס' לב

ואונקלוס אמר, מן קדם דסבר באורייתא תקום ותהדר אפי סבא, ומשמעות דבריו שגם הוא סובר כן. ועם כל זה, העולה מן הגמרא לפי פסק החלכה אינו כן, שהרי אמרו (קידושין לב ב) איסי בן יהודה אומר: כל שיבה במשמע, ואמר רבי יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה ... ויתכן שיהיה גם כן דעת אונקלוס, אבל יתרגם יניק וחכים בשיבה, דאזתא זקן וגלי בשיבה שבכללה כל השיבות בין שיבת התורה בין שיבת הימים:

9. שו"ת רדב"ז מכתב יד - אורח חיים, יורה דעה ס"י קסז

... להסיר מכשול, כל זקן שאני רואה, אני אומר לו שימחול על כבודו לעולם, דקיימא לן: זקן שמחל על כבודו כבודו מחול, ואפילו הכי ראוי לעשות להם קצת הידור, דהא אמרינן [קדושין ל"ב] הרב שמחל על כבודו כבודו מחול, ואפילו הכי בעי למיעבד ליה הידור, הכא נמי לא שנא.

10. שו"ת יביע אומר חלק ג יורה דעה ס"י יג

... הלכה כתלמוד דידן, ואין צריך לקום מפני זקן פחות משבעים שנה ... והן אמת שחובה עלינו לקבל ד' הוזהר קדוש והאר"י... וכבר האריך בשו"ת התעוררות תשובה חלק ב (ס' ט) להוכיח, שהדבר פשוט מאד שבכל כיוצא בזה הלכה כדברי הנגלה, ושלא כדברי המתקשים מאוד לומר שדבר שנמצא בספר הוזהר דוחה כל שיטות הפוסקים ... ואם כן פשוט מאד דעל פי הפשט אין צריך לקום בפחות משבעים שנה, וכמה שכתב להדיא כל הפוסקים ומרן בשולחן ערוך. ויותר היה לו להעיר על פי הפשט לפי מה שתרגם אונקלוס מפני שיבה תלמוד חכם, "זהדרת פני זקן", היינו זקן ממש, ובן ששים לזקנה ... אולם כבר כתבנו בשם הר"ן, דקיימא לן כהגמרא דידן דפליגא על התרגום אונקלוס. ומכל שכן לפי מה שכתב הרמב"ן דאף אונקלוס יודה לזה. (ח) המורם מכל האמור דקיימא מפני זקן בשנים היינו מגיל שבעים שנה ומעלה. והמחמיר לקום מפני זקן בן ששים שנה ... תבוא עליו ברכה ... ומיהו נראה שאף שיש להחמיר מפני זקן שהוא ספק בן שבעים שנה או לא, דספקא דאורייתא לחומרא, מכל מקום בספק בן ששים אין צריך להחמיר.

1. גמרא, קידושין דף לב עמ' ב - לג עמ' א
תנו רבנן: "מפני שיבה תקום" - יכול אפילו מפני זקן אשמאי? תלמוד לומר: "זקן", ואין זקן אלא חכם, שנאמר: "אספה לי שבעים איש מוקני ישראל"; רבי יוסי הגלילי אומר: אין זקן אלא מי שקנה חכמה ... איסי בן יהודה אומר: "מפני שיבה תקום" - אפילו כל שיבה במשמע. ... אמר ר' יוחנן: הלכה כאיסי בן יהודה.

2. שולחן ערוך יורה דעה ס"י רמד סעי' א

מצות עשה לקום מפני כל חכם, אפילו אינו זקן אלא יניק וחכים, ואפילו אינו רבו, (רק שהוא גדול ממנו וראוי ללמוד ממנו). וכן מצוה לקום מפני שיבה, דהיינו בן שבעים שנה (אפילו הוא עם הארץ, ובלבד שלא יהיה רשע).

3. רמב"ם הלי' תלמוד תורה פרק ו הלי' ט

מי שהוא זקן מופלג בזקנה, אף על פי שאינו חכם, עומדין לפניו, ואפילו החכם שהוא ילד עומד בפני הזקן המופלג בזקנה, ואינו חייב לעמוד מלא קומתו אלא כדי להדרו, ואפילו זקן כותי, מהדרין אותו בדברים ונותנין לו יד לסומכו, שנאמר "מפני שיבה תקום" - כל שיבה במשמע.

4. רא"ש מסכת קידושין פרק א ס"י נג

א"ר יוחנן: הלכה כאיסי בן יהודה ומבן שבעים נקרא שיבה

5. משנה, אבות פרק ה משנה כא

בן ששים לזקנה; בן שבעים לשיבה

6. ברכי יוסף יורה דעה ס"י רמד ס"ק ד

מפני שיבה דהיינו בן שבעים שנה וכו'. ורבינו האר"י זצ"ל כתב דכל שהוא בן ששים שנה, מצוה לקום מפניו, וביאר טעם הדבר על דרך האמת.

7. מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ה משנה כא

ויש ללמוד ממה שאמר בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה, דין מדיני התורה, כי לדברי אונקלוס, שהוא מתרגם "מפני שיבה תקום", מן קדם דסבר באורייתא, וזהו יניק וחכים. אם כן, "זהדרת פני זקן", נדרש לזקן אשמאי, פירוש בור, מתרגומו של אונקלוס: "זהאדמה לא תשם" - וארעא לא תבור. וכשהגיע לשישים, הרי הוא

<<

Delayed Chanukat HaBayit

We moved into a new house four months ago. Are we still obligated to make a *chanukat habayit*, or have we missed the opportunity? Also, what does the obligation of making a *chanukat habayit* generally entail?

5. ביאור הלכה סי' רכג סעי' ה ד"ה "שהיא טובה"
 והנה לדינא הכרענו למעשה דלא יברך הטוב ומטיב מחמת אלו הפוסקים דס"ל דהירושלמי חולק בזה עם הבבלי ובודאי אנן נקטינן כהבבלי, ועל כן יברך שהחיינו לבד. ועוד נראה לי יותר דאפילו לדעת הפוסקים דיוכל לברך הטוב והמטיב, אפילו הכי אי בירך שהחיינו לא הוי לבטלה, דברכת שהחיינו הונחה על שמחה של עצמו ... וברכת הטוב דוקא אם השמחה הוא ביותר שיש בזה גם טובה לאחרים והנה בכלל מאתים מנה

6. הליכות שלמה, תפילה פרק כג סעי' יג
 ברכת "שהחיינו" או "הטוב והמטיב" על בית חדש, יברך בשעת קביעת המזוזות. ואם לא בירך באותה שעה, יברך כל זמן שהוא שמה בביתו אשר בנה.

7. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוטה פרק ח הל' ד
 יכול הבונה בית בחוצה לארץ יהא חוזר? תלמוד לומר "ולא חנכו" – את שמצוה לחנכו, יצא זה שאינו מצוה לחנכו.

8. ים של שלמה מסכת בבא קמא פרק ז סי' לו
 ... רוצה להנך ביתו בתורה ובמצות, וליתן שבה למקום אשר חננו, ולא הניח מתחילה לשתות בביתו, ולשחוק בו, ולנהוג קלות ראש, אלא מתחילה עושה סעודה לחנכו, ולומר בו דברי תורה, ולדרוש בו מעין המאורע. שפיר הוא סעודת מצוה.

9. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סי' קלח
 ואולי בבונה בית אבנים שלא לצורך להרחיב לו משכנות בחוץ לארץ ולהתיימש מן הגאולה בכיוצא באלו, הרי בנינו סכנה ואינם מצוה להגן ... אבל בעונותינו הרבים באורך הגלות ... אך כל זה לבנות ללא צורך אבל צרכינו מרובים וישיבתנו מצער והגלות ארוך עלינו, נראה דאין להקפיד בכיוצא בזה וטוב שיחנך הבית בתורה ובתפלה זמן מה כי היא חיינו ואורך ימינו

1. משנה, ברכות דף נד עמ' א
 בנה בית חדש, וקנה כלים חדשים, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רכג סעי' ג
 בנה בית חדש, או קנה כלים חדשים, אפילו היה לו כיוצא באלו תחלה, או קנה וחזר וקנה, מברך על כל פעם, שהחיינו, ולא דוקא חדשים דהוא הדין לישנים, אם הם חדשים לו

3. ילקוט יוסף שובע שמחות א הערות הלכות הקשורות לחנוכת הבית אות ב
 אולם המנהג הוא כמו שכתב הרשב"א. וכן כתב בבן איש חי (פרשת ראה אות ו') שעתה נהגו שאין מברכים שהחיינו על הבית, אלא עושים לו חינוך בסעודה להודות לה' על הטובה הקיימת הזאת. ויש סמך לסעודה זו מדברי רבותינו במדרש תנחומא, ולכן נקראת סעודה של מצוה. ונהגו שבעל הבית ילבש בגד חדש בתוך אותה סעודה, ויברך עליו שהחיינו ויכוין על הבית.... ויש לומר שבנידון דידן אין לחוש לספק ברכות, שהרי גם למה שכתב שאין נוהגים לברך, אם יברך שהחיינו ברור דלא הוי ברכה לבטלה, והוי לאצטרופי מה שכתבו כמה אחרונים שבברכת שהחיינו ליכא האי כללא דספק ברכות להקל ... ואף שכן נראה, מכל מקום מרן אדוני אבי מרזי ורבי (שליט"א) [וצ"ל] הנהיג לברך שהחיינו על בגד חדש, ובכך מכוונים לפטור את הדירה החדשה ואת כל הריהוט, ובפרט היכא שרכישת הבית כרוכה בלקיחת הלוואות וכו', והכוונת כבדים רובצים על כתפי בעל הבית, שבוה אין השמחה שלימה כל כך.

4. ביאור הלכה סי' רכג סעי' ג
בנה בית חדש וכו' – עיין בלחם המודות ואליה רבא
 דאם יש לו אשה ובנים, הוי כמו שיש לו שותפין בה ומברך הטוב ומטיב ... והנה בחיי אדם מחלק, דבקנה כלים חשובים שישתמשו בהם הוא ובני ביתו, אין זה מצד החיוב ונקרא בזה טובה, מה שאין כן הכא הוא מהחוב ליתן בית לאשתו ובניו. ולא נהירא, דעבור בניו הזכרים משתגיגו לכלל שש, מזונות שנותן להם הוא רק בכלל צדקה ... היה יכול לשכור דירה עבודה ואינו מהוייב לקנות ... והוא הטבה גמורה ושייך בזה ברכת הטוב ומטיב:

Tricking a Cheater

Q If someone asks me for an answer during a test, may I tell him the wrong answer? (I prefer not to refuse others' requests. I do not want to suffer socially, and I am happy for the cheater to get what he deserves.)

4. רמב"ם הלכות דעות פרק ו הלי ז

הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה, מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר "הוכח תוכיח את עמיתך", המוכיח את חבירו בין בדברים שבינו לבינו, בין בדברים שבינו לבין המקום, צריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת

5. גמרא, יבמות דף סה עמ' ב

כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. רבי אבא אומר: חובה

6. רמב"ם הלכות כלאים פרק י הלי כט

הרואה כלאים של תורה על חבירו, אפילו היה מהלך בשוק, קופץ לו וקורעו עליו מיד, ואפילו היה רבו שלמדו חכמה, שאין כבוד הבריות דוחה איסור לא תעשה המפורש בתורה, ולמה נדחה בהשב אבדה, מפני שהוא לאו של ממון, ולמה נדחה בטומאת מת, הואיל ופרט הכתוב "ולאחותו", מפי השמועה למדו לאחותו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה, אבל דבר שאיסורו מדבריהם, הרי הוא נדחה מפני כבוד הבריות בכל מקום; ואף על פי שכתוב בתורה "לא תסור מן הדבר", הרי לאו זה נדחה מפני כבוד הבריות, לפיכך אם היה עליו שעטנז של דבריהם אינו קורעו עליו בשוק, ואינו פושטו בשוק עד שמגיע לביתו, ואם היה של תורה פושטו מיד.

1. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סי' ל

הנה בדבר שאלתו על מה ששמע שבישיבות מתירין להתלמידים לגנוב את התשובות להשאלות במבחני הסיום ... הנה דבר זה אסור לא רק מדינת דמלכותא אלא מדין התורה, ואין זה רק גניבת דעת, שגם כן אסור, כדאמר שמואל בחולין דף צ"ד ע"א שאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עכו"ם, וכל שכן הכא שהוא גניבת דעת לכולי עלמא אף לישראל, אלא דהוא גם גניבת דבר ממש, דהא כשירצה לפרנסתו במשך הזמן להשכיר עצמו אצל אחד לעבוד בעסקיו ורוצים ברוב הפעמים כמי שגמר היטב למודיו דחול והוא יראה לו התעודה איך שגמר בטוב ועל סמך זה קבלוהו, שזהו גניבת ממון ממש ... ועוד דכאן שמקפידין אינשי ודאי שייך להקפיד, דיש ודאי דברים דמי שהוא בקי בלמודי חול הוא יותר יודע בעניני עסקי פרנסה ממשא ומתן, וממילא ודאי אסור אף למחשבתו שירויה על ידי זה בלמוד התורה, שגם בשביל למוד התורה אסור לגנוב ... אבל האמת שאין בזה ענין בטול תורה דמאחר שהולך ללמוד למודי חול, הוא רק עצלות בעלמא כשלומד באופן שלא לידע, כי הזמן הוא על כל פנים מבטל, ואדרבה מתרגל שלא לידע מה שלומד ומתרגל לעצלות.

2. גמרא, חולין דף צד עמ' א

אמר שמואל: אסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעתו של עובד כוכבים

חידושי הריטב"א שם

כתבו ... בשם בעלי התוספות ז"ל שהוא איסור תורה דנפקא לן מדכתיב "לא תגנבו ולא תכחשו וגו'" ... ואף על גב דלא אשכחן גניבה סתם על גניבת דעת אלא לשון גניבת לב, בכאן נכתב "לא תגנבו" סתם לכלול אף גניבת ממון

3. גמרא, עבודה זרה דף ו עמ' ב

מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר, ואבר מן החי לבני נח? תלמוד לומר: "ולפני עור לא תתן מכשול"; והא הכא דכי לא יהיבנן ליה שקלי איהו, וקעבר משום "לפני עור לא תתן מכשול"! הכא במאי עסקינן - דקאי בתרי עברי נהרא.

Paying Earlier than the Payment Plan Prescribed

Q My company pays suppliers (including Jewish ones, to whom the laws of *ribbit* apply) with payment plans that we establish with each supplier in advance. Occasionally, after the transaction is complete, a supplier makes a request that we pay earlier than already agreed in exchange for a cash-purchase discount we work out. ("Cash" in this context does not mean it is paid with physical currency as opposed to checks, credit cards, etc. The point is that the payment is immediate. By credit, we likewise do not mean using a credit card, but rather arranging a delay in payment and/or with installments). Is this like a regular cash discount, which is permitted, or is this discount for earlier-than-agreed payment a case of *ribbit*?

4. חכמת אדם שער משפטי צדק כלל קלט סעי' ה
... ונראה לי שהוא הדין אם המקח בכל החנויות בשנים עשר והמוכר הזה צריך למעות ואומר אם תרצה ליתן לי במזומן, אמוכר לך בעשרה ואם לאו איני מוכר אלא כפי השער בכל החנויות בשנים עשר, אף על גב שמפרש, מותר שזה רוצה להזויל בשביל המעות:

5. פתחי תשובה, יורה דעה ס"י קעג ס"ק ה
אסור ליקח אחר זה שנים עשר. עיין בספר תפארת למשה שכתב דאפילו שוה שנים עשר, אסור, דמכל מקום כיון שנתרצה ליקח עשרה, הרי אילו היה לו מעות לקח בעשרה ובשביל המתנה נותן לו שנים עשר

6. שולחן ערוך יורה דעה ס"י קעג סעי' ג
מוכר לו סחורה בשנים עשר על מנת לפרעו לאחר זמן, יכול לומר לו: תפרע לי מיד ולא אקח ממך אלא עשרה. הנה: ודוקא שכבר נגמר המקח בשנים עשר וזכה בו הלוקח כבר, אבל קודם שנגמר המקח, אם אמר לו: תפרע לי עכשיו עשרה, שוב אסור ליקח אחר זמן שנים עשר אם לא ירצה הלוקח ליתן עכשיו.

7. טור יורה דעה ס"י קעג
במה דברים אמורים, במתנה בתחלת המכר: אם מעכשיו בעשרה ואם לאחר זמן בשנים עשר, אבל אם מכרן בשנים עשר על מנת לפרעו לאחר זמן, יכול לומר תפרע לי מיד ואקבל ממך עשרה, מידי שהוא מוכר חובו בפחות, שמי שיש לו שטר על חבירו או מלוה על פה יכול למוכרו לאחר בפחות ואין בו משום רבית

1. משנה וגמרא, בבא מציעא דף סה ע"א
משנה: ... מכר לו את שדהו, ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי, הרי היא שלך באלף זוז; אם לגורן, בשנים עשר מנה - אסור. **גמרא:** ... **ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור.** אמר רב נחמן: **טרשא שרי.** איתיביה רמי בר חמא לרב נחמן, ואמרי לה רב עוקבא בר חמא לרב נחמן: ואם לגורן בשנים עשר מנה - אסור! - אמר ליה: התם - קץ ליה, הכא - לא קץ ליה.

רש"י שם

טרשא שרי - למכור סחורה בהמתנה ביותר מדמיה, ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשיו הרי הוא לך בפחות, אלא ימכור סתם בכך וכך ליום פלוני.

2. שולחן ערוך יורה דעה ס"י קעג סעי' א
מוכר לחבירו דבר ששוה עשרה זהובים בשנים עשר, בשביל שממתין לו, אסור. אפילו אם המוכר עשיר ואינו צריך למעות ולא היתה הסחורה נפסדת אצלו. במה דברים אמורים, בדבר שיש לו שער ידוע או דבר ששוומו ידוע, כמו פלפל או שעוה, אבל טלית וכיוצא בו שאין לו שער ידוע ואין שוומתו ידוע, מותר למכרו ביוקר לפרוע לזמן פלוני, ובלבד שלא יאמר לו בפירושו: אם תתן לי מיד הרי הוא לך בעשרה זהובים, ואם לזמן פלוני בשנים עשר. ויש מי שאומר שאפילו אינו מפרש בהדיא, אין היתר אלא במעלהו מעט, אבל אם מעלהו הרבה עד שניכר לכל שבשביל המתנת המעות הוא מעלהו, הוה ליה כמפרש ואסור.

3. ברית יחודה פרק מ' סעי' כא

הקונה הפיץ או סחורה בהמתנת מעות ביוקר באופן האסור, אם החפיץ או הסחורה עצמה הם בני עסק עם ריוה, יקבל את הסחורה על צד היתר עיסקא, ותנאי ההתפשרות יהיה על ידי שישלם למוכר בזמן פלוני כפי המחיר שקבעו ביניהם.

Returning a Loan Affected by Currency Fluctuation

Q

Two years ago, Reuven, an American, sent \$4,500 to Shimon, who lives in Israel, to convert the money into shekels (15,400 NIS at that time) and then to lend it to Levi, a needy Israeli. Levi returned a quarter of the shekel sum every six months and believes he has finished repayment. Shimon now wants to return the money to Reuven, but the amount he has received is now worth only \$3,990 (as the value of the dollar in comparison to the shekel has gone up in the interim). Should Shimon give Reuven \$4,500 or the present-day dollar equivalent of the 15,400 NIS that Levi received?

4. שולחן ערוך יורה דעה סי' קע סעי' א

ישראל שלוח מעות מעובד כוכבים ברבית, אסור לישראל אחר להיות לו ערב. שכיון שבדיניהם תובע הערב תחלה, נמצא הערב תובע את ישראל ברבית שהערב חייב בה לעובד כוכבים. לפיכך אם קבל עליו העובד כוכבים שלא יתבע את הערב תחלה, הרי זה מותר. הגה: והאידינא, מסתמא הוי כאלו קבל עליו הכי, דסתם ערבות כך הוא. ודוקא במקום שהמנהג כך שתובעין הלוח תחלה. ויש אומרים שאינו אסור אלא בערב שלוף דויץ (פירוש, ערב שמנקה את הלוח מדין המלוה ...) דהיינו שאין דין המלוה עם הלוח כלל, שהוא יכול לדחותו אצל הערב.

5. גמרא, בבא מציעא דף עא עמ' א - עמ' ב

תנו רבנן: "אל תקח מאתו נשך ותרבית" – אבל אתה נעשה לו ערב. ערב למאן? אילימא ערב לישראל – והא תנא אלו עוברין בלא תעשה: המלוה והלוח, הערב והעדים! אלא לנכרי. וכיון דדיניה דנכרי דאזיל בתר ערבא – איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא! – אמר רב ששת: שקיבל עליו לדון בדיני ישראל.

6. שולחן ערוך יורה דעה סי' קסב סעי' ב-ג

ב] אם יש לו מעט מאותו המין, אפילו אין המפתח בידו, לוח עליו כמה סאין לפרוע סאה בסאה. ואם אין לו כלום מאותו המין, יתן לו המלוה מעט מאותו המין או ילוהו לו, ואחר כך ילוה לו כמה סאין
ג] היה לאותו מין שער בשוק, קבוע וידוע לשניהם, מותר ללוות סאה בסאה.

1. שולחן ערוך יורה דעה סי' קסב סעי' א

אסור ללוות סאה בסאה, אפילו לא קצב לו זמן לפרעון. וכן כל דבר, חוץ ממטבע כסף היוצא בהוצאה, דשמא יתייקרו ונמצא שנותן לו יותר ממה שהלוהו, אם לא שיעשנו דמים, שאם יתייקרו יתן לו אותם הדמים.

2. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סי' לו

גמ"ח שנוסד באמריקא ומלוה בארץ ישראל אם ילוה בדאלארן / בדולרים /
... וכיון שבין הממשלה ובין סתם האינשי מתחשבין רק עם הדאלאר האמריקני, המטבע בהכרח גם בארץ ישראל וכשאחד מלוה דאלארן ואף כשמלוה פונטים וקץ דמיהם שכך וכך דאלאר הלוח, נחשב שהלוה דאלארן ולגבי עצמו הוא מטבע גם בארץ ישראל, וכפי הנשמע רק על הדאלארן הוא עיקר החשבון בארץ ישראל ולא על מעות שאר מדינות, ויצטרכו כשאחד מלוה בארץ ישראל מטבעות דשאר מדינות לעשות החשבון שמלוהו דאלארן, ולכן מוכרחין להודיע להמנהל ... שתהא הלואות דגמ"ח ... דוקא בחשבון דאלארן שיתחייבו לשלם דוקא בדאלארן, ולא יהיה שום איסור דהדאלארן גם בארץ ישראל הוא מטבע לגבי עצמו, דאף שהוא נייר נעשה זה המטבע ... ואף מלוים יחידים בארץ ישראל יכולין להתנות שהם מלוים רק בחשבון דאלארן וכל שכן שהמשרד בארץ ישראל הוא רק מוסד ... שבאמריקא

3. שולחן ערוך חושן משפט סי' קכט סעי' ח, טו

ח] המלוה את חבירו על ידי ערב, אף על פי שהערב משתעבד למלוה, לא יתבע את הערב תחלה, אלא יתבע הלוח.

טו] קבלן, לעולם יפרע ממנו תחלה אם ירצה, אפילו יש נכסים ללוח, אלא אם כן הלוח רוצה לפרעו

Taking Ribbit from a Non-Jew in Israel

I understand that the reason it is permitted to take *ribbit* from a non-Jew is that we live among non-Jews and cannot avoid conducting business with them. May one who lives in Israel rely on such logic, which seemingly does not apply there?

3. חכמת אדם שער משפטי צדק כלל קל סעיף 1
מז התורה מותר להלוות לעכו"ם בריבית וללוות מהן כדכתיב (דברים כ"ג, כ"א) "לנכרי תשיך". ובזמן התנאים אסרו חכמים כדי שלא ללמוד ממעשיהם ולא התירו אלא כדי חייו; ואמנם בזמן הזה התירו לגמרי, שבלאו הכי כל מחיתנו ופרנסתנו מהם, ולכן מותר לגמרי (סימן קנ"ט סעיף א'). אבל ראוי לכל איש ישר הולך באם אפשר לו, שימנע גם מהלוות עכו"ם וישליך על ה' יהבו.

4. רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ה הל' ב
אסרו חכמים שיהיה ישראל מלוה את העכו"ם בריבית קצוצה אלא בכדי חייו, גזרו שמוא ילמוד ממעשיו ברוב ישיבתו עמו. לפיכך מותר ללוות מן העכו"ם בריבית, שהרי הוא בורה מלפניו ואינו רגיל אצלו, ותלמיד חכם שאינו רגיל בו ללמוד ממעשיו, מותר להלוות לעכו"ם בריבית אפילו להרויח, וכל אבק רבית עם העכו"ם מותרת לכל.

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' קנט סעי' א
דבר תורה, מותר להלוות לעובד כוכבים בריבית. וחכמים אסרוהו, אם לא כדי חייו, או לתלמיד חכם, או בריבית דרבנן. והאידינא, מותר (בכל ענין).

6. מהר"ם שיף, בבא מציעא דף ע' עמ' ב
ברש"י ד"ה "לא סגי"
... ומה שאסרו מעיקרא בריבית משום שמוא ילמוד ממעשיו יותר מלגבי משא ומתן אחר, היינו משום דשאר משא ומתן יכול גם כן לשאת וליתן עם ישראל חבירו ... מה שאין כן רבית, דבישראל אסור, ולבו של אדם מהמדתן ...

1. גמרא, בבא מציעא דף ע עמ' ב עד עא עמ' א
מרבח הונו בנשך ותרבית להונן דלים יקבצנו. מאי להונן דלים? – אמר רב: כגון שבור מלכא. אמר רב נחמן: אמר לי הונא: לא נצרכא, אלא דאפילו רבית דנכרי. איתיביה רבא לרב נחמן: "לנכרי תשיך", מאי תשיך? – לאו תשוק? – לא, תשיך. – לא סגי דלאו הכי? – לאפוקי אחיך דלא. – אחיך בהדיא כתב ביה "ולא אחיך לא תשיך"! – לעבור עליו בעשה ולא תעשה. איתיביה: לוי מדין ומלוין אותם בריבית, וכן בגר תושב! – אמר רב חייא בריה דרב הונא: לא נצרכא, אלא בכדי חייו. רבינא אמר: הכא בתלמידי חכמים עסקינן. מעמא מאי גזור רבנן? – שמוא ילמוד ממעשיו, וכיון דתלמיד חכם הוא – לא ילמוד ממעשיו. איכא דמתני לה להא דרב הונא אהא, דתני רב יוסף: "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך", עמי ונכרי – עמי קודם, עני ועשיר – עני קודם, עני ועני עירך – עני קודמו, עני עירך ועני עיר אחרת – עני עירך קודמו. אמר מר: עמי ונכרי עמי קודם פשיטא! – אמר רב נחמן אמר לי הונא: לא נצרכא דאפילו לנכרי בריבית ולישראל בחנם.

תוספות שם ד"ה "תשיך לא"

... ומה שנהגו עתה להלוות לנכרים, אומר רבינו תם משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל, וקיימא לן כאידך לישנא דמתני, הא דרב הונא אבריייתא דרב יוסף, ולא אסרו מעולם רב נחמן ורב הונא רבית דנכרי; ואפילו ללישנא קמא יש להתיר לפי שיש עלינו מס מלך ושרים, והכל הוי כדי חייו; ועוד שאנו שרויין בין האומות, ואי אפשר לנו להשתכר בשום דבר אם לא נישא וניתן עמהם, הלכך אין לאסור רבית שמוא ילמוד ממעשיו יותר משאר משא ומתן

2. טור יורה דעה סי' קנט

דבר תורה מותר להלוות לעובד כוכבים בריבית, דמעמא דרבית דכתיב "וחי אחיך עמך" ועובד כוכבים לא היו מצווין להחיותו, וחכמים אסרוהו משום גזירה שמוא ילמוד ממעשיו, ובכדי חייו שרי; ובצורבא דרבנן, דליכא למיחש שמוא ילמוד ממעשיו, שרי, אפילו ביותר מכדי חייו; ושאר כל אדם נמי לא אסרו אלא בריבית דאורייתא, אבל רבית דרבנן שרי. והאידינא נהגו היתר לכל בכל מיני רבית משום שאי אפשר לנו להשתכר בשום משא ומתן אם לא שנשא ונתן עמהם, אם כן לא שייך בריבית שמוא ילמוד ממעשיו טפי משאר משא ומתן:

Receiving Credit Card Benefits on a Purchase for Someone Else

Q

Reuven paid for Shimon's plane ticket by using Reuven's credit card; the arrangement was that Shimon would later reimburse him. Reuven received benefit from the payment in the form of credit card points that he earned from the transaction. Is this situation considered as if Reuven lent money to Shimon, such that Reuven's benefit is considered *ribbit*? Also, who deserves to get the value of the points? Should Reuven somehow share with Shimon some of the benefit from his credit card gain?

5. שולחן ערוך חושן משפט סי' קפג סעי' ו

היה השער קצוב וידוע, והוסיפו לשליח במנין או במשקל או במדה, כל שהוסיפו לו המוכרים, הרי הוא לשניהם, והולק התוספת השליח עם בעל המעות. ואם היה דבר שאין לו קצבה, הכל לבעל המעות. (מיהו אם אמר המוכר בפירוש שנותן לשליח, הכל של שליח)

ש"ך שם ס"ק יב

מיהו אם אומר כו'. תימה: שפסק כן בפשיטות, דהא לדעת הר"ף ... חולקים

6. שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' ס

שאלה: אם הקהל מינו שליח את ראובן בגביית המס ולפרוע להשר מכל מקום שיוגבה. והשר קיבל הפירעון והנההו משלו במעות. והקהל אומר לראובן מה שנתן לך השר קנינו אותה מתנה. וראובן טוען המתנה לא באה לידי בסבתכם, אלא לפי שההנתי אותו ושהייתי מלוה לו משלי ... הדין עם מי?

תשובה: ... בנדון שלפנינו מי שנותן בפירוש לשליח, הכל לשליח. והרב בעל העטור כתב הטעם לפי שבאה לשליח הנאה על ידי בעל הבית, לפיכך חולק עמו ... ואפילו כן, בכאן הכל לשליח, כיון שהוא טוען שהוא ההנה את השר להלוות לו, ושהוא נתן לו בפירוש ולא לציבור.

1. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט סי' קכט סעי' ב

אמר להם בשעת מתן מעות: הלוהו ואני ערב, נשתעבד הערב ואינו צריך קנין. הגה: ואפילו לא נתערב בהדיא, רק שאומר למלוה להלוות ללוה כי במוח הוא, ועשאו על פיו והיה שקר, חייב לשלם לו, דהוי כאילו נתערב לו.

2. גמרא, בבא מציעא דף סט עמ' ב

אמר רבא: שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה: הילך ארבעה זוזי ואוזפיה לפלניא זוזי; לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה.

3. גמרא, כתובות דף צח עמ' ב

כאן שנה רבי: הכל לבעל המעות; כדתניא: הוסיפו לו אחת יתירה – הכל לשליח, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר: חולקין; והתניא, רבי יוסי אומר: הכל לבעל המעות! אמר רמי בר המא, לא קשיא: כאן בדבר שיש לו קצבה, כאן בדבר שאין לו קצבה. אמר רב פפא, הלכתא: דבר שיש לו קצבה – חולקין, דבר שאין לו קצבה – הכל לבעל המעות.

רש"י שם

שיש לו קצבה – ... אם הוסיפו אחת יתירה – חולקין, דמתנה הואי – יש לומר לשליח נתנה, ויש לומר לבעל מעות נתנה.

4. בית יוסף חושן משפט סי' קפג

והר"ף כתב: ולמה חולקין השליח עם בעל הבית? הואיל ובאת הנאה לשליח על ידי בעל הבית, חולק עמו. וכתב הר"ן, דמושמע מלשונו שדבר שיש לו קצבה אפילו נתן המוכר לשליח בפירוש, כיון שבאת הנאה לשליח על ידי בעל הבית, חולק עמו. אבל לדעת רש"י שהטעם שהחולקין הוא משום דמספקא לן אם ניתנה לשליח או אם ניתנה לבעל הבית, אם נתן המוכר לשליח בפירוש הוי לשליח.

Inheritance Without *Ma'aser Kesafim*

Q My parents are planning their will and want to divide their estate evenly between my brother and me. They believe I give *ma'aser kesafim* too broadly, and when I told them that I indeed think that it should be taken from an inheritance as well, they objected and insisted it is enough that they will leave some money to charity. They told me that if I cannot figure out a way to avoid giving *ma'aser* from their estate, they will give the entire estate to my brother. Is there a permitted way for me to obviate the obligation of *ma'aser*, or should I stand on principle in the face of losing a lot of money?

4. רמ"א אורח חיים ס"י תרנו סעי' א

ומי שאין לו אתרוג, או שאר מצוה עוברת, אין צריך לבזבז עליה הון רב, וכמו שאמרו: המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, אפילו מצוה עוברת; ודוקא מצות עשה, אבל לא תעשה, יתן כל ממונו קודם שיעבור

5. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז הל' ה

בא העני ושאל די מחסרו ואין יד הנותן משגת, נותן לו כפי השגת ידו, וכמה? עד המישיית נכסיו מצוה מן המוכרח, ואחד מעשרה בנכסיו בינוני, פחות מכאן עין רעה

6. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) ס"י רלא

יען דהך מעשר כספים אינינו חיוב ממש, יש מפרישים ויש שאינם מפרישים, ואם כן בודאי אי לא היה נהג להפריש מעשר, מי יתבענו ומי יכפנו, הוה אמינא דאינו גוזל עניים; על כן מביא ממסכת ביצה כ"א: האומר הריני נזיר, אף על פי שאינו מהוייב להזיר עצמו בנזיר, מכל מקום מכיון שאמר: הריני נזיר, מיד מתחייב בכל קרבני נזיר ושוב כשאומר: על מנת שאגלה ממעות מעשר שני, לאו כל כמיניה; הכא נמי, מכיון שהנהיג שלוש פעמים להפריש מעשר מריוח שלו ולתתו לעניים, שוב כל מה שיפריש מעשר הוה ממילא לעניים, ולא כל כמיניה לקנות ממנו נר לבית הכנסת

7. צדקה ומשפט פרק ה סעי' ד

... ויש שנהגו שלא לעשר ערך הדירה וכלי תשמיש שנותנים לזוג.

1. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב ס"י קיב

זה שאם יתן המעשר לעניים יצטרך הותנו ליתן לו יותר, היא ודאי מענה גדולה, ואין יכול החתן לומר שלא יקה ממנו יותר, דהרי יצטרך לבטל מלמודו כשיחסר לו, וכל נתינתו דהותנו היה שלא יטרד ויבטל מלמודו בשביל פרנסה, וגם אינו יכול לומר שיצמצם בהוצאתו דאף אם גם אשתו תסכים, הרי הוא אביהם ואינו רוצה שיצטערו.

2. תשובות והנהגות כרך ג ס"י רפב

נראה שאם האבא נותן לבן דמי כים, ואינו מגבילו למה ישתמש ויכול להשתמש בו לכל צרכיו, לכאורה חייב הבן להפריש לצדקה והרי הוא בכלל צרכיו, ועל כן חייב להפריש מעשר כספים, שגם ממתנות כסף נותנים מעשר כספים. אבל אם אביו נותן לו דמי כים ומגבילו בפירוש ואומר לו שישתמש בכסף רק לצרכי אוכל עבודה ולכביסה וכדומה, הנה אם האב מקפיד והבן ילך ויתן זה הכסף לצדקה, נמצא משנה מדעתו, והוא גזלן, שלא נתן לו על דעת כן. ועל כן ראוי לבן לבקש רשות מאביו, דאף שאביו כבר נתן צדקה, יתן לו רשות לתת מעשר כספים לעני לזכות למצות צדקה שיביא לו הצלחה. אכן אם האב עקשן ומסרב, ומתנה להדיא שלא יתן לצדקה, אסור לו לתת, כמבואר בתוספתא סוף בבא קמא, באשה שנותנת לגבאי, שאין לה רשות אלא כשאין הבעל מקפיד, והיינו דבר מועט, ובלאו הכי זהו גזילה.

3. גמרא, בבא מציעא דף לב ע"א

תנו רבנן: מנין שאם אמר לו אביו: היטמא, או שאמר לו: אל תחזיר, שלא ישמע לו – שנאמר: "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה'" – כולכם חייבין בכבודי.

Ma'aser Kesafim from Proceeds of a Damage Suit Settlement

Q

I was injured in a car accident a few years ago. The accident has brought on, and will continue to bring on, high medical expenses. I just received a large damages payment. Should I give *ma'aser kesafim* from it?

3. גמרא, בבא קמא דף פה עמ' א

ואי אמר ליה: אסייך אנא, אמר ליה: דמית עלי כאריא ארכא. ואי אמר ליה: מייתנא אסיא דמגן במגן, אמר ליה: אסיא דמגן במגן – מגן שוה. ואי אמר: מייתנא לך אסיא רחיקא, אמר ליה: אסיא רחיקא עינא עזירא. ואי אמר ליה היאך: הב לי לדידי, ואנא מסינא נפשאי, אמר ליה: פשעת בנפשך ושקלת מינאי טפי. ואי אמר ליה: קויץ לי מקיץ, אמצר ליה: כל שכן דפשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק.

4. שולחן ערוך חושן משפט סי' א סעי' ב

אדם שחבל בחבירו, אין מגבים דיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל, נזק, צער ופגם ובושת וכופר, אבל שבת וריפוי מגבים

5. רמ"א יורה דעה סי' רנא סעי' ג

פרנסת עצמו קודמת לכל אדם, ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו ואחר כך יקדים פרנסת אביו ואמו, אם הם עניים, והם קודמים לפרנסת בניו.

1. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז הל' א, ה [א מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני, אם היתה יד הנותן משגת, שנאמר: "פתוח תפתח את ידך לו" ונאמר: "וזהחזקת בו גר ותושב והי עמך ונאמר והי אחיך עמך".

ה] בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת, נותן לו כפי השגת ידו. וכמה? עד חמישית נכסיו, מצוה מן המובחר; ואחד מעשרה בנכסיו, בינוני; פחות מכאן, עין רעה

2. ט"ז יורה דעה סי' שלא ס"ק לב

נראה דיש לדמות מעשר שמפרישין מן הריוח ממון, לדין מעשר עני של תבואה ופירות. ומורי וחמי ז"ל כתב שהמעשר של ממון שלנו אין בו חיוב לא מן התורה ולא מדרבנן; ותמאתי שהרי ריש סי' רמ"ט מבואר שהיוב גמור הוא כמה שכתבו כל הפוסקים

Approach to Kidney Donation

Is it a requirement, an appropriate practice, or an improperly exaggerated act of *chesed* to donate a kidney to someone with whom the only connection is that you both are Jews?

3. ציץ אליעזר ח"ט סי' מה

וכפי שאמרו לי הרופאים ... הוצאת כליה וכדומה מהאברים הפנימיים מאדם, אף על פי שהוא בריא, כרוך בסתמא בספק סכנה. ועל כן אין להתנדב על כך בסתמא ואין לרופא לבצע זאת, אלא אם כן סגל חבורה של רופאים מומחים יהליטו אחרי עיון מדוקדק שהדבר לא כרוך בספק סכנת נפש למנדב, וכולי האי ואולי

4. שו"ת רדב"ז חלק ה ללשונות הרמב"ם סי' ריח

והוי יודע שיש בכלל לאו זה שלא יעמוד על הפסד ממון חבירו אלא שאינו חייב להכניס עצמו לספק סכנה בשביל ממונו, אבל להציל נפש חבירו או שלא יבא על הערוה, אפילו במקום דאיכא ספק סכנה חייב להציל, והכי איתא בירושלמי. ומכל מקום אם הספק נוטה אל הודאי, אינו חייב למסור עצמו להציל את חבירו ואפילו בספק מוכרע, אינו חייב למסור נפשו, דמאי הוית דמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דידיה סומק טפי! אבל אם הספק אינו מוכרע אלא נוטה אל ההצלה והוא לא יסתכן ולא הציל, עבר על "לא תעמוד על דם רעך".

5. חוות בנימין סי' קט

אולם מן הרדב"ז שם נראה כי אין חיוב לתרום מגופו הוא, אבר או רקמה דוגמת כליה וכיוצא בזה, שאינו עומד להתחדש בגוף התורם, ואף על פי שהסיכון הוא, כאמור, לא רב. אם כי "מדת חסידות" יש גם בזה כדי להציל חבירו ממות "ואשרי מי שיכול לעמוד בזה".

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' שכט סעי' ו

עכו"ם שצרו על עיירות ישראל, אם באו על עסקי ממון, אין מחללין עליהם את השבת; באו על עסקי נפשות, ואפילו סתם, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת; ובעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש, מחללין עליהם את השבת. הגה: ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבא.

1. שו"ת רדב"ז חלק ג סי' תרכז (אלף נב)

שאלת ... אם אמר השלטון לישראל: הנח לי לקצץ אבר אחד שאינך מת ממנו, או אמית ישראל חבירך. יש אומרים שחייב להניח לקצץ האבר הואיל ואינו מת ... תשובה ... מה לסכנת אבר דשבת שכן אונס דאתי משמיא, ולפיכך אין סכנת אבר דוחה שבת, אבל שיביא הוא האונס עליו מפני חבירו, לא שמענו. ותו דילמא על ידי התיבת אבר, אף על פי שאין הנשמה תלויה בו, שמא יצא ממנו דם הרבה וימות, ומאי הוית דדם חבירו סומק טפי ... אף על גב דחייב להצילו כממונו, אבל לא בסכנת איבריו. ... תדע דסכנת אבר חמירא, דהא התירו לחלל עליה את השבת בכל מלאכות שהם מדבריהם אפילו על ידי ישראל. ותו דכתיב "דרכיה דרכי נועם", וצריך שמשפטי תורתנו יהיו מסכימים אל השכל והסברא, ואיך יעלה על דעתנו שיניח אדם לסמא את עינו או להתוך את ידו או רגלו כדי שלא ימיתו את חבירו. הלכך איני רואה טעם לדין זה, אלא מדת חסידות, ואשרי חלקו מי שיוכל לעמוד בזה. ואם יש ספק סכנת נפשות, הרי זה חסיד שוטף, דספיקא דידיה עדיף מוודאי דחבריה.

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' תכו סעי' א

הרואה את חבירו טובע בים, או לסטים באין עליו, או היה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים להציל, ולא הציל ... וכיוצא בדברים אלו, עובר על לא תעמוד על דם רעך.

סמ"ע שם סי' ק ב

עובר על לא תעמוד פו'. ובהגהות מיימוניות כתבו דבירושלמי מסיק דצריך אפילו להכניס עצמו בספק סכנה עבור זה, והביאו הבית יוסף וסעיף ב"ל, וכתב זה לשונו: ונראה שהטעם הוא מפני שהלה ודאי והוא ספק, עד כאן לשונו. גם זה השמיטו המחבר ומור"ם ז"ל, ובזה יש לומר: כיון שהפוסקים, הר"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו בפסקיהן, משום הכי השמיטוהו גם כן;

Reflecting on a Socio-Religious Trend

I ask myself – What religious trends have I been noticing, both through questions received, and by personal observation, and what should our reaction be toward them?

3. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תסח סעי' ד

ההולך ממקום שעושים למקום שאין עושים, לא יעשה בישוב מפני המחלוקת; אבל עושה הוא במדבר. וההולך ממקום שאין עושים למקום שעושים, לא יעשה. ונותנים עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם, ואף על פי כן, לא יתראה בפניהם שהוא בטל מפני איסור; לעולם אל ישנה אדם מפני המחלוקת. וכן מו' שדעתו לחזור למקומו, נהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר, והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלוקת.

1. ברכי יוסף אורח חיים ס"י רפד סעי' א

א. דין א. מפטירין בנביא וכו'. אמרו ז"ל באגדה, שמת אחד אמר דאינו ניצול מעונשו הקשה עד שבנו יאמר קדיש או יפטיר בנביא. וכתב הריב"ש בתשובה ס"י קמ"ז דמזה פשט המנהג לומר בנו של מת קדיש בתרא כל שנים עשר חדש וגם להפטיר בנביא. עד כאן דברי הריב"ש. ועתה נתפשט עוד באיזה מקומות דבהגיע תור זמן פטירת אב ואם בכל שנה, הבן מפטיר בשבת הקודם.

4. משנה ברורה סימן תסח ס"ק כג

... היכי דמנהג מקומו להחמיר ומחמיר, צריך לזהר גם כן שלא יראה בפניהם שהוא מחמיר, וכנ"ל לענין מלאכה. אמנם היכי שאי אפשר לו שלא ירגישו בו שהוא משנה מנהגם, יש לו לנהוג לקולא כמותם אפילו בשדעתו לחזור למקומו, שמחמירים מפני המחלוקת. ודוקא אם הדבר הזה אינו אסור מעיקר הדין אלא שנהגו לאיסור, אבל דבר שהוא אסור מצד הדין אפילו איסור דרבנן הם והלילה לעבור מפני חשש איבה

2. משנה ברורה ס"י נב ס"ק א

אם בא – אבל לכתחלה ראוי לבוא לבית הכנסת בהשכמה כדי שלא יצטרך לדלג, כי כתבו הספרים שהמגיד הזהיר לבית יוסף לבוא לבית הכנסת בהשכמה, כדי שיוכל להתפלל כסדר ולא בדילוג, כי העושה כן, מהפך הצינורות. והרבה אנשי מעשה נוהגים להתפלל כסדר מטעם זה אפילו אם אחרו לבוא לבית הכנסת; אבל בתשובת חכם צבי סימן ל"ז כתב שמה שכתב בספר הזהיר שיש להתפלל על הסדר, היינו כשאנו מתפלל עם הצבור, אבל אם אחר לבוא לבית הכנסת ובא כשהצבור מתפללין, כולי עלמא מודו דידלג כדי להתפלל בצבור, וכן פסק הפרי חדש בסימן נו"ן. ואפילו מו' שאינו רגיל להתפלל עם הצבור בתמידות, שאינו משכים כל כך, מכל מקום, אם אירע לו איזה פעם שבא לבית הכנסת ומצא להצבור בסוף פסוקי דזמרה, יעשה כמו שכתב בשולחן ערוך, דעל כל פנים יש לו לזכות בפעם זה להתפלל עם הצבור

5. עין איה, ברכות פרק א ס"י פט

יש השלמת האדם לעצמו, בידיעת האמת, ויש השלמת זולתו על ידי עשיית הטוב והחסד. אך כל זה לא יספיק לאדם, כל זמן שלא ישכיל שתעודת האדם לא תגמר לעולם, כי אם בצירופו של הכלל ... ומתפלל עם הציבור, להרשים לעצמו שתכלית השלמות הפרטית היא רק שלמות הכלל.

6. שולחן ערוך אורח חיים ס"י נג סעי' כ

אם אחד רוצה לומר תפלה בשביל אביו ואחד רוצה לומר בשביל אחר, מו' שירצה הקהל שיאמר התפלה, הוא יאמר.

Unintentional and Innocuous Deceit

Q

I ordered something and had it delivered to my parents-in-laws' house. I forgot to mention it to them, so when it arrived, they assumed it was a gift for them and thanked me for it. Is it permissible for me to "play along" and pretend it was intended for them from the beginning?

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' רכח סעי' ו, ז

ז' אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו ללוקח. אף אם הוא עובד כוכבים, לא ימכור לו בשר נבילה בחזקת שחושת. ואף לגנוב דעת הבריות בדברים, שמראה שעושה בשבילו, ואינו עושה, אסור. כיצד, לא יסרהב (בחבירו) שיסעוד עמו, והוא יודע שאינו סועד, ולא ירבה לו בתקרובת והוא יודע שאינו מקבל, ולא יפתח חביות הפתוחות לחנוני, וזה סובר שפתחם בשבילו, אלא צריך להודיעו שלא פתחם בשבילו. ואם הוא דבר דאי בעי ליה לאסוקי אדעתיה שאינו עושה בשבילו, ומטעה עצמו שסובר שעושה בשבילו לכבודו, כגון שפגע בחבירו בדרך וסבור זה שיצא לקראתו לכבודו, אין צריך להודיעו.

ז' לא יאמר לו: סוך שמן מפך זה, והוא ריקן. ולא ילך לבית האבל ובידו כלי ריקן, וסובר האבל שהוא מלא (יין); ואם הוא עושה כדי לכבדו, מותר.

1. גמרא, חולין דף צד עמ' א - עמ' ב

דאמר שמואל: אסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעתו של עובד כוכבים ... תניא, היה רבי מאיר אומר: אל יסרהב אדם לחבירו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד, ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל, ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוני אלא אם כן הודיעו, ולא יאמר לו סוך שמן מפך ריקן, ואם בשביל כבודו - מותר. איני, והא עולא איקלע לבי רב יהודה, פתח לו חביות המכורות לחנוני! אודועי אודעיה, ואיבעית אימא: שאני עולא, דחביב ליה לרב יהודה, דבלאו הכי נמי פתוחי מפתח ליה. ... והא קמטעי להו! אינהו הוא דקמטעו נפשיהו. כי הא, דמר זוטרא בריה דרב נחמן הוה קאזיל מסיכרא לבי מהוזא, ורבא ורב ספרא הוו קא אתו לסיכרא, פגעו אהדדי, הוא סבר: לאפיה הוא דקאתו, אמר להו: למה להו לרבנן דטרוח ואתו כולי האי? אמר ליה רב ספרא: אנן לא הוה ידעינן דקאתי מר, אי הוה ידעינן - טפי הוה טרחינן; אמר ליה רבא: מאי טעמא אמרת ליה הכי, דאחלישתיה לדעתיה? אמר ליה: והא קא מטעינן ליה! איהו הוא דקא מטעי נפשיה.

רש"י שם

ולא יפתח לו כו' - כל חביותיהם מגופות היו, וכשבא אדם חשוב אצלו, פותח לו חבית להשקותו יין חזק, ואם מכר חבית לחנוני שלמה ועדיין היא אצלו, לא יפתחנה לאורח הבא לו מפני שגונב לבו להחזיק לו טובה הנם, כסבור זה הפסד גדול נפסד על ידו, שהרי תשאר חבית זו חסרה ותתקלקל יינה וזה ימסרנה מיד לחנוני שימכרנה לו.

Improper "Table" Manners?

Q

I was at the home of very fine friends, who have a few-week-old baby. Soon before the meal, they put a changing pad down on the dining room table and changed the baby's dirty diaper. I did not say anything, but I found it surprising and distasteful. (I imagine that most people would.) Is it also halachically forbidden, and should I say something about it so that they not continue doing so?

4. ערוך השולחן אורח חיים סי' קסז סעי' יב

וכתב רבינו הרמ"א, דמכל מקום מצוה להביא על כל שלחן מלח ... דאיתא במדרש: כשישראל יושבין וממתינים זה את זה וכו' השמן מקטרג עליהם וברית מלח מגין עליהם [מגן אברהם]. והמקובלים הזהירו בזה לטבול פרוסת המוציא במלח, וכן נוהגים כל יראי אלקים, ואסור להרוג כינה על השלחן שאוכלין עליו, וכן לעשות בו דבר מאוס, לפי שנמשל למזבח, וכתוב "זה השלחן אשר לפני ד'"

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' פא סעי' א

קטן שהגיע לכלל שאחר כיוצא בו יכול לאכול כזית דגן בכדי שיוכל גדול לאכול אכילת פרס, מרחיקין מצואתו או ממימי רגליו.

משנה ברורה שם ס"ק ב

לכלל שאחר - רוצה לומר: אף על פי שלא ראינו לזה שאכל, כיון שאחר כיוצא בו יכול לאכול, מסתמא גם הוא יכול לאכול, ואפילו אם אין יכול לאכול אלא על ידי בישול, מיקרי אכילה; אבל אם הקטן הוא חלוש וידוע לנו שאינו יכול לאכול כזית בכדי אכילת פרס, אין צריך להרחיק מצואתו ומימי רגליו אפילו הוא בן שלוש וארבע שנים, והוא שמימיו לא היה יכול לאכול כזית בכדי אכילת פרס

1. גמרא, חגיגה דף כז ע"א א

כתיב: "המזבח עץ שלש אמות גבוה וארכו שתיים אמות ומקצעותיו לו וארכו וקירתיו עץ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'." פתח במזבח וסיים בשלחן. רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: בזמן שבית המקדש קיים, מזבח מכפר על אדם, עכשיו - שלחנו של אדם מכפר עליו.

2. בית יוסף אורח חיים סי' קפ

ה כתב הרוקח בסימן של"ב: מכסין סכין בשעת ברכת המזון על שם "לא תניף עליהם ברזל" (דברים כז ה). במכילתא (פרשה יא אות ה) אינו דין שיניף המקצר על המאריך, ושולחן כמזבח בשילהי חגיגה (כו.) - עד כאן לשונו. וכן כתב ה"ר דוד אבודרהם (ע"מ שכ) וכן כתוב בשבלי הלקט (סי' קנח). וכתוב עוד בשבלי הלקט ... פעם אחת היה אחד מברך ברכת המזון וכשהגיע לברכת בונה ירושלים ונזכר חורבן הבית, לקח הסכין ותקעו בבטנו, ועל כן נהגו לסלקו בשעת ברכה.

3. רמ"א אורח חיים סי' קסז סעי' ה

מצוה להניח על כל שלחן מלח קודם שיבצע, כי השלחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ונאמר: "על כל קרבן תקריב מלח" (ויקרא ב, יג) והוא מגין מן הפורעניות

מגן אברהם שם ס"ק יג

דומ' למזבח. ולכן אסור להרוג כינה על השלחן

Animal Experimentation

Q

I am working for a medical researcher, and a lot of our work includes experimentation on rodents, whose lives are not always pleasant during our experimentation. Is such work permitted, or is it prohibited due to *tza'ar ba'alei chayim* (causing pain to animals)? How should I feel about my involvement in this research?

6. שו"ת מנחת יצחק חלק ו סי' קמה

אמנם ראיתי באוצר הפוסקים שם (אות פ"ז) שהביא ... דאין להתיר צער בעלי חיים משום ריוח ממוק, עיין שם; והוא תמוה, דבפירושו איתמר בתשובות משאת בנימין ... דאף דמקודם עלה על דעתו לחלק בין הפסד קרנא ובין מניעת הריוח ... אבל מניעת הריוח יש לומר דלאו הפסד הוא ... אבל שוב הוכיח ... דגם במניעת הריוח מותר עיין שם ... והיינו לומר דאף באופן דלא נחשב לדבר האבוד בחול המועד ואבלות, לענין בל תשחית וצער בעלי חיים נחשב להפסד

7. שו"ת שאילת יעבץ חלק א סי' קי

צריך לי עיון בהא דצער בעלי חיים דאורייתא. אם הוא כלל עובר לכל אשר נשמת רוח חיים באפיו, גדול וקטן ואפילו שקצים ורמשים ... ויראה שאינו באמת אלא בבעלי חיים דבני מלאכה נינהו, כענינא דקרא דכתיב בבהמה הנושאת משא. ואפשר שאפילו כלב וחתול בכלל, לפי שגם המה בני תרבות ובעלי מלאכה כמה שכתוב במוגן אברהם לענין להקדים להם האכילה כבהמה ... אבל הקטנים שאינם ראויים למלאכת אדם, לא מיבעיא זבובים ופרעושים ושאר שקצים ורמשים דמאסו וגם יש בהן חשש מכשול ואף קצת סכנה וצער לבני אדם, דלית לן בה. וישפיר דמי למיקטלינהו ... אלא ודאי כל הני דאמרן, אין להם סמך מן התורה להקפיד על צערן ועל הריגתן.

8. גמרא, בבא מציעא דף פה עמ' א

ההוא עגלא דהו קא ממטו ליה לשחיטה, אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי, וקא בכי. אמר ליה: זיל, לכך נוצרת. אמרי: הואיל ולא קא מרחם - ליתו עליה יסורין. ועל ידי מעשה הלכו - יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא, הוה שדיא בני כרכושא וקא כנשא להו, אמר לה: שבקינהו, כתיב: "ורחמיו על כל מעשיו". אמרו: הואיל ומרחם - נרחם עליה.

1. גמרא, בבא מציעא דף לב עמ' ב

תא שמעי: בהמת נכרי ומשאוי ישראל - "וחדלת". ואי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא, אמאי "וחדלת"? "עוב תעוב" מבעי ליה! - לעולם צער בעלי חיים דאורייתא, התם במעינה. ... אמר ליה: הא מני - רבי יוסי הגלילי היא, דאמר: צער בעלי חיים לאו דאורייתא.

2. תוספות, עבודה זרה דף יא עמ' א

עוקרין על המלכים - ואם תאמר: ואמאי לא פריך: והאיכא צער בעלי חיים ... דבשלמא משום בל תשחית ליכא, דכיון דלכבודו של מלך עושין כן, אין כאן השחתה, אלא הוי כמו תכריכין של מאה מנה, אלא צער בעלי חיים איך הותר? ויש לומר דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל ואתי כבוד רבים ודחי צער בעלי חיים.

3. שולחן ערוך אבן העזר סי' ה סעי' יד

כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים, לית ביה משום איסור צער בעלי חיים. ולכן מותר למרוש נוצות מאוונות חיות, וליכא למיחש משום צער בעלי חיים, ומכל מקום העולם נמנעים דהוי אכזריות.

4. גמרא, חולין דף ז עמ' ב

עקרנא להו, איכא צער בעלי חיים. קטילנא להו, איכא בל תשחית.

5. שו"ת שבות יעקב חלק ג סי' עא

... אין חשש איסור דבל תשחית או צער בעלי חיים כל שיש לו צורך בו, ומותר לעשות אפילו לכתחלה; אף שסיים רמ"א שם באבן העזר סוף סי' ה' במרישת נוצת שהעולם נמנעים משום אכזריות, היינו דוקא במרישת נוצה, שעושה מעשה בידים והעוף מרגיש מאוד הצער ... מה שאין כן בנדון שלפנינו של השואל, שאינה מרגשת כלל צער בשעת אכילה ושתיה ואת רק שאחר כך גורמות חולי ומכאוב והוא לרפואת אדם נראה לי פשוט דאין כאן חשש איסור, אפילו ממדות חסידות

Netilat Yadayim from a Chipped Cup

I have a cup for *netilat yadayim* that has a few small chips on its top. Is it kosher for that purpose?

>>

שם ס"י קנט ס"ק יב

... וכל זה דוקא בדפנות הכלי וכנ"ל, אבל כלי שנפתחה מלמעלה ויכולה לעמוד על שוליה שלא במסומך ולקבל רביעית, נראה דיש להקל ליטול בה אם אין לו כלי אחר, אך שיזהר ליטול בה במקום שנפתח, ששם הכלי נמוכה, דבשפה אחרת שהכלי גבוה, כמה אחרונים מחמירין, וסבירא להו דלא השיבא כלי, כיון שאין הכלי מחזיק המים במקום ההוא, שנשפכין דרך הצד שנפתח. ואם בכלי זה ניקב אחר כך נקב קטן, אפילו רק כמוציא משקה בלבד, יש להחמיר שלא ליטול בו שוב כלל.

3. אשל אברהם בוטשאטש על מגן אברהם ס"י קנט ס"ק ד

אודות מה שהכלי של נטילת ידים צריכה להיות ראויה לקבל מים במקום שמריק שם המים ולא שיהיה מקום ההוא גבוה יותר מן ההיקף שמהצד. פשיטא שאין לחשוש בזה אם אין גבהותו ניכר שם לעין כל בהחלט, מלבד מה שלא נתנה תורה הקדושה למלאכי השרת וכל השיעורים לפי סגנון בני אדם, בהישג יד הכרתם. מלבד זה הרי אי אפשר לצמצם כל כך בשווי שמה מקום שמעמידים בו הכלי

4. ט"ז אורח חיים ס"י קנט ס"ק א

ולענין אם מועיל לסתום הנקב הפוסל בכלי, נראה ללמוד זה ממה שכתב הראב"ד בפ"ד מהל' כלים לענין מומאה, דבמיטא אינו מועיל בשום כלי ובזפת מועיל לכלי הרם דוקא, אבל לשאר הכלים אין מועיל. אלא דקשיא ליה ממה שכתב הרמב"ם ... : כלי שניקב מלמטה וסתמו בסמרטוטין פסול, שהמים שבו אינם על עיגול הכלי אלא על הפקק. היה נקוב מן הצד ופקקו, הרי זה כשר למלאות ולקדש ולהוות ממנו

1. בית יוסף אורח חיים סימן קנט

ומה שכתב רבינו: ואין נוטלים ממנו לידים ואפילו אם הוא מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה, והני מילי שנוטל דרך פיו למעלה וכו'. כן כתב הרא"ש בפרק כל הפשר (ס' טו) וזה לשונו: וכלי שניקב ומחזיק רביעית למטה מן הנקב מותר ליטול דרך הנקב, אבל לא דרך פיו, דלמעלה מן הנקב לא חשיב כלי, ומשמע דקאי אניקב בכונס משקה ... ונראה עוד מדבריו שם דאפילו אין הכלי מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה, מאחר שהוא פחות מכונס משקה נוטלין ממנו לידים ... ונראה שהטעם משום דכל נקב פחות מכונס משקה כיון שאינו מעלה את הכלי ממומאתו, כמאן דלית ביה נקב כלל דמי. אבל סמ"ג (עשין כז קיג). כתב: כלי שניקב בכונס משקה, אין נוטלין ממנו לידים שאין שם כלי עליו ואפילו ניקב למעלה מרביעית, ואם הכלי ניקב בצדו נקב קטן פחות מכונס משקה ומחזיק רביעית למטה מן הנקב ובאין המים דרך הנקב על ידיו, [ידיו] טהורות, אפס הנוטל מן המים העוברין חוץ לנקב ונוטלין דרך שפת הכלי, פסולות, כיון שבאו על הנקב דמון הנקב ואילך אין תורת כלי עליו

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י קנט סע' א, ב

א] אין נוטלים לידים אלא בכלי; וכל הכלים כשרים, אפילו כלי גללים וכלי אבנים, וכלי אדמה; וצריך שיהא מחזיק רביעית; ואם ניקב בכונס משקה, דהיינו שאם ישימו אותו על משקים יכנסו בתוכו דרך הנקב, והוא גדול מנקב שהמשקים שבתוך הכלי יוצאים בו, אז בטל מתורת כלי ואין נוטלים ממנו לידים ואפילו אם הוא מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה.

ב] והני מילי שנוטל דרך פיו למעלה, שמה שממנו מן הנקב ולמעלה אינו חשוב ככלי, ונמצא שאין המים באים על ידו מהכלי; אבל אם נוטל דרך הנקב, שרי, כיון שמחזיק רביעית ממנו ולמטה.

משנה ברורה שם ס"ק י

אבל אם נוטל וכו' – והטעם דלמטה מן הנקב חשיב עדיין כלי כיון שמחזיק רביעית ... וכל זה הוא דעת השו"ע ... אבל הרבה פוסקים חולקין בזה וסבירא להו דבכלי הרם המיוחד למשקין, אם היה נקב בכונס משקה חשיב כולו שבר כלי, ואין נוטלין ממנו כלל אפילו דרך הנקב ואינו דומה לברזא דהתם עשוי מתחלה לכך; ומכל מקום, אם אין לו כלי אחר, יש לסמוך על דעת המחבר להכשיר דרך הנקב [חיי אדם] ... לכתחלה בודאי נכון להדר שיהיה הכלי שלם:

<<

Halachic Consequences of Use of Medical Marijuana

Q After years of unsuccessful “conventional” treatment for debilitating pain, the medical marijuana my doctor has prescribed for me has proven more effective and has lesser side effects than anything else. My license is only for “leaves,” not pills or oil. Obviously, I cannot smoke on Shabbat, so I bake a batch of “cannabis brownies” to eat, which take effect about 90 minutes after ingestion. May I eat one of these brownies before *shul*? If so, should I make *Kiddush* first? Also, as a *kohen*, may I do *Birkat Kohanim* while using medical marijuana (although it affects my coordination slightly and I have a slightly strange feeling in my brain, it does not make me “drunk,” nor does it significantly impair my cognitive ability)?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' רפט סעי' א

... ויברך על היין בורא פרי הגפן, והוא נקרא קידושא רבא. ואחר כך יטול ידיו ... וגם זה הקידוש צריך שיהיה במקום סעודה, ושלא יטעום קודם לו כלום כמו בקידוש הלילה. ומיהו לשתות מים בבוקר קודם תפלה, מותר, מפני שעדיין לא חל עליו חובת קידוש.

4. ביאור הלכה סי' רפט סעי' א

חובת קידוש – ומי שהותר לו לאכול ולשתות קודם תפלה, כגון, שהוא לרפואה ... פשוט דצריך לקדש מתחלה:

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סי' כו

ובדבר הקידוש בחולה שצריך לאכול קודם שהרית, נראה לעניות דעתי להכריע דאם צריך לאכול פת, אף שהוא רק פת הבאה בכיסנין, שיש לו דין פת בקביעות סעודה, צריך לקדש כחוראת המשנה ברורה בבאור הלכה; ואם סגי לו במוזנות מבושלין, שבשום אופן אינם בדין פת, לא יקדש, שהרי בכהאי גוונא בלא היה לו כל השבת רק מינים אלו, יש טעם גדול שלא היה צריך לקדש משום שלא יועיל, אם לא נסבור כהמגן אברהם ... דיצא גם כמיני תרנימא במקום סעודה, דיש חולקין ... שלכן מצד דברים אלו שמוותר החולה לאוכלם קודם התפלה, אין לחייבו בקידוש אף להמשנה ברורה להחולקים על המגן אברהם; ונמצא שיש כאן שני ספקות, ולמה לן להתירו שישתה החולה מצד הקידוש, דבר שאסור לו משום שהוא קודם התפלה כיון שיותר נוטה שאינו צריך לקדש

<<

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' פט סעי' ג

אסור לו להתעסק בצרכיו, או לילך לדרך, עד שיתפלל תפלת שמונה עשרה. (ויש מקילין, לאחר שאמרו מקצת ברכות, קודם שאמרו ברוך שאמר, וטוב להחמיר בזה), ולא לאכול ולא לשתות, אבל מים מותר לשתות קודם תפלה, בין בחול ובין בשבת ויום טוב. וכן אוכלים ומשקין לרפואה, מותר.

משנה ברורה סימן פט ס"ק כב, כד

כב) מים מותר – דלא שייך בהו גאווה; ודוקא בלא צוקער אבל עם צוקער אסור, וכל שכן משקה שחר (שקורין ביער) ודאי אסור. ומי"א וקאפ"ע מותר לשתות קודם תפלה כדי שיוכל לכיין דעתו ולהתפלל ובפרט בהמקומות שרגילין בהם ואין מתיישב הדעת בלתם. וכל זה בלא צוקער ובלא חלב (אהרונים). והעולם נוהגין להקל לשתות עם צוקער ... היוצא מדברינו דבנתינת הצוקער בתוך המי"א או לאכול מעט מיני תרנימא בעת השתייה כדי שלא לשתות המי"א וקאפ"ע אליבא ריקנא אין שום צד להקל בזה קודם התפלה, אם לא מי שיש לו חלישת הלב והוא צריך זה לרפואה.

כד) מותר – אפילו אוכלין ומשקין טובים דשייך בהו גאווה, כיון שאינו עושה משום גאווה אלא לרפואה, אף על פי שאינו חולה גמור שרי; וכל שכן שמותר לשתות קודם התפלה הרקות ושיקויים לרפואה:

2. משנה ברורה סי' רד ס"ק מב

ישתה מים – דוקא מים שאין החיך נהנה מהם כי אם כששותה לצמא, אבל כששותה שאר משקים או אוכל התיכף פת שהחיך נהנה מהם, אף שאין שותהו ואוכלו עכשיו כי אם להעביר האומצא, חייב לברך עליו בתחלה וסוף ... כששותה מים בבוקר לרפואה, לא יברך, ואם גם לצמא, יברך

9. מגן אברהם ס"י קכח ס"ק נה

שתי רביעית. כתב מהר"י וייל: שכור – נראה לי דוקא שהגיע לשכרותו של לומ, לא ישא כפיו – עד כאן. והרב בית יוסף חלק עליו – עיין שם. ולי נראה דדברי מהר"י וייל ברורים ונכונים, דהרי בגמרא ילפינן מברך מנזיר דאסור ביי, ואם כן שאר משקין מותרין, כמו בנזיר... ואם כן בנשיאת כפים, ליכא אסורא כלל בשאר משקין... אלא אם כן הוא שכור כלומ, דאז פטור מכל המצות. ומשמע דאפילו אינו יכול לדבר בפני המלך, רשאי לישא כפיו דלא דמי לתפלה... ונראה לי דאם שתי יין מגתו פסול, דהא בנזיר אסור, ובעבודה נמי אסור

6. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רעג סעי' ה

כתבו הגאונים: הא דאין קידוש אלא במקום סעודה, אפילו אכל דבר מועט, או שתי כוס יין שחייב עליו ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא אכל לחם או שתי יין, אבל אכל פירות, לא.

משנה ברורה שם ס"ק כה

או שתי יין – וכל שכן אם אכל מיני תרגימא מחמשת מינים, דיצא, דהם חשיבי טפי לסעודת שבת מיי, אבל שכר ושאר משקין, אפילו אם היו חמר מדינה, אין יוצא בהם במקום סעודה, דלא סעידי הלב כמו יין.

10. ט"ז אורח חיים ס"י קכח ס"ק לה

ועל כן נראה ברור שאם שתי שאר דבר המשכר, אף על גב דלגבי עבודה אינו חייב מיתה... אלא דוקא ביין אבל בשאר מידי דמשכר, כגון דבילה, הרי זה לוקה ועבודתו כשרה, מכל מקום גבי נשיאת כפים, ודאי אסור, כיון דעל כל פנים יש איסור בעבודה מן התורה, וכל שכן שכור מן שכר או מי דבש, שאסור לדוכן, וכיון שאין בזה שיעור מפורש כמו שיש ביי, אסור לכהן לשתות כלל מידי דמשכר קודם נשיאת כפים

7. גמרא, תענית דף כו עמ' ב

דכולי עלמא מיהת שכור אסור בנשיאת כפים. מנהני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: למה נסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר? לומר: מה נזיר אסור ביי – אף כהן מברך אסור ביי.

7. גמרא, תענית דף כו עמ' ב

דכולי עלמא מיהת שכור אסור בנשיאת כפים. מנהני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: למה נסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר? לומר: מה נזיר אסור ביי – אף כהן מברך אסור ביי.

8. גמרא, כריתות דף יג עמ' ב

תנו רבנן: "יין ושכר אל תשת" – יכול אפילו כל שהוא, אפילו מגתו? תלמוד לומר: "ושכר"; אין אסור אלא כדי לשכר; וכמה כדי לשכר? רביעית יין בן ארבעים יום, אם כן מה תלמוד לומר יין? לומר לך, שמוזהרין עליו כל שהוא, ומוזהרין עליו מגתו; ר' יהודה אומר: "יין" – אין לי אלא יין, שאר משכרין מנין? תלמוד לומר: "ושכר"; אם כן, מה תלמוד לומר "יין"? על היין במיתה, ועל שאר משקין באזהרה; ר' אליעזר אומר: "יין אל תשת ושכר" – אל תשתהו כדרך שכרותו; הא אם הפסיק בו, או נתן לתוכו מים כל שהוא – פטור.

11. משנה ברורה סימן קכח ס"ק קמא

עד שיפיר וכו' – ... וכל זה לענין יין, אבל בשאר משקין המשכרים, כתב המגן אברהם דמותר לישא כפיו אפילו נשתכר עד שאינו יכול לדבר בפני המלך, דבתפלה כהאי גוונא תפלתו תועבה... בנשיאת כפים מותר אם לא שהגיע לשכרותו של לומ, דאז כשומה יחשב... אבל הרבה אחרונים חולקין על זה וסוברין דגם בשאר משקין, כל שנשתכר בהן עד שאינו יכול לדבר בפני המלך אינו נושא כפיו. וביין מגתו, דעת מגן אברהם לאסור בנשיאת כפים, וכמה אחרונים חולקין עליו כיון שאינו משכר:

12. חיי אדם חלק א כלל לב סעי' ז

ואם שתי שאר דברים המשכרים, כגון יי"ש ומי דבש, פלוגתא בין האחרונים, ולכן ראוי שלא ישתה קודם נשיאות כפים שום דבר המשכר. ועל כל פנים בכהן שחלש לבו ולא יוכל לישא כפיו אם לא ימנעו דבר, מותר לקדש על רביעית יין שיתן לתוכו מים או שישתה בשתי פעמים, ומכל שכן דלענין קידוש אין צריך לשתות רק מלא לוגמיו. ומכל שכן דמותר לקדש בכהאי גוונא על מי דבש...

Hatarat Nedarim for a Pledge that Affects Others

Q

If someone committed himself to a certain amount of Torah study, in order to win a special *aliya*, may he do *hatarat nedarim* on his commitment if he now finds it unreasonable to accomplish that which he pledged?

3. גמרא, נדרים דף סה ע"א

"וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלקים – מאי מרדותיה? אשכחיה צדקיה לנבוכד נצר דהוה קאכיל ארנבא חיה, אמר ליה: אשתבע לי דלא מגלית עילוי ולא תיפוק מילתא: אשתבע. לטוף הוה קא מצטער צדקיהו בגופיה; איתשיל אשבועתיה, ואמר. שמע נבוכד נצר דקא מבזין ליה, שלח ואייתי סנהדרין וצדקיהו, אמר להון: הויתון מאי קא עביד צדקיהו? לאו הכי אשתבע בשמא דשמיא דלא מגלינא? אמר ליה: איתשלי אשבועתא. [אמר ליה, מתשלין אשבועתא?] אמרי ליה: אין. אמר להו: בפניו או אפילו שלא בפניו? אמרי ליה: בפניו. אמר להון: ואתון מאי עבדיתון? מאי טעמא לא אמריתון לצדקיהו? מיד: "ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון", אמר רבי יצחק: ששמטו כרים מתחתיהם.

הר"ן שם

ומכל מקום משמע דדיעבד מותר, דאי לא, מאי אהני ליה לצדקיהו מאי דשרו ליה, וכדמוכח נמי ההוא דגיטין. ואחרים אמרו שאין אלו ראיות, דלעולם אפילו דיעבד אינו מותר, שהרי הכתוב צווח בצדקיהו ומענישו בדבר, כדכתיב: "וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלקים"

1. שולחן ערוך יורה דעה סי' רג סעי' א, ו

א] אל תהי רגיל בנדרים. כל הנודר, אף על פי שמקימו, נקרא רשע ונקרא חוטא.
ו] האומר: אשנה פרק זה, וירא שמא יתשלם בדבר, שרי ליה למנדר לזרוזי נפשיה. וכן אם ירא שיתקפו יצרו ויעבור על איזו מצוה ממצות לא תעשה, או יתשלם מקיום מצות עשה, מצוה לישובע ולנדור כדי לזרוז עצמו.

2. ערוך השולחן יורה דעה סי' רכח סעי' קלג

כיון שנתבאר שלמצוה חיובית, לא מהני התרה, ושאינה חיובית, מהני, לפי זה יש להסתפק במו שנדר ללמוד כך וכך שעות ביום על משך שנה או יותר ואחר כך ראה שמצב פרנסתו לא תניחנו ללמוד כל כך הרבה, אם נקראת חיובית, דהא "והגית בה יומם ולילה" כתיב, או דילמא, כיון דבבעלי עסקים לא הייבה התורה רק לקבוע עיתים לתורה, כמה שכתוב בס' רמ"ו, לא נקראת חיובית, ומהני התרה. ונראה לעניות דעתי דאם לפי ראות עיני בית דין לא יהיה ביכולתו לפרנס אשתו וזרעו כפי הרגילם עד כה אם יאציל כל כך זמן לתלמוד תורה, מועיל התרה, ואין סומכין על הנם. אמנם אם רק באפשרי לחיות אף בדוחק קצת מכפי שהיה עד כה, מהוויב לקיים נדרו ואינו מועיל התרה [כך נראה לעניות דעתי]:

<<

4. שולחן ערוך יורה דעה סי' רכח סעי' כ

נדר על דעת חבירו, אין מתירין לו אלא אם כן הודיעו לאותו שנדר על דעתו. (ויש אומרים דאפילו הודיעו, אין מתירין אלא מדעתו ורצונו) (וכן עיקר). ודוקא שנדר על דעתו בשביל שום מובה שיעשה לו (בשביל השבועה), כמו משה שנדר על דעת יתרו בשביל שהשיא לו בתו, (והשבועה היתה לתועלת יתרו), אבל אם מעצמו נדר על דעת חבירו, יכולים להתיר לו בלא דעתו. הנה: ויש אומרים שצריך שידיע לו שהתיר לו, כדי שלא יחשוד אותו שעבר על נדרו... ואפילו נדר על דעתו בשביל מובה שיעשה לו, אם בדיעבד התירו לו בלא דעתו, הויא התרה, והוא שפרט הנדר וידע החכם שלתועלת חבירו נעשה. ומיהו הבית דין שנוקק לכך, ראוי ליסרו ולהוכיחו. ויש אומרים דלא הוי התרה. הנה: מאחר שיעשה לו מובה ונשבע לו משום זה... ויש אומרים שאין חילוק בין עשה לו מובה ללא עשה לו מובה, לעולם אין מתירין לו אלא בידיעתו... יש אומרים דלצורך מצוה מתירין נדר שנשבע על דעת חבירו, אפילו בלא דעת חבירו

ט"ו שם ס"ק לג

דלצורך מצוה כו'. תמהתי על הרב שהביא זה לפסק הלכה, שסברא זאת היא מדברי התוס' והר"ן בפרק ר' אליעזר דנדרים, לבקש טעם למה התירו הסנהדרין לצדקיה, לפי שצדקיה היה מצמער ביותר על שלא היה מוגלה הדבר, והיה מתבטל ממלאכת שמים כו', מכל מקום הרי אנו רואים שנענשו על זה, שנאמר: "ישבו לארץ ידמו" ... ובאמת שברבי"ש ... מביאו בית יוסף, דמסיק שם דמן הדין אפילו היתר לא צריך, ... אלא מצד החומרא מסיק שתצטרך היתר וכו' ... עילה מצאו להתיר מפני אימתו שהיה מלך ושלא כהוגן עשו וזהו שלא מצאו תשובה לדבריהם לנבוכדנצר כו' – עד כאן לשונו. ומסיק על זה, וזה לשונו: עלה בידינו שכל שנשבע לתועלת חבירו, אין מתירין לו בשום צד שלא מדעתו כו' – עד כאן לשונו. על כן, אין להשגיח להקל בהיתר זה, ואפשר שגם רמ"א נתכוין בזה שיש לעשות דבר זה סניף כשיש היתר בלאו הכי

פתחי תשובה שם ס"ק יג

... ועיין בתשובת נודע ביהודה ... שכתב דאף להחולקים, דאפילו לדבר מצוה אין מתירים, דוקא באם יש היזק לחבירו בהיתר זה, דומיא דהליכת משה למצרים, אף שהוא דבר מצוה, היה בזה הפסד ליתרו, שהרי היה רועה צאנו, אבל אם לא כן, כולי עלמא מודים דמתירים לו. אף שלענין עיקר הדין, שאין להתיר בלי דעת חבירו, דעת הש"ך בס"ק מ"ג שאף שאין השבועה לתועלת חבירו מכל מקום לענין להתיר לדבר מצוה, כולי עלמא מודי, אם אין תועלת לחבירו בזה מתירין לו

Altering an Oath Made at a Time of Need

Q Your recent article about *hatarat nedarim* reminded me about a related question involving an incident that happened to me. I was recently in a dangerous situation involving an Arab mob. At the time, I decided that if we would make it through safely, I would stop taking part in situation X. *Baruch HaShem*, no one sustained worse than a minor injury, and I am happy to show my thanks to HaShem. However, X contains three elements – elements A and B are harmless, positive, and important to me. It is C about which I have had a guilty feeling for some time. Had I had more time to think clearly, I would have committed to refraining just from C, but under pressure, X in general came to mind. I am willing to live up to any obligation I am bound to, but may I do *hatarat nedarim* or otherwise switch the *neder* to something more appropriate, e.g., just refraining from C?

5. רמ"א יורה דעה סי' רנח סעי' יג
אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה, חייב לקיים מחשבתו ואין צריך אמירה, אלא דאם אמר, מחייבין אותו לקיים. ויש אומרים דאם לא הוציא בפיו, אינו כלום. והעיקר כסברא הראשונה

6. ערוך השולחן יורה דעה סי' רנח סעי' לט
... ודיעה ראשונה סוברת דתרומת מלאכת המשכן היינו צדקה, וממילא דגם בצדקה הדין כן, אך גם לדיעה ראשונה לא מקרי גמר בלבו במחשבה בעלמא אלא אם כן גמר בלבו ממש בהחלט כך וכך אתן לצדקה; ומכל מקום כיון דהוי ספיקא דדינא, לא מפיקנן ממונא מספיקא, אלא שהנדר יש לו לחוש לזה. ואם חוזר בו ישאל להכנס, וכבר בארנו ... דאף לרבינו הרמ"א אינו אלא בצדקה ולא בשאר דבר מצות כמו תענית וכיוצא בו, דבוה כולי עלמא מודים דצריך דוקא להוציא בשפתיו – עיין שם. ולפי מה שכתבנו הטעם פשוט ווגם ליש אומרים, ירא שמים יקיים ודובר אמת בלבבו:

7. שו"ת יהודה יעלה (אסאד) חלק א - יורה דעה סי' שלג
... נודר בעת צרה גם נדרי הקדש בעינן דיבור דוקא, קרא כדכתיב "וידר יעקב נדר לאמר" דייקא ... והז"ל דרשו ביעקב "נדר לאמר" – לדורות שלא שייך כן בגמר בלבו לבד, שאין יודע בו אחר מה שבלבו של זה וקרא "כל נדיב לב עולות" נמי דוקא נדיב לב מה שבא בנדבה, סגי בלב.

1. רמ"א יורה דעה סי' רכח סעי' מה
וכן נדר שנדר בשעת צרה, אין להתיר אלא לצורך מצוה או לצורך גדול, כמו נדר על דעת רבים. ומיהו אם התירו בדיעבד, מותר

2. שו"ת מהר"ם מינץ סי' עט
... לא מצינו בשום דוכתי בפירוש שלא להתירו, אף על גב דאיתא בתוספות בפרק קמא דהולין, "וידר יעקב נדר לאמר" – לדורות, שהיו נודרים בעת צרה, מזה אינה ראייה, רק רוצה לומר דאף על גב דבעלמא אסור לנדר נדר, מכל מקום הכא שרי ...

3. שו"ת בנימין זאב סי' רסו
המודר הנאה מחבירו, אין מתירין לו אלא בפניו; ומוכה התם מ"ויאמר ה' אל משה במדין" – [במדין] נדרת, במדין לך והתיר את נדרך. ותו מויתתי ראייה ממה דכתיב גבי צדקיהו וגם במלך נבוכדנאצר ... אמר ליה: בפניו או אפילו שלא בפניו? אמר ליה: בפניו ופירוש הרא"ש משם רבי אליעזר ממויץ: אין מתירין לו אלא בפניו, פירוש, בפניו, מדעתו, כמו אין חבין לו אלא בפניו, דהיינו מדעתו. ונראה דבעי מדעתו ממש, דאם מתירו שלא מדעתו ממש, נעשה כגזולו; ומדאמרין דנעשה כגזולו, יש ללמוד מכאן דגם מי שנדר בעת צרה ונענה וניצל מאותה צרה, שהשם יתברך ענהו, ואם אחר כך ישאל על נדרו, הרי הוא כגזול וגונב דעת עליונה בהיותו נודר להשם יתברך בעת צרה והשם יתברך עשה לו טובה והצלחה והטוב יקבל, והנדר לא יקיים

4. ים של שלמה, גיטין פרק ד סי' מ
פסק, נדר בעת צרה, קבלה בדיני שאין להתיר ... ונראה בעיני שאין זו מן הדין, אלא משום סכנה שלא יהזור עליו הצרה, וכן נמצא בספר הסידים, אבל מן הדין יכולים להתיר אפילו בעת צרה

Whose Responsibility is it to Make a Proper Fence?

Q The house we are renting has a somewhat elevated (up to a meter in some places) *mirpeset*, with a fence (*ma'akeh*) around it which is only 50 cm high. Is raising the *ma'akeh's* height our obligation or is it the obligation of the landlord? (We do not want to invest money in a house that we do not own.) If it is his obligation, may we use the *mirpeset* before the *ma'akeh* is heightened, or are we forbidden to do so until then? If it is our obligation, may we simply decide not to use the balcony or would we be obligated to block it off?

4. שולחן ערוך חושן משפט סי' שיד סעי' ב

השוכר חייב לעשות מעקה ומוזזה ולתקן מקום המזוזה משלו. וכן אם רצה לעשות סולם או מרזב, או להטיח גג, חרי זה עושה משל עצמו. הגה: והוא הדין כל דבר שאינו מעשה אומן. ובכל אלו העניינים, הולכים אחר מנהג המדינה.

5. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יא הל' א

מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו שנאמר: "ועשית מעקה לגגך"; והוא שיחיה בית דירה, אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו. וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה.

6. שו"ת בצל החכמה חלק ד סי' קיח

העולה להלכה: (א) אין איסור להכנס לבית שאין לו מזוזה ומעקה. (ב) אין איסור גם לעלות על גג המחווייב במעקה ואין לו מעקה. (ג) לא צותה תורה להשמר ולהסיר מזיק רק בשוה מהוה סכנה לזמן ממושך שיכול להזיק היום ולאחר זמן, אבל לא סכנה שהיא חששא שאינה שכיחא כל כך והיא גם רק לשעה אחת בלבד. (ד) מדרבנן אמור לאדם להכניס נפשו אפילו לסכנה שאינה אלא לשעה קלה. (ה) מסתבר דבאישון לילה ואפילה, אסור לעלות על גג שאין לו מעקה ואפילו כשאין הגג מחוייב במעקה.

7. ערוך השולחן חושן משפט סי' תכו סעי' ה

נראה דחויב מעקה בגגין אינו אלא בגגין שלהן שהיו שוין ולא בשיפוע והיה להם הגג לתשמיש אבל גגין שלנו שהן משופעין וא"א להשתמש בהן אין בהן חיוב מעקה:

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' תכו סעי' ה, ז

ה' גובה המעקה, אין פחות מעשרה טפחים, כדי שלא יפול ממונו הנופל. וצריך להיות המחיצה הזקה, כדי שישען אדם עליה ולא תפול.

[ז] אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשול בה אדם וימות, כגון שהיתה לו באר (או בור) בהצירו, בין שיש בו מים בין שאין בו מים, חייב לעשות חוליא גבוה עשרה טפחים, או לעשות לה כיסוי, כדי שלא יפול בה אדם וימות.

2. גמרא, בבא מציעא דף קא עמ' ב

תנו רבנן: המשכיר בית להכירו – משכיר חייב להעמיד לו דלתות, לפתוח לו חלונות, לחזק לו תקרה, לסמוך לו קורה. ושוכר חייב לעשות לו סולם, לעשות לו מעקה, לעשות לו מרזב, ולהטיח את גגו ... אמר להו רב ששת: תניתיה, דבר שאין מעשה אומן – השוכר עושהו

3. פתחי תשובה חושן משפט סי' תכו ס"ק ב

מעקה לגגו. עיין לעיל סימן שי"ד סעיף ב' דמי ששכר בית מחכירו, השוכר חייב לעשות מעקה ... ועיין בספר ארעא דרבנן אות ת"ג שהביא דהכנסת הגדולה ... כתב דשוכר אינו חייב במעקה אלא מדרבנן, והוא, זכרונו לברכה, כתב דחייב אף מדאורייתא

3. ספר יראים סי' רלד

והוא דתניא בבבא מציעא ... [ק"א ב'] שוכר חייב לעשות לו מעקה, יש לומר מדרבנן הוא, דעקרוה רבנן ממשכיר ואוקמוה אשוכר, משום דמשכיר אינו בבית ואינו רואה וישכח ואדהכי יפול הנופל.

Is Raising Children a *Mitzva*?

Is it a *mitzva* to care for one's own children: feeding, changing diapers, teaching manners, etc.? If so, what is the source? Does it apply equally to men and women? If it is not a *mitzva*, wouldn't any *mitzva* take precedence over such activities?

6. שולחן ערוך יורה דעה סי' רנא סעי' ג

הנותן לבניו ובנותיו הגדולים, שאינו חייב במזונותיהם, כדי ללמד את הבנים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה, וכן הנותן מתנות לאביו והם צריכים להם, הרי זה בכלל צדקה. ולא עוד אלא שצריך להקדימו לאחרים. ואפילו אינו בנו ולא אביו, אלא קרובו, צריך להקדימו לכל אדם.

7. גמרא, מכות דף ח עמ' א

אבא שאול אומר: מה חמבת עצים רשות, אף כל רשות, יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושליח בית דין.

8. רמב"ם הלכות אבל פרק יד הל' א

מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעודם בכל צרכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור, אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל "ואהבת לרעך כמוך", כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחיד בתורה ובמצות.

9. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק י הל' טו

הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהן כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבוזות, וכן הנותן מזונות לאביו ולאמו הרי זה בכלל הצדקה, וצדקה גדולה היא, שהקרוב קודם, וכל המאכיל ומשקה עניים ויתומים על שלחנו, הרי זה קורא אל השם ויענהו ומתענג שנאמר "אז תקרא וה' יענה".

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנו סעי' א

אחר כך ילך לעסקיו, דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה במלה וגוררת עון, כי העוני יעבירנו על דעת קונו; ומכל מקום לא יעשה מלאכתו עיקר, אלא עראי, ותורתו קבע, וזה וזה יתקיים בידו; וישא ויתן באמונה

2. גמרא, כתובות דף סה עמ' ב

אף על פי שאמרו אין אדם זן את בניו ובנותיו כשהן קטנים, אבל זן קטני קטנים. עד כמה? עד בן שש

3. רש"י שמות פרק כא פס' ג

ויצאה אשתו עמו – וכי מי הכניסה שתצא? אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי, חייב במזונות אשתו ובניו;

4. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סי' מט

אנו מהווייבין להאמין שאיכא טעמים גדולים לקדוש ברוך הוא נותן התורה – איכא גם טעמים גלויים לכל, כי סתם נשים בעולם אינם עשירות, ועליהן מוטל גידול הילדים והילדות, שהיא מלאכה היותר חשובה להשם יתברך ולהתורה, וכן ברא השם יתברך בטבע כל מין ומין דמבעלי חיים, שהנקבות יגדלו את הולדות, ואף את מין האדם לא הוציא מן הכלל בזה, שגם טבע הנשים מסוגל יותר לגידול הילדים שמצד זה הקל עליהן שלא להייבן בלמוד התורה, ובמצות עשה שהזמן גרמא, שלכן אף אם ישתנה סדר החיים בעולם גם לכל הנשים ולעשירות בכל הזמנים, ואף כשאפשר למסור הגידול לאיזה אינשי ונשי כבמדינתנו, לא נשתנה דין התורה ואף לא דין דרבנן

5. גמרא, כתובות דף נ עמ' א

"אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת" – וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת? דרשו רבותינו שביבנה, ואמרי לה רבי אליעזר: זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים.

רש"י שם

זה הזן בניו ובנותיו קטנים – שתמיד יום ולילה הן עליו, והיא צדקה, שאינו חייב עליו בהם.

Nichum Aveilim by Phone and by Email

If it is difficult for me to do *nichum aveilim* in person, may I do it by phone or by email? If so, is one of these two ways better than the other?

5. פרישה יורה דעה ס"י שצג ס"ק ג

ויושבין שם שעה אחת וכו'. מדלא כתב שיושבין ומדברים דברי תנחומין, אלא שלכסוף כתב שמדברים "השוכן בבית זה ינחמד" מכאן יש קצת סמך לניחום אבלים שלנו, שעל הרוב אין האבל מתחיל לדבר כלום, רק נכנסין אצלו ויושבין מעט ואומרים "השם ינחמד עם שאר אבלי ציון", דיש לתמוה: וכי זה נקרא תנחומי אבלים? ומוזה יש קצת ראייה דהכניסה והישיבה לכבוד מיקרי ניחום אבלים:

6. גמרא, מועד קטן דף כח ע"ב

אמר רבי יוחנן: אין מנחמין רשאין לומר דבר עד שיפתח אבל, שנאמר: "אחרי כן פתח איוב את פיהו" והדר "ויען אליפו התימני".

7. לבוש יורה דעה ס"י שענו ס"א

אין המנחמים רשאין לפתוח עד שיפתח האבל תחלה, ומעמא דמסתבר הוא, כלומר, שהוא מתחיל להראות צערו שמצטער מאד על מתו, ואחר כך מתחילין לנחמו, אבל מקודם אין שייך לנחמו, דשמא אינו מצער על מתו, וכן מצינו באיוב שלא התחילו הריעים לדבר עד שהתחיל הוא תחלה, שנאמר: "אחרי כן פתח איוב את פיהו", והדר "ויען אליפו התימני".

<<

1. רמב"ם הלכות אבל פרק יד ה"א

מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים ... ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור, אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל "ואהבת לרעך כמוך", כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחיד בתורה ובמצות.

2. רמב"ם הלכות אבל פרק יד ה"ז

יראה לי שנחמת אבלים קודם לבקר חולים, שנחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים.

3. שולחן ערוך יורה דעה ס"י שענו ס"ג

מת שאין לו אבלים להתנחם, באים עשרה בני אדם כשרים ויושבים במקומו כל שבועת ימי האבלות, ושאר העם מתקבצים עליהם ...

4. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד ס"י מ

יא: ניחום אבלים על ידי הטלפון, ובדבר אם מקיים מצות נחום אבלים על ידי הטלפון – הנה בנחום אבלים איכא תרתי ענינים: חדא, לטובת אבלים החיים, שהם טרודים מאד בצערם, מחוייבין לדבר על לבו ולנחמו, שבשביל זה הרי גם כן מחוייבין לילך לביתו למקום שהוא נמצא; ושנית, לטובת המת, כדאיתא בשבת דף קנ"ב: א"ר יהודה: מת שאין לו מנחמין, הולכין עשרה בני אדם ויושבין במקומו ... ומשמע לי שמצד האבל החי, שייך לקיים גם על ידי הטלפון, אבל המצוה שמצד טובת המת, לא שייך אלא דוקא כשיבא לשם במקום שמתנחמין או במקום שמת, ואף מצד האבל החי נמי ודאי עדיף כשבא לשם, שהוא גם מכבדו, שזה עצמו הוא גם כן ענין תנחומין ... וענין הכבוד לא שייך על ידי הטלפון, דלכן למעשה אם אפשר לו לילך לבית האבלים, שהוא קיום מצוה שלמה, לא שייך שיפטר בטלפון, אך קצת מצוה יש גם על ידי הטלפון, שלכן אם אי אפשר לו ללכת לבית האבלים, כגון מחמת חולי או שהוא טרוד בטירדא דמצוה, יש עליו חיוב לקיים מה שאפשר לו, יש לו לנחם על ידי הטלפון, דגם כן איכא בזה מצוה, ולא יאמר כי מאחר שאינו יכול לילך לבית האבלים, אין עליו שום חיוב כלל.

10. שו"ת מנחת יצחק חלק ב סי' פד

על דבר הנדון אם יוצאין מצוות ביקור חולים כדיבור עם החולה על ידי הטעליפון.

(א) הנה למעשה ... אף דקיום המצוה בשלימות לא הוי רק בהליכתו לבקרו בפועל, דאז שייכים כל הענינים הנאמרים במצות ביקור חולים ... מכל מקום באם אי אפשר לקיים כולם, מקיים גם כן המצוה בכל פרט ופרט, ויש הרבה ענינים, שאפשר לעשות לטובת החולה על ידי דיבורו עמו ועם בני ביתו על ידי הטעלעפון ...

8. ערוך השולחן יורה דעה סי' שעו סעי' א

אמרו חז"ל בסוף מ"ק [כ"ח ב] דהבאים לנחם את האבל, אין להם לדבר שום דיבור עד שהאבל ידבר מקודם ... ויראה לי הטעם, דעניין ניהום אבלים הוא להצדיק דינו של הקדוש ברוך הוא, כמו שאמר איוב: "ד' נתן וד' לקח יהי שם ד' מבורך" ולנחמו מעצבוננו, ולכן מהוויב האבל מקודם להצדיק דינו

9. אהבת חסד חלק ג פרק ה

והנה יסוד ענין ניהום אבלים הוא כדי לנחמו מצערן, והמנהג הוא אצל העולם שאומרים "המקום ינחם וכו'", ואם שבזה יוצא מצות ניהום אבלים, מכל מקום יותר טוב אם יכול לדבר על לבו ולהפיגו מצערן באיזה דיבורים, שזהו עיקר הניהום.

Whose *Minhag* About Being *Chazan* Should an *Avel* Follow?

Q

I was in an (Ashkenazi) *shul* on Rosh Chodesh, when a visitor who is an *avel* asked if he could be *chazan* for *Shacharit* or whether there were other *aveilim*. The *gabbai* said that there were no other *aveilim* but that normally *aveilim* are not *chazanim* on Rosh Chodesh. The *avel* said that he received a *p'sak* that he may serve as *chazan* on Rosh Chodesh, which he proceeded to do, up to but not including *Hallel*. Was that the right course of action?

6. שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סי' קפג

מבואר בערכין דף י' ע"ב דהלל הוא השיר שאנו מהוייבין לאמרו כשיעשה הקדוש ברוך הוא גם לישראל, ... ולפי עניות דעתי שתי הסברות אמיתיות, דבוודאי אין השירה באה אלא מלב שמח כפירוש רש"י הנ"ל, וממילא כבר לבו שמח קודם שאומר השירה, ומכל מקום השירה גורמת גם כן השמחה לשמח את האחרים השומעים, שעל ידי זה יתלהבו גם הם לשמוח, וביום טוב המצוה עלינו לשמוח ולשמח גם אחרים עמנו ... ועל כל פנים אמירת הלל צריך שתהא בשמחה בשמחת עצמו, ולעורר השמחה לשמח גם אחרים. ואנן קיימא לן ביורה דעה סימן שצ"א [סעיף ב'] דאבל על אביו ואמו אסור בשמחה, ואסור לו לילך למקום שמחה כל שנים עשר חדשים. וזה מכבוד אבותיו לאחר מיתה שמהוייב בכבודם שלא ילך במקום שמחה מפורסמת. ואם כן בשלמא ביום טוב דקיימא לן במועד קטן דף י"ד ע"ב דמצות עשה דשמחה דהוי עשה דרבים, לכך דוחה אבילות. ולכך ביום טוב מותר האבל לומר הלל מדינא ואינו אלא מנהג, אבל בהנוכה דאין כאן מצות שמחה, ואיך יהיה הוא שליח ציבור ויגרום לעורר שמחה. ועל כן אסור מדינא להיות שליח ציבור לומר הלל. וראיתי ממורי הגאון זצ"ל שלא הניח לאבל להתפלל אפילו תפילת שחרית שקודם ההלל.

7. שולחן ערוך אורח חיים סי' תסח סעי' ד

וכן מי שדעתו לחזור למקומו, נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר, והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלוקת.

8. רמ"א אורח חיים סי' נג סעי' כב

ואין לאדם להתפלל בלא רצון הקהל. וכל מי שמתפלל בחזקה ודרך אלמות אין עונין אמן אחר ברכותיו

1. שו"ת מהרי"ל סי' כב

... לא יעבור האבל לפני התיבה בבקר בעת הלל כי הקהל בשמחה כמו שבתות ויום טוב

2. רמ"א יורה דעה סי' שעו סעי' ד

והאבלים אומרים קדיש אפילו בשבת ויום טוב, אבל לא נהגו להתפלל בשבת ויום טוב, אף על פי שאין איסור בדבר

3. משנה ברורה סי' תרפג ס"ק א

מי שהוא אבל בשחרית [של הנוכה] אין מתפלל לפני העמוד, דיש הלל, הא ערבית מתפלל, דמתפלל בראש חודש גם כן ערבית.

4. ט"ז אורח חיים סי' תרס ס"ק ב

ונראה קצת ליתן טעם למנהגנו שהוא, כמו שיש מנהג שאין אבל מתפלל בימים שאין בהם תחנון ... שטעם בזה שמדת הדין מתוחה נגד האבל, ועל כן לא נכון להיות שליח צבור, אף שזה טעם חלוש ... מכל מקום כיון שנהגו כך שם, זהו עצמו הטעם בכאן, שכל המקיפים הם כשלוחים של שאר הקהל

5. שו"ת זרע אמת ח"ג סי' קסד

... אנן נהגינן כדעת כל שאר פוסקים הנ"ל ואין לשנות, וממילא אף אם האב ציוה לבנו שיתפלל כל שנים עשר חודש אפילו בשבתות ובימים טובים, לא צייתינן ליה, דאין הדבר תלוי בו אלא בציבור, וודאי לא ניחא להו בשליח צבור אבל

Daf Yomi During Shabbat of Shiva

I understand that an *avel* may do standard learning, such as *shnayim mikra v'echad targum*, on the Shabbat of *shiva*. Is learning *daf yomi* also permitted?

5. ערוך השולחן יורה דעה סי' ת סע' ו

ובזה שהתירו לחזור הפרשה מפני שהייב אדם להשלים התורה עם הצבור, והוי כקורא את שמע; ולפי זה יש לשאול: הא גם תלמוד תורה חייב אדם בכל יום, שהרי היא אחת מהשאלות ליום הדין: קבעת עתים לתורה! אלא צריך לומר דבאבל, ליכא חיוב זה, ואם כן, גם בהשלמת התורה ליכא באבל, דמאי שנא זה מזה. ועוד, דהא ביכולתו להשלים בשבת אחרת! אמנם הכוונה הוא, דמפני שכן דרכו בכל שבת, הוי כסדר התפלה, וזהו שדקדק לומר, דהוי כקורא את שמע. וכן ראיתי לאחד מהגדולים שכתב שמי שרגיל ללמוד בכל יום שמונה עשר פרקים משניות, יכול ללמוד אותם גם בשבת שבימי אבלו, ולפי זה, אם יש לו שיעור קבוע ללמוד גמרא ופוסקים, גם כן יכול ללמוד באותו שבת, וכן אם הוא רגיל ללמוד בכל שבת סדר הפרשה עם פירוש רש"י גם כן יכול ללמוד

6. פתחי תשובה סי' ת ס"ק ג

הפרשה - ... עד רביעי בשבת הוי לאחר שבת לענין שיקרא הסדר שנים מקרא ואחד תרגום, ואם כן כשישלים השבעה ימי אבילות באחד או בשני אינו רשאי לקרות בשבת הסדר שנים מקרא ואחד תרגום, שיכול להשלים עד רביעי בשבת - עד כאן דבריו. ועיין בשאלות ותשובות ארבעה טורי אבן סי' י"א שחולק עליו וסובר דלעולם צריך לקיים המצוה כתקנה לקרות בשבת עצמו. וכתב עוד שם דאסור ללמוד משניות מסכת שבת כמנהגו בכל שבת

7. ט"ז יורה דעה סי' ת ס"ק א

אבל לחזור הפרשה. ובאגודה כתב: ונראה לאיסור. וכתב רש"ל להכריע, דבחול אסור, ובשבת שרי, שהוא זמנו והוא מחובת היום - עד כאן לשונו. וכתב רש"ל בתשובה סי' ע"א דאבל שיום מילת בנו בשבת, אין לו לעלות לתורה, אף על פי שנהגו בקצת מקומות שאבי הכן הוי חיוב לעלות ביום מילת בנו, מכל מקום לא מקרי פרהסיא:

1. גמרא, מועד קטן דף כא עמ' א

תנו רבנן: אלו דברים שאבל אסור בהן: אסור במלאכה, וברחיצה, ובסיכה, ובתשמיש המטה, ובנעילת הסנדל, ואסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה, במדרש ובהלכות ובתלמוד ובאגדות. ואם היו רבים צריכין לו - אינו נמנע.

2. בית יוסף יורה דעה סי' שפד

דדברי תורה שאני, דכתיב בהו "משמחי לב", הילכך כל שבעה אסור

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' ת סע' א

שבת אינו מפסיק אבילות ועולה למנין שבעה, שהרי קצת דיני אבילות נוהגים בו, דהיינו דברים שבצינעא שהם: תשמיש המטה ורחיצה. אבל דברים שבפרהסיא, דהיינו להסיר עמיפתו ... וללבוש מנעליו ... ותלמוד תורה הוי דבר שבצינעא, אבל לחזור הפרשה, כיון שהייב אדם להשלים פרשיותיו עם הציבור, הוי כקורא את שמע ומותר. ואם קראו את האבל לעלות לתורה, צריך לעלות, שאם היה נמנע היה דבר של פרהסיא; ורבינו תם היו קורים אותו בכל פעם שלישי, ואירע בו אבילות ולא קראו החזן, ועלה הוא מעצמו ואמר כיון שהורגל לקרותו שלישי בכל שבת, הרואה שאינו עולה אומר שבשביל אבילות הוא נמנע, והוי דברים של פרהסיא.

4. קרבן נתנאל מועד קטן פרק ג סי' כח אות נ

הוי כקורא את שמע. וכן מי שרגיל לחזור כל יום שמונה עשר פרקים משניות יכול לגרום בשבת אף שדבר שבצינעא נוהג.

Serving as *Chazan* on the Shabbat Before a *Yahrtzeit*

How important is it for someone to be *chazan* on the Shabbat before a *yahrtzeit*? Is the practice just for parents' *yahrtzeits*, or also for grandparents/in-laws? Some people in my *shul* feel that people use it as an excuse to "grab the *amud*." I am asking as the *shul's gabbai*; we have no rabbi.

6. רמ"א אורח חיים סי' נג סעי' כב

ואין לאדם להתפלל בלא רצון הקהל. וכל מי שמתפלל בחזקה ודרך אלמות אין עונין אמן אחר ברכותיו

משנה ברורה שם ס"ק סה

בלא רצון – ואין לאדם להתקומט בעבור שום מצוה

1. גשר החיים כרך א פרק לב סעי' א

ביום היארצייט של המנוח מתפללים לעילוי נשמתו. והוא יומא דדינא בנוגע לעילוי. וכדכתב האר"י זלה"ה: שהקדיש שאומרים היתומים כל שנים עשר חדש הוא להעלות אביהם מניהנום לגן עדן וביום היארצייט הוא להעלותו בגן עדן עצמו למדרגה יותר מעולה (וביחוד הוא זה) על ידי מעשה הבן אם הוא זכאי – עד כאן לשונו.

2. לבוש יורה דעה סי' תב ס"ק יב

נוהגין להתענות יום שמת בו אב או אם, ומעמא שמעתי, שיעשה תשובה מפני הסכנה, דריעא מזליה ביום זה שמת בו אביו או אמו

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' שעו סעי' ד

... ונהגו שאם מגיע לאדם יום שמת בו אביו ואמו, שאומרים עליהם קדיש יתום לעולם, ומי שידוע להתפלל כל התפלה, מתפלל; ואם יש אבלים אחרים, נהגו שתוך שבעה לאבלם הם קודמים, ואין לו קדיש כלל; תוך שלשים, יש לו קדיש אחד; לאחר שלושים, כל הקדישים של אותו היום הם שלו.

4. גשר החיים חלק א, פרק לב סעי' ב

ובשבת הקודם (או כשהל היארצייט בשבת) עולה למפטיר. ויש גם נוהגין להתפלל לפני התיבה (אז בשבת הקודם) – תפילת מוסף.

5. פתחי תשובה יורה דעה סי' שעו ס"ק ז

אחר המנהג עיין באר היטב של הרב מהרי"ט ז"ל ס"ק י"א בשם (תשובת רמ"א) דאם אין לו בן, ראוי ליתן קדיש לבן בנו, אך שאר אבלים יאמרו שני קדישים והוא קדיש אחד. ועיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קע"ח שכתב דבמקום שאין אבל על אב ואם ויש בן הבן שאומר קדיש על זקנו, ויש אחד שאומר בשביל אחד מקרוביו, או שהוא מושכר לומר קדיש בשביל אחד, יקה בן הבן שני חלקים ואחר חלק אחד.

7. משנה ברורה שם ס"ק ס

שירצה הקהל – המעם דדוקא קדיש יכול לומר בשביל אביו ואין רשות ביד הקהל לדהותו, אבל לא יכול להיות שליח הקהל להתפלל על כרחם; ולענין זה הוא גם כן כמו בשליח צבור שאין יהיד מוחה כדי שלא ירבה המחלוקת, אלא הולכין אחר רוב או הנבררים לזה ... יש מקומות שיש להם תקנה בבית הכנסת שאין מניחין לאבל להתפלל כל השבוע לפני התיבה כי אם להשליח צבור הקבוע שלהם, אין לדהות התקנה ונגעשית מפני עמי הארץ שאינם יודעים ומבינים הברכות והתפילות ואומרים טעות ואיכא זילותא, לכך תקנו אפילו על היודעים שלא יתפללו משום דלא ליתני לאנצויין. אכן במקום דליכא תקנה ומנהג קבוע, מצוה לקהל להניח לאבל להתפלל, שהוא נחת רוח למת ומצילו מדינו של גהינם; ומיהו ודאי כשאין יכול להתוך האותיות וכדומה, אין לו להתפלל לפני העמוד.

Should a Chatan Daven in Shul?

I have heard that a *chatan* during his *Sheva Berachot* week does not need to daven with a *minyan*. Is there anything to that, and what would the reason be?

3. תפילה כהלכתה פרק טו העי' מא

כתב לי הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך שליט"א, שהמשנה ברורה הביא דין זה דוקא לענין התן "דיתכן דהתן קיל טפי, כיון דיש אומרים שהוא פטור לגמרי כל שבעה מתפילה (עיין בראשונים לסוגית התן ושושביניו, סוכה) וגם דומה למלך, ולכן החיוב של התפילה בציבור קיל טפי לגביו, ולעיקר הדין נהגו שגם ציבור שלם הולך להתפלל בבית האבל ונמנעים מלומר תחנון, ואפילו אם כבר יש לו לאבל מנין. ויתכן, והוא הדין להתן, שאינו צריך ביום הופתו להמנע מליילך לבית הכנסת, דביום זה כולם שמחים עמו, אלא כיון שהרמ"א אינו פוטר אלא ביום החופה בלבד ורק המ"ז פוטר כל שבעה, לכן כתב המשנה ברורה שבשבעה הימים, לא ילך לבית הכנסת."

4. רמ"א אבן העזר סי' סד סעי' א

והתן אסור בעשיית מלאכה, ואסור לצאת יחידי בשוק

5. גמרא, ברכות דף נד עמ' ב

אמר רב יהודה: שלשה צריכין שימור, ואלו הן: חולה, חתן, וכלה. במתניתא תנא: חולה, חיה, חתן, וכלה.

6. פרישה אבן העזר סי' סד סעי' א*

ולא נושא ונותן בשוק. גם לא יצא יחידי לשוק, משום שהתן דומה למלך – פרקי ר' אליעזר טז. מכאן משמע, מה שנוהגין בזמן הזה שהחתן אינו יוצא לבית הכנסת כל שבעה ימים עד השבת הבאה, הוא מנהג שטות דלא ממעמינן אלא שלא יהא נושא ונותן ושלא ילך יחידי, הא לבית הכנסת ילך. מיהו אפשר לומר דגם לבית הכנסת אסור לילך יחידי ואינו בנמצא לכל חתן שילווחו מביתו לבית הכנסת ומבית הכנסת לביתו, משום הכי נשאר בביתו:

7. פרקי דרבי אליעזר פרק טו

החתן דומה למלך, [מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו, כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו. מה המלך] לובש בגדי כבוד, כך החתן לובש בגדי כבוד כל שבעת ימי המשתה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קלא סעי' ד

נהגו שלא ליפול על פניהם לא בבית האבל, ולא בבית החתן, ולא בבית הכנסת ביום מילה, ולא כשיש שם חתן. הגה: ודוקא שהמילה או החתן באותו בית הכנסת ... דוקא שהרית שמלין או התינוק, אבל מנחה, אף על פי שמתפללין אצל התינוק הנימול, אומרים תחנון; מה שאין כן בחתן, שאין אומרים תחנון כל היום, כשמתפללין אצל החתן, ולא מקרי חתן אלא ביום שנכנס לחופה.

ט"ו שם ס"ק י

ולא בבית החתן. ובה נראה דאפילו יוצא אחר כך לביתו, אין צריך לומר תחנונים, כגון והוא רחום, כיון שהיה בבית הכנסת בשעת התפלה וחלה עליו השמחה, וכן במילה, מה שאין כן בבית האבל שזכרנו, ששם אין הטעם משום שהל עליו צער של האבל, דגם האבל עצמו אין פטור משום צער אלא שמדת הדין שולט עליו ואין ראוי להתעורר או בנפילת אפים שרומז למדת הדין ... ועל כן גם האחרים לא יעוררו שם מדת הדין, אבל אחר שיצאו, חייבים ... ומה שכתב רמ"א דדוקא ביום הופתו – כך כתב בית יוסף בשם שבלי לקט. ותימה לי: דהא כל שבעה ימי משתה, מקרי מועד גבי חתן ... וכאן כל שבעה ימי משתה קרוי מועד; על כן נראה לי דכל שבעה ימי משתה לא יבוא החתן לבית הכנסת מטעם זה שלא ימנעו לומר תחנון:

משנה ברורה שם ס"ק כו

שנכנס לחופה – ובזמנינו נוהגין שאין נופלין כל שבעה ימי המשתה, ואפילו אם יום שביעי הוא יום שמיני של החופה, אם מתפללין קודם שהיה החופה כגון אם היה החופה מעט קודם לערב ביום ראשון, אין אומרים תחנון עד יום אחד הבא מעט קודם לערב ... אבל אלמן שנשא אלמנה אין זה נוהג רק שלשה ימים, וכן הדין בוהוא רחום; ולכן טוב ליהדר שלא יכנס החתן לבית הכנסת כל שבעה ימי המשתה שנמנעין לומר תחנון בעבורו:

2. נטעי גבריאל, נשואין פרק סג סעי' ד

יש אומרים שהחתן לא יתפלל בבית הכנסת כל שבעה, כדי שלא ימנע מהקהל לומר תחנון אלא יתפלל בביתו במנין, או יצא החתן מבית הכנסת טרם התחלת תחנון, אכן המנהג עתה שאין החתנים נמנעים מלכבוא לבית הכנסת, אדרבא יש שמחה לעם כשבא החתן לבית הכנסת כדי להתערב בשמחתו ושלא לומר תחנון.

Answering Monetary Questions outside *Beit Din*

Q

[We present a discussion that emerges from occasional questions/complaints we have received.] People often ask us questions about financial disputes they are involved in. We respond that our policy is that we do not get involved in practical monetary situations that affect another side whose view we have not yet heard. Most take this response in stride. Some, however, take offense. One disgruntled querier pointed out that our site contains practical monetary questions that we indeed have answered. Therefore, I decided to discuss our approach to the matter in greater detail.]

>>

אם השאלה רחוקה ממנו ולא יהיה דיין בדבר. ובתשובת הרשד"ם ביורה דעה סי' קנ"ג [סוף ד"ה "ואם כן"] כתב, דבאפרושי מאיסורא אפילו מדת חסידות ליכא, ואין לך אפרושי מאיסורא גדול מזה, דהרי הוא כאפיקורס המבזה חבירו בפני תלמיד חכם, מכל שכן המבזה תלמיד חכם עצמו, וכן נראה ראייה מש"ס גימין דף ז' [ע"א] שלח מר עוקבא לר' אלעזר בני אדם העומדים כו' הדבר יצא מפי ר"א כו' ... ועיין בתשובת עבודת הגרשוני סי' מ"ז שהשיב לצד אחד בענין באיזה מקום ידונו, וכתב הגם שגדולי ראשונים לא היו משיבים בדיני ממונות לאחד מן הצדדים, מכל מקום בנידון דידן אם אין אנו משיבים להתובעים, לא ישיגו לברירת דיינים כי על דא הם מידיינים, ויהיה שורת הדין נלקה כו', עיין שם. וכן עשה מעשה בתשובת שב יעקב [חושן משפט] סי' ב' וסי' ג', עיין שם, גם בתשובת מים חיים חלק חושן משפט סי' א', עיין שם. ועיין עוד בתשובת עבודת הגרשוני סי' קכ"ד שכתב דבתשובת מהר"ם פדואה סי' מ' כתב בדבר שיש בו דררא דמצוה אין לחוש לחששא זו כו', ועל זה סמך גם הוא ז"ל והשיב לאחד מן הצדדים לפי שהיה שם דררא דמצוה לבל ינתק ויתפרד השידוך מיתומה אחת, עיין שם. ועיין בתשובת מעיל צדקה [ריש] סי' נ"ג, דמתחילה פקפק ומתמה על האחרונים שסמכו להקל בענין זה לחלק חילוקים מלבם היכא שהשואל בדוק להנשאל שכונתו לידע האמת אתו או לא ואין כונתו חס וחלילה ללמוד לשקר, וכן היכא שיש בו דררא דמצוה כו', אחרי שזה האיסור נובע מהזהרות דאבות העולם שאמרו [אבות פ"א מ"ח]: אל תעש עצמך כעורכי הדיינים ... אמנם מסיים, עם כל זה אמינא, פוק חזי רבני קשישאי דסמכי להשיב למי שהוא בדוק להו

1. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט סי' יז סעי' ה אסור לדיין לשמוע דברי בעל דין האחד שלא בפני בעל דין חבירו. הגה: ודוקא שיודע הדיין שיהיה דיין בדבר, אבל אם שמע מענת האחד ואחר כך נתרצה השני לדון לפניו, מותר להיות דיין בדבר. ולא יכתוב שום חכם פסק לאחד מבעלי הדיינים בדרך אם כן, או שיכתוב לו דעתו בלא פסק, כל זמן שלא שמע דברי שניהם, שמא מתוך דבריו ילמדו לשקר; גם משום שאחר כך ימעון השני בדרך אחר ויצטרך לכתוב להיפך, ואיכא זילותא לחכם.

2. פתחי תשובה שם ס"ק יא

פסק לאחד מבעלי הדיינים. עיין בתשובת רמ"א סי' קי"ב [ד"ה אמרו] שהתנצל עצמו שהשיב לאחד מתלמידיו לענין דינו אודות ירושת אשתו, אף כי נאמר "שמוע בין אחיכם", מכל מקום שאני כאן כי אין זה תלוי בטענה שבין איש לחבירו רק בדיני נהלות, ואין חילוק בזה בענין טענה כו', עיין שם עוד. ועיין בתשובת שבות יעקב חלק א סי' ס"ד שעשה סמוכות לדבריו וכתב דהמקרא מסייע קצת, שנאמר: "ותקרבנה בנות צלפחד כו' תנה לנו אחוזת נחלה כו'", ולא נזכר שאחי אביהם טענו נגדם, ואף על פי כן שמע משה ואהרן והזקנים דבריהם לפסוק להם הדין על פי שאלתם. ועיין שם עוד שכתב דהרבה אחרונים צידדו להקל בכל ענין להשיב להשואל לבדו, וכן כתב בכנסת הגדולה בטור חושן משפט (ס"ח) סי' י"ז סעיף י"ט וגם בספר ברכי יוסף אות ט' בשם הר"ש בן הרשב"ץ סי' ר"ל. אכן דעתו לאסור, וכן העליתי בספרי משפטי יעקב שכן עיקר, וכל שכן בדורות הללו שאין ידו תקיפה לכופ לידו בדיני ישראל, יש לחוש דאם יאמר לו הדין אפילו בעל פה ויראה שלא יזכה בדינו ישמיט עצמו מדין תורה, לכן הירא וחרד ימנע עצמו שלא להשיב כלל לשואל לבדו, עיין שם. ושם בחלק ג סי' צ"ט השיב לצד אחד בענין מי שביזה לתלמיד חכם, וכתב: הגם שאין להשיב לאחד מן הצדדים, אמנם כבר הזהירו הו"ל דאסור לשמוע זילותא דצורבא מרבנן ולשתוק, ובודאי ראוי להפך בזכותא דצורבא מרבנן. גם בתשובת מהרש"ל סי' כ"ד מתיר כהאי גוונא להפוך בזכות על אלמנה אחת

<<

3. שולחן ערוך חושן משפט סי' יד סעי' א

שנים שנתעצמו בדין, זה אומר: נידון כאן, וזה אומר: נעלה לבית דין הגדול, כופין אותו ודן בעירו. ואם אמר: כתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני, שמא טעיתם, כותבים ונותנים לו ואחר כך מוציאים ממנו. ואם הוצרך לשאול דבר מבית דין הגדול, כותבים ושולחים ושואלים, ודין להם בעירם כפי מה שיבא בכתב בית דין הגדול; ושני בעלי דינים יפרעו שכר השליח.

A Rabbi's Approach to Monetary Problem Solving

Q [We present a summary of our conversation with a new community rabbi who sought our help in handling a monetary dispute between two congregants. We will not focus on the specific dispute and solution, which he shared with us.]

The scope of a particular dispute, between people who need to interact with each other regularly, is a few thousand shekels. I was reluctant to accept responsibility for the matter, both because I do not want to create resentment between congregants, as well as because I do not "specialize" in monetary Halacha. However, they want me, specifically, to handle it, and a rabbinical mentor told me I have no choice. So far, each side has told me his side separately; I have not met with them together. I think each one of them is trying to be honest, but each views the situation differently, both on factual and on legal grounds. How should I handle the situation?

>>

מומחה. ואפשר דאותן שנוהגים לדון ביחודי היינו בדברים שרגילים ופשוטים שהם מומחים בהם. או אפשר דהיא הנותנת דכיון דהאידינא ליכא מומחה ולית דחכים האידינא בדין, ... אם כן כי קיבלוהו בסתם, מסתמא קיבלוהו בין לדין בין לפעוטה, ודמי למה שכתב הנמוקי יוסף ... שאם קיבלו עליהם יושבי קרנות, שדינן דין ואפילו טעו אין חייבים לשלם, דהא לא מצו למימר דאדעתא דלדון דין תורה קיבלום, דהא מידע ידעי שאינן יודעים דין תורה ... ועל כן יש ליהדר שלא לדון ביחודי אף שקיבלוהו, אם לא שמפרש בהדיא: איני יודע לדון אתכם דין תורה, או שהוא דין פשוט ומומחה ורגיל הוא בכך, דבכהאי גוונא איכא מומחה אף האידינא

1. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט סי' ג סעי' א, ג

א] אין בית דין פחות משלשה. וכל שלשה נקראים בית דין, אפילו הדיוטות; (דאי אפשר דלית בהו חד דיוע סברות כדנים, אבל אי לית בהו חד דידע, פסילי לדון. ומכל מקום יכולין לקבל הטענות ולשלחם לפני מורה). והם דנים את האדם בעל כרחו, אם הנתבע מסרב לירד לדין או שאינו רוצה לדון עם התובע בעירו

ג] אעפ"י שיהיה מומחה לרבים מותר לו לדון יחודי, מצות חכמים שיושיב עמו אחרים.

ש"ך שם ס"ק י

אף על פי כן מצות חכמים כו'. עיין בתשובת מהרש"ל ... דאפילו בקיבלוהו והוא מומחה, אסור לו לדון יחודי והביא ראיות, ובתשובת שארית יוסף סי' י"ז חלק עליו ודחה ראיותיו ... דאיתא התם להדיא דר' אבהו היה דן יחודי, ואמרו לו תלמידיו והא תנן אל תהי דן יחודי, והשיב להם כיון שבאים מעצמם לדון לפני הרי כאילו קיבלוני ... מיהו לענין דינא, האידינא בזמן הזה דליכא מומחה צריך עיון, דיש לומר דשאני ר' אבהו דמומחה הוי, ובמומחה דוקא מהני קבלה, והכי מוכח בירושלמי ... ואין לומר דשאני התם שהתנו עמו בפירוש שידון דין תורה ... דסתם קבלה לפני שאינו מומחה הוא אדעתא לדון דין תורה, עיין שם, אבל באינו מומחה יש לומר דלא ידון לכתחילה. וכן משמע להדיא בהרא"ש ... כתב וזה לשונו, דכיון שנשתדל מתחילה לדון והוא אינו מומחה ראוי הוא שישלם מביתו, ואף על פי דקיבלו עליהו, מכל מקום לא הוה ליה לדון יחודי כיון שאינו מומחה, עד כאן לשונו. ולפי זה אותן שנוהגים לדון ביחודי היכא דבאים מעצמם לדון או אפילו בקיבלוהו, לאו שפיר עבדי כיון דהאידינא ליכא

<<

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' יז סעי' ה

אסור לדיין לשמוע דברי בעל דין האחד שלא בפני בעל דין חבירו. הגה: ודוקא שידע הדיין שיהיה דיין בדבר, אבל אם שמע מענת האחד ואחר כך נתרצה השני לדון לפניו, מותר להיות דיין בדבר

גמרא, סנהדרין דף ו עמ' ב

רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: אסור לבצוע, וכל הבצוע – הרי זה חוטא, וכל המברך את הבצוע – הרי זה מנאץ, ועל זה נאמר בצע ברך נאץ ה', אלא: יקוב הדין את ההר, שנאמר: "כי המשפט לאלקים הוא", וכן משה היה אומר: יקוב הדין את ההר; אבל אהרן אהב שלום ורודף שלו, ומשים שלו בין אדם לחבירו, שנאמר: "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו שלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון".

Supermarket Manners or Halacha?

Q

I was in a supermarket and saw a person (woman #1) take the last packages of a certain item, put them in her shopping cart, and walk off to other shelves. Another person (woman #2) saw the empty shelf and the items in the cart, and took some of them from the cart and put them in hers. Was that just bad manners or was it actually stealing (i.e., had woman #1 already acquired them)?

5. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט סי' רל"ז סעי' א
 המחזיר אחר דבר לקנותו או לשכרו, בין קרקע בין ממטלטלים, ובא אחר וקנאו, נקרא רשע. והוא הדין לרוצה להשכיר עיזמו אצל אחר. ויש אומרים שאם בא לזכות בהפקר או לקבל מתנה מאחר, ובא אחר וקדמו, אינו נקרא רשע, כיון שאינו דבר המצוי לו במקום אחר. (והקונה קרקע על מצר חבירו, אף על פי שאין בה משום דינא דבר מצרא יכול בעל מצר (לקדמו) לקנותה, ולא מקרי רשע, דהוי כמוציאה. וכן אם קונה דבר אחד ובא חבירו ויזבל לקנותו בזול שאינו מוצא לקנותו כך במקום אחר, הוי כמו מציאה ויכול לקנותו כל זמן שלא זכה בו הקונה.) ויש אומרים דלא שגא. הגה: וסברא הראשונה נראה עיקר. ואפילו לסברא זו דוקא בעניי אבל בעשיר לא, אם לא (בדבר) שאינו מצוי דאו אפילו בעשיר מקרי רשע

6. סמ"ע שם ס"ק ב
 כיון שאינו [ההפקר והמתנה] דבר המצוי. מה שאין כן כשבא לקנות דבר דיכול להשתדל לקנותו גם במקום אחר, אף שיהיה לו מירחא בזה. והחולקים סבירא להו דאף במתנה והפקר נקרא רשע, דכיון דזה כבר בא ליקחנו ולקבלו, הרי זה השני כנוטל במה שכבר זכה בו הראשון ... דמר מדמה זה לפאה שהיא הפקר ובא אחד ונפל עליה, דתנן [פאה פ"ד מ"ג] דהרשות להשני לבוא ולדהותו ממנו כל זמן שלא נטלו בידו, ומר מחלק, דשאני פאה דכל עניים מהדרים אחריה לזכות בה, מה שאין כן דבר הפקר ומתנה, דבא לפרקים, ואין יודעים שימצא שיהדרו אחריה:

ש"ך שם ס"ק ג
 ויכול לקנותו בזול כו'. אבל הרמב"ן ... גבי נכסי עכו"ם הרי הוא כמדבר כתב: ואפילו לקח בפחות מכדי דמיו, הואיל ומכר הוא, אין לחלק:

1. גמרא, בבא מציעא דף מד עמ' א
 משנה. הזהב קונה את הכסף, והכסף אינו קונה את הזהב.

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' ר סעי' ח, יא
 חן הכנים הלוקח את החמורים לביתו עם התבואה שעליהם, אותה משיכה אינה כלום, אפילו אם פסק הדמים ומדד המוכר על החמורים, לא קנה. ויש מי שאומר שאפילו מדד לוקח על החמורים, לא קנה, שלא נתכוין למשיכה ולקנות במדידה זו, דלמדידה בעלמא נתכוין. ויש חולקין וסבירא להו דאם מדד לוקח קנה

יא הנטל כלי מבית האומן על מנת לבקרו, אם היו דמיו קצובים ונאנם בידו, הייב, שהואיל ודמיו קצובים, מעת שהגביהו, נעשה ברשותו, ואין המוכר יכול לחזור בו, והוא שיוגביהו כדי לקנות את כולו, ויהיה אותו הפיץ הנמכר חביב על הלוקח. אבל הפיץ שהמוכר קיץ בו, והוא מבקש ורודף למכרו, הרי הוא ברשות המוכר עד שיפסוק הדמים ויגביהו הלוקח אחר שפסק.

3. גמרא, קידושין דף נט עמ' א
 אמר ליה: עני מהפך בהררה ובא אחר ונטלה הימנו, מאי? אמר ליה: נקרא רשע.

רש"י שם
 עני המהפך בהררה – מחזר אחריה לזכות בה מן ההפקר או שיתננה לו בעל הבית.

4. רא"ש, קידושין פרק ג סי' ב
 עני המהפך בהררה, פירש רש"י, הררה של הפקר. וקשה לרבינו תם מהא דתנן ... גבי פאה, נפל עליה, פירש מליתו עליה, מעבירין אותה ממנו, דמשמע דאותו שנמלה לא מיקרי רשע. ונראה לרבינו תם ז"ל דבהפקר ומציאה לא מיקרי רשע, לפי שאינה מצויה בכל מקום, וכל הזריו לקדום ולזכות בה מותר, ודוקא במכר או שכירות שיכול למצוא לקנות או להשתכר במקום אחר ... ובכי האי גוונא אמרינן (ב"מ דף קח ב) גבי דינא דבר מצרא שתקנו במכר ולא במתנה

To Whom Should One Sell One's Apartment?

Q

I want to sell my apartment, and both the apartment's present renter as well as my nephew are interested in buying it. Do laws of precedence apply here? If so, does it make a difference if one of them offers to pay more than the other is willing to?

4. גמרא, בבא מציעא דף קח ע"ב

משכנתא לית בה משום דינא דבר מצרא, דאמר רב אשי: אמרו לי סבי דמתא מחסיא: מאי משכנתא – דשכונה גביה. מאי נפקא מינה – לדינא דבר מצרא.

רש"י שם

משכנתא – אם מכרה למוי שממושכנת לו. לית בהו משום דינא דבר מצרא – שזה שכן מצרן מכולן, שכולו שכונה בידו.

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' קעה סעי' נ

כל הרוצה למכור קרקע, ובאו שנים, כל אחד מהם אומר: אני אקח בדמים אלו, ואין אחד מהם בעל המצר, אם היה האחד מיושבי העיר והאחד משכני השדה, שכן העיר קודם. שכן ותלמיד חכם, תלמיד חכם קודם. קרוב ותלמיד חכם, תלמיד חכם קודם. שכן וקרוב, שכן קודם. קדם אחד מהן וקנה, זכה, ואין חבירו שראוי לקדם לו יכול לסלקו, הואיל ואין אחד מהם בעל המצר.

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' קעה סעי' ו

המוכר קרקעו לאחר ... יש לחבירו שהוא בצד המצר שלו ליתן דמים ללוקח ולסלק אותו; ואפילו הלוקח תלמיד חכם ושכן וקרוב למוכר, והמצרן עם הארץ ורחוק מן המוכר, המצרן קודם ומסלק את הלוקח.

3. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט סי' קעה סעי' כג

הביאו המצרן והלוקח כל אחד מעותיו, אם היו מעותיו של לוקח טובים משל מצרן ... בטל זכות המצרן. והוא הדין אם קדם הלוקח ופרע, אין המצרן יכול לסלקו אלא בכעין מעותיו. הגה: והוא הדין בכל דבר שיש פסידא למוכר, לא תקנו בזה זכות למצרן.

5. פתחי תשובה חושן משפט סי' קעה ס"ק כז

מי שיש לו בית בשכירות כו'. עיין בטורי זהב ... וזה לשונו: ולענין שכירות אותו הבית עצמו, ודאי השוכר הראשון מסלק את השוכר שישכור אחריו הבא לדהותו אחר שכלה זמן שכירות הראשון, ונראה שבוה גם הרמב"ם מודה, עד כאן לשונו ... ועיין בספר קצוה"ח [סק"ג] שכתב: ומיהו נראה דוקא אם אין בני בית של ראשון מרובין מן השני, אבל אם בני ביתו מרובין משל השני לא שייך בזה דין מצרן ... ועיין בנתיבות המשפט [שם] שכתב דבבית יוסף מבואר שאם השוכר השני שכרו אחרי שכבר כלה ימי שכירותו של ראשון, ועדיין לא השכירו לו המשכיר, שאין בו דין מצרנות:

<<

8. שולחן ערוך חושן סי' קעה סעי' סג

השכיר ביתו לאחד ואחר כך מכרה לאחר, אפילו אינו בן המצר, אין השוכר יכול להוציאה מידו.

סמ"ע שם ס"ק קטז

אין השוכר יכול להוציאה מידו. לפי מאי דכתבתי ... דשכירות ומשכנתא דין אחד להן, אם כן במה שכתב מור"ם בסעיף נ"ז דאפילו קדם המצרין וקנאה יכול הממושכן להוציאה מידו, הוא הדין בזה נמי יכול השוכר להוציא מידו, והמחבר כתב כן לשיטתו דלשם:

פתחי תשובה שם ס"ק כח

אין השוכר יכול להוציאה מידו. עיין סמ"ע ... למה שכתב מור"ם בסעיף נ"ז דאפילו קדם המצרין וקנאה יכול הממושכן להוציאה מידו ... ועיין בספר שער משפט [סק"ו] שכתב עליו: אולם מהרש"ל בתשובה סי' מ"ג כתב להדיא דאף דבמשכנתא יכול המלוה להוציאה מיד המצרין, מכל מקום בשכירות אינו כן, ואפילו מכרה המשכיר לאחרים אין השוכר יכול להוציאה ממנו ... וכן פסק הב"ח ... וכתב שכן דעת הרב רמ"א בהגה דיש חילוק בין שכירות למשכנתא בזה, ועיין שם, ומספיקא אין מוציאין מיד הלוקח ... ובתשובת שבות יעקב ... באם מכר לאחר אין השוכר יכול לסלקו ללוקח, שיכול הלוקח לומר קים לי דאין בשכירות דין מצרנות כלל, אכן אם בתחילה כשרוצה למכור באו הלוקח והשוכר, השוכר קודם. וכשהשוכר והמצרין באים יחד לקנות, המצרין קודם שהוא ודאי. ואם קדם השוכר וקנאו אין המצרין יכול לסלקו

6. שולחן ערוך חושן משפט סי' קעה סעי' ס

מי שיש לו בית בשכירות, ובית שאצלו נמכר, אינו יכול לזכות בו מדין בן המצר. ואם קדם וקנאו, בן המצר יכול לסלקו. (ויש מי שהולק, וסבירא ליה דיש בשכירות דין מצרנות)

7. שולחן ערוך חושן משפט סי' קעה סעי' נו

הממושכן שדהו ואחר כך מכרו לזה שהוא ממושכן בידו, אין המצרין יכול לסלקו. אבל אם מכרה הממושכן לאחר, אפילו אינו בן המצר, אין המלוה יכול להוציא מידו. הגה: ויש אומרים דאפילו קדם המצרין וקנאה, יוכל המלוה לסלקו, וכן נראה לי לדון ולהורות

Paying for Another Person's Theft

Q I was at a coffee shop, and an ostensibly religious Jew (Reuven) left intentionally without paying for what he had ordered. I heard the angry reaction of the proprietor (Shimon) and decided to pay in Reuven's stead, hoping to reduce the *chillul Hashem*. Did my payment exempt Reuven from needing to pay? Was there a need to pay *kefel* (double payment for covert theft)? Were the *berachot* that Reuven made on the food *l'vatala*, when it turns out retroactively that he had effectively stolen it? Also, how did my actions affect the *teshuvah* process that Reuven will hopefully undertake?

5. גמרא, בבא קמא דף פד עמ' ב

תשלום כפל ותשלום ארבעה וחמשה דקיצו, נעבד שליחותייהו! אמרי: כי קא עבדינן שליחותייהו, בממונא, בקנסא לא עבדינן שליחותייהו.

1. משנה וגמרא, נדרים דף לג עמ' א

מתני'. המודר הנאה מחבירו – שוקל לו את שקלו, ופורע את חובו ...
גמ'. אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא, ושרי

6. גמרא, בבא קמא דף צד עמוד א

תניא, ר' אליעזר בן יעקב אומר: הרי שגזל סאה של חטין, טחנה, לשה ואפאה והפריש ממנה חלה, כיצד מברך? אין זה מברך אלא מנאץ, ועל זה נאמר: בוצע ברך נאץ ה'.

2. משנה גמרא, כתובות דף קז עמ' ב - קח עמ' א

מתני'. מי שהלך למדינת הים, ועמד אחד ופירנס את אשתו, חנן אומר: איבד את מעותיו, נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו: ישבע כמה הוציא ויטול ... א"ר יוחנן בן זכאי: יפה אמר חנן, הניח מעותיו על קרן הצבי. גמ'. תנן התם: המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו, ופורע את חובו ... בשלמא שוקל לו את שקלו – מצוה קעביד ... אלא פורע לו את חובו – הא קמשתרשי ליה! אמר רב אושעיא: הא מני? חנן היא, דאמר: איבד את מעותיו.

7. רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הל' ט

אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום, כגון, מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן, אבל עבירות שבין אדם לחבירו, כגון החובל את חבירו או המקלל חבירו או גוזלו וכיוצא בהן אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו, אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו, אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים, צריך לפייסו ולפגע בו עד שימחול לו

3. גמרא, קידושין דף ז עמ' א

הילך מנה והתקדשי לפלוני – מקודשת מדין עבד כנעני, עבד כנעני לאו אף על גב דלא קא חסר ולא מידי, קא קני נפשיה, האי גברא נמי, אף על גב דלא קא חסר ולא מידי, קא קני לה להאי איתתא.

4. שולחן ערוך חושן משפט סי' שע סעי' ב

המשחקים בקוביא, כיצד? אלו שמשחקים בעצים או בצרורות או בעצמות, ועושים תנאי ביניהם שכל הנוצה את חבירו באותו שחוק, יקח כך וכך ... וכל כיוצא בדברים אלו, הכל אסור, וגזל מדבריהם הוא.

סמ"ע שם ס"ק ג

וגזל מדבריהם הוא ... דכיון שאינו יודע בישובו של עולם מסתמא אין לו ממון אלא מה שמרויח בשחוק זה, ושחוק זה אסרו הו"ל משום גזל דאינו מוחל לו שכנגדו בעין יפה אף על פי שאינו גזל גמור.

How Fast Must a Guarantor Pay?

Must an *arev kablan* (a strong form of loan guarantor) pay immediately upon being asked to? If not, how much time does he have?

4. גמרא, בבא מציעא דף קיח עמ' א
נתנו לו זמן. וכמה זמן בית דין? – אמר רבי יוחנן: שלשים יום.

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' קכט סעי' טו
קבלן, לעולם יפרע ממנו תחלה אם ירצה, אפילו יש נכסים ללוה, אלא אם כן הלוה רוצה לפרעו

5. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט סי' ק סעיף
א, ב
א לוח שאמר: הריני משלם, קבעו לי זמן כדי שאלוה מאחר או אמשכן או אמכור ואביא מעות – קובעין לו זמן שלשים יום. הגה: ואם נראה לדיין שלא יספיק לו שלשים יום, יוסיף לו, ואם אינו צריך כל כך, יפחות לו.

2. רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק כו הל' ב
מלוה שתבע את הלוה ולא מציא לו נכסים, אינו יכול להפרע מן הערב עד אחר שלשים יום מיום שנתחייב הערב לשלם; לא יהיה כח זה פחות מן הלוה עצמו; וכזה הורו המורים, ואם התנה עמו, הכל לפי התנאי.

בן יש אומרים שהקובע זמן לפרעון חובו והגיע הזמן אין נותנים לו זמן אחר. ויש אומרים שגם לזה נותנים זמן שלשים יום. הגה: ואפילו בא ותבעו שלשים יום קודם הזמן, מכל מקום צריכים ליתן לו שלשים מיום הזמן.

3. שולחן ערוך חושן משפט סי' קכט סעי' ט
ואינו יכול ליפרע מהערב עד לאחר שלשים יום מיום שנתחייב הערב לשלם, אלא אם כן היה תנאי ביניהם

סמ"ע שם ס"ק ד
אין נותנין לו זמן אחר. דכיון דקבע לו זמן, הוה ליה כאילו התנה עמו שלא ידחנו יותר, והוה ליה להשתדל מעות קודם שהגיע הזמן:

ש"ך שם ס"ק כג
ואינו יכול ליפרע מהערב – בב"ח פירש דהיינו כשאין לערב מעות או מטלטלים ... וכן משמע בהרב המגיד. ולפי עניות דעתי נראה דמיירי אפי' יש לערב מעות, דאם לא כן, הוה ליה לפרושי שהערב טוען אין לי ... ואם איתא, הלא פשוט הוא, ומה צורך לכתבו בשם המורים או לכתבו כלל? אלא אשמועינן דלא יהא כח הערב עכשיו גרע מלוה שסתם הלואה שלשים יום, ואם כן הערב שנתחייב עכשיו, הוה ליה כאילו הלוהו עכשיו, שאינו חייב לשלם עד שלשים יום כדין סתם הלואה

Taking Unwanted Things against the Owner's Will

Q

During my service in the IDF, I witness many things being thrown out, whether food or other items that people no longer have use for. My understanding is that the army does not allow people to take excess food, due to concern that someone might get sick from it and sue the army as a result. Regarding non-food objects, I understand that if people get used to taking things that are about to be discarded, some will take things that the army still needs. If I am fully confident that something will be thrown out without being used again, but it has not yet actually been thrown out, may I take the item for myself, in a manner that is technically against the rules?

4. שולחן ערוך חושן משפט סי' רעג סעי' ג, ז
 ג] ומה הוא ההפקר, שיאמר אדם: נכסי אלו הפקר לכל, בין במטלטלים בין בקרקעות.
 ז] המפקיר את הקרקע, כל הקודם והחזיק בה זכה. דין תורה, אפילו הפקיר בפני אחד, הרי זה הפקר ונפטר מהמעשרות, אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה, כדי שיהיה אחד זוכה, אם רצה, והשנים מעידים. הגה: ויש אומרים דאפילו בינו ולבין עצמו הוי הפקר

5. גמרא, פסחים דף ו עמ' ב
 אמר רב יהודה אמר רב: הכודק צריך שיכמל. מאי טעמא? אי נימא משום פירורין, הא לא השיבי ... והתניא: סופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים ... בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן – אסורין משום גזל והייבין במעשר; בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן – מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר!

רש"י שם

ופטורין מן המעשר – דהפקר פטור מן המעשר.

6. שפת אמת, פסחים דף ו עמ' ב
 ... היו סוברין דעל ידי דמינטרי אנב ביתיה, יהיה בהן דין גזל, דאף על גב דאין הדבר חשוב אצלו, מכל מקום מקפיד שלא ליקח אותם בלי רשותו, ועל זה פשיט שפיר, דכל שאינו מקפיד על גוף הדבר, לא איכפת לן בשמירתו, או אפשר דהא דקתני בזמן שאין בעל הבית מקפיד, אין הפירוש דתליא בדעתו אם הוא מקפיד, אלא דבזמן שנלקטו כל הטובים ונשארו רק אותן שאין בני אדם מקפידין עליהם כלל, אין בהן משום גזל, ואין צריך לחוש שמא הוא מקפיד ... אף אם אחד מקפיד, במלה דעתיה ואינו גזל ... ועל כן צריך לומר כנ"ל, דכיון דאין דרך בני אדם להקפיד עליהן, אין צריך לחוש שמא הוא מקפיד:

1. ש"ך חושן משפט סי' שנח ס"ק א

מותר ליקח מן הארים כו'. מדברי התוס' ... מבואר דאם אדם נותן לאכול לחברו מדבר שאינו שלו אלא של חברו, אף על פי שיודע שחברו יתרצה, אסור לאכול, דהלכה כאב"י דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, ואף על גב דהשתא ניהא ליה, מעיקרא לא הוי ניהא ליה. ואי לא דמסתפינא, הייתי אומר שמותר, ויאוש שלא מדעת שאני, שגם אחר כך אינו מייאש אלא משום שאינו יודע היכן הוא, ובעל כרחך הוא מתייאש, אם כן אמרינן מעיקרא באיסורא אתי לידיה, דבמה יקנה? אי ביאוש, הא השתא אינו מתייאש, ואלו היה יודע שהוא אצלו, לא מתייאש. מה שאין כן הכא, כיון שידוע שיתרצה, אם כן השתא נמי בהיתרא אתי לידיה, דמסתמא אינו מקפיד על זה

2. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט סי' שסג סעיף ו

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, שאמר לו: צא, ולא יצא, חייב ליתן לו כל שכרו. ואם לא אמר לו: צא, אם אותה חצר אינה עשויה לשכר, אינו צריך להעלות לו שכר ... אף על פי שדרך זה הדר לשכור מקום לעצמו, שזה נהנה וזה אינו חסר. הגה: ודוקא שכבר דר בו, אבל לא יוכל לכופו לכתחילה שיניחנו לדור בו, אף על פי דכופין על מדת סדום במקום שזה נהנה וזה אינו חסר, הני מילי בדבר דאי בעי ליהנות לא יוכל ליהנות; אבל כפי האי גוונא דאי בעי בעל חצר ליהנות ולהרויח להשכיר חצירו היה יכול, אלא שאינו רוצה, אין כופין אותו לעשות בהם

3. קצות החושן סימן קנד ס"ק א

... ולי נראה ... אי לאו דכופין על מדת סדום, ודאי היה יכול למחות שלא לפתוח הלון על אויר חצר חבירו לפי שנהנה מאויר חצרו, אלא משום דכופין על מדת סדום בדבר שזה נהנה וזה לא חסר, ולזה קאמר דכולי עלמא כופין ושאני הכא ... כיון דומנין דאית ליה היוק תו לא שייך ביה מדת סדום, אף על גב דאינו היוק ממש, כל שחסר קצת ומיעוטא דמיעוטא, נמי תו לא הוי ממתת סדום

Paying for a Job he Refused to Pay for

Q My child's friend (under bar mitzva) has joined my son in helping me with various chores and projects around the house. He has asked many times if I will pay him and I always say, "No." I have never asked him to help, although I do appreciate it. Now he has come to me with the claim that I owe him money for all he has done. Might he have a halachic right to be paid, or may I just brush it off?

3. פתחי תשובה חושן משפט סימן רסד ס"ק ג

ועיין בתשובת פרי תבואה סי' נ"ח בעובדא ... וראובן משיב הלא אז גיליתי דעתי שאיני רוצה ליתן לך כלום, ועוד ... ומה שאמר השואל דאף הרמ"א בסימן רס"ד בירד להציל לא קאמר אלא בהציל סתמא, ולא בכחאי גוונא, דזה גילה דעתו שאינו רוצה לשלם לו ... דברי שגיאה הם, דהש"ך לא כתב כן אלא לענין לימוד עם בן חבירו, ולא מיקרי הנאה כלל, אבל היכא דהוי ודאי הנאה, לא איכפת לן במה שגילה הנחנה דעתו שאינו רוצה לשלם לו כו'. אך מלשון הרמ"א ריש סימן של"ז יש מקום למענות דבעושה טובה לחבירו לא מחייבין חבירו ליתן לו אלא כשידע בשעת מעשה ושתק ממעם שתיקה כהודאה. אך זה אינו, דדוקא התם דמיירי ליתן לו כל שכרו ולא הפחות שבשכירות כו'...

5. פתחי חושן, שכירות פרק ח הע" סד

ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' קנא כתב בראובן שהיה סרסור אצל שמעון וקודם שנגמר העסק אמר לסרסור שלא יגמור העסק רק באופן שיוותר על שכר סריסותו, והביא דברי הפרי תבואה ... ונראה מסקנתו להלכה שאם אמר איני נותן לך שכר, פטור ... ועל כל פנים נראה לעניות דעתי שאף בנדון הפרי תבואה, אפשר שלא חייבו אלא משום שלא אמר בפירוש שאינו רוצה לשלם ...

6. שולחן ערוך חושן משפט סי' רע סעי' ב

ומציאת בנו וכתו הסמוכים על שלחנו, אף על פי שהם גדולים, ומציאת בתו הנערה אף על פי שאינה סמוכה על שלחנו, ומציאת עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הרי אלו שלו. (והוא הדין אם הרויחו בכחורה או במלאכה).

1. רמ"א חושן משפט סי' רסד סעי' ד

שנים שנתפסו והוציא אחד הוצאות, אם השני יצא מן המאסר בלא השתדלות חבירו, אין חייב ליתן לחבירו כלום, הואיל ולא התנה עמו. ואם לא יצא רק על ידי השתדלות האחר, לא יוכל לומר: לא הייתי צריך להשתדלותך כי ידי תקיפה, אף על פי שהאמת אתו, מכל מקום חייב ליתן לו לפי מה שנהנה, לפי ראות בית דין, כן נראה לי. ואם נראה לבית דין שלא הוצרך להרבנות בהוצאות בשבילו, דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות אלו, אינו חייב ליתן לו כלום, דזה נהנה וזה אינו חסר. לכן יש מי שפסק: מי שהציל ספריו וספרי חבירו, אם לא הוצרך להרבנות הוצאות בשביל חבירו, אין חייב לשלם לו כלום ונראה לי דדוקא שירד תחלה להציל שלו, אלא שהציל גם כן של חבירו עמו. אבל אם ירד על דעת שניהן, חייב ליתן לו מה שנהנה, מאחר שהציל של חבירו... וכן כל אדם שעושה עם חבירו פעולה או טובה, לא יוכל לומר: בחנם עשית עמדי הואיל ולא צויתך, אלא צריך ליתן לו שכרו

2. קצות החושן סימן שלא ס"ק ג

ואמרו לו כאחד וכשנים מבני העיר - ... ונראה דודאי כששוכר פועל בסתם ואינו מזכיר כלל לומר לפי דמים ששוכרין בעיר, אם כן אין לו אלא כפחות ואפילו כמיעוט דזיילי וכמה שכתב ריטב"א, אבל באומר כאחד וכשנים מבני העיר, דנחית לשומא של בני העיר, דעתו אשומא דבני העיר